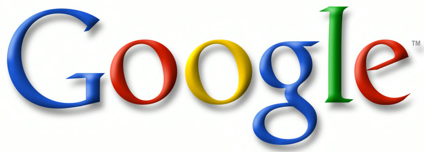

Veraneales

FP

MUNUMENTA HUNGARIÆ HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY: IRÓK.

HUSZONHATODIK KÖTET.

BUDAPEST, 1875.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM. II. Rákóczy Ferencz Levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve. I. Oszt. Had- és belügy, szerkeszti *Thaly Kálmán*. I. köt. Rákóczi Ferencz fejedelem Levéleskönyvei, *levéltárának egykorú* lajstromaival 1703—6. Pest 1873. XXVIII és 689 l. Ára 4 frt.

— — II. Oszt. Diplomatia. I. köt. Angol diplomatiai iratok, angol levéltárakból közli *Simonyi Ernő*. I. Pest 1871. 659 l. Ára 4 frt.

TÖRÖK-MAGYAR KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Árontól és Szilágyi Sándortól. I. II. köt. 1863. XXX és 428 és 480 l. 5 frt.

— — — III.—VIII. köt. 1868—71. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegyzetekkel ellátják Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I.—V. k. 1868—71. Külön mindenik kötet 3 frt.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 280 l. egy pecsétmásával 2 frt 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.
— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 254 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 266 l. 1 frt. 60 kr.
— — — VIII. köt. 259 l. 4 kőirati táblával 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt. 60 kr.
— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.
— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. XIII. v. Új folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.
— — — XIV. v. „ II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.
— — — XV. v. „ III. kötete 1871. 265 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVI. v. „ IV. kötete 1871. 268 l. 1 frt. 50 kr.
— — — XVII. v. „ V. kötete 1871. XII és 279 l. 1 frt. 50 kr.
— — — XVIII. v. „ VI. kötete 1871. X. és 275 l. 1 frt. 50 kr.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz kőiratú hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betűrendű tárgymutatója Czinár Mórtól. XVI és 510 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 14 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I—V., VI: 1. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt.)

MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE. Különös tekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek püspöki megyék szerint rendezve, Rupp Jakabtól. Első kötet két darabban. Az esztergami egyháztartomány a hozzá tartozó püspökmegyékkel együtt. Pest 1870. XVIII és 807 l. 5 frt.

— — Második kötet: Az egri érseki egyháztartomány, a hozzá tartozó püspöki megyékkel együtt. Pest 1872. XIV és 478 l. Ára 3 frt.

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. Pest 1868. 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivéve a következőket: I. osztály. XI. XVII. köt. (Árpád-kori Okmánytár, VI. és IX. k.), és XIX. k. (Pázmány), úgy: II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tököly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tököly, Tormától) 1 frt 20 kr.

Lásd a részletes tartalmat a boríték két hátulsó lapján.

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XXVI.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

26

HUSZONHATODIK KÖTET.

BUDAPEST, 1873.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

VERANCSICS ANTAL

M. KIR. HELYTARTÓ, ESZTERGOMI ÉRSEK

ÖSSZES MUNKÁI.

KÖZLI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

TIZENEGYEDIK KÖTET.

VEGYES LEVELEK.

1572—1573.

BUDAPEST, 1873.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

Budapest, 1878. Az Athenaeum nyomdájában.

ELŐSZÓ.

Verancsics munkái, hazánk jeles tudósa néhai Szalay László által megkezdett, s halála következtében félbenszakadt kiadásának folytatása a VIII. kötettől kezdve a Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottsága által ream bizatván, főigyekezetem az volt, hogy, a mit Szalay kezdett, az ő felfogása szerint, s az ő szellemében fejezzem be. Az általam ekként közzé tett öt kötet még kizárólag Verancsics levelezéseit tartalmazza; s kétségkívül hátrahagyott munkainak felette fontos és érdekes részét képezi.

A jelen XI. kötet az 1572-ki év kezdetétől Verancsicsnak 1573. junius 15. bekövetkezett haláláig terjedő leveleit foglalja magában, s ezeket részint eredeti példányok- vagy az iró fogalmazványai, részint egykoru másolatok után közlöm, melyeket maga Verancsics gyűjtött.

Névszerint a XXV. XXXI. XXXII. XXXV. XXXVI. LIV. LV. LXVII.—LXIX. LXXI—LXXIII.

LXXV. LXXVI. és LXXX. számokat a bécsi császári titkos levéltárnak eredeti példányai, s a XXII. XXVII. XLIII. LXVI. LXIX. LXXIV. XC. XCI. és XCII. számokat ugyanott őrzött fogalmazványok után; a CIV. CXV. és CLIV. számokat a budai királyi kamarai levéltárnak eredeti példányai után; a X. L. LXIII. LXXXII. LXXXVIII. C. CXXIX—CXXXI. CXXXIII. CXXXVII. CXXXIX. CXLII. CLI—CLIII. CLV—CLX. számokat Hevenesi kéziratai közt talalható eredeti példányok utan; a XXIX. XXX. CV. CVIII. és CXXXII. számokat a nemzeti múzeumnak „1680. f. Lat." jegy alatti, csupa eredetieket tartalmazó kézirati codex-éből közöltem; s a XIII. XLVII. CIII. CXXIII—CXXV. CXXXVIII. és CXLIX. számokat Verancsics Antalnak sajátkezűleg írt fogalmazványai után közöltem, melyek a nemzeti múzeum „1681. fol. Lat.", s a győri papnövelde Verancsics-féle kézirati codexeiben találtatnak. A többi maga Verancsics Antal által gyűjtött és átnézett másolatokból van véve; és pedig az I—VI. VIII. IX. XI. XII. XIV—XVIII. XX. XXI. XXIII. XXIV. XXVI. XXVIII. XXXIV. XXXVIII—XLIX. LI. LIII. LIV. LVII. LVIII—LXII. LXIV. LXV. LXXVI—LXXIX. LXXXI. LXXXIII—LXXXV. LXXXVII. LXXXIX. XCIII—XCV. XCVIII. CI. CII. CVI. CVIII.—CXI. CXIII. CXVI—CXX. CXXVI. CXXVIII. CXXXIV—CXXXVI. CXLIII. CXLV—CXLVIII. CL. számok a nemzeti múzeum könyvtárának „1681. fol. Lat." jegy alatti négy kö-

tetű kézirati gyűjteményéből; a VII. XV. XIX. XXXVII. LXXXVI. LXXXVII. XCVI. XCIX. CVII. CXII. CXIV. CXXVII. CXL. CXLI. CXLIV. a győri papnövelde Verancsics-féle kézirati codexből.

A tisztelt közönség Verancsics munkáiban tehát XVI. századi hazai történetünkre nézve már a hiteles és legtanulságosabb adatoknak valóságos kincsbányáját bírja. Meg kell jegyeznem azonban egyúttal azt is, hogy Verancsics munkái ezen XI. kötettel sincsenek még egészen kiadva; s hogy a mennyiben — az eredeti terv szerint — összes munkáinak közzététele volt elhatározva, egy tizenkettedik kötet is lesz még sajtó alá adandó.

Ezen XII. kötetnek, mely legközelebb fog közze tétetni, tartalma négyféle lesz.

Mindenek előtt azt vélem szükségesnek, hogy Verancsics munkáinak kellő használhatása végett a szerző élete tüzetesen tanulmányoztassék; s hogy e tekintetben, ha nem is Verancsicsnak teljes életrajzát adjam ki, de életéből legalább azon mozzanatait, fordulatait, eseményeit és nyilatkozatait emeljem ki, melyek irói minőségéhez képest nevezetesek.

Továbbá összes munkáiból azon apróságokat sem szabad mellőznünk, melyek — habár magukban véve nem bírnak is nagy fontossággal — azért az egészhez mégis tartoznak, s egybenmásban nem érdeknélküli adatokat nyujtanak. Ide tartoznak több fiatalsági korából reánk maradt költeményei; — néhány beszéde, melyeket közpályája alatt fontosabb

körülmények közt tartott; — s végre egyes rövid feljegyzések, melyek azon kor történetére nézve igen becsesek, fömunkáitól azonban egészen külön állnak.

Úgyszintén, a mennyiben Verancsics Antal néhány fontos levelét sikerült még feltalálnom, melyeket Szalay László vagy nem-ismert, vagy csak töredékesen tett közzé, ezeknek pótlásképeni kiadása is szükségesnek látszik még.

Végre az összes tizenkét kötet tárgymutatóját is annál kevésbé tartom nélkülözhetőnek; mert csak ez nyújt módot, hogy Verancsics munkáit könnyebben és czélszerűbben használhassuk.

Verancsics összes munkáinak gyűjteménye teljes befejezést ezen XII. kötettel fog nyerni.

Budapesten, 1873. aprilhó 12-én.

Wenzel Gusztáv.

TARTALOM.

1572.

Lap.

I. Özvegy Polhaim Miksáné Juditnak Verancsics Antal, jan. 2. . 1
II. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, jan. 6. 7
III. Mosóczi Zakárnak Verancsics Antal, jan. 9. 8
IV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 17. . . 9
V. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 18.. . . 13
VI. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, febr. 4. . . 15
VII. Stanco Paszkálnak Verancsics Antal, febr. 17. . . . 17
VIII. Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal, febr. 18. 18
IX. Stekel Anzelmnek Verancsics Antal, febr. 18. . . . 22
X. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 22. . . 23
XI. Telegdi Miklósnak Verancsics Antal, febr. 28. . . . 24
XII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 1. . . . 26
XIII. Trausan Jánosnak Verancsics Antal, mart. 2. . . . 27
XIV. Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal, mart. 2. . 28
XV. Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal, mart. 8. . 30
XVI. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 8. . . . 32
XVII. Thurzó Eleknek Verancsics Antal, mart. 10. . . . 33
XVIII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, mart. 15. . . 34
XIX. V. Pius pápának Verancsics Antal, mart. 16. . . . 35
XX. Osius bibornoknak Verancsics Antal, mart. 16. . . . 40
XXI. Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal, mart. 17. 41
XXII. *Verancsics Antalnak és Liszty Jánosnak Maximilián császár*, mart. 18. 42
XXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 20. . 45
XXIV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 20. . 46
XXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 27. . 47
XXVI. Amulio bibornoknak Verancsics Antal, mart. 27. . 48
XXVII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 1. . . 52
XXVIII. Stekel Anzelmnek Verancsics Antal, apr. 1. . . 53
XXIX. *Verancsics Antalnak Cesi bibornok*, apr. 5. . . . 54
XXX. *Verancsics Antalnak Lindvai Mihály*, apr. 6. . . . 55
XXXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 7. . . 58

Lap.

XXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 9. . 62
XXXIII. Telegdi Miklósnak Verancsics Antal, apr. 11. . . 66
XXXIV. Dubowszky Mihálynak Verancsics Antal, apr. 11. . 67
XXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 14. . 68
XXXVI. *Verancsics Antalnak sógornéi Magyarországba utaznak* 69
XXXVII. Igel Vilmos zólyomi kamarafőnöknek Verancsics Antal, máj. 21. 71
XXXVIII. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, máj. 21. . 73
XXXIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, máj. 23. 74
XL. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, máj. 24. . . 77
XLI. Novák Miklós zólyomi esperestnek Verancsics Antal, máj. 28. 78
XLII. Ujlaki Farkasnak Verancsics Antal, jun. 2. . . . 79
XLIII. Az esztergami káptalannak Verancsics Antal, jun. 3. 81
XLIV. De Andreis Ferencz uskopi czimzetes püspöknek Verancsics Antal, jun. 4. 82
XLV. Novák Miklósnak Verancsics Antal, jun. 4. . . . 83
XLVI. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, jun. 7. . . . 85
XLVII. Tarnóczy Mátyásnak Verancsics Antal, jun. 8. . 87
XLVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jun. 16 . 88
XLVIX. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, jun. 19. . 90
L. *Verancsics Antal királyi helytartó*, jun. 24. 91
LI. Krusich Jánosnak Verancsics Antal, jun. 27. . . . 94
LII. *Verancsics Antalnak Ő Felsége hadi tanácsa*, jul. 2. . 95
LIII. Pográny Benedeknek Verancsics Antal, jul. 2. . . 97
LIV. Szilvának Verancsics Antal, jul. 2. 98
LV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, jul. 7. . . 100
LVI. Érseki jövedelmei kezelőinek Verancsics Antal, jul. 7. 102
LVII. Esztergami vicariusának Verancsics Antal, jul. 10. . 103
LVIII. Deáky Benedeknek Verancsics Antal, jul. 14. . . 104
LIX. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, jul. 14. . . 105
LX. Trubinai alattvalóinak Verancsics Antal, jul. 14. . . 107
LXI. Ő Felsége hadi tanácsának Verancsics Antal, jul. 15. . 111
LXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jul. 28. . 114
LXIII. *Gróf a Salmis Gyulának Maximilián császár*, aug. 3. 115
LXIV. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, aug. 9. . 118
LXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 16. . 122
LXVI. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, aug. 16. . 124
LXVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 22. . 125
LXVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, aug. 24. 126
LXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, aug. 26. . 128
LXX. Maximilán császárnak Verancsics Antal, sept. 17. . 129
LXXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, sept. 27. . 131
LXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 4. . 133
LXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 16. . 134

Lap.

LXXIV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár,* okt. 17. . 136
LXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, okt. 18. . 137
LXXVI. Rozsnyó város községének Verancsics Antal, okt. 28. 139
LXXVII. Hueber udvari kamarai titkárnak Verancsics Antal, okt. 30. 140
LXXVIII. Udvarmesterének Pominonszkynak Verancsics Antal, okt. 30. 141
LXXIX. Uszaly Péternek Verancsics Antal, nov. 1. . . 142
LXXX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, nov. 5. . 143
LXXXI. Ghyczy Györgynek Verancsics Antal, nov. 5. . . 145
LXXXII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár,* nov. 6. . 146
LXXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, nov. 7. 147
LXXXIV. Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal, nov. 18. 148
LXXXV. Jovius Jánosnak Verancsics Antal, nov. 21. . . 150
LXXXVI. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, nov. 22. 152
LXXXVII. Lieszthy Jánosnak Verancsics Antal, nov. 27. . 153
LXXXVIII. *Esztergam vármegye alispánjának Maximilián császár,* nov. 30. 155
LXXXIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, deczemb. kezdetén 156
XC. *XIII. Gergely pápának Maximilián császár,* dec. 2. . . 160
XCI. *XIII. Gergely pápának Rudolf király,* dec. 2. . . . 162
XCII. *Buoncompagno bibornoknak Rudolf király,* dec. 2. . 163
XCIII. Az esztergami káptalannak Verancsics Antal, dec. 2. 165
XCIV. Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, dec. 2. . . 166
XCV. Mikulich Mihálynak Verancsics Antal, dec. 5. . . 167
XCVI. Ghyczy Györgynek Verancsics Antal, dec. 6. . . 171
XCVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 7. . 173
XCVIII. Jovius Jánosnak Verancsics Antal, dec. 7. . . 175
XCIX. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, dec. 8. . . 176
C. *Verancsics Antalnak Maximilián császár,* dec. 9. . . . 177
CI. Deáky Benedeknek Verancsics Antal, dec. 9. . . . 179
CII Telegdy Miklósnak Verancsics Antal, dec. 15. . . 181
CIII. Nagyszombat város tanácsának Verancsics Antal, dec. 15. 183
CIV. *A Thurzó grófoknak Kopornaki Mihály,* dec. 17. . . 186
CV. *Verancsics Antalnak az ágostai bibornok,* dec. 18. . . 189
CVI. Osius bibornoknak Verancsics Antal, dec. 21. . . 190
CVII. Stanco Paszqualinnak Verancsics Antal, dec. 21. . 192
CVII. b. *Rudolf királynak a Buoncompagnai bibornok,* dec. 24. 194
CVIII. Forgách Simonnak Verancsics Antal, dec. 25. . . 196
CIX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 27. . 197
CX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, dec. 29. . . 199
CXI. Kubinyi Kristófnak Verancsies Antal, dec. 30. . . 200
CXII. Andreffy Jánosnak Verancsics Antal, dec. 31. . . 201

1573.

Lap.
CXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, jan. 2. . . 203
CXIV. Draskovics Györgynek Verancsics Antal, jan. 6. . 205
CXV. *A Thurzó grófoknak Kopornaki Mihály*, jan. 9. . . 209
CXVI. Menabena Apolloniusnak Verancsics Antal, jan. 12. . 212
CXVII. Moroni bibornoknak Verancsics Antal, jan. 21. . 215
CXVIII. Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal, jan. 21. . 216
CXIX. Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal, jan. 28. 217
CXX. Menabena Apolloniusnak Verancsics Antal, febr. 4. . 218
CXXI. Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal, febr. 8. . . 219
CXXII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 13. . 221
CXXIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 14. . 224
CXXIV. Maximilán császárnak Verancsics Autal, febr. 14. . 234
CXXV. Alegri Jánosnak Verancsics Antal, febr. 14. . . 237
CXXVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, febr. 23. . 239
CXXVII. Liszthy Jánosnak Verancsics Antal, febr. 23. . 242
CXXVIII. Zsámboky Jánosnak Verancsics Antal, febr. 25. . 244
CXXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 25. . 245
CXXX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, febr. 27. . 246
CXXXI. *Verancsics Antalnak Liszthy János*, febr. 28. . . 248
CXXXII. *Verancsics Antalnak a pisai bibornok*, febr. 28. . 249
CXXXIII. Lindvai Mihálynak Verancsics Antal, febr. 28. . 252
CXXXIV. Nagyszombat város polgárainak Verancsics Antal, mart. 2. 254
CXXXV. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 6. 255
CXXXVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 6. 257
CXXXVII. *A királyhelytartói törvényszéknek Maximilián császár*, mart. 9. 258
CXXXVIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 10. 264
CXXXIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, mart. 12. 266
CXL. Rottenberger Lőrincznek Verancsics Antal, mart. 14. 268
CXLI. Igel Vilmosnak Verancsics Antal, mart. 14. . . . 269
CXLII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, mart. 18. . 271
CXLIII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 19. 273
CXLIV. Ghyczy Györgynek Verancsibs Antal, mart. 20. . 275
CXLV. Özvegy Polhaim Miksáné Juditnak Verancsics Antal, mart. 28. 276
CXLVI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 30. 279
CXLVII. Maximilián császárnak Verancsics Antal, mart. 30. 280
CXLVIII. Rudolf királynak Verancsics Antal, mart. 30. . 282
CXLIX Rudolf királynak Verancsics Autal, mart. 31. . . 283
CL. Maximilián császárnak Verancsics Autal, apr. 2. . . 285
CLI. *A királyi itélőtáblának Maximilián császár*, apr. 4. . . 287
CLII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 5. . . 288
CLIII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 9. . . 290

	Lap.
CLIV. Thurzó Eleknek Verancsics Antal, apr. 12. . . .	291
CLV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 15. . .	293
CLVI. Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal, apr. 16.	295
CLVII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 18. .	296
CLVIII. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 18. .	298
CLIX. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 19. .	299
CLX. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 19. .	302
CLXI. Maximilián császárnak Verancsics Antal, apr. 19. .	305
CLXII. Zsámboki Jánosnak Verancsics Antal, apr. 20. . .	306
CLXIII. Stranz Jeromosnak Verancsics Antal, apr. 21. . .	308
CLXIV. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, apr. 24. .	311
CLXV. Weber Jánosnak Verancsics Antal, máj. 1. . . .	313
CLXVI. *Verancsics Antalnak Maximilián császár*, máj. 30. .	314

* * *

Verancsics Antal végrendelete, máj. 30.	316

ANTONII VERANCII EPISTOLAE.

VI.

I.

Polhaim Juditnak Veranesics Antal.

Ad Magnificam dominam Judith relictam domini N. a Polham.

Conqueruntur nobis quidam Croatae, subditi Magnificae dominationis Vestrae ad arcem Saffranyez nuncupatam pertinentes, quod iam a longo tempore Catholicam religionem profiteri, et parochos ritu Sanctae Romanane Ecclesiae, omnium fidelium Christianorum parentis, tenere per Eandem prohiberentur. Nec etiam pateretur, ut iidem parochi Catholicae Ecclesiae ritu administrarent illis sacramenta, et missas celebrarent. Quod quidem nec laudare, nec probare possumus; si hoc ita sit, ut non solum ad nos, sed etiam ad Sacram Imperatoriam Maiestatem, dominum nostrum clementissimum, perferri bene scimus. Jamque saepius eo animo fuimus, ut ad Magnificam dominationem Vestram hac de re, indignissima sane functione muliebri, scriberemus; sed reveriti matronalem decorem, quem in dominatione Vestra Magnifica honoramus, atque illi plurimum etiam deferimus, ad hanc usque diem distulimus. Sperantes utique, quod interim hinc et inde bono quoppiam monita spiritu, sanioreque doctrina inducta, quam sit haeretica, ex tam multis demissis et supplicibus piorum subdi- 1572. jan. 2.

torum suorum querimoniis, per sese ad se rediisset, et agnovisset, quantum mulieribus liceat ecclesiastica usurpare, quibus in Ecclesia loqui Divus Paulus prohibuit. Atque eadem, si viris quoque laicae conditionis vetitum sit attingere, qui neque vocati sunt, neque missi : quo iure, quave authoritate id sibi mulier arrogare queat aut debeat, ipsamet dominatio Vestra Magnifica expendat.

Quantum autem hoc sit verum, quod tam affirmanter scribimus, Regis Osiae*), Regis Jeroboam**), Regis quoque Pharaonis, Corae etiam ac Dathan Abyronque, et plurium similium exempla sacrarum litterarum repetat. Qui omnes magnis plagis affecti sunt, quod in Divina sese officia sine ulla vocatione et missione partim ingesserint, partim suo arbitratu de Divinis ministeriis statuere et sancire conati sunt. Osias enim, quod munus summi sacerdotis in sacrificio usurpavit, lepra contabuit. Jeroboamo manus exaruit. Pharao, quod Israelem Deo suo sacrificare non permisit, domi primum horendissimis plagis cum toto suo populo afflictus, mari demum rubro cum universo suo milite haustus est, Israel siccum pertransiit. Core cum duobus collegis reliquis, qui Moisem et Aron, summos et veros Dei sacerdotes, ut moderni nostri haeretici, ambitionis ardore incensi, sacerdotesque extrudere conati, partim hiatu terrae, partim igne cum tota sua factione, inspectante universa populi multitudine, quae confluxerat, ipsosne

---

*) Oza extendit manum ad arcam Domini, et tenuit eam, ne caderet; et percussit eum Dominus mortuusque est. 2. Reg. 6. (Verancsics).

**) Jeroboam Rex Israel sacrificans vitulis aureis monetur a propheta; cuius monitis non obtemperanti aruit manus, quae tamen rursus ad eiusdem prophetae orationem curata est. 3. Reg. 13. (Idem).

an Moisem et Aaronem ad munus summi sacerdotis Dominus delegisset, hausti sunt.

Magnifica itaque dominatio Vestra videat, quantum Ei expendit, haereticos ecclesiastas audire, qui nullo legitimo charactere sacerdotii insigniti, venditant sese veros apostolos et evangelistas. Quantum etiam accersit Divinae irae, si, ut hactenus, ita et in posterum Catholicos subditos suos in blasfemias haeresum, falsitatesque perget trudere et coniicere. Verum quum de prudentia et de iudicio Magnificae dominationis Vestrae omnia summa audimus; speramus, quod hanc nostram admonitionem bono animo accipiet, dabitque etiam operam, et consideratis his exemplis sacrarum litterarum habebit etiam curam, ut in haereticis, quibus favet, deceptiones Sathanae posthac diligentius perspiciet, et redibit ad priora opera. Ad quae Divus etiam Joannes Apostolus in Apocalipsi sua Ecclesiam Ephesinam hortabatur, quae a recto deviaverat, pravas secuta adinventiones; non communi, sed privato tum zelo, tum spiritu. Nos vero memores nostri officii, quod incumbit nobis in omnibus Regni Hungariae Cleris, haec ad Magnificam dominationem Vestram scripsimus, non ut Eam laedamus, sed ut et suae et subditorum suorum spirituali saluti consulamus, iuvemusque etiam religionis Catholicae statum. Cui quid tanta haeresum varietas commodi firmitatisque attulerit, aliud certe non videmus, quam seditiones, dissidia, et infinitas dubietates fidei. Neque his impresentia addimus plura huiusmodi. Rogamus Illam tantummodo, ne velit iis memoratis subditis suis vim in Catholica religione, quam profitentur, afferre. Permittat illis servare Catholicos parochos; eisque sacrosancta sacramenta iuxta Ec-

clesiae Romanae ritum administrare, remota ab eisdem omni haereticorum licentia, revera liceat, patiatur. Ipsa, si secus de his sentire volet, libera est; nostros tamen Catholicos ne in errores haereticorum adigat, sed in ea religione vivere sinat, quae iam a M. D. LXXII. anno inter Christianos viget et regnat. Eaque si in Turcia omnibus Christianis libera, tuta, salvaque sit et incolumis : cur apud dominationem Vestram Magnificam non sit, et Deo certe, et Ecclesiae Catholicae magna fit iniuria. Cuius doctrinam et professionem ipsi Deo gratissimam infiniti iam sanctorum virorum, et sanctarum quum matronarum, tum etiam virginum casus, quod negari non potest, comprobarunt. De modernis hoc solum dicere possumus, quod carni fraena laxarunt; quam et vetera et nova sacrarum litterarum monumenta latissime clamant mortificandam, et in servitutem Spiritus Sancti esse consubiiciendam et redigendam. Quod ut aliquando seductae multorum mentes agnoscant, renuncientque erroribus, faxit Altissimus, et Magnificam dominationem Vestram in sua gratia servet incolumem. Tyrnaviae 2. Januarii 1572.

II.

Lindvay Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Lyndvensem.

De revisione causae, quae vertitur inter nostrum colonum et Capituli nostri, ea quae nobis scripsisti, non admittimus. Et volumus omnino, ut hic revideatur, die 9. mensis huius; quemadmodum iam decrevimus, et tibi commisimus. Quia si tu eius controversiae curam habuisses suo tempore, nos nunc non molestaremur. Nam movere multa, et nulla vel intra annum promovere similia, in rebus nostris et nostrorum subditorum; non est quieti nostrae et nostris iuribus consulere, sed potius officere. Igitur ad diem adsis hic, et omnia praepares, quaecunque ad hanc causam pertinebunt. 1572. jan. 6.

Usonem accepimus unum, et Reverendissimo domino Vesprimiensi misimus. Cura itaque plurimum, ut et nos simus melius provisi, et gratificemur amicis. Quia hanc piscationem quo feceris, nescimus omnino.

Scribis vero, quod tres damas miseris. Duae tantum solae redditae sunt. Igitur videris de tertia.

Quales autem querimonias cives Zakolcenses dederint; eorundem litterarum misimus ad te copiam. Quare etsi nos ad eos scripserimus, quod a te et a decimatore tuo informari volumus prius, quam in re

procedamus : muneris tui est, ut provideas tempestive, ne quid causae civibus illis detur, qua in decimis nostris struant nobis quodpiam impedimentum. Vale. Tyrnaviae 6. Januarii 1572.

III.

Mosóczi Zakárnak Verancsics Antal.

Ad Vicarium Nitriensem Zacchariam Mossocium.

1572. jan. 9. Heri iam sub vesperum legi Vestras litteras, et gratiarum actiones abunde intellexi. Quae non debebat esse adeo accurate, partim pro officio meo non impense magno, partim quod a quo iam amaris medulitus, non opus erat apud eundem tanta sollicitudine significationem gratitudinis veluti contemplari; de qua nihil est dubitandum, ubi de benevolentia mutuaque charitate confiditur. Quod quum vos iam apud me amplissime obtinuistis : restat, ut secure favore nostro et utamini, et fruamini.

Ceterum postquam Reverendissima dominatio Vestra indies (uti huc affertur a iam pluribus) decumbit, quod non libenter audimus : rem nobis pergratam facietis, si quamprimum litteras meas curabitis expediendas; ne, si quid praeter opinionem omnium accideret Illi humanitus, in aliquas longiores dilationes 'res nostra impingeret. Neque super hoc modum vobis ostendimus; quum de industria Vestra

nobis polliceamur omnia maxima. Opportunitatem itaque subscribendi et sigillandi eas observabitis. Et bene valete. Tyrnaviae 9. Januarii 1572.

IV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Clementes litteras Sacratissimae Imperatoriae 1572. jan. 17.
Maiestatis Vestrae die 6. mensis instantis ad me dadas 13. humillime accepi; ex quibus cognovi, Eandem contra me et capitaneum meum gravissime fuisse commotam, quod Sacratissimae Eiusdem Imperatoriae Maiestatis Vestrae dominis Commissariis mea et capitanei mei inobedientia militum meorum non sit lustratio concessa. In quo negotio quicquid ambo reprehensionis perferimus, nec mea nec ipsius capitanei mei culpa commissio est; sed eius, qui in delationes meas et in praxes ambitionis suae adeo praecipitat, ut me apud gratiam Maiestatis Vestrae deiiciat. Cui et Deus parcat, et Maiestas Vestra nec cito, nec omnia credat. Quia coelum terrae miscet, ut mihi negotium fatescat, pudorem incutiat, et dignitatem authoritatemque imminuat. Quos honores ego honestissimis et laudatissimis rationibus acquisivi et adeptus sum.

Utque Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra omnem rem suo ordine intelligat: Proxime quum

memorati domini Commissarii fuissent in Swran apud Magnificum dominum Forgach, inde Lewam, uti dicebatur, profecturi; dederant perbreves litteras ad meum capitaneum petentes, ut in campum, qui est inter Wywarium et Swranium milites educeret, et ibi lustrarentur; quemadmodum ex copia earundem litterarum his adiuncta intelliget. Capitaneus meus, non ita bene forte fortuna edoctus a me de hoc et suo, et meo officio, quod ab eo tempore, quo sum Archiepiscopus, ulli commissarii lustrationis causa fuere Wywarii, nesciens quid acturus esset, eosdem rogavit, ut tantillum moram non gravate ferrent, donec me hac de re edoceret. Sed dominus Forgach hoc officio subiectionis mei capitanei rapto in sinistram partem, quasi ut ego, et idem capitaneus meus Maiestati Vestrae essemus inobedientes, occasionem calumniandi me fecit sibi, curavitque nimis propere, ut sicut paulo ante, ita et nunc me apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram faceret reum. Idque quam vere, et in quem finem, non dubito Eandem optime animadvertere et plane scire.

Verum lectis litteris mei capitanei, quas 24. super hac ipsa lustratione ad me dederat, quid illi ad easdem 27. eiusdem mensis rescripserim, ex hac adiuncta copia earum litterarum dignabitur clementer intelligere, et secus quum de meo capitaneo, tum etiam de me quoque sentire, quam dominus Forgach vellet. Neve prolixius in his immorer, taediumque Maiestati Vestrae moveam; satis abunde ex eadem copia cognoscet, meritone an immerito et ego, et capitaneus meus fuerimus delati.

Quod autem ad illud litterarum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae attinet; quum sciant

istud praesidium Wywariense, quantum ad rem militarem spectat, nobis omnino esse praeservatum: absit a me, Clementissime Imperator, ut ego de hoc secus sentiam. Suae enim et hoc est potestatis, et non solum de toto Archiepiscopatu meo potest omnia semper arbitratu suo disponere, quum libeat: sed etiam de me ipso, et de meo capite. Verum quomodo Maiestas Vestra informata sit super hoc, nescio: apparet tamen, quod minus recte. Et repetantur meae reversales et donationales Maiestatis Vestrae Sacratissimae litterae, ac etiam mandata quaedam Hungaricae Camerae data, nec non et juramenta ab ipso capitaneo meo, et a castellanis meis in meum nomen praestita Commissariis Camerae, quando mihi possessionem arcis Wywar attribuerunt. Videbit, id in eis non contineri, clariusque etiam edocebitur, quam indigne mihi a quibusdam adversetur. Dignabitur itaque existimationis meae benignius habere rationem, quam ut ea, quae semel in me contulit, adimat mihi, et in Forgach transferat. Nimirum ut Wywarienses milites, nixi meo post Maiestatem Vestram nomine, meisque etiam alti stipendiis, ipse illis dominetur, et Archiepiscopi Strigonienses tot praerogativas veterum Regum benignitate insigniti, in Archiepiscopatu suo sint ut tabernae signa. Qui modus antea nunquam fuit. Certus sum, quod Maiestas Vestra prohibebit, ne etiam in posterum unquam fiat; neve etiam Inclitum suum Regnum Hungariae tanta afficiatur ignominia.

Hoc autem, quod dominus Forgach urget, ursit et Stephanus Dersffy; sed non successit. Spero, quod nec domino Forgach succedet; nisi si ego, quod sum, non ero. Dominis enim eius familiae Archiepiscopi

Strigonienses nunquam servierunt. Quod ne a me quoque fiat, ego fretus gratia Vestrae Maiestatis curabo sane omni studio. Alioqui, Clementissime Imperator, Maiestas Vestra dominus est et meus, et militum meorum, et etiam ipsius Archiepiscopatus mei; mihique Ipsa imperet quicquid facto opus erit. Dominus autem Forgach admoneat me tantummodo, quum vel equitibus, vel peditibus publica defensio indigebit; nec diffidat, quin sim omnia facturus beneficio publico, arce tamen Wywar non destituta ex toto sua custodia. Nam dimidiam partem tam equitum, quam peditum, re postulante, semper potero illi emittere; altera vero pars dimidia, meo quidem iudicio, semper est in arce relinquenda, propter fortuitos et inexpectatos casus. Tunc qui ad eundem dominum Forgach emittentur, prout volet, et necessitas exiget, regat suo arbitratu, et suis modis. Mihi tamen, et meis, in domo mea non imperet; sed Regni et dominorum Praelatorum et Baronum, Magnatumque ac regnicolarum sese accomodet; et contentus sit suis partibus, sua authoritate, suis honoribus, alienos vero non labefactet. Sic et quieti publicae consuletur, et defensio Regni rite procedet. Ego autem nihil unquam committam, quo Maiestas Vestra iure offendi poterit.

Arx vero si reparatur, si miles integro numero conservatur, si singulis mensibus stipendio providetur, nec iidem Supremo negantur Capitaneo, quum tutela Regni postulat, modoque atque industria multo meliore et arx ipsa et ipsi milites conservantur, quam in pluribus locis aliis : certe, Clementissime Imperator, turbari ego non mererer. Quia adhuc aetate, et sensu satis beneficio Dei commodo pollens, credo,

me muneri meo nondum insufficientem esse. Quoniam vero ne peccavi quoque unquam adhuc Maiestati Vestrae ullo genere criminis: supplico humillime, dignetur fovere me solita sua gratia, in eoque statu et existimatione conservare; ad quem non ambitione mea, sed sua promotus sum munificentia; benigneque credat, me in eo semper, quoad vivam, summo studio et sollicitudine futurum, ut ab eadem Maiestate Vestra mea nec fides, nec obedientia desideretur.

Ceterum qui nunc sit in arce Wywar militum utriusque ordinis numerus: misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae proximae lustrationis regestrum; curoque omni studio atque conatu, ut semper habeam aliquot, si sit supra ordinarium, ut nunc etiam clementer cognoscere dignabitur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae XVII. Januarii M.D.LXXII.

V.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Est et aliud, quod Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram scire humillime volui. Egregius Georgius Ghyczy, Capitaneus meus, missurus est ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram hominem suum in negotio sui status. Qui tametsi a biennio fungitur apud me eiusdem Capitaneatus of- 1572. jan. 18.

ficio: nondum tamen ex toto mecum transegit. Pendet enim ex quibusdam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae munificentioribus promissis, alias illi benigne, ut dicit, factis. Nuncque etiam venerat huc, ut ad Sacratissimam Maiestatem Vestram ascenderet, vexillum sibi datum redderet; expectationem suam exponeret; peteretque edoceri, quonam loco servitute sua uti vellet, Wywariine scilicet, an alibi. Sed edoctus, quod nunc Sacratissimae Maiestati Vestrae cavetur a negotiis proximae indispositionis suae causa: distulit curam huius itineris et rediit Wywarium. Ego vero quantum a quibusdam intellexi, talem cuperet habere praefecturam, qua libere potiretur, nec a quoquam, praeterquam a sola penderet Vestra Maiestate. Id apud me quum obtinere non potest subditorum et bonorum causa, quae licentiae militari non secure committuntur: experiri vult prius, si qua ratione talem alicubi fortunam a Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae gratia nancisci possit, quam vel mecum, vel cum quoppiam alio deliberet de suo statu. Alioqui de se mihi omnia pollicetur, si, quod optat, ei non successerit. Jam enim probe novit, quod, si apud quempiam privatum haeserit, meliore se conditione non usurum, quam apud me.

Exposito itaque eiusdem Georgii Ghyczy animo; restat, ut eum Maiestati Vestrae humillime, et quam maxime commendem. Est enim benemeritus, maturus, prudens, moderatus, sobrius, constans, fidelis et vigilans. Scit quoque et praeesse, et regere ordines militares tantum meo quidem iudicio, quantum et uni loco finitimo expedit, et praesens adeo tempus turbulentum exigit. Unde mihi quoque ita placet, ut si me ipse nunquam deseret, ego cum eo semper manere

facillime potero. Nec plura de illo loquor; Vestra tantum Sacratissima Imperatoria Maiestas benigne deliberet, clementerque constituat, quicquid in hoc sapientissimo suo consilio videbitur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae 18. Jauuarii 1572.

VI.

Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal.

Magnifice domine, amice observande! Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. De amicitia et de benevolentia Magnificae dominationis Vestrae erga me nunquam adhuc dubitavi. Quandoquidem nunquam etiam experiri volui, an re vera me complectitur sic, ut profitetur. Verum, si verum sit, quod me amet et benevolenter complectitur, hoc volo capere experimentum; nimirum ut hoc anno decimas Komaromienses a nobis non petat, et aequo animo ferat, si eas negavero. Jam enim intra elapsum biennium habuit a cognitione omnium sumptuum, qui mihi incumbunt tuendae et conservandae reipublicae causa : tantum mihi superesse inveni ultra eos, quae in amicos dilargior, quantum anni dimidio sustentare nequeam. Usa itaque dominatio Vestra Magnifica duorum iam annorum liberalitate, rogo patiatur aequo animo, ut hic tertius commodis meis cumuletur. 1572. febr. 4.

Aliis de incommodis meis nollem hoc loco commemorare. Sed et decima ista mihi diminuitur contu-

macia quorundam; nec ea protegitur ab iis, qui eas conducunt. Publicani enim conductos fundos non reparant, lucris talibus qualibus intenti. Necesse itaque est, ut reversus dominus fundi a peregrinatione restituat neglecta et collapsa.

Aliud, quod me non solum movet, sed etiam perturbat acerbissime: cur dominatio Vestra Magnifica Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae, omnium fidelium Christianorum matris, cum multis aliis istic ubera pinguissima, Divinae ordinationis abundatissime foecundata; qui dixit: „Inferte decimam in horrea mea, et in domo mea sit cibus"; — suggerit et commodis suis accomodat: si illlam cum omnibus aliis istic aversetur et contemnit? Nosque etiam eius antistites tanti facitis, quanti utilitates aestimatis, quas ex nobis percipitis.

Quae quum iam ego diu video ac pervideo, cernoque et inspicio: deponite, Komaromienses, iam tandem larvas. Haereticum istum, nulla juris Evangelici legitime sacerdotem factum, extrudite e vestri medio, et imposterum a lepra eius cavete. Ac priora opera facite, quemadmodum doctor Joannes Evangelista Ephesinam in Sancta Apocalypsi commonebat: sic demum et ego is ero omnibus, quum omnes tales esse videro, quales Deus vult fieri. Haec obiter et fraterne, pietate invectus. Boni itaque consulat, et bene valeat. Posonii 4. Februarii 1572.

VII.

Stanco Paszkálnak Verancsics Antal.

Ad Pasquallinum Stancum.

Binas litteras vestras eiusdem argumenti accepimus. Ad quas vobis respondemus: tantam confessionem offensionum, quibus vos fratrem nostrum Michaelem, et totam domum nostram perstrinxistis; multis vestris lacessiti iniuriis, ne veniae quoque adeo accuratam, uberem et demissam petitionem a vobis exigebamus. Quum iam dudum, et offensiones eas oblivioni tradiderimus, et vobis eo usque veniam etiam omnium dederimus, ut in nobis nihil prorsus irarum relictum sit. Sic itaque persuasum vobis esse cupimus, nos vobis non aliter affectos esse, quam si nihil unquam eorum inter nos contigisset, quod contigisse accidit. Quare ubicunque etiam vobis favere, patrocinarique poterimus; certi sitis, quod a vobis non subducemus ullam operam nostram. Verum, ut denuo una cohabitemus, hoc nequaquam admittemus. Quem etiam animum et spem ut abiciatis ex vestra mente tempestive, vos et monemus et hortamur. Nolumus enim bis in eundem lapidem impingere, et saepius poenitere. Idque potius plane vobis significare voluimus nostris litteris, quam agere ambagibus, quae saepenumero interpretationes hominum fallunt. Bene itaque praevidete, quid acturi sitis; ne postea repulsam, frustra tanto itinere suscepto, iniquiore animo subeatis. Haec alioqui noluissemus nobis vo- 1572. febr. 17.

biscum contigisse. Sed quum adhuc nemo mortalium, quibuscum res nobis turbulentiores inciderunt, ita nos torsit et exercuit intemperiis suis, ut vos: vestrum equidem supra modum pavescimus ingenium. Quicquid itaque absentes favoris, patrociniique nostri assequi potestis, curetis assequendum. Praesentem et contubernalem nostrum ferre nullo pacto poterimus.

Quoniam autem non desunt per Italiam, et per alia Regna multi illustres viri et magni domini, virtutis et professionis vestrae studiosi; cur potius in barbarum magis inclinetis, quam in aliquem civilem et politicum, si adhuc aulae placet conversatio, nescimus plane. Et tum plura coniicimus; quibus absterremur. Nec unquam committemus, ut imposterum quippiam ex conventione vobis debeamus, novamque iurgiorum telam, hiisdem recepti tectis, vobiscum ordiamur. Bene valete. Posonii 17. Februarii 1572.

VIII.

Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal.

Strigoniensis Fausto nepoti suo salutem.

1572. febr. 18. Plures tuas accepimus, ad quas singulas si non respondimus, tuum est excusare nos ab infinitis nostris occupationibus publicis, et interim non cessare ab officio tuo; certus, quod aliquando essemus responsuri, otium et vacationem negotiorum nacti. Sed

quod ao pauca quaedam attinet, de quibus tibi rescribere debeamus : De migratione vestra Patavium cognatae nostrae Catharinae iudicio relinquimus. Si enim minoribus sumptibus Patavium incoletis, uti scribitis : assentior, migretis eo; sed non valde disiunctim a familia Petri habitetis. Quin potius, si potest fieri, eadèm vos et illos tecta suscipiant.

Mulier, de qua nuper scripseras, exacta hyeme, et vere ineunte, mox Aeno primum, deinde Danubio mitti poterit, cum Casimiro et Joanne Paulo. Transigendum tamen cum ea istic erit de salario suo; ne postea, quum aderit, et depravata fortassis fuerit, eam ferre nequeamus. Sicque inauthorari debebit, ut, praeter nos, agnoscat neminem, cui servire teneatur.

De Marietae, sororis tuae, nuptiis non iam dudum omnem exuimus, donec ex toto, atque legitime a Joanne Toboleo extricetur. Quod etiam illi proxime longioribus litteris nostris perscripsimus. Et quia Christophorus etiam Theodosius, patrinus noster, procum eius sese faciebat, eodem fere modo illi respondimus : nimirum matri suae nos curam reliquisse; nec interim cuippiam polliceri eam non posse, quoad et a Toboleo extricetur, et nobis curiam eius permittat.

Ubi vero ais, polliceri tibi conditionem Venetam, non miramur. Sed vellemus, ut et tu, et mater tua caveat ab hoc consilio et ab hac voluntate. Cetera ab aliis cognoscite. Verum nos nunquam assentiemur, ut nobilitati Venetae neptes nostrae copulentur. Domini enim vestri sunt; pares nec possunt, nec volunt esse, domi itaque maritentur. Si tamen tu, et mater tua secus debere fieri censetis; iure vestro agite, et quae huc facient cetera, vos perficite.

De his autem, qui tibi istic magnifice blandiantur, et pollicentur speciosa, hoc habeto : quod nisi caveris, incides in eorum casses miserrime. Audias itaque omnia; agas pro omnibus quam amplissimas gratias, et vicissim uberrime tua quoque offeras illis officia. Ceterum, quam maxime possis, devites talium familiaritatem penitiorem; nec eam accuratius colas, quam urbanis salutationibus et ostentamentis aulicis. Haec ad priores tuas.

Posterioribus, quas accepimus heri, gravissime nos imprudentia tua pupugisti. Et quia omnes vos istic haud quaquam pro officio vestro morem nobis geritis : tu etiam convitiaris, et iuveniliter insultas, perinde ac si dudum in senilem devenissemus pueritiam. Nos autem, qui proximis XLIII ferme annis praeclarissime, et summa nostra cum laude et gloria, tanta in Summorum Principum negotiis gesserimus; nunc etiam Primatu in hoc Regno Hungariae, secundo post Caesarem loco habito, cum totius gentis huius, ac etiam Caesaris satisfactione fungentes: tu nos audes stultorum et vilium hominum opinionibus circumduci, quos nos ais alere nostrae domi, minus ea dignos, et garrulitate potius quam virtute praeditos.

Nec pudet etiam te gloriari, quod honorem nostrum defendas, dum huiusmodi quaedam absurdissima exprobras. Quasi iam tua nos vel ope, vel consilio, vel etiam iudicio egeremus. Ne itaque tua te opinione, quam de te ipso habemus, fallamur; tuo te arbitrio relinquimus. Vive ut vis; agas quod vis : a nobis iam imposterum nulla vivendi expectes monita disciplinae; postquam iam in tantum sapias, neque nos eum agnoscas, quem deberes, si sapere velles.

Ad primam partem tuae epistolae quod attinet: esses omnium hominum felicissimus, si quis te otiosum et vagum faceret opulentum. Sed quoniam tu non es in hoc albo : memineris eius Divi Pauli sententiae, quod qui non laborant, non manducent. Nobis autem, quum alieni die noctuque inserviant; tu, qui es noster, et nos destituis, quomodo est possibile, ut in hoc desipiamus, et iuvenilem sequamur licentiam et temeritatem ?

Pasqualinus potest multa velle et conari : sed posthac non est, quod apud nos speret; quemadmodum nunc etiam scripsimus illi. Scapha si veniet, expedietur parvo negotio. Nec putamus, venturos Toboleos, quibus iam scripsimus, ut cum tua matre agant. Ad nos autem quicunque alii veniunt istinc non vocati, neque requisiti : edent et bibent, et ubi haec eos mansio fastidiet, redibunt ut venerant. Quia nulli veniunt virtute praediti; sed ut, quemadmodum existimamus, sub alieno pane transigant hos dies belli. Verum quum ii tales sciant necessitatibus suis consulere : miramur supra modum, quod tu, qui nos consiliis tuis iuvare praesumis, tibi ipsi consulere nescias. Atque haec habeas nunc prolixius; postea et breviores et tardiores nostras lecturus. Vale. Posonii 18. Februarii 1572.

IX.

Stekel Anzelmnek Verancsics Antal.

Ad Anselmum Steckelium.

1572. febr. 18. Litteras tuas XIII. Februarii Jaurino datas accepi. Scire itaque debes, respondisse me omnibus tuis prioribus, quas si non recepisti, accuses tabellarios. De tua autem profectione in classem, nihil obiicio. Maneo tamen, ne te tali Marti committas, qui tibi nullum effugium promittit, nisi aut victoriam, aut caedem vel captivitatem. Haec est maritimae belligerationis conditio.

Si itaque historiam scribendae expeditionis huius Christianae contra Turcam teneris desiderio, laudo equidem et probo maxime: audita tamen potius quam visa scribas, consulo. Nisi velis et miles et scriptor esse simul; quod non legimus multis accidisse ex sententia. Tute igitur haec videris, et non mei solius imitaris consilio.

De edendo in lucem rerum mearum (ut ais) panegyrico promissa mea non revoco. Interim tamen per me nulli sumptus conferentur, donec ambo una Viennae erimus, et super hoc, quaecunque debebunt fieri, simul transigemus. Qui congressus noster, quum post haec Comitia nobis non deerit intra breve tempus; hortamur, ut id morae animo feras aequiore. Et bene valeas. Posonii XVIII. Februarii M.D.LXXII.

X.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae et Bohemiae etc. Rex.

Reverendissime in Christo pater, devote, fidelis et syncere nobis dilecte. Litteras devotionis tuae 21. Februarii datas, accepimus, et ex illis libenter intelleximus, Praelatos et Barones, ac Comitatuum Nuncios cum ceteris regnicolis tanto iam convenisse numero. 1572. febr. 22.

Quod ad Serenissimos et carissimos filios nostros attinet, illi hac ipsa hora versus Marchegh iter ingrediuntur, ubi pernoctaturi, et reliquum itineris ita instituturi sunt, ut die crastina circa horam secundam, Deo volente, Posonium pervenire possint.

Quae vero devotio tua et de loco et de modo eos excipiendi scribit, illa a nobis benigne probantur; cum et ipsi iudicemus, hoc commodius institui non posse. Id quod ad memoratas devotionis tuae litteras benigne respondere voluimus, eidem, quod superest, gratiam nostram Caesaream Regiamque clementer deferentes. Datum in civitate nostra Vienna die 22. Februarii anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Romani X. Hungariae IX. Bohemiae XXIII.

Maximilianus mp.

Ad mandatum Sacrae Caesareae Maiestatis proprium

A. Erstenberger mp.

XI.

Telegdi Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. febr. 28. Litteras concionatoris Wywariensis super Georgio haeretico, qui se ex Nagh-Sarlo contulit ad Wduard, et vestras super plures alios, qui sunt in diversis nostris bonis, intelleximus. Neque admonitionem vestram improbamus, imo ne reiicimus quoque. Salubris enim est. Etiam ita deberet fieri, ut monetis. Sed quoniam, quemadmodum iam antea vobis diximus, multa interim negotia publica nobis hinc inde ingeruntur; dum huic muneri insistere vellemus, necessario cogimur curam hanc differre, et maxime praesentium Comitiorum interventu.

Quandocunque autem id aggrediemur provinciae, quod brevi Deo dante faciemus: expedit interim, ut Catholicos curetis nobis sacerdotes, quos in haereticorum loca reponamus. Qui subito a nobis exigentur, ubi sectarios expunxerimus. Hoc autem quam sit et nobis et vobis difficile, neutri nostrum obscurum est. Proinde si provisori nostro commiserimus, ut hunc Georgium extrudat ex Wduard; non parebit, sed commento aliquo subducet se huic mandato; quia eiusdem est farinae. Propter quod etiam non diu nobis villicabit. Si praefecto nostro quippiam tale commiserimus; dicet se id muneris a nobis non suscepisse, nec ad suam professionem pertinere. Qua excusatione

eximeret se, et milites, si eorum opera in re tali vellemus uti. Sic frustraremur ab omnibus.

Verum quia est adhuc alius similis in vicinia arcis nostrae Wywar, cui non bona cogitamus: eo sumus animo, ut ubi primum Comitia absolventur, conferamus nos Wywarum, et tunc demum lupos hos captemus et puniamus, si noluerint emendari. Quae vobis rescripsimus, ut intelligatis, non omnino nos dormitare in negotio religionis; quemadmodum brevi et vos videbitis, et parochi bonorum nostrorum sentient. Nos tantummodo caveamus, ne exemplis nostris, minus aliquando decoris, laicis simus scandalo.

Quoniam autem hoc tempore Comitiorum, quo de re vestra et Capitnli magnus, gravis, et periculosus cardo vertitur: suaderemus vobis, ut nunc nulla alia cura occuparemini, quam hac. Et si non licet vobis hic adesse, at saltem destinetis huc aliquem ex vobis, qui et ferocius, et efficacius, immo et importunius rei vestrae insisteret. Nec id scribimus, quod ii, qui sunt hic, animo et industria careant. Sed nostro quidem iudicio putaremus, eorum modestiae acriore quopiam succurrendum esse ingenio. Valete. Posonii 28. Februariis 1572.

XII.

Lindvai Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Lindvensem.

1572. mart. 1. De inhibitione attingendi novos nostros prouentus; non est aliud, quam quod scire melius volumus, quid habeamus, et quomodo ea dispensari debeant; ne simus in nostro caeci, vitemusque iacturas anni proximi et superioris secundi. Quoniam huius dispensationibus adesse volumus, quod tibi coram diximus. Sed quum officiales nostri milites adeo redacti erant ad indigentiam, ut nos pauxillum non potuerunt expectare: complacuimus illis. Qui ubi primum, et ii, et alii satisfacti fuerint: rationes tuas nobis exhibere non differas.

De nostris piscatoribus, immo et de te, et de eorum officialibus merito querimur; quia nemo est ex eis omnibus, qui nobis obediat, et curet nostra commoda. Vicissim nos quoque talibus carere intendimus, ne diutius damnosos et ingratos sustineamus. Officiales enim, ubi habuerunt et bona et cumulata sallaria; certe domini commoda, utilitatesque et emolumenta quaerere debent. Sed haec disciplina nunc interiit, et officiales cum dominis suis faciunt condivisionales. Quod iniquum et indignum est. Vale. Posonii prima Martii 1572.

XIII.

Trausan Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Trausanum Magistrum Curiae Caesareae.

Illustris et Magnifice domine, fautor nobis obseruande, salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Quoniam ego in hoc statu, in quo me Sacratissima Imperatoria Maiestas esse voluit, sum tanquam scopus quidam omnium, qui supplices ad Suam Maiestatem accedunt, dum quique eorum commendatitiis meis aditum ad Eam habere contendunt; ego vero quum Maiestatem Suam hoc praesertim tempore his parvalibus negotiis caveo molestare: Illustrem et Magnificam dominationem Vestram rogo, velit huic Thomae Kezes, veterano militi Agriensi non gravate patrocinari. Qui in servitio eius loci vulnera etiam accepit, quae facies ipsius non abscondit. Et licet nunc non sit ibidem stipendiarius: intelligimus tamen, quod tempore eruptionis in hostes ipse quoque exit simul cum eo apparatu, quem illi paupertas reliquum fecit. Quoniam autem eget Suae Maiestatis subsidio; supplicat vel in elemosinam sibi stipe aliqua subveniri. Quare Illustris et Magnifica dominatio Vestra pie faciet, si aerumnoso homini de subsidio quopiam apud Suam Maiestatem providebit. Erit hoc Deo gratissimum; ipse autem agilior fiet ad inserviendum Suae Maiestati. Et Deus Illustrem et Magnificam

1572. mart. 2.

dominationem Vestram diu incolumem conservet. Posonii 20. Martii 1572.

Illustris ac Magnificae dominationis Vestrae

servitor
Strigoniensis m. p.

XIV.

Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal.

Ad Sebastianum.

1572. mart 2. Indignatio nostra contra Pogranium non est indigna; quum fuerit praemonitus, ne in suis sponsalitiis utatur haeretico Sentaviensi. Cui esto quod Capitulum nostrum defuerit: tamen in possessione nostra Zerdahelii sacerdos Catholicus illi non defuerat. Sed voluit complacere illis, qui nos quoque laedunt, utentes haeretica doctrina. Nos tamen, qui multa ferre didicimus, feremus et hoc. Ipse tamen viderit, unde maiores fructus percipiet.

Ubi autem somniant quidam, eum me administratorem facturum: toto sane coelo errant, et dormiunt multo altius, quam qui dudum cum Endimione obierunt. Quod et tu quidem plane nosti; et de hoc idem commentantur, quod de eius capitaneatu.

Lyndvensem non oporteret nunc domum excurrere. Qui quum nec adhuc missionem habuerit ex offi-

cio; nec convenit eum, mutua sua ante tempus ex proventibus nostris desumere. Quibus solvendis etiam postea non ei deerimus. Quare censeremus, nunc id solum curare debere, ut militibus nostris praesens fiat solutio; et rationes suas quamprimum exhibeat. Quibus confectis sic demum ad ulteriora procedemus; neque in hoc rerum nostrarum cum eo statu vellemus in summam reliquam nostrorum proventuum adeo praeproperam collectionem attingere; ne adhuc etiam exaugeamus fructibus Kertwelyes eius, in quem hucusque etiam omnes utilitates nostrae devolutae sunt et redactae. Curetis itaque, ut quoquomodo fieri poterit, praesentes solutiones absolvantur; postea mature reliqua curabimus.

Si quae vero admodum pauca pretia decimarum percepimus pensionis Caesareae persolvendae gratia: talium decimarum omnium dimidietas administrationi eius cesserunt. Alioqui multo plura ipse transiget, quam nos. Unde tam pauca in proventibus nostris modernis non deberent esse. Sed tamen videbimus; facitque valde absurde, quod nos hac necessitate obligat, ne sine suo scitu proventus nostros attingamus.

De inventatione tunc constituemus, quum rationes eius prae manibus habebimus. Nec illa, quae sunt in Baymocz, et in Districtu Tapolczan, vel ubivis alibi attingantur, uti iam diximus superius.

Id quod egisti cum eo, de quo tibi secreto commiseramus, placet. Nec intermittas. Sed occultet cautissime.

Colonorum vero nostrorum, quos Strigoniensis Begus tantopere exagitat, cura non segniter eidem Lyndvensi erat demandata. Sed quid boni confecerit, vides. Sic bonus vir in plerisque aliis nostris negotiis

sese gessit; idque non minus frigide, quam parum laudabiliter.

De reparatione pontis libenter intelleximus. De mola quoque Keriensi geratur nostri nomine cura, postquam in ius nostrum sit devoluta.

Piscibus demum iuvimus tuam familiam non magna copia. Quare cures, ut officiales hac quadragesima extra pisces scutellares piscibus nos provideant; quum si secus facient, et ipsorum officium periclitabitur, et piscatores nostri coloni luent poenas. Quandoquidem iam latronum contumaciam dudum pertaesi sumus. Novimus enim, quam intelligentiam cum quibusdam habeant, et quo loco, quibusqus locis pisces suos divendant; etsi huc non veniant. Vale. Posonii 2. Martii 1572.

XV.

Reichenpach Sebestyénnek Verancsics Antal.

Ad Sebastianum.

1572. mart. 8. Priores nostras eramus tibi missuri per hominem de Tárdosked; sed quum vidimus hominem nimis rudem ac plebeum, noluimus. Et commisimus judici, ut imposterum litteras ad nos per libertinos mittat. Responsuri vero tuis litteris: Misimus istuc per Ezterhasy et per Vincentium familiares nostros florenos Hungaricos numero mille ducentos. Jussimus etiam pro-

visori, ut eos, quos corripuit, producat in medium, nisi reprehendi velit. Curetisque una omnes cum eodem provisore, ut milites utriusque ordinis persolvantur; deturque vinum equitibus, non redemptio pecuniaria. De quo et ipsi scripsimus provisori. Tuque sis in hoc ita sollicitus, ut omnes omnino sint contenti. Nec ullas a provisore ipso exigas mutuo pecunias, ne nobis, quod nostrum est, mutuet. Assecurationem autem dare illis nequaquam facias. Nos enim nolumus sic ludere cum officialibus nostris. Sed memineris, ut antequam solvas militibus, lustres omnes. Et bene diiudices, si erunt instructi modo debito, et fuerint iusto numero. Quod si non fuerint, absentium retineas solutionem, et omnes palam nostro nomine moneas, ut in officiis suis teneant peculiares servitores; non autem eos, quibus solvitur propterea, ut in arce resideant.

Si domini Commissarii venient, et voluerint lustrare ipsi quoque nostros milites, lustrent in nomine Domini. Sed tu, quam iubemus fieri nostro nomine, nequaquam intermittas; sed fiat in tempore, et matures milites contentare.

Adamo magistro artellariae novitio solvas ab eo tempore, quo istuc venit; neque in hoc defectus committatur.

Illi etiam fabro lignario, qui portam facit, gratificeris, et dicas ei nostro nomine, quod sit sollicitus in servitio suo. Quia quum nos Deo volente veniemus istuc, donabimus eum bono modo, eamque eius curam geremus, quod de nobis erit contentus.

Ad reliqua tuarum litterarum non fuit opus rescribere minutim, postquam et pecunias misimus, et militibus dabantur vina. Nec in alio sis nunc solli-

citus, quam ut iidem milites contententur. Hacque cura peracta, curabimus commeatus id nobis presentibus. Interim fac, ut pisces habeemus. Posonii 8. Martii 1572.

XVI.

Lindvai Mihálynak Veranesics Antal.

Ad Lyndvensem.

1572. mart. 8. Litteras, quas Egregio Francisco Ezterhasy ad nos dedisti, accepimus. Et quia iam ad te alias exaraveramus, non est, quod his postremis eius responsum prolixius demus. Praeterquam quod visa iam ab aliquot mensibus oeconomia tua, quae nos satis male habuit, nunc iam ita etiam perturbavit, ut perturbatiores nunquam fuimus. Et tamen habuimus cum magnis, mediocribus, et multiplicis quoque conditionis hominibus. Sed quia nimis multum et questi sumus, et declamavimus, conatique etiam te eo deducere, ut te nobis accomodares: nihil prorsus effecimus; dasque nobis pulcherrima verba, de factis vero nihil.

Pertaesus tandem istius tuae inobedientiae, et nimia tua difficillima natura fatigatus: cogimur facere, non quae volumus, sed que possumus; ne eo deducamur, quo nos fortasse hominum ingenia trahunt nobis non occultis praxibus. Igitur des operam, ut his et aliis lectis litteris nostris regesta omnium tuarum rationum nobis exhibeas; in proventus autem nostros,

quovis nomine vocitatos, manus tuas non apponas. Committas quoque Benedicto litterato rationistae tuo, ut deinceps quaecunque pecuniae ad nostras rationes venient, nemini alii eas reservet, nisi nobis. In quas tu quoque te non ingeras; quoniam necesse est, ut occurramus pudori, in quem quidam satagunt nos coniicere.

Propterea et pecuniam modo istuc misimus militibus nostris sufficientem per Franciscum Ezterhasy ac Vincentium nostrum; et volumus, ut eis vino satisfiat de salariis suis, non pecuniis. Restatque, ut eisdem Francisco Ezterhasy, Sebastiano Reihenpach et Vincentio Galasso familiaribus nostris, quae vel loquentur vel agent in praesenti nostro negotio nostro nomine, credas. Vale. Posonii 8. Martii 1572.

XVII.

Thurzo Eleknek Verancsics Antal.

Ad Alexium Thurzonem.

Quum decimatores nostri non semper satisfaciunt 1572. mart. 10
nobis in reddenda ratione perceptorum et repositorum nostrorum reddituum, recurrere cogimur ad eos, quibus earundem decimarum nostrarum partem aliquam fecerimus. Ideo cupientes scire, quantum in ista Baimociensi ad dimidiam partem nostram tam tritici, siliginis, hordei et avenae, quam vini, agnorum, apum, et omnium aliorum decimari solitorum habeamus re-

positum, vel quid de his provenit: Magnificam dominationem Vestram rogamus, velit nos non gravate litteris suis quamprimum edocere, quantum de his omnibus dimidia sua perceperit; quo nostra cum Sua collata, planius certiusque cognoscamus quod scire cupimus. In hoc dominatio Vestra Magnifica singulariter nobis gratificabitur; nosque vicissim enitemur, ut officium compensemus. Et felicissime valeat. Posonii X. Martii 1572.

XVIII.

Lindvai Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Lyndvensem.

1572. mart. 15. Pertaesi tandem piscatorum nostrorum latrociniis, et officialium, provisorumque nostroum magna sane incúria; qui vel hac saltem quadragesima debuissent nobis de piscibus prospicere, non solum diebus Veneris et Sabbati, sed etiam omnium aliorum, ne tantam cogeremur sub his Comitiis effundere pecuniam. Sed quum hoc nulla alia ratione potuimus dirigere, et inobedientes ad officium dirigere: officio possessionum Gwtha, Nazwad, Zakallos et Nandor volumus, ut Nicolaus Zodoray et Joannes Gewreg milites nostri careant, donec illis de alio providebimus, serviantque interim ut antea. Satis enim ipsi sese hactenus nutriverunt nostris piscibus; iam nos etiam curam

nostri geremus, et piscatores simus. Quare committimus tibi, ut eis dicas, careant eo, et sese nobis accomodent, dentque locum huic servitori nostro Joanni Nagy. Mandesque etiam subditis illis nostris, ut nostrae pareant voluntati. Idemque Joannes quum istic erit; constituas, ut cum tuo rationista comedat, et equi sui duo habeant foenum; pro pabulo avenario nos ei de pecunia parata providemus. Sales vero, quum ei erunt necessarii ad salsandos pisces, dari illi iubebis, quot erunt necessarii. Vale. Posonii 15. Martii 1572.

XIX.

V. Pius pápának Verancsics Antal.

Ad Summum Pontificem Pium V.

Ingens Sanctitatis Vestrae erga me benignitas 1572. mart. 16.
atque clementia, tot suis, Sanctaeque Sedis Apostolicae mihi collatis beneficiis, multo sane maiorem diligentiam exigebat, ut Eidem pro benedictione Sacri Pallii concessi mihi tam clementer atque liberaliter, quod solum ad Archiepiscopatus mei Strigoniensis obtinendam possessionis plenitudinem restare videbatur, omni cum humilitate egissem gratias, destinassemque etiam testimonium investiturae meae in idem Pallium, quod mihi Reverendissimus dominus Episcopus Trans-

sylvaniensis, frater meus, iuxta ordinem et commissionem Sanctitatis Vestrae non ita pridem contulit. Sed interim prohibitus publicis quibusdam Regni huius negotiis, quae prorsus nullam moram admittebant, huic officio hactenus satisfacere minime potui.

Quumque videam Sanctitatem Vestram tot amplissimis Sanctae Sedis Apostolicae donis, et suis gratiis in me ornando semper ad hoc tempus fuisse propensam; sperabo, quod hanc etiam huius officii mei tarditatem, non dicam solum occupationibus meis partim civilibus partim vero finitimis, quae non sunt contemnendi ponderis, sed etiam modestiae, qua nos minores esse debemus, quum ad maiores, et summos Principes litteras damus, imputare dignabitur.

Scripturus itaque ad Pontificiam Sanctitatis Vestrae Maiestatem de parvis rebus, cuius generis privatorum esse solent; publicis hisque ter sane maximis, de expeditione nimirum classis, et de eventu eius sollicitae atque occupatae, quemadmodum audiebamus, immo etiam ex effectibus cernebamus, de quibus orbis ipse latissime loquebatur: cavi plurimum ne imprudentius essem molestior. Nunc autem postquam Divina Maiestas eundem eventum Sanctitati Vestrae, et per eam toti Christianitati dedit quam prosperrimum, tantumque ex solius Sanctitatis Vestrae vigiliis ac providentia in omnes christianas gentes beneficium redundavit; quod vel nos Hungari, qui iam a tot Regum nostrorum temporibus cum hoc tyranno aeque potenti ac superbo, non sine multis caedibus et captivitatibus nostris quottidie bello contendimus, et lacertis ipsis colluctamur, tuentes cervicibus nostris non paucorum Christianorum libertatem, et reliquias Regni huius, iam omni ex parte debilitatas, et prope

collapsas, prae multis aliis clarius cognoscimus, et uberius experimur: hoc me tandem exsolvo debito.

Ac ut pater misericordiarum, et Deus totius consolationis nunquam intermittit, hinc Ecclesiae, inde populi sui curam gerere, et ei subinde alios atque alios duces ac vicarios suscitando, prospicere; ne omnino et vi hostium delerentur, et mole delictorum interirent; ita sane fatendum est omnibus piis, quod sua Diuina Maiestas hoc turbulentissimo et depravatissimo saeculo, in quo omnis refrixit charitas, superabundavit iniquitas, fides in discrimine venit, spretaque etiam ac neglecta religionis observantia, unitatis quoque et concordiae vix ipsa nuda nomina retinemus; nec habetur tanti disciplina, ut ad conservandam rem Christianam pertinere iudicetur: Sanctitatem Vestram et Ecclesiae suae Apostolum, et populo ducem dedit, ut contra hunc hostem impium et praeferocem, non solum toti Chistianitati prudentia atque industria sua subveniat, sed eam quum delictorum tum etiam errorum suorum, quibus nunc pluribus locis scatet, commonefaciat, et in viam vitae reducat; speramus quoque, quod Beatitudo Vestra, quae huius tam sanctae confoederationis, expeditionisque maritimae fuit author et principium, obtinebit etiam a Domino, ut et progressus habeat felices, et finem talem sortiatur, quo totus status Christianus iugo tyranni huius excusso, in otium et securitatem vendicetur, ac etiam Ecclesiae nostrae, fere iam omnes Turcica potestate oppressae, haereticorumque doctrinis divexatae, subleventur, et resumant spiritum.

Quibus quantum per humanam industriam ac talentum, quod est nobis Hungariae Antistibus caelitus attributum, in tanta gentis huius perturbatione, Tur-

cica, uti iam dixi, tyrannide, et haereticorum flagitio collabentibus, succurri possit; non cessamus in dies ita illis succurrere, hisque adesse remediis, quibus etsi non omnino malignitatem ferocientis multitudinis, extrema prope vitio temporum licentia tumultuantem, ex toto (ut vellemus) convellere nequeamus, malum enim grande est, et maiorum tutela nititur ac defenditur; illud tamen urgere, et in eo totis viribus incumbere non desistimus, ut (quemadmodum Franciscus Diotalevius meus, Beatorum pedum Sanctitatis Vestrae devotissimus cliens, quum in urbem revertetur, coram uberius supplebit) Catholicorum doctrina passim, continenterque unde exciderint, et ad quae opera facienda redire debeant, moniti, non sinimus eos omnino in insaniis eorum confirmari, donec effascinatos in sectariorum errores dolis Sathanae, ad Sanctae Romanae Matris Ecclesiae veritate spiritus uniformis reducantur, et tempestatis huius maledictum, quod delictis nostris nobis accersivimus, compleatur, ac navicula Petri, tantis iactata fluctibus, portum firmitudinis suae recuperet, liberata etiam ex alto a tot angustiis in sua tandem securitate consistat.

Ego vero misso interim Sanctitati Vestrae diplomate testimoniali, quod in idem Pallium rite, et pro ecclesiastica ordinatione fuerim investitus; habeo etiam pro illo Sanctitati Vestrae sumisse gratias, ut in Ecclesia Dei minimus fratrum summis honoribus atque ornamentis a Supremo in terris Christi Vicario cumulatissime amplificatus. Pollicens pariter humillime, sic eo me in servitio Dei usurum, ut quoad eius fieri poterit, et hae Regni huius Diaeceses aedificentur Domino, et Sanctae Sedi Apostolicae is reddatur honor, qui illi ab universo Orbe Christiano debetur,

Deumque assidue et pro vita longiore, et pro firmiore valetudine Sanctitatis Vestrae obsecrare non cessabo. Quod etiam unacum Clero meo quottidie facio, contêndamque totis viribus, ut me talem Sanctitati Vestrae semper exhibeam, qualem et eius suprema in Ecclesia Dei amplitudo exigit, et paterna meretur erga me clementia. Qua benignissime voluit, ut essem ab Ea cognitus, et intendam coram etiam nominatus; homo neutiquam tanti, ut his Sanctitatis Vestrae fruerer, et ornarer thesauris, polleremque tantae Maiestatis ac Sanctitatis gratia, et benedictione. Quae quum sit mihi omnium bonorum temporalium possessione longe gratissima, Deum Omnipotentem precor, ut Sanctitatem Vestram diutissime Ecclesiae, et populo suo conservet, atque ita omnes conatus eius dirigat, confortet, et corroboret, ut quaecumque beneficio Christianitatis velit, possit; mundus quoque vel ex hoc intelligat, Deum nobis utique adhuc esse propitium, quod hoc deterrimo tempore, tanto hoste in Christianos saeviente, talem nobis et Petrum et Pontificem dederit, qui non solum fratres suos confirmare, sed etiam totum gregem Dominicum salvare et meliorem facere possit. Quem Deus nobis in plurimos annos florentem caelestibus donis ac virtutibus, salvum atque incolumen conservet; meque ut Sanctitas Vestra in oviculis suis ad pedes suos beatissimos (quod humillime postulo) clementer commendatum habere non dedignetur. Posonii XVI. Martii M.D.LXXII.

XX.

Osius bibornoknak Verancsics Antal.

Ad Cardinalem Osium.

1572. mart. 16. Vetus mea erga Illustrissimam et Reverendissimam Amplitudinem Vestram observantia exigeret, ut ego crebrioribus litteris meis declararem, quanto et affectu et studio cupiam in Illustrissimae Amplitudinis Vestrae benevolentia radicari, in quam a tot iam annis insertum me esse certo mihi pollicear. Cuius rei causa iugem quoque memoriam Illius retinens; hoc solo me reficio solatio, quod etiam si diuturnius officio scribendi cessavissem, nunquam tamen mihi apud Eandem gratiam Eius decessisse crederem, vel saltem dubitarem. Quam ab initio, ut semper habui gratissimam; ita etiam non solum ampliorem, sed perpetuam quoque mihi fieri et studui et studeo.

Qua persuasione et fiducia, quum de humanitate et voluntate Illustrissimae Amplitudinis Vestrae in amicos, a quibus colitur et praedicatur, sim certissimus; mihique sane haec omnia apud Eandem firmissime pollicear; securius et negligentiam meam Illi accuso, et ab Eadem peto veniam confidentius. Nec nunc occurrens aliud, quo ad Illustrissimam Amplitudinem Vestram scriberem prolixius; illud dumtaxat Eandem plurimum rogo, ut me in suorum numero conservet, mihi suo et iure et arbitrio imperet. Sic etiam

me fauore ac patrocinio suo, ubicumque istic negotia mea postulabunt, maxime autem apud Sanctam Sedem Apostolicam et Sanctissimum Dominum nostrum prosequi non gravetur; ut plane intelligam, me in Illustrissimae Amplitudinis Vestrae benevolentia loco esse non postremo.

Nam quum in patronis meis praecipuis, nec eorum in postremis, Illustrissimam Amplitudinem Vestram ego quoque delegerim mihi, cui et placere peculiariter cupiam, et servitutis meae officia propensius deferre studeam: non alienum a virtutibus et a natura sua, omnibus et Divinis et humanis dotibus praedita, faciet, si meam erga se voluntatem atque observantiam ardentiorem reddit, nec petitionem irritam fieri patietur, quo possim firmius de tanti Cardinalis benignitate gloriari. Quem diutissime incolumem semperque felicem esse precor. Posonii 16. Martii 1572.

XXI.

Unokaöcscsének Faustusnak Verancsics Antal.

Ad Faustum.

Ad quaternas tuas responsuri, habeto paucis: 1572. mart. 17.
Mirari nos de sententiae vestrae mutatione, qua paulo eratis ante de migratione Patavium, nunc domum Magnifici domini Badoarii delegistis, cogitatione eundi Patavium omissa. Super quo domino Badoario, et

quotquot sunt generis Veneti, quia tibi prioribus plura attigimus, hic nolumus esse longiores. Sed si omnibus spiritibus istic huiusmodi omnia credideris; valde vereor, casurum te postremo in aliquos labirintos. In quos cave incidas, nosque etiam in quaspiam obligationes deducas. Novimus nos Italica ingenia; novimus etiam homines, qui nonnisi artificio vivunt. Quare aperi oculos, et vide; nec omnia, quae tibi offerunt, immo et pollicentur, credatis.

Huius generis est etiam, quod scribis de nuptiis cuiusdam secretarii Decemviratus. Quarum occasio non est utique contemnenda, idquè in parte dotis et haereditatis maxime. Sed audivi a senioribus nostris, saepenumero accidere, quod ultra obtrusae similes virgines vitiatae antea fuerint. Nos tamen quum istic non simus, nec hominum similium habemus notitiam, silendum potius nobis est; quam quicquam et loqui, et consulere tibi. Postquam itaque istic es apud matrem, videoque luce clarius, quonam aciem tuae et mentis et voluntatis intendas atque dirigas: aliud super hoc non dico, nisi ut matris utaris iudicio; et bene consideres quicquid facies, ne desis domui. Quum nos tibi omnia bona cupimus, quomodocumque reliquam vitam tuam institues.

Joannem Ferrum resalutes. Nec tamen de equitibus Hungaris et Croatis quicquam cuiquam promittat: quia ii hic etiam erunt necessarii. Laudoque plurimum, quod omissis cursitationibus certo et honorifico statui ac studio militari sese addixerit. Raphael si vivit, non displicet. Sed quia caret omnibus virtutibus, mori eum satius fuerat.

Podagra nos proximis mensibus duobus valde torsit; sed iam torquere nos desiit, et coepimus a

diebus octo ambulare nonnihil, speramusque brevi negotiorum quoque curam repetere.

De tuo reditu nemini quicquam ad te scribere commisimus; quem iam in manu reliquimus sui consilii, postquam nos non observas. Maleque nos admodum habet, quod ii nostri et coricei et graculi, quaecunque domi vel vident vel audiunt, foris deblatterant. Propterea valde eis offendimur, nulla interim virtute praeditis.

Berzevicium excepi, et cumulavi oratione qua optasti; nec respondet iis, quae de se promittit. Vehitur tamen et ipse opinionis suae quadrigis. Illi nos non deerimus, modo in aliquo statu consistat, nec fingat sibi modo hoc modo illud; dum firmo delectu maxime careat, neque propterea assequitur quod affectat. Eruditus satis est; sed iam ad usum rerum et actionum aliquarum accomodare sese deberet.

Negotium Tobolei iam dudum in matrem tuam reiecimus, et ambobus fratribus iam dudum scripsimus, ne se in Hungariam fatiget. Pasquallinum autem nequaquam in domo nostra volumus; tuque has ad eum datas litteras cures diligenter, ut ei quamprimum reddantur. Male enim meritus est de domo nostra, et de omnibus nobis.

Ad Anzolam Belhonor Abbatis Sibenicensis quod attinet, eam huc mitti nequaquam volumus. Et hoc propter varias causas. Maneat itaque domi; iis lotricibus utemur, quibus hic asuevimus.

Reliquum est, ut scias, et matri dicas, quod novum subsidium et sumptus pro adducendis pueris brevi summittemus. Vale. Posonii 17. Martii 1572.

XXII.

Verancsics Antalnak és Liszty Jánosnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi et Episcopo Veszprimiensi.

1572. mart. 18. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater ac Reverende, devoti et fideles dilecti. Ex Devotionis tuae ac tuis litteris die XV. praesentis mensis datis cognovimus, a Locumtenente sigillum, Devotionis tuae custodiae in nostrum usque isthuc adventum nuper commissum repeti. Quae ipsius Locumtenentis petitio cum non solum per se aequa sit; verum etiam illi superstiti, ac necdum resignato eo officio, sigillum nostro judicio adimi non debuerit: volumus eidem sigillum istud quamprimum remitti. In quo Benignae voluntati Nostrae satisfacturi estis. Datum Viennae die XVIII. Martii 1572.

XXIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem.

Praefecti Turcici novas nunc inceperunt artes 1572. mart. 20. comminisci; quibus captivorum redemptiones non ab ipsis captivis, quos tormentis eas de se polliceri adigunt, quibus deponendis non sufficiunt, extorquent, sed a subditis diversorum dominorum. Ubi enim captivos maiori pecunia obligarunt, quam sint solvendo: extrudunt eos fideiussionibus memoratorum subditorum, idque per vim et dolum, ut redemptionem corrogent. Atque interim conficta in miseros calumnia et criminatione, quod ipsi fideiussissent pro talibus, qui tamen nec redirent in captivitatem, nec mitterent redemptionis summam. Sic demum comprehensis et carceribus mancipatis, eos ad satisfaciendum compellunt; caedemque minantur afflictis, nisi subito sponsionibus suis praesenti sese liberent pecunia. Quo commento Vacienses quidam, et coloni mei quatuor villarum Wdward, Sarlo, Ewlwed, et Bersen irretiti apud Strigoniensem Begum Georgii Palatiscii et Michaelis Beyczy (uti dicunt) praxi ad quatuor circiter millia florenorum deponere coguntur.

Quod flagitium ne radices figat altius, et incrementum sumat: supplico Maiestati Vestrae humillime, dignetur de hoc et Constantinopolim, et ad Passam

Budensem scribere, ut tantae tamque iniquae novitati expillationum progressus inhibeatur. Alioqui si hoc scelus, ut coepit, perget, omnium arcium finitimarum dilabentur subditi, et sedes suas destituent: periclitabuntur omnes finitimae arces, nec facile poterunt retineri. Quod malum Deus avertat, et Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii XX. Martii 1572.

XXIV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1572. mart. 20. Is Egregius Joannes Zaberdinus Croata praefecturam Agriensem ex dimidia parte gessit mei Episcopatus tempore. Et quia duae proventuum illius Episcopatus partes militum praefectorumque intertentioni conventione Sacratissimae Maiestatis defunctae assignatae fuerant, curaque earum provisori et contrascribae erat demandata, qui etiam easdem tam in praefectos, quam etiam in milites dispensabant: forte fortuna huic ipsi Egregio Joanni non sunt certa sua stipendia persoluta, quum Sacratissimis Maiestatibus Vestris eodem Episcopatu cessi; de quorum summa idem poterit litteris recognitionalibus (uti puto) creditum hoc suum comprobare. Ego vero, quum sciam

ita esse, ut dicit; nunc quum ad Eandem Maiestatem Vestram pro hiisdem stipendiis supplicatum ascendit, petitus ab eo, has ad Maiestatem Vestram litteras meas super hoc humillime dedi. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 20. Martii 1572.

XXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime.

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem 1572. mart. 27. meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Maiestatis commendationem. Hac ipsa huius diei hora, nimirum septima, redditae sunt mihi litterae Passae Budensis, datae ad Magnificum dominum Ecchium et ad omnes Status atque Ordines Regni; mihique opera eiusdem Magnificae dominae Comitissae, ut eas publice omnibus exhibeam. Quam rem quum ego facere non audeam sine expresso Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae mandato, quum haedem litterae sint hostiles: cupio supplex humillime edoceri, quid in hoc facere debeam. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 27. Martii 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

servitor
subiectissimus et obedientissimus
Strigoniensis mp.

Kívül: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXVI.

Amulio bibornoknak Verancsics Antal.

Ad Cardinalem Amulium.

1572. mart. 27. De consilio nostrae classis Tunetanam expeditionem tentandi, adhuc apud nos rumores vigent; nec tamen adhuc ego dimoveor a mea sententia, quam aliis meis Illustrissimae Amplitudini Vestrae perscripsi. Quoniam vero (uti audio) multi sunt fautores huius consilii, nimis propere, meo quidem iudicio, deiicientes Turcae potentiam, asserentesque esse iam debellatum: equidem non inficior, praecipuum nervum maritimarum eius virium confractum esse, totumque etiam robur virorum, instrumentorumque navalium ei concidisse, nec posse illum tam raptim novam classem triremium instaurare, quam minatur barbarica rabies, ac rumoribus complet terras ac maria. Nove enim

ego navale eius; neque est obscurum, quanta clade anno superiore ad Naupacti fretum afflictus fuerit.

Verum quum tyrannus ille veterum opum ditissimus sit, tantasque vires habeat etiamnum, quantas iras suscipere consuevit, tot tantorumque Regnorum sceptris superbus: haud quaquam mihi persuadere possum, ita eum hac ipsa clade esse deiectum, ut adhuc Christianis metuendus esse non debeat. Quapropter sumere spiritus, et animos attollere de petenda Constantinopoli ac Tuneto, sibique etiam de reliquae victoriae eventu obtinendo, ante tempus, et fortasse ferocius etiam polliceri, quam ratio militaris disciplinae permittat, hostisque magnitudo sperare concedit, nondum Peloponeso, Aegeique ac Rhodii maris, et Asiae Graeciaeque littoribus potiti: adduci nequeo, ut hoc consilium probem. Ac tametsi proxima quoque Christianorum victoria parta fuerit Dei dextera; quicquid etiam victoriarum consequemur imposterum, Divinis haud dubie triumphabimus auspiciis: caute tamen praesumendum est de Divino favore atque beneficio. Idque potissimum in bellicis rebus. Quae quum plerumque agunt mortales ancipiti fine: non sunt casu adeundae; sed consilio, et conciliato Numine.

Putarem itaque Constantinopolim Tunetumque non tentandum esse, quam imperio maris potiamur. Quum enim per Hellespontum, satis hinc et inde emunitum machinis ac tormentis bellicis, et fortasse etiam copiis terrestribus, in Propontidem penetrare, tot urbibus partim insulanis partim littoreis, et maxime Peloponeso, Lesbo, Rhodoque, et Eubaea sive (ut nunc dicimus) Nigroponte, a tergo relictis; in qua nimirum Propontide ad Bosphorum Thracicum sita est Constantinopolis, circumvallaturque pluribus natio-

nibus, vel ab ipso flumine Phaside, quod Colchorum Armenorumque limes est, ex quibus magnae ei presto semper sunt auxilia: periculosum classi nostrae negotium metuerem. Orae vero Africae, quum sint importuosae, nec certis stationibus pollent, hincque in horas plurimi insperati casus per eas navigantibus, maxime quando coeli quoque accedunt intemperies et oboriuntur iniuriae; quemadmodum olim ad Algerum accidit Imperatori Carolo Quinto: Illustrissima Amplitudo Vestra videat, quanto discrimini obiiceretur, non solum classis tota, si sic Constantinopolim peteret; quanto etiam exponeretur casui, si divideretur, et pars ad experiundam Tuneti fortunam secederet, parsque in hostili ditione nondum subiugata relinqueretur. Ubi si quid praeter opinionem aut huic, aut illi parti, vel etiam utrisque contingeret; ut iis saepenumero usuvenire consuevit, qui nimis properant, in incerta currunt, et legittimas opportunitates antevertunt; actum esset sane non de sola classe, sed etiam res omnes Christianae ad tantam spem superioris anni victoria evectae de hoc communi hoste iam tandem funditus prosternendo, collaberentur et conciderent.

Ad quae utinam respiceretur attentius, et res tota coniunctim gereretur; nec praepostere illa curarentur, quae sunt postremae et omnium maximae victoriae reservata. Sed ordine, pro militari disciplina ducatur bellum. Nimirum mare prius, quod Hellesponto adiacet, misso sub iugum, partoque Peloponeso, Lesbo, Rhodo, Eubaea, ac littoribus Asiae et Graeciae; sic demum fiat in Hellespontum impetus, in Propontidem vela explicentur, et petatur Constantinopolis. Quo Christianae confoederationis felici fau-

stoque progressu viso tyrannus Ottomanicus in urbe Constantini non subsistet, turba quoque servorum eius Bosphoro Thracico fuga pertransito, suumque secuta principem, una tristes in Bythynia maiorum sedes repetent, et iram Dei simul ac sua scelera, frustra poenitudine ducti, deplorabunt. Ignari quoque Divinae providentiae, qui non indignatur suis perpetuo, nova latrocinia molientur, ut resurgant.

Atque haec ut hunc in modum nobis eveniant, non insolescamus Divinis beneficiis; sed sub eius potenti manu et excelso brachio magis ac magis demittamus nos, et misericordiarum miserationumque eiusdem implorato auxilio, sic demum securius cum hoste manus conseremus, et victoriam sperabimus. Certi, insuper, quod non solum mari, ut proxime fecit, sed etiam terra nos vindicabit. Neque patietur, ut posthac eius praeda simus, si omnium quaecunque in nos abundantius contulerit, demissione nostra promerebimur, et ei accepta referemus. Hac enim ratione gratiae Dei promerentur; hac irae quoque complacantur. Et quoniam flagellum eius oppugnamus, dum cum Turca bellum gerimus : nunquam sane vi nostra vincemus illum; quod nullum consilium, nulla vis humana sit contra Dominum; sed sola eius dextera. Si nobis a dextris aderit; si nos vicissim voluntati eius parebimus, et studebimus verus eius esse populus: tunc unus nostrum fugabit hostes mille, et duo duodecim millia.

Sed de his obiter; et magis fortasse militariter, quam sacerdotem et antistitem deceat. Quare si quid liberius, et ad rem minus pertinens attigerim : Illustrissima Amplitudo Vestra ignoscat mihi, salutis et felicitatis publicae cupido, Cui si iam re ipsa nihil

commodorum afferre queam in senectutem lapsus; scriptis saltem monitor eorum esse non desinam, quae videro eidem profutura. Deus Optimus Maximus Illustrissimam Reverendissimam Amplitudinem Vestram quam diutissime sospitet et felicitet. Posonii 27. Martii 1572.

XXVII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi.

1572. apr. 1. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater, devote fidelis syncere nobis dilecte. Intelleximus quae Devotio tua nobis significanda duxit de litteris a Passa Budensi medio et opera Magnifici fidelis nobis dilecti Eggii Comitis a Salmis etc. ad Eandem transmissis. Et quia aliunde ulteriorem de iisdem informationem accepimus: idcirco Devotionem tuam latere nolumus; Nobis, ut illae in publico Regni nostri Hungariae Ordinum et Statuum Conventu proponantur, minime adversari. Quod restat, Devotioni tuae Caesareae ac Regiae benignitatis propensione admodum inclinati sumus. Datum Viennae die 1. Aprilis anno Domini 1572.

XXVIII.

Steckel Anzelmnek Verancsics Antal.

Ad Anselmum Stecchelium.

Jam ternas tuas habeo, quibus quum de panegyrico nobis misso scire desideras, an scilicct mihi redditus fuerit; tum etiam petis subsidium profectioni tuae in classem. Postremis, quas accepi hodie, egisti mihi non sine magno proximae meae ad te datae epistolae encomio gratias, easque sane peruberrimas; quibus similiter laudas meum consilium, quod tibi dedi ad classem festinanti. Panegyricum itaque scito me recepisse; curaturumque, ut bona fide primo otio, quod mihi dabitur, quum excurram Viennam, tuae quoque profectioni non deero summittere viatici suppetias. Idque propediem, ubi hi dies sancti praeterierint, quibus non solum in rebus Comitiornm occupor, sed etiam in functionibus ecclesiastiscis; quum praeter alia, duo etiam consecrandi sunt mihi antistites. Quae mora haud quaquam erit tanta, ut te retardare a profectione tua poterit. 1572. apr. 1.

De encomio et epistolae et consilii mei, quo ut prolixe, ita et amanter nimis utrumque extulisti. Et poteram pro ea modestia, cui peculiariter studeo, minore et breviore contentari. Sed ab amicis, quibus iam secure credidi, omnia iuxta recipio; nec de excessu, nec de defectu questus. Tibi itaque habeo gratias; et tam longe a patria. tamque ad pericula magna

profecturus, saluberrimum tibi erit, uti consilio et iudicio.

Podagram iam evici, et scando altissimos gradus. Nec desum Principibus quottidiana servitute; tametsi claudicans adhuc, dum per tumorem humorum reliquiae e pedibus evaporant. Tu, si quid de apparatu et motu nostrae classis, ac etiam de conatibus Turcicis habueris, scribere ad me non omittas, donec te itineri commiseris. Vale, Posonii 1. Aprilis 1572.

XXIX.

Veranesics Antalnak Cesi bibornok.

Reverendissimo Signor come Fratello!

1572. apr. 5. Non occorreva, che Vostra Signoria con la sua amorevolissima lettera mi ringratiasse di quanto io ho fatto in aiuto delle cose sue, che è stato poco rispetto ai meriti suoi; et io non ho fatto tanto, che non desiderasse far molto più in servitio di lei, et delle cose sue, conforme alla molta amorevolezza sua, che ha mostrata sempre verso tutta casa mia. Et può esser certa, non haver in questo Collegio Cardinale, che l' ami più di me, et che desideri in ogni sua occasione mostrarsele grato, et farle sempre ogni piacere: et quando si valerà di me, ne sentirò infinito contento, et me troverà prontissimo à ogni suo com-

modo. Con che pregandole dal Signor Dio ogni contento, me la raccomendo per infinite volte.

Di Roma 5. di Aprile MDLXXII.

Di Vostra Signoria Reverendissima

affetuosissimo servitor
Il Cardinale Cesi m. p.

XXX.

Verancsics Antalnak Lindvai Mihály.

Michael Lyndvensis Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi.

Reverendissime Domine, domine gratiosissime. 1572. apr. 6.

Servitiorum meorum perpetuam commendationem. Ego, uti me facturum obtuleram, commissiones et quietantias in capsa sub sigillo meo dominationi Vestrae Reverendissimae per hunc servitorem meum expedivi. Misi et regestum continens summatim et continentias commissionum, et quietantiarum: quod ut dominatio Vestra Reverendissima secundum statutum sigillare, et mihi pro uberiori rerum mearum defensione remittere dignetur, etiam atque etiam supplico.

Sunt praeterea et aliae commissiones dominationis Vestrae Reverendissimae, de quibus, litterae commissionales licet ita repente inveniri nequeant, attamen dominationi Vestrae Reverendissimae exacte constare arbitror. Quae autem sint illae, in regesto meo seorsim positas videre licet.

Sunt insuper commissiones, ut vocant, verbales, de quibus nullae existunt commissionales; et sunt

hae : ut decima possessionis Nagy Lean in Districtu Tapolchan existentis domino condam Personali Praesentiae detur; ut decimae possessionum Zent Pal et Ekkel domino Magistro Zazy donentur; ut Michaeli Beyczy in eius eliberationem decima valoris florenorum 50 detur; ut Andreae Szewlesy, Assessori Sedis Judiciariae Regiae tritici metretae Posonienses 25 dentur; ut tonsoribus curantibus laesos a Suraniensibus pedites et colonos satisfiat; utque nonnullis eorum tritico provideatur. De his arbitror, dominationem Vestram Reverendissimam memorem esse.

Quod vero ad quietantias attinet; 10. Julii anni praeteriti in Vyuar in ipso discessu dominationis Vestrae Reverendissimae dedi domino Vincentio Cubiculario florenos 400, de quibus nulla data quietantia. Joannes item Nagy, Officialis de Szewlews de pretiis vinorum ibidem educillatorum iussu, ut dicit, dominationis Vestrae Reverendissimae, levavit florenos 247 denarios 61, de quibus simili modo nulla quietantia extat, solummodo litterae suae recognitionales, quas simili modo una cum aliis expeditoriis dominationi Vestrae Reverendissimae misi; quae omnes testantur, ex administratione mea dominationi Vestrae Reverendissimae hoc anno florenos 7125 denarios 83 per me assignatos esse.

Ceterum angit animus, et lamentari non satis possum de sermonibus, qui passim de negotiis utriusque nostrum circumferuntur. Alii nullum officialium cum dominatione Vestra Reverendissima aut potuisse, aut in futurum convenire posse, falso dictitant; alii meae avulsionis statum criminantur; quod sane utrumque vitandum. Ego resignato officio meo honesto Prothonotariatus, ad exitum vitae me dominationi Ve-

strae Reverendissimae inserviturum statueram, quae quidem intentio et animo meo infixum propositum, ne nunc demolitum esset, dummodo meorum aemulorum, et honestas virtuosasque meas actiones criminantium heroica (scilicet) facta me non turbassent, et clementem dominationis Vestrae Reverendissimae in me animum in aliam, quam sperabam, partem detorsissent. Ego nihilomimus offero me ad omnia aequa, iusta et honesta, et si dominationi Vestrae Reverendissimae videretur provincia administrationis ad annum quoque praesentem continuanda, in eo etiam non me defuturum credat, daturum operam quam diligentissimam, ne ullo unquam tempore, nisi casu, dominatio Vestra Reverendissima per me offendi queat; idque sane non lucri causa, sed ut malevolorum loquacitas pessumdetur, me facere quivis credat. Judicio tamen dominationis Vestrae Reverendissimae relinquo, et eidem me subscribo. Omnis mutatio perniciosa, ideoque vitanda. Virtus officialium non consistit in gubernandis rebus unius anni, sed plurium. Haec dominationi Vestrae Reverendissimae ideo scribenda duxi, ne penitus servitio dominationis Vestrae Reverendissimae me avulsum esse iudicarer. Et valere dominationem Vestram Reverendissimam felicissime cupio. Ex Kerthuelyes 6. Aprilis 1572.

Eiusdem dominationis Vestrae Reverendissimae.

servitor
Michael Lyndvensis.

Kívül. Reverendissimo Domino, domino Anthonio Verantio, Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopo Ecclesiae Strigoniensis, locique eiusdem Comiti perpetuo, Primati Hungariae, Legato Nato,

Summo Secretario Cancellario ac Consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, Domino domino gratiosissimo.

(Joannes Nagy accepit florenos 247. denarios 61.)

XXXI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. apr. 7. Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Imperatoria Maiestatis Vestrae commendationem. Si plane non viderem, quantopere apud nos iam hoc tempore et Catholica religio vilescit, et Ecclesiae ex Antistitum penuria labefactentur, silerem omnino, neque cursum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae voluntatum interpellarem. Sed quum aliae vi Turcica prorsus evastatae sint et eversae, aliae vero in sustentationem rerum temporalium usurpatae miserrime opprimantur, quae Dei duntaxat laudibus religione perpetua et inviolabili dedicatae fuerant: in dies cernimus, quantum ex hoc et irarum Dei perpetimur, qui laico ordini satis multa contulit, quod testantur sacrae litterae, suaque sibi omnino reservari voluit; et in religione iacturam facimus, postquam in prophanos usus Ecclesiarum redditibus effusis, translatisque sacerdotiorum curis in Dei domibus in laicos, Antistitumque

vacent et loca et nomina, consequenterque etiam sacerdotibus et Ecclesiarum ministris careamus.

Et tametsi unum atque alterum duntaxat Episcopum habemus cum Archiepiscopo, qui intendant nonnihil suis Ecclesiis, Agriensi tamen et Jaurinensi destituti, aliis partim aegrotis, partim functionibus munerum temporalium occupatis, quorum quique strenue possent praeesse suae stationi, si imprimis curarent spiritualia : nescio, clementissime Imperator, quomodo et religioni, et Ecclesiis nostris tam pauci succurrere possimus. Quoniam vero et Judicia Publica, et aliae complures Regni res exigant Episcopos, ut cum Baronibus uniuscuiusque nobilitati et juribus possessionsriis consulatur: meo quidem humili consilio maiorem numerum Episcoporum habere deberemus, etiamsi titulares essent; dummodo Reipublicae commodis nihil eorum decederet, quae pro Regni legibus requirantur.

Quapropter humillime supplico, dignetur Sacratissima Maiestas Vestra id ex me clementer excipere, et benigne apud se deliberare, ut Episcopatus Agriensis et Jaurinensis conferantur; addanturque hiis Syrmiensis et Bosnensis, esto quod nunc sint sine redditibus. Quoniam tamen promovendi non carebunt quibuspiam Abbatiis et Praeposituris liberis, quibus interim, donec Deus meliora Regno reddet tempora, et optatae aliquae occasiones cuique offeret ad assequendum expectata, poterunt sese non incommode sustentare, ut cum plerisque nostrum factum sit. Et si ad hos Varadinensis quoque et Vesprimiensis praesentes nimirum ordinarii ad Agriensem et Jaurinensem transferrentur, aliique substituentur illis, haud dubie de Episcoporum penuria hoc tempore la-

mentaremur, subveniretarque hunc in modum et religioni et Ecclesiis, nec Judicia Sacratissimae Maiestatis Vestrae, nec plures aliae Regni res defectum paterentur,

Quoniam vero nunc et cum Agriensi et cum Jaurinensi male agitur, quod his Comitiis facile potuit Sacratissimae Maiestati Vestrae ex multorum querimoniis constitisse: humillime censerem, eosdem Episcopatus in laicorum manibus non esse relinquendos, vel Divina causa. Excluso enim ex Agriensi Catholico clero, sectarii sunt repositi, et ibidem blasphema docent; Dominicoque grege in contemptum acto, in praedam quoque omnibus, quibus est commendatus et commissus, dispergitur nullo illi pastore praesidente. Jaurinensi pari fortuna tempestateque agitato, nullo idem quoque antistite rectus, totus iam haereticorum turba premitur, depascitur, et doctrina depravatur.

Quorum audaciam ac temeritatem nisi authoritas Principum legibus civilibus repressent, frustra nos imbelles Dei oviculae spiritualem industriam, doctrinamque Catholicam intendemus; cui etiam victrici contumacia sectariorum contumacia (igy,) non cedit; sed perpetuo eum conatum urgent, maiorum Regni patrocinio ac tutela freti, quo etiam in malo, et in iniqua causa victores evadant. Iterum itaque humillime supplico, dignetur Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra Ecclesiis Regni sui Hungariae de Antistibus primo quoque tempore providere, ne una cum religione deficiant et evertantur; Cleri quoque Catholici, quasi indefensi ac neglecti, et exclusione digni, animum despondeant, et adversariorum causam iustiorem quam suam arbitrantes, quod tutela nulla fove-

antur, pedetentim depraventur, et in adversariorum errores degenerent.

De reparandis igitur memoratis Episcopatibus eorumque Ecclesiis non differantur remedia; quum hac aetate nostra omnia posteriora tempora in dies deteriora fieri, et multa interim deperire, ac in aliena iura a suo statu abire videamus. Dum sublatis iis, quorum ductu res humanae moderantur, novis postea succedentibus, disparique studio nixis, eadem remedia aeque promissa ac sperata perturbentur, bonaque sive ecclesiastica sive saecularia ad tempus — — modis usurpata dominum tandem mutant, et priora amittant iura. Quod ne Ecclesiis Regni Hungariae eveniat, in solius post Deum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae situm est potestate. Et sperant stabili fide pietatem Eius, qua est in Divinam Maiestatem, et in illius legittima, reparationi et conservationi earum non defuturam; curaturamque benigne, ut haedem hoc beneficio subleventur, neque careant suis Ordinariis. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque conservet. Posonii 7. Aprilis 1572.

Eiusdem Sacratissimae Catholicae
Imperatoriae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens.
Strigonensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. etc. Domino, domino mihi clementissimo.

XXXII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria Regia Maiestas,
Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. apr. 9. Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Maiestatis Vestrae commendationem. Descripturus humillime Maiestati Vestrae Sacratissimae opinionem meam super quibusdam articulis non ita pridem ad Consiliarios suos clementer datis; quum nec Judicia Publica procedere, nec appellationes revideri, constitutionesque praesentis Diaetae rite poterunt absolvi: officialibus judicialibus in loca demortuorum non repositis, maturandum esse, ut quamprimum et Palatinalis Locumtenens, et Personalis Praesentia creentur, nominentur et pronuncientur. Et quum hominum similium, qui ad eiusmodi officia essent idonei, magna nunc est in Regno penuria: ii tamen videntur esse deligendi, quos necessitas offert.

Ad Palatinalem itaque Locumtenentem quod attinet; tres potissimum, qui tametsi aetate sint iuvenili, satis tamen et legum praediti sunt peritia, et gravitate pollent, videnturque non inepti, ex quibus unus desumatur, promoveaturque ad hoc officium, postquam provectioribus caremus. Ii autem sunt Emericus Czobor, Nicolaus Istwanffy, et Franciscus Reway. Consideratis itaque omnium horum ingeniis, moribus et sufficientia, censeo Nicolaum Istwanffy

ceteris esse praeferendum. Quem ut video sedatiore esse ingenio, quam sit Franciscus Reway: ita etiam utrisque doctiorem peritioremque ad ea omnia obeunda et exequenda, quae huic ipsi officio incumbant, experior. Atque etiam audio a pluribus, eum omnino dignum esse hoc praeconio, quem religio quoque Catholica commendat, et morum candor, qui in illo nullis vel passionibus vel turbulentiis videtur esse obnoxius. Alii quoque duo et sufficientes sunt, et legum valde studiosi; nec eis desunt suae laudes, quum praeclarum agant vitae cursum in republica sua. Meus tamen animus in Nicolaum Istwanffy magis inclinat.

Ad Praesentiam Personalem solum Andream Zazy, Prothonotarium paulo ante domini quondam Michaelis de Mere video esse peridoneum; quum et in tanta paucitate eius professionis hominum non sit postremus; et quia pollet etiam singulari eloquentia ac promptitudine, et integritate legumque peritia ab omnibus commendata, censerem hoc officium illi esse committendum. Si qui sunt generis huius alii, fere omnibus deest aliquid. Is Andreas videtur collectius de omnibus participare, quae hoc officium exigit.

Juramenta illorum sumi debebunt in hac Generali Diaeta; quod ab antiquo usitatum esse audio.

Appellationes omnino revideri deberent sub hac Diaeta, ne litigantes gravarentur. Sed hoc nequaquam fieri poterit, nisi et supradicti officiales judiciarii creentur, et Locumtenens Regius unacum iisdem officialibus praesentes sint. Sed quod ad Locumtenentem Regium attinet; nisi ipsemet nunciasset dominis Consiliariis, quod huc sit venturus; omnino advocandus et monendus erat, ut si se sentiret ad curas mu-

neris sui obeundas validum, fungeretur eo; sin secus illud apud se statueret sibi esse faciendum, quo domini Regnicolae Ordinario suo Judice non careant. Quumque iam nobis in expectatione sit, donec ista omnia ad Maiestatem Vestram a nobis proferantur, quum aderit, et animum eius cognoscemus, Maiestatem Vestram certiorem facere sine mora curabimus.

De Supremo Capitaneo Partibus Ultradanubianis nominando summe est necessarium. Quo quia Magnificus dominus Comes Ecchius iam ab anno potitur in persona substituti, nunc vero postulat, ut ei absolute conferatur; habeatque competitorem dominum Comitem de Zrynio: nescio omnino, in huiusne an in illius conferam meam sententiam. Ecchium enim commendat aetas maturior, diuturna iam servitia, et rei militaris usus ac peritia; Zrynium opes ad Papam propinguae, et paterna merita. Sed quum ex Germanis potissimum tutela Regni dependeat; Hungari et facilius eorum auxilia rebus nostris esse accomodant, si Germanum ducem habuerint, Comitem Ecchium ad hanc Praefecturam censerem esse promovendum, quum alioqui ipse quoque sit iam Hungarus. Si vicissim Zrynii rationes expendantur, quae illi ex paternis meritis suffragantur, et quod Hungarus commodius Hungaris praesit; ipse quoque videretur praeficiendus huic muneri. Verum quum sit hoc praecipue in gratia et in sapientissimo judicio Vestrae Imperatoriae Maiestatis situm; nec ego facile audeam utrumvis ex iis duobus nuncupare: restat, ut haec mea sententia per humilitatem meam Sacratissimae Maiestati Vestrae relinquatur.

Privatorum supplicationes hodie pleno consilio revidebimus, et quae de singulis sentiemus, ad Sacra-

tissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram pro clementi mandato suo referrentur. Quem Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 9. Aprilis 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae
Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

Praeterea, clementissime Imperator, quum dominus Zagrabiensis, plurimis (uti ait) difficultatibus ob Banatum pressus, omnino eo carere desiderat, si clemens Maiestatis Vestrae consensus accederet; qui quidem quum ecclesiasticae et militari functioni vacare non possit iure suae professionis; non alienum putarem, si id gratiae Maiestatis Vestrae obtiueret, et idem Banatus tali viro committeretur, cui cum Christi calice nullum esset commercium, et solius gladii cura teneretur; dominus Zagrabiensis curaret spiritualia et religionis causam.

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXXIII.

Telegdi Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. apr. 11. Cura causae Praepositi Sancti Thomae tempestivius aggredienda erat. Sed ut cum dilata sit eius cogitatio, utendum his remediis; ut Illicino, eius adversario, resistatur, nec nostrae etiam dignitati atque authoritati derogetur, qui sumus eiusdem Ordinarius. Justum itaque est, ut Apostolicae Sedi pareamus, et citatus ibi compareat in hac prima instantia, ubi est iussus. Quum itaque et Doctoribus Juris Utriusque, et Procuratorum Fori Spiritualis copia careamus: dabitis cum toto Capitulo nostro operam, ut munus comparitionis huius Magister Michael Dwbowsky, Canonicus nostrae Ecclesiae ac Archidiaconus Gewmeriensis, et fiscalis noster Mirandulanus obeant, et exequantur. De quorum et itinere et sumptibus idem Praepositus, cuius causae navaturi sunt operam, nomine procuratorio curabit. Vos autem eos de omnibus informabitis; et instruetis, quomodo id actionis rite obibunt, atque etiam ita sese in ea gerent, ut nec nobis, nec Sedi nostrae Metropolitanae aliquid derogetur, idemque Praepositus non succumbat adversario, nec damnum quodpiam accipiat. Ceterum in promptu quoque omnia scripta habeatis, quibus constabit suo tempore, ubicunque eadem exiget causa, quod idem Illicinus jure sit convictus et beneficiis suis spoliatus. Alioqui frustra etiam conatus urgebit, ut in Eccle-

siam nostram receptum obtineat. Idque quum propter suam levitatem ac farias, tum etiam propter praesentium Comitiorum constitutionem, qua non solum cautum est, ut externi in Cathedrales Ecclesias Regni admittantur, sed hucusque etiam admissi abiciantur. Unde etiam Agria excludentur duo; nepos huius ipsius Illicini et Raicamontes. Curetis itaque diligenter, ut modis omnibus huic actioni adsitis. Juvenis vero, de quo nobis nuper scripseratis, a monialibus Beatae Mariae Virginis commendato, ut in Seminarium inseretur, ad nos non venit, nec eum vidimus. Et quum huius aetatis, annorum videlicet viginti, plures habemus, vellemus provectiores fieri, qui essent recipiendi. De quo postea etiam loquemur. Nunc vos bene valere optamus. Posonii XI. Aprilis 1572.

XXXIV.

Dubowszky Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Michaelem Dubovium.

Quum negotium Praepositi Sancti Thomae eius- 1572. apr. 11.
modi sit, quod et nos, et totam Ecclesiam nostram concernit; nec est nobis copia personarum, ex quibus habere possemus delectum ad huiusmodi negotiis succurrendum: vos delegimus, ut cum fiscali nostro Olomucium proficiscamini, ibique iuxta tenorem citationis Apostolicae pro eodem Praeposito compareatis, et eo usque in hac instantia procedatis, quoad oportebit, et instruemini a Lectore nostro. Commisimus enim illi,

ne desit huic muneri. Quod alioqui omnes amplecti debetis omni studio; quum et communiter omnes nos concernit; et cavendum sit, ne illa pestis denuo in ovile nostrum revertatur. Hortamur itaque vos, atque etiam paterne committimus, ut id laboris non gravate suscipiatis, neque differatis officium; ne quid et fratri periclitanti mora vestra noceat, et nos omnes communem causàm nostram turpiter neglexisse videamur. Bene valete. Posonii XI. Aprilis 1572.

XXXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperialis ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi clementissime!

1572. apr. 14.

Post humillimam, perpetuam ac fidelem servitutem meam in gratiam Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae commendationem. Ab eo tempore, quo Maiestas Vestra Clementissima mihi iussit fasianos, franculinos sive aves caesareas, et perdices vivas curare pro horto suo novo; curam gessi diligentissimam. Sed ut coloni nostri Hungari valde sunt rudes ad huiusmodi aucupia, maxime fasianorum: ita et a Slavis superiorum partium nullos habere potui, praeter quem hunc unicum cum perdice unica. Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime supplico, dignetur me de hoc clementer habere excusatum. Curo alioqui etiam nunc summa sollicitudine, ut aliquot in posterum quoque assequi possim.

Misi etiam Sacratissimae Maiestati Imperatricis, Dominae mihi clementissimae, unum par turturum coloris prasini sive cinerii. Quae quum iam ab anno quarto foventur cura humana, admodum sunt cicures, et in ipsa cavea prolificant, manus huminis non refugientes. Arbitratus autem, quod hoc veris tempore erunt solatio Maiestati Eius, audaciam hanc humillime usurpavi, ut eidem eas mitterem. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem, unacum eadem Domina mea Clementissima et suis Serenissimis liberis diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 14. Aprilis 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Maiestatis

servitor subiectus et obedicus
Strigoniensis m. p.

Kívül : Sacratissimae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestati etc., Domino, domino mihi semper clementissimo.

XXXVI.

Verancsics Antal sógornéi Magyarországba utaznak.

Maximilianus etc. universis etc. Cum Reverendissimus in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis etc. noster Consiliarius ac Summus per Inclytum nostrum Hungariae Regnum Cancellarius, devotus fidelis syncere nobis dilectus, nobis exposuerit, relictas fratrum quondam suorum

Michaelis et Petri Verantiorum viduas decrevisse, ex Venetiis, quo non ita pridem una cum liberis et familia sese contulerunt, ad isthoc Regnum nostrum Hungariae venire, simulque petierit, ut eisdem salvi conductus ac passus litteras clementer concedere dignaremur, quo huiusmodi iter commodius absolvere possint. Nos sane praetitulato Reverendissimo Strigoniensi Archiepiscopo benignam, qua ipsum merito complectimur, gratiam per omnem occasionem testatam reddere, eidemque ac suis omnia pro voto succedere cupientes, non potuimus equidem, nec debuimus, memoratis ipsius precibus deesse. Idicirco Devotiones et Dilectiones Vestras, ac quoscunque alios nobis non subiectos, benevole, clementer et accurate hortamur et requirimus; nostris vero, et Sacri Romani Imperii, hereditariorumque Regnorum et Dominiorum nostrorum subditis serio mandamus atque praecipimus, ut praetitulati Archiepiscopi Strigoniensis affinibus quacunque profecturis, una cum liberis, famulis et famulabus, equis, sarcinis, rebus atque impedimentis omnibus, ubivis locorum et gentium, terra et aqua, liberam eundi, transeundi, commorandi, recedendi, et alio migrandi facultatem concedere, ac ipsas cum suis, si opus fuerit, salvo conductu sive securitate publica, viarum ducibus, nautis, navibus, equis, curribus, ac quibuscunque rebus suis prosequendo, huiusmodi itineri necessariis aut opportunis haud gravatius iuvare, et a quibusvis aliis iuvandas curare, humaniter et benevole suscipere et tractare velint. Erit illud Nobis adprime gratum erga Devotiones et Dilectiones Vestras, ac alios nobis non subiectos pro occasione benigne recompensandum; nostri vero et Sacri Imperii, Regnorumque et Provinciarum nostrarum haeredita-

riarum subditi exequentur seriam et bene gratam voluntatem nostram clementer recognoscendam. Datum Oberstorff die 29. Aprilis 1572.

XXXVII.

Igel Vilmos zólyomi kamarafőnöknek Verancsics Antal.

Ad Vilhelmum Igel Comitem Camerae Zoliensis.

Intelleximus, vos decimas nostras Zolienses et Turocienses anni praesentis vi velle percipere, et in usus vestros convertere. Nos vero, quia has decimas venales non fecimus, neque animum habemus faciendi, amice vos petimus, ne vim decimis nostris inferatis; quum eas nequaquam vobis concedamus, imo neque quibuspiam aliis. Quas nos ipsi in specie volumus colligere, quemadmodum a Pisetario nostro iam dudum intelligere potuistis. Nec eius fructus efferri ex montanis volumus eo animo, ut in eorundem montium incolas et servitia fodinarum divendantur. Et sic iidem fructus memoratarum decimarum publico commodo nostra cura exponentur, ut vestra. 1572. máj. 21

Quum vero nulla est nobis cum Sacratissima Imperatoria Maiestate domino nostro clementissimo de hiisdem decimis conventio; quum Archiepiscopatum integrum sine ulla exceptione clementer nobis donavit, transegitque nobiscum non aliter, quam, ut quascunque decimas fecissemus venales, Maiestati Caesareae cederent aequivalente pretio. Quas nos quum venales facere nequaquam intendimus propter

maximos sumptus, quibus Wywarium cum praesidio suo conservamus, et sex millium florenorum onerosissimam, et sane etiam indebitam inusitatamque pensionem, quae quotannis a nobis exigitur: non est, cur vos ad violentiam in nos contorquere debeatis, nosque redditibus nostris spolietis, sine omni aequitate et demerito nostro.

Monemus itaque vos amice, desistatis ab hac violentia; neque in redditus nostros invadatis. Quandoquidem, si justitia administrabitur in Hungaria, jure etiam vos conveniemus. Ceterum si quo defectu Wywarium perstingitur (quod Deus avertat), vobis culpam impingemus, et vos in jus arcessemus; quum idem Wywarium praecipue decimarum proventibus conservetur. Si autem ad quasdam alias decimas per Cameram Hungaricam ademptas, quas nobis non persolvunt, hae quoque duae adimentur, quarum fructibus totam ferme pensionem adornare et explere possemus; quare in hunc modum gravamur?

Sed ne vobiscum disputemus, monemus vos iterum, ne pergatis in hac licentia, cui assensuri nequaquam sumus. Et bene valete. Posonii 21. Mai 1572.

XXXVIII.

Mikulich Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Michaelem Miculith.

Accepimus heri litteras tuas, et intelleximus vim 1572. máj. 21
domini Vilhelmi Igel Comitis Camerae Zoliensis, quam intendit in decimas nostras Zolienses et Twroczienses. Cuius causa quid ad eum scripsimus, ex inclusa copia cognosces. Tu autem, quod ei, ut scribis, restitisti, probamus; tibique denuo iniungimus, imo et mandamus, easdem decimas nequaquam concedas. Sed resistas imposterum quoque, quoad poteris; sine tamen iniuria resistas, nec omittas etiam protestationem illi in loco aequitatis iuridicam facere, si non desistet a proposito. Nos autem interim agemus de hoc cum Caesarea Maiestate, videbimusque, an hae violentiae hominum similium habiturae sint progressum. Cetera super hoc ex copia uberius cognosces, et eis te accomodes.

Cum Magnifico domino Balassa adhuc agas, ut coepisti, sed moderate; curesque, ut ipse per suos homines tuto loco deponat tibi pretia nostrarum decimarum. Quae olim erant duorum millium; postea fuerunt octingentorum florenorum. Si igitur poteris, exprime ab eo arendam veterem; sin minus, moderna contentemur. Enitaris tamen, ut quanto maiorem summam obtinere poteris, obtineas. In lucro enim habendum est, quicquid ab iis exigitur, qui nec legum, nec virium potestate adigi ad ea possunt, quae ultro prae-

stare nolunt. Sic hys te accomodes; de aureis memineris; omniaque celerrime expedias. Vale. Posonii XXI. Maii 1572.

XXXIX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1572. máj. 23. Quo sit animo etiam nunc Maiestas Vestra de dimidia parte decimae Districtus Cheithe et Wyhel, quae Magnificae quondam Margarethae Zechy inscripta fuerat pro florenis quingentis, ex Eius proximis litteris benigne ad me datis humillime intellexi. Verum si de conditione et valore totius eiusdem decimae Maiestas Vestra uberius tunc fuisset informata, quum adimebatur Ecclesiae: firma sum opinione, quod eam nunquam inscripsisset florenis quingentis. Quum enim tota eius utilitas extendat se ad quatuor prope millia florenorum: quam recte consultum est Maiestati Vestrae, ut eius dimidium inscribatur quingentis; humillime supplico, dignetur melius hoc nunc dispicere, quam tunc perspicere potuerit. Et clementer provideat, ne sic Ecclesiae bona in alienos transferantur, et facultas diminuatur Wywario, qua publicae quieti ac saluti conservatur.

Quum autem et Strigonium antea potissimum his duabus decimis alebatur, et nunc nutritur Wywarium; Maiestas Vestra hoc etiam clementer expendat, num

sit Cheitensis et Wyheliensis dimidium quingentis elocandum, privandumque Wywarium eo dimidio. Ac ne solius huius privatione affligar, quinque aliae eripiuntur mihi Gewmeriensis, Tornensis, Newgradiensis, Turociensis et Zoliensis; idque a Cameris Posoniensi, Scepusiensi et Novozoliensi, sub Sacratissimae Maiestatis Vestrae nomine. Quarum decimarum si uniuscuiusque supputentur fructus modo debito, decem aut duodecim millia florenorum utilitas earum excedet. Addaturque ad hanc summam pensio quoque mihi imposita sex millium, cuius causa necdum sum Archiepiscopus, Wywariensi arce consumente reliqua: Maiestas Vestra benigne consideret, quid agatur et mecum et cum Wywario. Neque isthaec exagero pluribus verbis. Sed tantummodo demisse supplico: dignetur Ipsa per se hoc oneris diiudicare, et eo me levare; cui nequaquam humeri mei sufficiunt. Et si qui erunt, qui Maiestati Vestrae suggerent, has omnes decimas ex Cameris persolvi mihi: puto convenire, ut hoc etiam benigne cognoscat. Gewmeriensis enim quod mihi non sit persoluta, iam annus agitur tertius. Pretium Tornensis dum sollicito totum, dimidium eius expendo. Pro Zoliensi et Turociensi quarta pars arendae mihi non deponitur, quum alioqui solae sufficerent ad complendam pensionem, qua sum miserrime oneratus. Newgradiensis aeque mihi erit inutilis, si Camerae subiacebit, cuius solutiones non sunt felices omnibus creditoribus.

Ad occurrendum huic incommodo, censerem decimam Cheitensem et Wyheliensem mihi esse integre relinquendam; domino vero Ladislao Poppel pensionem quingentorum florenorum esse pendendam. Quo et inscriptioni satisfiat, et ego non priver meo. Si au-

tem is non admitteretur modus: promissum servetur, quod mihi anno superiori ex Consilio Sacratissimae Maiestatis Vestrae Germanico factum est eius benigno nomine; ut eo dumtaxat ipso anno eidem domino Poppel dimidium memoratae decimae pretio quingentorum florenorum concederem, reliquum imposterum liberum mihi maneret; et si eo quandoque frui nollem, mecum de eius pretio conveniret.

Atque haec promissio si mihi non procedet, quae ex tam magno loco, et sub tanto nomine venit, cui obedienter crederam : quaeratur alius quispiam utrique nostrum commodior modus; ne et dominus Poppel privetur suo, et ego meo. Modus autem Maiestati Vestrae non erit inventu difficilis, si pie curare dignabitur, ut Ecclesiae bona non alienentur in laicos, et id Wywario quotidie in finibus periclitanti detrahatur, addaturqne Trinchinio, secure et in otio degenti, procul omni metu, quo ipsum Wywarium commodius ad resistendum hostilitati sibi tam vicinae instructum esse posset. Et ne illud etiam Maiestatem Vestram lateat; complures Districtus eius terrestres domini protestati sunt apud me, ea decima nulli cessuros, vigore constitutionis publicae, si in quosvis alienos conferretur, ubi venalis fuisset facta. Quum quilibet eorum partem illam, quae in cuiusque bonis esset, sibi vendicare vellet. Quod similiter sine consideratione praetereundum non est.

Supplicans praeterea ad postremum quam humillime: dignetur Maiestas Vestra Sacratissima illud quoque clementer mandare, ut mihi decimae Gewmeriensis et Tornensis stato suo tempore persolvantur; Zoliensis, Turociensis et Newgradiensis non adimantur. Ne pro pensione sex millium florenorum, sede-

cim millia cogar pendere, et praecipuae curae mihi incumbenti deficere, pressus tanto onere. De quibus omnibus gratiosum sperans et expectans responsum, Deum Optimum Maximum precor, ut Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Personii 23. Maii 1572.

XL.

Telegdi Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

Administrationem Praepositurae Maioris cur inducti simus vobis subducere, causae sunt non inanes, neque leves. Et, si bene recolligitis vos, expendetisque non pauca diligentius : quae nos ad id induxerunt, non erit opus ut distinctius easdem causas vobis explicemus. Nec putare debetis, paternum animum erga vos nostrum alienatum esse a vobis. Sed quoniam aegritudine laborantibus opus est medico : remedia vobis quaerere instituimus, ut ab aegritudine, quae vos exagitat, sanemus, non interficiamus. Ea autem aegritudo quum sit fere omnium maxima et gravissima, qua correpti homines nec se agnoscunt ipsos, nec maiores suos cognoscunt : tu, mi Telegdine, et te ipsum agnoscas, et nos cognoscas. Tantumqus porro progrediaris in statu, quem es maiorum tuorum benevolentia liberalitateque assequutus, quantum nec tibi ipsi noceas, nec eum offendas, qui contemptores sui aversatur, nec est vel honoris vel authoritatis suae

1572. máj. 24

immemor. Desine itaque esse nimius ; et ecce omnia erunt tibi integra. Nec pluribus vobis nunc respondemus ad eas litteras, quas ad nos opera Archidiaconi Zoliensis mitti curastis. Bene valete, Posonii 24. Mai 1572.

XLI.

Novák Miklós zólyomi esperestnek Verancsics Antal.

Ad Archidiaconum Zoliensem.

1572. máj. 28. Intelleximus, quod ab iis fratribus nostris, qui ad Sanctum Benedictum profecti sunt, res et Seminarii et Ecclesiae commendata sit vobis. Qui omnino per haec praesentia festa abesse non debebant. Sed quomodocunque sit eis visum; dabitis operam, ne quod officiorum in Ecclesia desit, et Seminarium etiam negligatur. Cui ut virum aliquem doctum et vitae exemplaris nancisci possimus ; iam duos homines nostros misimus Viennam. De quo eam curam habemus, quae certe est maxima. Audimus quoque organistam, et quosdam ex praebendariis, egregie compotationibus et frivolis rebus vacare; unde et casum magni cuiusdam deliquii cuidam ex illis contigisse in altari, non sine magna Dei iniuria, et populi scandalo. Qui non aliunde, quam ex crapula incidisse illi credendum est. Coarguite itaque illos, ne tales sint. Quoniam non in perpetuum lenitati inhaerebimus ; ostendemusque, quod nos etiam irasci et punire discolas, et temerarios, et petulantes scimus. Ad quod certe

non nàtura nostra, sed aliena contumacia ac licentia descendemus, si tandem descendemus. Quum ad haec et schisma quoddam inter vos moveat. Quae pestis si constiterit, ut de ea sermo est; ea prima et praecipua erit causa, ut erumpamus, et in eos convertamur, qui paterna nostra bonitate abutentes, dignitati quoque et authoritati peccare non vereantur. Vos itaque, ut eum virum, cui passiones suae non dominantur, quantum persuademus nobis, hortamur, et petimus etiam in Domino, cavete ab iis, et prohibete ista, quantum in vobis erit; et sic in omnibus conversationem vestram apud nos comprobetis, ut vere Israelitam et dicere, et polliceri nobis possimus. Bene valete. Posonii 28. Maii 1572.

XLII.

Ujlaki Farkasnak Verancsics Antal.

Ad dominum Volfgangum ab Vylak.

Pro decima Vedrediensi Reverendissimus domi- 1572. jun. 2.
nus Vaciensis frater noster observandissimus laboravit apud nos, antequam litteras Dominationis Vestrae accepissemus, tanto studio, quanto eidem fuit possibile. Nec potuissemus eandem Reverendissimae dominationi suae ullo pacto negare, nisi nos privatae arcis nostrae necessitates, praesidiique eius et multae et magnae premerent; ut cui non aliter afficimur gratifiarique studemus, quam si ex eodem utero prodiissemus. Verum quum elapsis duobus annis liberalius effudimus in dominos et in amicos nostros decimarum nostrarum redditus, utilitates-

que earundem: in eas difficultates hoc praesenti incidimus, ut emptitio et vino et tritico novi sunt proventus nobis expectandi. Ne autem saepius in eundem impingamus necessitatum lapidem; hoc praesenti anno parcius decimas nostras elocare decrevimus. Quod ut ipsi Reverendissimo domino Vaciensi, fratri et nostro et vestro utrique nostrum observandissimo, pluribus et saepius haec hunc in modum exposuimus, petimusque, ut nos pro hoc ipso anno excusatum habeat: ita Vestram quoque Dominationem petimus; ferat hoc aequo animo, nobisque concedat, ut interpolatis annis fructus eiusdem decimae nobis etiam colligatur, neque laboret, ut singulis suis duntaxet serviat horreis. Eam enim, si elapsis annis duobus, nimirum 70. et 71., dominationi Vestrae Egregiae elocavimus: non gravetur, si hoc 72. reservandam nobis constituerimus. Imposterum autem, ubi iam habebimus aliquid in reposito, iterum utemur erga Dominationem Vestram liberalitate. Sed certe ita nos terruit haec penuria annonae anni currentis, ut ori etiam satagimus detrahere, ne arx momenti tanti patiatur quospiam defectus. Restat, ut bene valeat, et nos amet, ut est solita. Posonii 2. Junii 1572.

XLIII.

Az esztergami káptalannak Verancsics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Solliciti de inveniendo quoppiam viro gentili nostro, non peregrino, qui sufficienti eruditione polleret, et idoneus esset ad instituendam iuventutem Seminarii nostri: capellanum nostrum Viennam miseramus, ut ibi ageret cum illis studiosis, quos vos alitis apud Jesuitas, et curaret eos ad nos sumptibus nostris adducendos, ut exploraremus eruditionem eorum, perspiceremusque, num idoneus quispiam ex eis esset ad curam institutionemque ipsius nostri Seminarii. Qui recusantes ad nos venire, litteris suis sese excusarunt. Verum quantum iidem a tanto tempore didicerint: easdem ipsorum litteras vobis in specie misimus; ut videatis, et examinetis eorum doctrinam, quove etiam cum profectu stipem vestram per tot annos consumpserunt, et quid imposterum etiam sit sperandum vobis de illorum studiis; quum alter eorum statim in primo limine epistolae suae patrem fecerit Jesum Christum. Vellemus itaque deinceps, ut in tales iusumeretis iuvenes, qui non essent stipites. Sed de iis satis. Nos tamen non desistimus curam gerere magna sane sollicitudine, ut Seminario ipsi sufficientem aliquem praeceptorem nanciscamur. Cui Dubowsky nequaquam ante et sine scitu nostro adimendus erat, quam successor illi fuisset dispositus. De quo, tametsi parcius et nitius loquamur, dolemus tamen non mediocriter. 1572. jun. 3.

Deberetisque huiusmodi consiliis non statim acquiescere, quae nihil boni pariunt. Caeterum quia iam angaria secunda praeteriit, et succurrendum est praebendariis; vellemus duos ex eis huc mitti, quorum alter sit Ladislaus. Et bene valete. Posonii 3. Junii 1572.

XLIV.

De Andreis Ferencz uskopi czímzetes püspöknek Verancsics Antal.

Ad Episcopum Scopiensem.

1572. jun. 4. Committimus, ut neminem sive sit nostrae, sive monasticae professionis, ad quosvis sacros ordines promoveatis sine examine. Observetisqne etiam illud, ut si ordinandi non sint omnino doctores, nec polleant scientiis; saltem ea, quae legunt, intelligant, et idonei esse possint ad discendum, sacrosancta sacramenta Ecclesiae administare, et articulos fidei tradere. Similiter cavendum est, ne signati cuiuspiam membri defectu, ut iste oculi albugine, ordinentur facile. Quod et rubrica docet, et Deus in sacris litteris iubet; ne quid ei vitiosum offeratur, neque imbeciles, mancique quopiam membro aris suis admoveantur. Ideo, quod haec circumspicitis, rem nobis gratam facitis, et Ecclesiae Dei consulitis. Nihil enim in Christiano statu tam perniciosum habetur, quam ignorantia. Et maxime in sacerdotibus; ex quorum ore lex et verbum Domini debeat accipi. Is itaque, qui captus est altero oculo, mittatur huc, agemusque apud Nuntium Apostolicum non gravate, ut dispensetur. Alias nobis non

est tantum, praesumere aliquid simile. Ille dominus Poppelli, si est ad lyram asinus, quod praesentia sua ostendit, contentetur minoribus; in reliquum discat, ut ulteriores mereri possit. Pro Pontifice Pio V. habemus iam Gregorium XIII. creatum die sequenti eam, qua in Consistorium Cardinales convenerunt, magno sane consensu totius Collegii. Et opinio publica est, futurum non inferiorem antecessore rebus Christianis, et confoederationi trium Statuum, qui in Turcae damna concurrerunt. Al restante nulla respondiamo. E spettaremo opportunita di correggiere la maluagita del forfantello. Et state sano. Posonii 4. Junii 1572.

XLV.

Novák Miklós zólyomi esperestnek Verancsics Antal.

Ad Archidiaconum Zoliensem.

Etsi nobis optime constet, nihil tale in vobis esse, 1572. jun. 4.
quod nos in suspicionem trahere posset, indigere vos monitis ad quampiam emendationem; quum adhuc nihil omnino unquam viderimus a vobis fieri, quod devium esse iudicaremus: hoc itaque animo quum de vobis simus, pergite incoepto cursu in servitio Domini. Et nostra monita, quae ad vos interdum damus, alios non vos attingunt. Idque facimus, sperantes quosdam, qui nos perturbant, prudentia et consilio vestro posse in viam reduci. De hoc itaque sic habete. Et quorundam passionibus, non certe spiritualibus, sed carnalibus sive temporalibus, quoad poteri-

tis, occurrite, ne et quies publica, et nos ipsi perturbemur.

De castigato praebendario valde probamus. Correptoque etiam organista, bene factum est. Et videte, si erit discolus, ut Ecclesiae alium curemus; in qua similia prodigia retineri nolumus. Curaturi (ut iam scripsimus) de praeceptore Seminarii.

Sumptus Seminario non debent deesse. Sed quod ei collatum sit pro elapso anno, vel etiam pro praesenti, primum a nobis, deinde a Capitulo, et postremo ex Abbatia Zeplakensi, subducatis quamprimum rationes. Nosque edoceatis primo quoque tempore, quid scilicet et in ipsum imsumptum sit, et qua ratione omnia fuerint administrata. Quo etiam adiungetis redditus unius Canonicatus, qui sunt illi applicati. Quoniam certe hi omnes proventus non sunt parvi. Et propterea adeo etiam egere non deberet. Adhibete itaque curam, ut ista cognoscamus. Nolentes omnino, ut tanti redditus fiat dissipatio.

Proventus Praepositurae Maioris, qui restant, asservetis nobis; qui iam sunt redditi, quum ad vos redibimus, videbimus.

De schisma, ad quod nobis respondistis, non sine causa scripsimus. Et res luce clarius patet. Quam coram exponemus, quum Deo volente redibimus, nominatimque de omnibus loquemur, de quibus nunc cor nostrum queritur. Quod omnem paternam pietatem excedit, in tantum cupiamus uno vos omnes Divini Spiritus consensu in servitio Dei esse coniunctos et conglutinatos. Neque vos in iis computamini, de quibus lamentamur. Sed propterea temere non diximus, ne ut homo abducamini. Et haec in bonam par-

tem accipite; valeteque in Domino. Posonii 4. Junii 1572.

XLVI.

Liszthy János veszprémi püspöknek Verancsics Antal.

Ad Vesprimiensem.

De consilio nobis dato habemus gratias. Quod 1572. jun. 8. certe verissimum est, eoque utar constantissime, quoad potero; sciens, peti me hominum malitia. De adventu meo in aulam, mora non erit; daboque etiam operam, ut ante diem praescriptum Viennae constituar. De suis vero thermarum Podoviensium, quod scribit, balneis nimirum, quod stomacho offecerunt, intellexi quidem satis abunde. Sed miratus sum, quod vulgarium remedio vitam, qua nihil habemus pretiosius, commiserit. Amburgenses multi, et maxime duo Reverendissimi domini fratres nostri observandissimi, Varadiensis et Vaciensis, magnopere nobis commendaverant, commissoque illis per dies proximos pede altero, ex quo reliquias podagrae, quae in tumoribus resederant, extrahi volueram; idque certe non alio animo, quam ut experirer, cuius vtrtutis essent, et quantum valerent; demum memorato pede meo vix quinquies earum thermarum aquis immerso illud effecerunt, ut primum tumore eius a genu ad plantam usque in cuiuspiam utris crassitudinem adaucto, ardorem quoque, ac pruritum talem eidem pedi induxerant, ut ulceribus tandem repleverint; ungue ardorem ac pruritum ipsum non ferente. Exterritus hac vi aquae non bene intellecta, nec satis complexioni ac

morbo meo accomoda, destiti ab eius usu, et illi in sempiternum valedixi. Data dehinc opera remediis quibusdam restinctoriis, intra quatriduum liberatus sum et ardore illo, et pruritu simul cum tumore. Iamque et vestigium firmius figo, et claudicare cesso.

Ac demum ut ab exemplo Reverendissimae dominationis Vestrae usum similium thermarum dissuadeam, quod certe et amanter, et fraterne facio: oro, non sequatur vulgarium remedia. Neque admittat alia, quam quae certa cognoverit, quaeque etiam nihil secum afferant fortuiti. Thermarum autem omnium vis ac virtus quum sit potens, et varia, nec ita exacte a nostris medicis cognoscatur: non sunt certe adeundae. Uno, aut altero, imo ne decimo quidem exemplo Reverendissimae dominationi Vestrae non minus satisfacio: accipiat etiam duo alia et ea recentia. Gregorius Babindali, bonus, pinguis et dives nobilis, ingressus nuper Pesthinienses thermas, arbitror saginam suam minuendi causa, eisque per paucissimos dies una cum domestica familia sua usus, tali scabie respersus est cum omnibus suis, ut nesciatur, leprane, an ulceribus patriarchae Job correptus fuerit. Nuncque lecto decumbit propior morti, quam vitae. Stephanus quoque Gywlay, Canonicus meus et concionator, non accomodus ad easdem profectus thermas, et diutiuscule usus illis, amissa virtute stomachi, et corporis viribus, domum reversus est ictericus, et de vita eius dubitatur. Nec plurium similes casus recenseo. Rogo tantummodo, ut velit curare, quo hac vice liberetur a periculo, et imposterum ab omnibus thermis caveat; quum non sunt omnibus complexionibus felices. Sibique id de me persuadeat, quod de illo possit, qui eam et incolumem, et longaevam, et

quam amplissimam esse cupiat. Valeat ex sententia, meque ad XI. huius expectet. Posonii 8. Junii 1572.

XLVII.

Tarnóczy Mátyásnak Verancsics Antal.

Ad Matthiam Tharnoczy.

Quomodo noster Lyndvensis de conventione ve- 1572. jun. 7.
stra ad servitium nostrum convenerit: credimus, eum minus intelligere, quam intelligamus nos. Et quia ipse assignavit vobis decimam Helbensem, cur postea eandem ademerit, nec scimus causam, nec culpam nostram agnoscimus. Quippe qui aliquoties commisimus ei, ut eam vebis liberam permitteret. Sed quia cum damno vestro, quod vobis dederat ademit; videtc, quam nobis etiam fuerit obediens. Quicquid itaque in hoc actum sit; illum, non nos requiratis, et ipse vobis satisfaciat. Quoniam vero proxime etiam misimus vobis quasdam pecunias nomine vestri servitii; arbitramur vos bene animadvertere, voluisse nos, ut vobis satisfieret. Sed si ipse sic vobiscum egit, ut non debuisset; quare nos culpetis, non videmus.

De Baimociensi tritico idem Lyndvensis non habuit commissionem a nobis, huc illuc distrahendi; sed asservandi ad solum Vywar. In hoc quoque male se gessit. Et nunc, quia aliud triticum non habemus, quam illud de Baymocz : dispensare illud nequaquam possumus. Ipseque de reliquo contentet vos, qui vobiscum convenit.

Ad servitium vero insequens, quod nobis offertis, quod attinet, agimus vobis gratias. Nosque libeu-

ter complexuri sumus. Sed quoniam Sedes nostra Metropolitana eget Notario; vellemus, ut postquam Notariatum Comitatus resignastis, assumeretis eum in Sede nostra. Nosque eam vobiscum conventionem faciemus, quae vobis erit et utilis et honorifica. Ac ne imposterum rebus vestris aliorum culpa molestemur; edocete nos super hoc, et deliberate; vobis nos hunc in modum non deerimus.

De stipendiariis, qui colonos nostros Hinoranienses afflixerunt, nescimus quid dicamus; sed affliget eos Dominus. Hucusque etiam sic nostra periit Patria. Quod si peribit etiam imposterum, certe culpa nostra non peribit. Vosque interim bene valete. Posonii 7. Junii 1572.

XLVIII.

Maximilián császárnak Veranesics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1572. jún. 16. Dicturus opinionem meam pro clementi mandato Sacratissimae Maiestatis Vestrae, quibusnam personis duo officia, Locumtenentiae Regiae et Supremi Capitaneatus cis Danubium nunc vacantis, censerem esse conferenda. Quae quum summos et magnae sufficientiae viros requirant, nec iam talium apud nos ea copia inveniatur, quae esset necessaria, et felicioribus Regni temporibus uberrime suppetebat; aliud quod dicam nescio, quam ut iis utamur, quos nobis tot aerumnae Regni fecerunt reliquos.

Et primum quod ad Locumtenentem attinet: is paulo amplioribus animi dotibus et legum Regni peri-

tia sufficienter instructus sit, necesse est, debetque eo quoque ingenio, atque ea gravitate pollere, quae dignitati Principis sui, cuius locum sustentaturus est, et gesturus vices, commode et cum decore rcspondeat. Quum itaque Reverendissimum dominum Zagrabiensem honore aliis Praelatis non infeliciter has partes attigisse, et ea etiam industria rerum gerendarum inserviendique Principibus videam satis esse praeditum; censerem illi Locumtenentiam esse conferendam. Nisi officio Banatus, et studio longius ab aula manendi impediretur.

Supremum Capitaneatum duo Comites captant, dominus Ecchius a Salmis, et dominus Georgius Zrynius. Qui ambo etsi sunt nobilitate et facultate opum satis idonei: alterius tamen et aetas et maturitas et rerum militarium experientia adducunt me non mediocriter in sui favorem. Comitis nimirum Ecchii; qui iam dudum excessit ex tirocinio, diuque est quod optimum specimen sui praebeat in servitio Sacratissimae Caesareae Vestrae Maiestatis. Nullis interim laboribus et vitae suae periculis, effundendisque propriis facultatibus parcendo, ut patrem et avum suum, qui de Hungaria satis bene meruerunt, imitaturus Maiestati Vestrae ac Serenissimis suis liberis, dominis nostris clementissimis, gratam servitutem exhiberet. Alter vero habet quoque parentis non obscura, neque pauca merita ; et quod omnino nostras sit ab hominum memoria, magnaeque expectationis iuvenis. Praesentia tamen Regni pericula, ac Sacratissimae Maiestatis Vestrae onera et sollicitudines non tironem, sed virum; et certe ducem iam consumatum exigunt. Comitem itaque Ecchium nomino, ut quem totum Regnum amat, exigit, postulat. Dominus Zrinius

crescat, et expectet sua tempora; quum ultimus nunquam sit futurus, si cum Sacratissimae Maiestatis Vestrae Caesareae coniunget se benigna voluntate, et fortunae suae maturitatem aequo animo expectabit. Juvenum enim virtus semper in herba est, virorum in fructu.

Utriusque huius rei opinioni meliori me submisso. Viennae XVI. Junii 1572.

XLIX.

Telegdy Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. jun. 19. Quae scripto nobis respondistis, legimus et intelleximus. Et quia videmini nos in arctum quoddam nimis velle circumscribere, et ex nobis de suis certis rebus voluntatem nostram ultimam exprimere conari; quod ita subito facere nequimus, si rei inter nos motae commode consulere velimus : hortamur vos, ut adventum nostrum Tyrnaviam patientius opperiri velitis. Quo quum propediem cogitemus; ibidem curabimus, ut quod nunc hic perfunctorie optatis fieri, tunc qnietius transigamus. Idque sic, ut nec paternus noster vobis animus desit, et nos de vestro filiali nihil desideremus. Quum nos nihil aliud quaerimus, quam inter nos et fratres nostros eam coniunctionem, quae inter ministros Ecclesiae Dei esse debeat. Bene valete. Viennae 19. Junii 1572.

L.

Verancsics Antal királyi helytartó.

Nos Maximilianus etc. recognoscimus et notum 1572. jun. 24. facimus omnibus quorum interest per praesentes; quod nos perspecta iam pridem et cognita fide, diligentia, et in rebus tractandis solertia et integritate, multiplicibusque et gratis servitiis Sacrae quondam Caesareae et Regiae Maiestati domino Ferdinando genitori nostro charissimo felicis memoriae, et Nobis quoque ac Regno nostro multifariam praestitis fidelis nostri, Reverendissimi in Christo Patris domini Anthonii Verantii, Archiepiscopi Ecclesiae Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii per Hungariam Cancellarii et Consiliarii nostri: eundem in absentia nostra praeficimus et constituimus in Nostrum praedicto in Regno nostro Hungariae et partibus ei subiectis Locumtenentem, durante nostro beneplacito, conditionibus infrascriptis. Et imprimis, ut omni illa authoritate et facultate fungatur, qua tum aliorum praedecessorum nostrorum, cum etiam charissimi olim genitoris nostri tempore ceteri Locumtenentes ad tempus constituti usi sunt; videlicet, quod habeat facultatem legitime mandandi fidelibus regnicolis nostris in omni publica Regni nostri administratione et defensione; quod possit indicere pro commodo Nostro et Regni nostri Conventum Particularem eisdem Regnicolis nostris necessitate requirente, praescitu tamen nostro, aut Nobis rebus maxime dif-

ficilibus urgentibus ab ipso Regno nostro remotius existentibus, in negotiis, quae moram ulteriorem non admitterent, emergentibus cum consilio fidelium Consiliariorum nostrorum, quorum scilicet similiter consilio Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum negotia gerat et administret, pro temporis et rerum nostrarum nccessitate, dum scilicet per eum nostro nomine vocati et requisiti ipsum accesserint. Item quod teneatur et debeat in absentia nostra post Nos Ecclesias Dei, ac iura et libertates Praelatorum ac aliarum ecclesiasticarum personarum manutenere, ac contra omnes defendere. Similiter etiam Barones, Proccres, Nobiles, Civitates et universos Status et Ordines in suis iuribus et libertatibus post Maiestatem Nostram iuxta sui exigentiam et suam possibilitatem conservet. Quod habeat in absentia nostra jus conferendi personis dignis bona et iura possessionaria usque ad trigintaduos colonos seu jobagiones sessionatos se extendentia, quae non maiori, sed in eo numero vel infra, sive per notam infidelitatis, sive per defectum seminis, aut alio quocunque jure et titulo ad Sacram Regni nostri Hungariae Coronam collationemque nostram Regiam legitime spectarent; ita tamen, ut talis donatio prius non fiat, quam nos per eundem Locumtenentem nostrum de qualitate et quantitate bonorum, de meritis item et conditione personarum fuerimus edocti, idemque a Nobis hac de re acceperit responsum et commissionem. Quod habeat ius conferendi (praescitu tamen similiter nostro) Beneficia Ecclesiastica presbiteris Catholicis idoneis et benemeritis in omnibus Ecclesiis in manu nostra existentibus, et etiam in illis, in quibus domini Praelati jus Patronatus a Nobis non habent; exceptis tamen

Praepositaris et Abbatiis Infularibus et Maioribus. Quod habeat facultatem omnibus tenuioribus scilicet nobilibus, non ultra triginta colonos habentibus, videlicet malefactoribus, furibus, casualia homicidia perpetrantibns, et similibus jure convictis nostra Regia auctoritate gratiam faciendi; exceptis illis, qui contra personam nostram vel auctoritatem aliquid facerent, aut alioquin enormia nimis facinora committerent; de quibus Nos prius requirere, et nostram deliberationem cxpectare debeat. Immo praeficimus, constituimus et annuimus, harum nostrarum vigore et testimonio mediante. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae 24. die Jnnii anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Romani X. Hungariae et aliorum nono, Bohemiae vero anno XXIIII.

Jegyzet. A királyi helytartók hivataloskodása XVI. századi történetünknek igen fontos jelensége lévén, az egyes királyi helytartók tiszti hatalma is a történetbuvár figyelmének érdekes tárgya, melyet kiválólag kineveztetési okmányaikból tanulmányozhatunk. Ez oknál fogva ezen okmányok gyűjtése igen kivánatos volna. A jelen munka erre nem terjeszkedhetvén, csak azon két különbségre akarok figyelmeztetni, mely Verancsics Antal fentebb közlött, és a közvetlen elődje, Bornemisza Pál erdélyi püspök, 1572. april 9-én kelt helytartói kinevezését tartalmazó okmányokban találtatik. A 92. lap 3. sorában azon szavak helyett „Consiliariorum nostrorum“ „ipsum accesserint“-ig, Bornemisza Pál kinevezési okmányában a következő szavak állanak „Consiliariorum nostrorum, si qui penes eum, sicuti penes aliorum Locumtenentes antecessorum nostrorum ante hec intertenebuntur ; quorum scilicet similiter consilio Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum negotia gerat et administret; inter quos etiam Ordinarii Consiliarii nostri, qui Locumtenentem ipsum pro occurrentibus eorum, et Regni nostri necessitatibus Posonii (quae civitas locus et sedes administrationis suae esse debet), aut alibi pro temporis et rerum necessitate agentem accesserint, in Consilio suum semper locumque, suamque sessionem et vocem habeant, pro uniuscuiusque dignitate, honore et statu.“ Úgy szintén 92. l. 24. sorában, ezen szavak „prius non fiat quam nos“ után, még a következő szavak állnak : „si modo intra limites Regni nostri Hungariae vel Austriae praesentes fuerimus.“ Különben v. ö. Várday Pál kinevezés okmányát is a Magyar Törvénytárban.

LI.

Krusich Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Krwsyth.

1572. jun. 27. Jam hoc anno venales vel elocatitias decimas non habemus; quum eas quoque, quas elocavimus, non voluntate nostra ultronea elocavimus, sed amicorum coacti sumus petitionibus. Idque non sine nostro incommodo. Propterea, sicuti antea, ita nunc etiam denuo commisimus administratori proventuum nostrorum Benedicto Litterato, ut nullas nostras decimas cuippiam det in arendam, sive illae sint Benii, sive Chehii, aut Szyliczii, vel quaecumque aliae; sed eas omnes ad arcem nostram colligat. Ideo Magnificam dominationem Vestram rogamus, ne propterea nobis indignetur. Quum enim nos quoque habemus confinium maximum; ita proventus nostros nolumus distrahere, ut imposterum egeamus, arxque nostra, et milites nostri defectum patiantur. Dominum Thomam Palffy non vidimus. Cui qnidem bene volumus, et amicitiam eius gratam habemus: decimis tamen et proventibus nostris nequimus soli nos necessitates sublevare. Et haec quum Magnificae dominationi Vestrae coram etiam diximus, Eandem petimus, velit nos de his habere excusatos. Et bene valeat. Viennae 27. Junii 1572.

LII.

Veranesics Antalnak Ő Felsége hadi tanácsa.

Sacrae Romanorum Caesareae Hungariaeque et Bohemiae Regiae Maiestatis nomine Reverendissimo domino Verantio Archiepiscopo Strigoniensi significatur: quod propter rumores Turcicos Magnificus Simon Forgach, in finibus Suae Maiestatis antemontanis Supremus Capitaneus, diebus his proxime praeteritis aliud facere non potuerit, quin milites Suae Maiestatis Corponenses et Bosokienses passim per villas dispersos convocaret, et prope Nitriam in duas villas ad Archiepiscopatum pertinentes Izbegh et Egerzeg nuncupatas collocaret. Si forte contingeret in tractum illum, qui est inter fluvios Nitriam et Vagum, hostes excurrere: dicti milites Suae Maiestatis illinc facillime possent praedabundos et palantes invadere; siquidem neque Comitatus velit in tali necessitate insurgere, neque Wywarienses suos equos reducere, ne prorsus sine ullo milite hostes illam Provinciam invenirent. Acciderit autem interea, quod dum alii milites Suae Maiestatis subsisterent in quadam alia villa Kysboson vocata, coloni Archiepiscopatus in possessione Hynoran degentes, cum vexillo, tibiis et timpanis, instructo ordine in illa villa milites in suis hospitiis ex opinato aggressi sint, et de uno horto in alium pulerint atque insecuti sint adeo, ut eorum vim milites ne sic quidem sustinere potuerint; sed tandem coacti in segetes se surripuerint et occultarint. Unde postea ad Naghboson se receperunt, et illic perman-

1572. jul. 2.

serunt; Ladislao Chuty equite nobili sclopeto traiecto, quem eo vulnere moriturum existimant. Et quia villa Kysboson in alieno fundo sita est, ob nullam aliam causam eos id fecisse plerique putant, nisi quod simili tumultui, quem Georgius Zambokreczy in opido Żambokrecz paulo antea concitavit, ex his Hynoranensibus aliqui interfuerint, et sicuti in tali re fieri solet, a militibus aliquas plagas acceperint. Aliae his similes querelae de colonis Archiepiscopatus et antea etiam Maiestati Suae Caesareae sunt propositae. Unde fieri vix possit, quin Maiestas Sua Caesarea aliquid suspicetur, non quidem de Suae Reverendissimae dominationis persona, quam omnino excusatam habet; sed tamen de provisoribus seu officialibus dominationis Suae Reverendissimae. Qui si ad talia colonos instigarent, vel saltem conniverent, eis sane minime condonandum foret. Esto enim quod milites interdum aliquid delinquant: non est tamen rusticorum, in eos propterea statim armata manu irruere. Eo gravius quidem peccarunt Hynoranenses, qui milites Suae Maiestatis in alieno fundo quaesiverunt et adorti sunt. Aut enim coloni ferre debebunt milites; aut militibus sede pulsis, ut hostibus praeda fiant, necesse est; aut hoc metuendum erit, ne milites quoque concurrant, et illatas eis iniurias ulciscantur. Maiestas itaque Caesarea, quae futurum malum praevideat, et gliscentem hanc scintillam extinguere cupiat antequam in flammam erumpat, petat a Reverendissimo domino Archiepiscopo, ut Hynoranenses huius rei pessimae authores statim apprehendere, et apprehensos tamdiu detinere iubeat, donec de re tota cognoscatnr. Interim Maiestas Sua Caesarea deliberatura sit de commissariis neutri parti suspectis; qui praemissa omnia et

singula accuratissime inquirant, et totam controversiam decidant atque componant; sin autem ab eis id fieri non potesit, una ant altera parte forsitan reluctante, cum ipsorum opinionibus ad Maiestatem Suam Caesaream omnia referant ex iusto et aequo definienda. Et quia haec publicam quietem concernunt, confidit Maiestas Sua Caesarea, Reverendissimum dominum Archiepiscopum eo magis etiam in iis praestiturum suum officium.

Decretum per Caesaream Maiestatem
dic 2. Julii anno 1572.
Pieringer m. p.

XLV.

Pográny Benedeknek Verancsics Antal.

Ad Benedictum Pograny.

Quod ad nos semper perscribas ea, quae de nobis diversi homines, imo etiam nostri obloquantur, bono sane abs te animo accipimus; tantumque abest, ut haec te adulatorie facere iudicemus, ut etiam hortamur te, idipsum posthac facere intermittas. Quum enim nos, qui praesimus aliis, non omnia per nos ipsos et audire et videre possimus: valde nobis gratificantur tales, qui nos de his edocent. Ille autem alius, quem non nominamus, quod inter alios acerbius nos proscindat, et calumnietur nobis, sine illum. Quoniam et dolet, et causam habet. Quam tamen ipsemet sibi peperit, non accepit a nobis. Quod plerumque iis omnibus acci- 1572. jul. 2.

dere solet, qui nimis properant, et benefactoribus suis abutuntur; idque solum consectantur, qnod cupiditas suggerit, non aequitas consulit. Et haec de his. Quae nobis haudquaquam somnum intersumpnunt. Et rabulae, ubi declamaverint diuturnius, victi labore proprio obmutescent tandem; et probi triumphabunt, laetabunturque in multitudine pacis. At tu promissi tui non immemor gere curam de quatuor canibus leporariis boni generis; et sint pulchri ac magni. Vale, Viennae 2. Julii 1572.

LIV.

Szilvának Verancsics Antal.

Ad Zylvam.

1572. jul. 2. Quod sollicitaveris Reverendissimum dominum Episcopum Chanadiensem pro curriferis equis, habemus tibe gratias; eosque ubi adducentur, eidem Reverendissimmo domino persolvemus. Ubi vero de accessione Locumtenentiae Regiae nobis gratularis, facis ut amicus. Nosque non ignoramus, esse dignitatem magnam et honorificam; nostrae tamen senili aetati non accomodam, quod viribus validioribus destituti minus speremus, nos eius curis atque laboribus suffecturos. Tibi tamen pro isto tuo erga nos affectu, quo nobis tantum splendorem gratularis, habemus gratias. Quum autem conquereris de tenacitate istius Camerae Posoniensis et Scepusiensis; quae quam sit omnibus, qui ex ea pendent, liberalis, scimus omnes, ego vero

etiam experior magno meo cum incommodo, et perturbatione animi. Sed quid possumus, si in haec tempora incidimus, de quibus nemo omnium mortalium sit, qui contentetur. Quo autem ab initio fui studio, ut satisfaceremus tibi pro debitis nostris: id tecum egi, quod voluisti. Ego quoque cumulate etiam conatus sum facere, idque aeque sic, ut tute voluisti. Ne autem omnino de me queri potuisses, pretium quoque unius decimae Tornensis, quod in nostris obligationibus non erat, ultro priori cumulo addidimus, et in te transtulimus. Te nihil prorsus desperante, quod omnes harum Camerarum dominos Consiliarios certos haberes inimicos. Et si non est alia in hoc difficultas, quam quod expectanda tibi sit contributionis praesentis Regiae importatio: parum est, quod differtur. Nec dubitamus, has ambas Cameras futuras tibi liberales.

Ubi demum agis de privato tuo statu: credimus, te dudum novisse nostrum animum et deliberationem; nosque nihil fecisse temere, sed causis abs te nobis quod imposterum nunquam tale quod tranis igemus, datis. Propterea quum etiam maxime iuraverimus, quod imposterum nunquam tale quid transigemus, unde tibi debere cogeremur. Nimis enim nos et oppugnaveras, et expugnaveras; imo ita etiam exagitaveras, quod in rabiem compuleras. Qua molestia liberari cupidi, sic clavum fiximus: imposterum potius tua amicitia, quam servitute utamur. Esset enim imprudentis, pluries in eundem lapidem impingere. Nec particularia prosequimur. Sed male nos tractasti; nec id nostro, sed tuo potius incommodo. Et arbitramur, horum te meminisse; nec iam opus esse priora retexere. Coegisti nos etiam scripto, ea tibi in memoriam revocare. Et parcas nobis, quod sine fuco loquimur. Nos tamen

valde terrent quaedam ingenia, quae in recessu rerum consueverunt pungere. Sed haec, uti tibi soli scripsimus, ne in vanum pendeas: ita te in omnibus aliis pro viribus nostris favore et patrocinio nostro prosequemur ubique, ut fecimus hactenus, et initio etiam digressionis nostrae tibi obtulimus. Quod reliquum est, non libenter contendimus ut pacis et quietis homo. Habeas itaque nos excusatos. Et bene valeatis. Viennae 3. Julii 1572.

LV.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1572. jul. 7

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Commiseramus superioribus mensibus fideli nostro Reverendo Paulo Abstemio Episcopo Transylvaniensi et Gubernatori Nitriensi, ac eo tempore Locumtenenti nostro, ut controversiam illam, quae inter fidelem Nostrum Magnificum Joannem Choron de Devecher Comitem Comitatus Soproniensis ab una, ac religiosas sanctimoniales de Wasarhel ratione juris Patronatus, quod in eodem Monasterio de Vasarhel ipse Joannes Choron se habere praetendit, ab altera parte iam diu mota est, in proxime praeterita Diaeta Generali adhibitis sibi Judicibus Regni Nostri Ordinariis revideret; ad ipsam enim revisionem ambae partes consenserunt. Sed quia idem

Locumtenens Noster extrema sua senectute, et etiam diversis aegritudinibus impeditus neque Diaetae interesse, neque revisionem ipsam perficere potuit, et deinde non multo post tempore officium Locumtenentiae resignavit: Nos partium supplicationibus interpellati eius controversiae revisionem et determinationem vobis veluti Locumtenenti Nostro, quem utpote in locum dicti Episcopi Transylvaniensis subrogavimus, committendam duximus. Fidelitati itaque Vestrae committimus et mandamus, ut in Diaeta Generali primitus Deo volente celebranda, assumptis vobiscum Judicibus Regni Ordinariis, Magistrisque Protonotariis, qui tunc omnes aderunt, auditisque partium propositionibus, allegationibus et responsis, ac discussis litteris quoque juris Patronatus, quas dictus Joannes Choron producturus est, eam deinde controversiam pro justitia et aequitate ita revidere et determinare debeatis, ne ulterioribus querelis imposterum occasio praebeatur. Secus non facturi. Datum Viennae die septima Julii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus mp.

Nicolaus Isthuanffy mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sanctae Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario et Consiliario, ac in Hungaria Locumtenenti Nostro etc. fideli Nostro syncere dilecto.

Redditae Viennae 19. Julii 1572.

LVI.

Érseki jövedelmei kezelőinek Verancsics Antal.

Ad Benedictum Deaky et Joannem Andreffy proventuum archiepiscopalium provisores.

1572. jul. 7. Decimatores, quos estis emissuri, ita emittatis, ut cohortem ministrorum secum non trahant; sed quilibet ad praescriptum vestrum habeat et ministros et equos. Praeterea mandetis illis, ut decimationi sedulo instent, et eam quam celerrime absolvant. Neque dies ducant conviviis et compotationibus apud suos hospites. Ab eo enim tempore, quo huc venimus, et Magnatum quorumdam et nobilium plurium litteris moniti sumus, ut similium decimatorum actionibus diligentius advigilandum curemus; quum et subditis aliorum onerosi sunt, et nobis non mediocriter damnosi. Ultra enim, quod subtrahant non pauca, consueverunt etiam condonationibus uti, ut tectius rei suae familiari consulant, nostrae vero detrahant; curantes sibi et Christianitatis pecunias studio ac data opera, ut ea etiam via loculos suos expleant. Dicunt quoque, quod ex composito faciunt interdum, ut decimati partem aliquam persolvendae decimae subducant, negantes quicquam se habere praeterea decimae nomine; eaque postmodum cum simulato fure, vel ex tertia, vel ex quarta, vel etiam ex dimidia parte divisa, totam, vetere quadam lege et consuetudine improbe usurpata, et improbius observata, sibi cessisse con-

tendunt. Quod furtum utrivis horum duorum, vel decimatori vel furi ex parte, aut utrisque ex aequo cedat, quia dominis decimarum adimitur, quicquid hunc in modum de redditibus eorum subducitur; peti nos inposterum hoc furto nequaqnam volumus; totumque adhibete studium, ut is usus finem sortiatur, neque a decimatoribus nostris retineatur. Cura quoque omni habita, ut iidem decimatores cum praescripto numero ministrorum exeant; et quicquid ad plures expenderint, id nobis reponere teneantur. Omnesque admoneatis, ne sint subditis alienis molesti vel onerosi; sed modestiae suae et utilitati nostrae studeant. Valete. Viennae 7. Julii 1572.

LVII.

Esztergami vicariusának Verancsics Antal.

Ad Vicarium Strigoniensem.

Ubi nobis gratulamini accessionem dignitatis et officii Locumtenentiae Regiae, habemus vobis gratias. Quantum tamen nos ipsi nobis de ea gratulemur, fusius coram loquemur. Sed certe gravissima nobis accessit sarcina: nec ea ob id grata; fed ferenda tamen, ne desimus patriae, donaque et Dei et tanti Caesaris abiciamus. 1572. jul. 10.

„Decimam Holych et Sasyn, tantummodo de Eleskew nulla facta mentione, Magnificis dominis Locumtenenti Palatinali et Michaeli Reway pro florenis noningentis; quartis Archidiaconi, et plebanorum

sedecimis demptis. Vos itaque gerite curam de vestris quartis: quas quantum in nobis erit, adimi vobis non patiemur; quum sic et expedititoriae nostrae habent, quas illis, quum Posonii erimus, daturi sumus." *)

Et haec ad proximas vestras. Bene valete. Viennae X. Julii 1572.

LVIII.

Deáky Benedeknek Verancsics Antal.

Ad Benedictum Deaky.

1572. jul. 14 Certiorem te facimus, quod Maiestas Caesarea omnino voluit decimas Comitatuum Zoliensis et Turociensis quotannis, imposterum arendari Camerae Novizoliensi, et ex eadem expectari earum pretia. Obstitimus quantum potuimus; sed necessitas publica, et Maiestatis Suae dignitas atque authoritas vicit. Igitur si forte iam emisisses (uti mandabamus) in Turociensem Comitatum decimatores, revoces eos; neque emittas, si nondum emisisti: sed eam Camerae Novizoliensi libere percipiendam sinas. De aliis gere curam tuo arbitratu et nostro commodo. Vale. Viennae 14. Julii 1572.

*) A levélnek jegyek közti része a kéziratban keresztül van húzva.

LIX.

Mikulich Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Michaelem Myculyth.

Supplicati nobis pro Laurentio Bwbalio, quem 1572. jul. 14. coloni nostri Trubinenses in parochum sibi concedi postulant. Is autem quoniam sectarius est, et a sectariis Bregensibus sacerdos factus: sacerdotem legitimum non agnoscimus, nec habemus. Recipique etiam in parochum Trubinensem nequaquan volumus; donec aut rescipiscat et ordines sacros pro Ecclesiae Romanae ritu petat atque recipiat, recantatis publice erroribus haereticis; aut si in illis obduruerit, excludatur, ne depravet gregem Dominicum. Tu itaque ut in his expeditius possis procedere, desume exemplum litterarum nostrarum, quas ad eosdem Trubinenses dedimus; curesque, ut interpretentur diligenter, et non solum Trubinensibus, sed etiam aliis prosit earum lectio. Quas etiam ita Latine scriptas si tuo nomine in plurium manus venire studueris; fungeris grato nobis officio. Quum haereticorum scripta adeo iam vendicarunt sibi hominum studia, ut pro re quasi absurda teneant ea, quae sunt ab Orthodoxis Patribus exarata.

Pro immunitate colonorum nostrorum Archiepiscopalium egimus in proxima Diaeta ratione de non solvendis theloniis; et domini Regnicolae vetera nostra super hoc confirmarant omnia privilegia. Dilatis tamen eius Diaetae omnibus constitutionibus ad proximam Diaetam, hoc etiam negotium nostrum dilatum est. Tu tamen discurras per hos Dominos, et colonis nostris sub-

levandis naves operam quoad poteris; quum quicunque accipiunt ab eis thelonia, amittunt iura et pontium et passuum iuxta plurium Regum decreta. Nos tamen suo tempore, ut liberentur ab his extorsionibus, enitemur.

Ad ternas tuas iam respondimus tibi; miramurque, quod hactenus, quum persolvendae pensioni suffeceris, nunc iam te deficere dicis, postquam exegeris pecunias nostras a Balassa. Quare gratum nobis facies, si incoepto stilo procedes, et ex his, ex quibus hactenus pensioni persolvendae suffeceris, posthac etiam sufficias. Nec pecuniam allatam a Balassa in alium usum convertas, quam in eum, quem iniunximus. Quum autem habeas vina, census, avenas, hordeum et triticum tam ex redditibus nostris, quam ex molendino Cremniciensi, aliisque ex rebus pluribus: enitere, ut eidem pensioni sic satisfacias, ne nos conturbes.

Ubi vero in fine tuarum litterarum attigisti de Balassae pecuniis, quare numerum earum non perscripseris, mirati sumus. Quasi non pertineret hoc ad scitum nostrum; ut eas ita cito alienares a nobis. Quod te facere omnino prohibemus; tibique etiam committimus, ut de summa earum quamprimum nos edoceas, deque illis id exequaris, quod tibi coram Posonii mandavimus. Nec secus facias.

Quod reliquum est, Maiestas Caesarea decimas nostras Turoczienses et Zolienses omnino habere voluit; idque his modis, quos cognosces postea. Interim itaque decimatores in Zolienses non emittas; et si iam emisisses, revoces eos, ipsamque decimam permitte ericio *) liberam. Vale. Viennae 14. Julii 1572.

---

*) Vonatkozás Igel Vilmos beszterczebányai kamarafőnökre.

LX.

Trubinai alattvalóinak Verancsics Antal.

Ad subditos suos Trubinenses.

Laurentius Bobalius, filius parochi vestri, qui non ita pridem apud vos decessit, venit ad nos cum litteris vestris, quibus petebatis: ut eum vobis in locum patris sui concederemus, et in parochum confirmaremus. Nos, etsi studemus commodis vestris, non solum temporalibus sed etiam spiritualibus: is tamen, quem optatis in ecclesiastem vestrum, quum non est sacerdos legitimus, eum vobis concedere et confirmare nequaquam possumus. Quid enium Ducis Bregensis antistites, si inter haereticos possint esse antistites, in Diaecesi nostra iuris et authoritatis habere queant, ut in bonis nostris, atque adeo etiam in ipsa Diaecesi nostra dispergant sacerdotes sectarios? De quorum legitima clavium potestate adhuc in Ecclesia, quae est in Christo instituta, ab Apostolis universo mundo declarata, et a tot Episcopis, partim martyribus partim confessoribus, ad haec nostra usque tempora aucta et conservata, argumentis miraculorum infinitis nihil constitit, praeterquam quod totam Christianitatem divisionibus confuderunt, et ab invicem distraxerunt; nulli studio atque conatui magis intenti, quam ut Ecclesiam Romanam, quae sola inter tot spurias atque aemulas verbi Dei testimonio nititur, evertant, et in odium hominum adducant. 1572. jul. 14.

Propterea monemus vos, ne velitis nimis esse faciles, ad huiusmodi doctorum doctrinas accomodare vestras aures, et corum credere fabulis, seducique verborum lenocinio. Quum de sanctitate et pietate scelestissimi etiam homines possunt quidem loqui; sed in sacerdotibus, de quorum ore lex et verbum Dei dedebet accipi, non cadit ista intemperies. Respiciendumque imprimis est, num sint legitimi sacerdotes; alias sacramenta, quae administrant, non sunt sacramenta. Dicit enim Deus, quod „currebant, sed non erant missi; prophetabant, sed non per me.“

Vos itaque sensus vestros intendite, et oculos aperite. Neque alios parochos ad curam animarum vestrarum retinete, quam qui Catholicae Romanae Ecclesiae ritu funguntur sacerdotis. Quoniam inter vos nequaquam similes homines degere patiemur. Vesci enim Sanctae, verae, et Catholicae Ecclesciae Romanae uberibus atque horreis, quae est a nato Domino nostro Jesu Christo omnium Christianorum mater; eam vero non agnoscere, sed acerrime persequi atque oppugnare; quid est hoc aliud, quam Christi Jesu redemptoris nostri contradicere institutioni, spiritu agi vertiginis, et adinventionibus malarum mentium inhaerere, doctrinisque Sathanicis larva Evangelicae pietatis obductis, populos Dei inficere et depravare? Intus et foris lupi, non parcentes gregi, dum fidem Christianorum geminam in eas varietates dogmatum confundere et praecipitare contendunt, quibus fiet, ut ipse etiam filius hominis, quum postremis temporibus ad iudicandum vivos et mortuos denuo veniet, eam ipsam fidem, quam reliquit nobis salutis nostrae signaculum, vix sit in terris reperturus. Qua varietate, quia iam huiusmodi doctorum opera totus mundus scinditur in

partes; nec coetus hominum ac nationum tam multiplices plane intelligant, in quas vel inclinent vel deficiant. Sed potius deficiant, quam veram et genuinam omnes fere amiserint, et universi fluctuant; veluti complures naves in alto, gubernatoribus destitutae, nullae earum vehuntur recto cursu, sed incerto, pro undarum et ventorum rabida vi, huc illuc impelluntur, et demum superatae maris tempestate et insania, hauriuntur naufragio.

Is omnium eorum finis est, qui in religionis negotiis haereticis adhaeserunt. Apud quos nullus ordo, nulla ratio, nulla disciplina observatur; licentia vero, legem Dei et Ecclesiae instituta contemnendi, tanta est, quanta in iis maxima esse consuevit, qui Deo, et justitiis, ac legitimis eius bellum indicunt. Ut gigantes olim, quos scriptura testatur propterea periisse, quod non habuerint disciplinam, vastum et ferox hominum genus. Vos, meae agnicolae, me agnoscite, et vocem meam audite, caveteque omni studio, ne sectariorum Christos, ubicunque eos vobis extra Ecclesiam Catholicam ostenderint, consectemini. Ait enim Propheta, quod vox eius non auditur foris. Dicit et Paulus, sibi non incumbere eos iudicare, qui sunt foris, quos Dominus iudicabit. Quam sit autem horrendum, a Domino iudicari peccatores, discite a Sancto Davide, qui orabat Dominum, ne cum servo suo intraret in iudicium.

Quaerite itaque Christum in sua Ecclesia, non in Huszitica, non in Luteranica, non in Calviniana, non denique in Augustana; quae quanto sit magis simia, et coloribus distincta lucet, seque venditat fucata veritate: quum vel ex eo falsa sit, quod sit aemula primae et legitimae, nec ullum Verbi habeat testimonium, ut Romana. Cuius fidem et excellentiam Divus Paulus quanto praeconio extulerit, legite eius

Epistolam ad eosdem ipsos Romanos. Sic tandem cognita Christiana doctrina et Orthodoxae fidei patribus et professoribus, Christoque invento in Ecclesia sua, sacerdotes quoque eius legitimos, non a sectariis, sed a consecratis antistibus ad sacerdotale munus pro Jesu Summo nostro Sacerdote ac Pontifice evectos, assumite et retinete. Qui Sanctae Romanae Ecclesiae ritu administrabunt vobis sacramenta et Divina Officia, Sacrumque Missae celebrabunt. Quod ut facere non praetermittatis, vobis in Domino committimus, hortamurque insuper, ut nobis pareatis. Qui aeque vestram ac nostram salutem procuramus, nolentes ulla ratione, ut alios parochos conservetis, quam qui Catholicam fidem religionemque profitentur.

Ad hunc autem Laurentium Bobalium quod attinet; satis peritum litterarum cognovimus, nec ineptus esset ad inserviendum et administrandum vobis spirituala. Sed quum legitime non sit promotus ad sacerdotium per gradus sacrorum ordinum ab Episcopis legitimis: et sacerdotem negamus, et haereticum pronunciamus. Qui agens laicum, haereticorumque caractere insignitus, ausus fuerit sine scitu et indultu nostro in bonis et in Diaecesi nostra sacerdotem concionatoremque profiteri. Nequaquam volumus, ut imposterum fungatur apud vos his muneribus, donec non rescipuerit, et in gremium Sanctae Romanae Ecclesiae reversus, agnoscet reclamabitque errores fidei suae erroneae, et postulabit a nobis, ut legitime ordinetur, fiatque Paulus e Saulo. Quamquam hactenus persecutus est Ecclesiam, imposterum agnoscat, praedicet, et defendat; fruaturque et horreis et uberibus eius arbitratu suo, percipiatque demum cum Abraham, Isac et Jacob omnes Dei benedictiones. Renovari

autem in hunc hominem, quem illum esse vellemus, ut commode possit: tres menses induciarum ei concessimus. Intra quos si revaluerit, quod precamur illi, gaudebimus, eumque vobis commendabimus. Sin minus, geremus curam, ne eius fermento efascinimini, et alium sanae doctrinae comparemus vobis. Bene valete. Viennae 14. Julii 1572.

LXI.

Ő Felsége hadi tanácsának Verancsics Antal.

Ad Concilium Bellicum.

Secundum Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis accepi Decretum, quo mihi tumultus in oppido Sambokreth, in pago Kyss Bossan, et in possessione mea Hynoran commissus, et ad vulnera usque tumultuantium proventus, descriptus est, et mandatum, ut colonos meos, eiusdem tumultus participes detineam, et habeam sub custodia, donec res jure per Commissarios Maiestatis Suae revideatur. 1572. jul. 15.

Huic decreto, ut sum sedulo gesturus morem, ita iidem coloni mei nihil aliud desiderant, quam judicium et justitiam. Verum quoniam Magnificas dominationes Vestras, ut ex hoc ipso decreto assequor, multo aliter militum ductores informarunt, quam res et accidit et successit; speroque, quod eorum rationes intelligent: secus in hoc movebuntur. Neve ego in re tota exponenda Magnificis dominationibus Vestris sim prolixitate molestior: Hynoranensium colonorum meorum misi ad

Easdem totius eiusdem tumultus originem et successum in libellis binis descriptum. Quem ad veritatem describi mandaveram, nisi gravissime multari etiam a a me voluissent.

Nec est dubitandum, quod tantus tumultus a plebeis non fuisset motus, nisi licentia militaris eos provocasset. Qualis autem, et quam fuerit acerba provocatio, eorundem colonorum meorum libelli declarabunt; Vestraeque Magnificae dominationes edoctae de primis eiusdem tumultus causis, et de his, quae postea consequuta sunt a plebeis propter defensionem suam, id statuent, quod e re communis quietis et aequitatis erit.

Nec omnino indulgeatur militibus; quia plebs passim ubique pressa iugo et tyrannide Turcica, si et nostratium intemperiis affligetur, maiora metuenda sunt, quam quae emandari et corrigi poterunt, si evenerint. In pagis meis ad homines octo, et ex his duos ad mortem vulnerarunt; pecori non parserunt; ausi et feminarum et virginum honestatem labefactare. Ex quo in Sambokr th quoque res initium coepit, dum unus ex militibus sponsam recentis sponsi ex chorea sollicitat, et sibi dari contendit. Haec non sunt facta proborum militum, sed eorum hominum qui longissime a probitate absunt.

Et quoniam iidem milites non fuerunt domini Forgach, sed domini Krwsyth, ac Georgii Fanchy: putarem cum domino Krwsyth, qui nunc est hic, esse transigendum de die Judicii, ut revideatur sine dilatione ista controversia, parsque ea puniatur, quae causam illi dedit, ut exemplo tali omnes postmodum et milites et plebei caveant ab huiusmodi motibus atque causis.

Ubi vero Decretum habet, alias quoque exstare de colonis Archiepiscopalibus querimonias, et propositas fuisse Caesareae Maiestati, damnarique provisores et officiales meos, quod ad haec eos instigarint: miror omnino, quod Magnificae dominationes Vestrae militarium animorum ardorem in ecclesiasticis bonis populandis non perspiciant. Sed sciant, quod bona mea, quae satis quottidie arcis meae munitionibus et laboribus exercentur, ita sunt ab omnibus dominis Forgach, a Carponiensibus, a Bozokiensibus, et a Levensibus afflicta, in servitutemque redacta, ut iam vix mediocre etiam commodum ex eis capiamus. Nuperque in Diaeta libello integro comprehenderant et proposuerant iidem coloni mei querimonias. Sed omnes et neglectae et relictae sunt militum et ductorum eorum inconsideratione, executionique demandatae sunt. Sic perit plebs misera, dum nostri impune populantur, et insuper laudantur. Cui Magnificae dominationes Vestrae provideant. Quia is ordo rerum et Suae Sacratissimae Maiestati Caesareae, et Regno eius nocet: dum ad quorundam rapinam et scelera connivetur. Capitanei omnes ditissimi, pauperrimi milites. Et hoc totum in damnum Suae Maiestatis redundat. Nos ecclesiastici etiam deridemur, dum et decimas et quartas militaris ingluvies et abusus devorat. Quae omnia interpretentur, quaeso, in bonam partem, et respiciant benignius ad aerumnas nostras; quoniam certe pessime habemus ubique a militibus. Qui cum natura vetereque instituto parum pietati studeant: nisi comprimentur disciplina atque imperio, simul et ecclesiastica et civilia Regni haud ita multo post corruent et evertentur.

Neve sic imposterum quoque pro arbitratu expilent et affligant plebem durius, dum per pagos distri-

buti alimonia et pabulo sustentari debeant: censerem Magnificis dominationibus Vestris veterem Regni consuetudinem esse repetendam. Nimirum quo numero, et quot dies in quolibet pago manere debeant, quidve et quantum in dies illis pro alimonia et pabulo conferendum sit; omnibus rebus competenti, non excessivo pretio constituto, ut et milites licentius non tumultuentur, et plebei non exhauriantur ex toto. Dato utrisque fortiore mandato, ut et illi contenti sint mediocritate, nec saeviant; et ii obsequenter pareant, nec omnibus parvalibus offendantur. Milites tamen omnino caveant, ne familias muliebres inhoneste habeant, attingantque honorem maritorum; qua iniuria potissimum laedi soleant Hungari. Viennae 15. Julii 1572.

LXII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1572. jul. 28. Scriptum est a meis ad me Wywario, Passam Budensem conduxisse quendam ex nostrae gentis hominibus, eumque ad istas Germanicas partes exploratum misisse, num qui in Imperio occulti molirentur apparatus. Turcas enim valde metuere, ne qui ex nobis in eos delectus fierent, et ingruerent motus. Quandoquidem nunc non admodum fines eorum militaribus copiis instructi essent, avocatis Constantinopolim fere omnibus melioribus. Jussi insuper et quaestores, qui sunt Turcae per Hungariam, omnem pecuniam, quam

in promptu habuerunt, eodem transmittere; adeo et magnae pecuniae cito exponuntur, si in dies illis aliquid non apponitur?

Haec autem quum iidem nostri ab eo homine, quem secretum inter Turcas habent, hunc in modum acceperint omnia; adiectum quoque, quod esset homo statura mediocri, quod barbam haberet nigram, seque mentito nomine nominaret Joannem Meszaros, hoc est lanium, Budaque cum Petro Trumbitaas movisset, quem ubique habiturus esset comitem, quocumque iter direxisset. Pedicae itaque opponendae sunt huic nequam homini pluribus locis, et maxime inter exteros mercatores, et qui pecoris exercent mercaturam. Nec nunc aliud rerum novarum accepi ex Hungaria. Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 28. Julii 1572.

LXIII.

Gróf a Salmis Gyulának Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. fideli nostro Magnifico Julio Comiti a Salmis et Neubergh salutem et gratiam. Expositum est Maiestati Nostrae in persona Reverendi in Christo patris domini Anthonii Verancij Archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem Comitis Perpetui, 1572. aug. 3.

Primatis Ungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii Cancellarij ac Locumtenentis Nostri, fidelis nobis syncere dilecti, gravi cum querela: Quomodo tu his diebus, nescitur qua iniuria contra praefatum exponentem permotus, interdixisses ubique in bonis et possessionibus tuis, ne ipsius decimas in hisdem tuis bonis sibi provenire debentes, ullo modo ex eorum territoriis inducere, et ad constitutum a decimatoribus suis locum convehere deberent; sed peracta decimarum connumeratione mox quilibet colonorum tuorum fruges suas colligere, et domum asportare queat, ipsis decimis in campis relictis et quibusvis periculis expositis, in ipsius domini exponentis praeiudicium et dampnum valde magnum, adeoque publicae constitutionis Regni Nostri superinde editae derogamen manifestum. Super haec vero idem dominus exponens hisdem diebus suos homines ad omnia loca decimarum emisisset pro exigendis decimis suis; sed nonnulli habentes et inhabitatores possessionis tuae Zered fruges decimales exinde provenire debentes, tuane vel tuorum voluntate, asportare instinc decimatoribus dicti domini exponentis minime concessissent, donec quartam sive portionem plebanis ex decimis provenire solitam concionatori Zerediensi exciderent et ei assignarent; quam quidem portionem plebano provenientem homines ipsius domini exponentis concionatori Zerediensi, eo quod haereticae pravitatis sectator foret, nec eundem dominum exponentem pro suo Antistite, ut decet, recognosceret, et utputa cui nulla ex decimis legitima portio tanquam illegitimae parti provenire deberet, neque ad solvendum quidpiam jura et decreta Regni ipsos Praelatos ligarent et astringerent, excidere, et ipsi concionatori praefato assignare recusassent. Prop-

ter quod memorati homines et subditi tui fruges iam decimatas aliorsum inde auferre hominibus ipsius domini exponentis nequaquam concederent etiam de praesenti, magno similiter eiusdem Domini Strigoniensis dampno. Unde supplicavit Maiestati Nostrae, ut eidem superinde provideremus, neque pateremur contra publicas et antiquas Regni constitutiones in negotio decimarum vel per te vel per subditos tuos agi et committi, neque etiam haereticos Ecclesiarum bonis indigne frui; sed potius contra tales graviter animadvertere dignaremur. Cum itaque in generalibus Regni Nostri Ungariae decretis ab antiquo constitutum et usitatum sit, decimas Praelatorum et ecclesiasticorum hominum ubique integre et pure extradari debere, universosque colonos de suis territoriis decimas provenientes pro deputata et limitata mercede ad locum a decimatoribus constitutum inferre et administrare obligatos esse, neque per leges et decreta eiusdem Regni Nostri haereticis portionem aliquam ex decimis Praelatorum cedere debere constet: pro eo tibi harum serie firmiter praecipiendo committimus et mandamus, quatinus acceptis praesentibus, etrebus sic ut praefertur stantibus et se habentibus, universas decimas praefati domini exponentis in bonis tuis provenientes, secundum antiquam Regni consuetudinem, per tuos subditos colligi, et ad loca per decimatores disposita administrari patiaris et concedas; tamque istic in Zered, quam alias ubivis in bonis tuis, ubi videlicet nullus esset parochus seu plebanus legitimus, totalem et integram decimam iuxta veterem consuetudinem per homines ipsius domini exponentis exigere, exactamque sine defectu aliquo, eo quo homines eiusdem domini exponentis voluerint, libere et pacifice asportare sinas et

permittas, nec te ad bona seu proventus Ecclesiarum immittere modo aliquali praesumas, ac ab aliis etiam iniuriis inferendis, quas in exigendis decimis tuos intelligimus facere, omnino supersedeas, et eos quoque inhibere cures. Secus non facturus; praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Viennae die tertia Augusti anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo,

Maximilianus m. p.
(L. S.)
Nicolaus Isthuanffy m. p.

LXIV.

Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal.

Ad Comitem Julium a Salmis.

1572. aug. 9. Non credebamus, in eo amicitiam nostram versari cardine, quo utilitas et privatum Eius commodum metiretur. Neque id prius animadvertimus, quam proxima incidit inter nos de decimae nostrae bonorum suorum controversia. Quod cuinam, et quantae Eius laudi a multis tribuatur, Ipsa viderit. Nos tamen, qui iam per biennium eiusdem decimae nostrae dimidio Eidem gratificati fueramus, aequum, par et iustum erat, ut hoc anno cederet nobis integra, et ex toto; quo duorum elapsorum infoecunditatem necessitatibus nostris subsidio totius restaurare potuissemus, propter maximos sumptus, qui nobis imminent commodo pu-

blico. Sed haec utcunque Magnifica dominatio Vestra apud se expenderit, ipsa sola novit. Verum si sic nos amavit, ut credidimus: amicitiam Eius quanti facere debeamus, proxima Eius contra nos docet indignatio; et talis certe iniuria, cuius telo et Ipsa carere debuerat, et nos vulnerari non commerueramus. Si enim, quod nostrum est, ab Ea impetrare non potuimus: quomodo quae sua sunt, si ea petiisemus, dedisset nobis?

Praeterea, quum salubria eius animae Illi suasimus; nimirum ut depravatores religionis Catholicae ex bonis suis exigeret, nec eos pateretur in contemptum nostrum ex bonis suis convitiari, non solum nobis, sed etiam illi Ecclesiae, quae sola potitur Verbi testimonio: nonne potius a Magnifica dominatione Vestra potius benevolentiam et gratias eramus promeriti, quam odium et iniurias? Sed et hoc utcunque a nobis acceperit, videat Dominus, et iudicet.

Nos tamen, ut imitaremur Deum, benefactorem omnium, qui super utrumque genus hominum pluere et solem oriri facere consuevit, expectans omnium emendationem, ut salventur; nonne eiusdem totius decimae tertiam partem detuleramus Illi? Sed et hoc officio frustrati, et pro vulgari homine habiti; etsi fortasse aliquid Illi peccaremus, quod nunc non agnoscimus: ipsa tamen Magnifica dominatio Vestra pro existimatione nobilitatis suae, non hoc genus vindictae in nos debuerat effundere. Quae ut conditionem Eius non decebat; ita nostram non sic offendit, ut putavit. Illud tamen effecit, quod se detexit nimis, et nos monuit, quantum inposterum debebimus fidere Eius amicitiae. Qua, ut honoribus virtute propria acquisitis, ita ne genere quoque et maiorum nostrorum stemmate, qui et domi vetere nobilitate insignes fuere,

et in Hungaria primarios atque illustres gessere Magistratus, non indignos nos esse profitemur.

Ad negotium autem religionis quod attinet; nolumus nunc cum Magnifica dominatione Vestra uberius de ea agere. Scimus enim, quod Ipsa nimis alte admiserit doctrinam Catholicae contrariam. Vir enim princeps est, et non facile cuivis cedit, nec decedit ab his, quibus iam credidit. Verum si parochi et concionatores sui nos non agnoscunt, non habent pro antistite suo, Diaecesim nostram incolentes; nec denique religionem Catholicam complectuntur, sed aperto Marte aspernantur et oppugnant: quaeso, licetne nobis vel ex doctrina Divi Pauli alimoniam quampiam in huiusmodi homines erogare, quos et in via salutandos, et cibos cum eis sumendos esse prohibet. Docentque etiam Apostolorum Acta, libros eorum exuri solere, qui curiosa fuerint sectati. Sed quid curiosa? Quum ad haec temeraria quoque et absurda, et omnis licentiae plena tradunt in populos; et eos in partes dissecant, disiunguntque ab unitate, qua nos baptismus, passio, sanguis, mors, nomen et doctrina Christi Jesu coniungit.

Qui autem gregem Dominicum hoc vinculo Divinae pietatis et charitatis, spiritus uniformis dono colligatum et compactum, disiiciunt, dispergunt, et imbecillem reddunt, ut erroneis opinionibus suis facilius accomodent, ipsis sane solis ignorantibus, in quem finem, et qua vel authoritate vel lege, vel etiam qua salute obtinenda: quod scelus, quam impietatem committunt, non est dubium, Magnificam dominationem Vestram bene intelligere. Quippe qui, dum ex una Mephite et Lerna, in tot velut Hydras dispertiti, mutuis venenis inter se depugnant, et ab unitate sane Spiritus longissime discedunt;

ita et ea Ecclesia destituta, quam fundavit Christus, et quae, ut prima fuit, ita et perpetuo una erit ad finem usque saeculi. Et quocunque Wittenbergensis et Augustana, tam multis arridens, nitantur argumento, vel institutionis vetustatisque diplomate; haud quaquam in unam cogi aut consarcinari possunt. Adeo quibusque ipsorum magis placent sua, quam aliena, quam etiam quae Sanctissimis Apostolis et orthodoxis patribus placuerunt. Neque vel ex hac sola discrepantia sensuum scripturarum, quos usurpent sibi suo iudicio, non censura Ecclesiae (cui et Paulus Evangelium suum subiecerat), agnoscunt errores suos, dum non inveniunt veritatem, quam adhuc quaerunt, et per devia rapiuntur. „Non tenentes viam, quae una data est omnibus Christi fidelibus", ut scribit Jeremias; et clamat Paulus: „Id ipsum sapite, idemque sentite, sed in Domino."

Et haec est doctrina Catholica, Sancta ac salutaris. Quam si parochi vel ecclesiastae Magnificae dominationis Vestrae agnoscere atque amplecti et profiteri volunt: iubeat, quaeso, ut nos agnoscant, pro antistite suo habeant, ad nos venire non recusent, nobisque etiam ratione doctrinae suae reddita, quam docent, ita se tandem aut emendent, aut componant ad vivendum rectius in via evangelicae veritatis; ut imposterum dignos iudicemus, quibus et manus nostrae merito pro Sanctissima et omnino necessaria Christi institutione imponantur, et de mensa nostra portiones capiant, nobiscumque communicent; et sint amici nostri, si audierint Ecclesiam, hoc est Catholicam et Apostolicam, non Wittenbergensem, neque Augustanam. In qua, nimirum Catholica et Apostolica, Mathias mu-

nus ac locum Apostolatus sortitus est, et Evangelia Mathaei, Marci, Lucae et Joannis adepta sunt authoritatem. Cui similiter datum est illud: „Dic Ecclesiae“; et illud quoque: „Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei;“ non autem Wittenbergensi, non Augustanae, neque alii cuipiam heri natae, et aemulae eius, quae est sine ruga et macula, ac columna et firmamentum veritatis. Quare huic, huic, Magnifica dominatio Vestra parochos suos subiiciat, reddat et accomodet. Sic demum referat Abraham, Isac et Jacob benedictiones; nosque, ut lubebit, amet; suos vero prohibeat, ne male usurpent nostra. Quibus, quaecunque rite debebuntur, non negabuntur; dummodo digne his uti velint. Bene valeat. Posonii 9. die Augusti 1572.

LXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1572. aug. 16. Domini fratres Zwnyogh nuncupati miserunt ad me unum ex se ipsis, meque per eum edocuerunt, quod Poloni in ipsorum vicinia mox a morte Serenissimi eorum Regis transgressi fines terrae ipsorum duobus vel tribus milliaribus, vias inibi ducentes in Poloniam ex Hungaria, omnes per longiora spatia sylvestri materia obstruxerunt; dicentes, hiisdem in locis limites esse inter eos. Quibus autem id ex causis

fecisse se iisdem Zwnyoghiis significaverunt; ex eorumdem Polonorum litteris ad eos datis Maiestas Vestra clare dignabitur intelligere. Quas propterea etiam misi in specie cum interpretatione sua, ne huius rei certa cognitio desideretur.

Petebant autem a me facultatem desiiciendi et distrahendi obstructiones huiusmodi; quum nequeant occupationem terrae ipsorum pati. Quod quia non posset fieri sine aliqua vi, veritusque ex hac scintilla ignem exoriri graviorem: distuli illis respondere, donec de hoc Maiestatem Vestram edocerem, et mandatum acciperem de solidiore eisdem responso faciendo.

Quum vero nunc de magnis rebus Maiestati Vestrae Sacratissimae negotium est cum Polonis, quod nequaquam quibusdam minutiis rebus pertubandum sit, donec cursus eius metam attingat (utinam optatam et felicem): humillime putarem, vim eis non esse concedendam, sed praesentibus dominis oratoribus, qui nunc in Poloniam mittuntur, committendum, ut id rei sedatiori via traetent et transigant. Nisi et ab hoc caute sit cavendum, ne litigare cum illis videamur, quos maxime oportet allici, cum quibus tanta res tractatur. Sed quum mens mea non est tanti, ut opportunum aliquod super hoc Maiestati Vestrae possit dare consilium: id a sapientissimo suo iudicio petet. Et quicquid mihi clementer mandabit, id humiliter exequar. Quem Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 16. Augusti 1572.

LXVI.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

1572. aug. 16. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo pater, devote fidelis, syncere nobis dilecte. Benigne intelleximus, quae Devotio Tua de obstructis a Polonis in confinibus Hungaricis itineribus, nobis significanda duxit, singularemque circumspectionem et prudentiam hac in parte pro evitandis gravioribus scandalis sapienter adhibitam clementer admodum probamus. Et de facto aut armis nihil plane attentandum existimamus; ideoque volumus Devotionem Tuam fratres de Zwnyogh nostris verbis sedulo cohortari, ut in officio sese contineant, nec Polonos ulla iniuria, aut quovis alio modo lacessent; ipsisque ostendes, nos de ineundis aliis, ac rei commodiore modo componendae magis opportunis mediis cogitaturos, debitamque hac in parte provisionem primo etiam tempore adhibituros esse. Quicquid autem Devotio Tua de negotio illo ulterius cognoverit, de eo nos diligenter et mature semper edocebit, quo rectius, quod e re fuerit, statuere possimus. Id nos a Devotione Tua, quam Caesarea et Regia gratia nostra iugiter complectimur, benigno admodum animo accepituri, ac clementer recognituri sumus. Datum Viennae die 16. Augusti 1572.

LXVII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime.

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Non prius quam hodie intellexi, quod Serenissimus Princeps, Electus Rex et dominus meus clementissimus, in domo mea hospitabitur. Quae, quum Eius Serenitatis quieti pluribus in partibus debebunt fieri reparationes, mihique etiam alio migraturo difficile erit tam brevi spatio temporis offerre suppellectilem domesticam, prius mihi significandum fuerat. Utcunque tamen factum sit, die crastina omne studium adhibebo, ut intra triduum omnia ex ea efferantur, et accomodetur Eiusdem Serenitatis commodo. Verum quia omnibus dominis Magnatibus et Regnicolis quotidie ad me erit concurrendum et conveniendum rerum publicarnm causa, opus est mihi amplo et capaci hospitio. De quo quum egissem cum iis, qui me certiorem hac de re fecerunt, distulerunt ad Sacratissimae Maiestatis Vestrae deliberationem; facta etiam mentione de duabus domibus, quemadmodum scripturi sunt ad Eandem, ut scilicet altera ex illis conferretur. Ego vero, quoniam nollem vel dominum Agriensem, vel dominum Comitem Ecchium molestare in suis aedibus, similiter ipse quoque remisi hoc ad clementem Eiusdem Vestrae Sacratissimae Maiestatis deliberationem, supplicans, ut ea cito fiat;

1572. aug. 22.

quoniam brevissimum tempus restat ad tam multa accomodanda et apparanda. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii 22. Augusti 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obedicus
Strigoniensis m. p.

Kívül : Sacratissimae Catholicae Imperatoriae et Regiae Maiestati etc., Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXVIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. aug. 24. Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Domus mea tota quanta est, Serenissimo Principi, Electo Regi domino meo clementissimo, delecta est. Estque mihi non solum cum supellectili domestica, sed etiam cum vinis, et cum omnibus etiam minutiis rerum mearum excedendum. Idque non gravate; quoniam Dominis et Principibus

nostris cedendum est, eisque etiam cum capitibus inserviendum. Verum quoniam nullum adhuc ostensum est mihi hospitium, in quod debeam concedere; et urget brevitas temporis, ut haec ipsa domus mea Serenitati Suae apparetur et accomodetur, nec ego interim ex ea cum rebus meis possim decedere, donec mihi hospitium aliquod designetur, quod sit amplum et capax ad excipiendum omnium Procerum ordines: supplico humillime, dignetur Maiestas Vestra praefectis hospitiorum iuxta alias quoque litteras meas clementer et mature commitere, ut in hoc mei cura habeatur. Hicque ea celerius exequantur, quae commodo Serenitatis Suae fieri debeant. Et Deus Optimus Maximus Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii XXIIII. Augusti MDLXXII.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae et
Regiae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Catholicae Imperiali ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Archiepiscopo Strigoniensi.

1572. aug. 26. Maximilianus etc. Reverendissime in Christo Pater, devote fidelis syncere nobis dilecte. Ex binis Devotionis Tuae litteris cognovimus, quae de hospitio sibi assignato scripsit: ac cum Sua petitio plane aequa videatur, Spectabilem et Magnificum fidelem nobis dilectum Comitem Ecchium a Salmis, ut Devotioni Tuae in suis aedibus locum det, clementer requisivimus; quod se haud gravatim facturum ostendit. Idcirco Devotionem Tuam benigne admonitam volumus, ut omnem supellectilem quanto citius isthuc transferre, ac pro sua in nos observantia, et per omnem occasionem bene merendi studio operam dare velit, ut domicilium Serenissimo et charissimo filio nostro Rudolpho Archiduci Austriae etc. consignatum ita instruatur, ut hac quoque in parte cognitum iam dudum et perspectum nobis quovis loco et tempore obsequendi desyderium cognoscere possimus. Erit illud nobis tanto magis gratum, quanto plus Devotionem Tuam molestiarum subituram agnoscimus. Eidemque persuasum volumus, Nos Ipsam, de domo praelibato Serenissimo et charissimo filio nostro cedenda, maturius fuisse admonituros: si de voluntate nonnullorum ad Coronationem vocatorum explorati aliquid habuissemus. Quod Devotioni Tuae pro Notra in Eandem Benignitate clementer significandum

duximus; Eidemque Caesarea et Regia gratia admodum inclinati sumus. Datum Viennae die 26. Augusti anno Domini 1572.

LXX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Sacram Caesaream Maiestatem.

Hoc mane hora circiter sexta binas accepi a 1572. sept. 17. Sacratissima Maiestate Vestra Imperatoria clementes litteras, credoque, quod jam benigne cognoverit ex proximis meis, quae hic ad praesentem solennitatem pertinentia curaverim diligenter transigenda. Nec propterea video iam opus esse, cur velim prolixius de his scribere. Quippe quod hoc mane (uti scripseram prioribus) lustrationem habuimus. Et ea acta est ab hora septima ad duodecimam. Cuius regestum misi Sacratissimae Maiestati Vestrae cum praesentibus meis. Nec est quidem numerus equitum valde magnus; sed eo pollet apparatu, quem spero Maiestati Vestrae satisfacturum.

Contentio tamen Reverendissimi domini Agrien- et Zagrabiensis; dominorum quoque duorum Nadasdy ac Comitis Julii de loco incidit, et ea non parum turbavit lustrationem. Et praecipua horum indignatio intenta est in me et in dominum Bathory. Ipsa tamen lustratio peracta est cum dignitate Maiestatis Vestrae; nec nos ambo mutare voluimus, quod semel Consilium

cum reliquis Statibus concluserat, omnibus personis consentientibus.

Sed utique, ut aliquibus adhuc melius satisfiat, ne qua nova confusio suboriatur, quum iam ad rem perventum fuerit: decrevimus cras quoque convenire, et hunc ordinem denuo in consultationem deducere. Sed, clementissime Imperator, quid dicam nescio. Res tamen Regni venit in juvenum plurium manus; quorum quilibet optat, quod non promeruit; et omnes maiore fastu quam iudicio et scientia rerum suarum laborant. Atque ii etiam plus tumultuantur, qui et minus Regno serviunt, et serius ad mandatum Sacratissimae Maiestatis Vestrae convenerunt.

Haec tamen omnia Maiestatem Vestram non retardent ad prosequenda, quae instituit, et iam in procinctu sunt, fierique debeant, nullo alio impedimento considerato. Tanta autem alia quoque est regnicolarum frequentia, ut non dubitem, ad quatuor millia Hungarorum accessuram. Quod etiam addere volui, ne quid aliud Maiestas Vestra dubitaret de Hungarorum officio. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 17. Septembris 1572.

—

LXXI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Caesarea ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi clementissime!

Heri, exposita clemente propositione Sacratissimae Maiestatis Vestrae reliquis dominis Magnatibus, qui in arcem non ascenderant, et Nobilitati, bis convenimus; et tractavimus super memorata propositione. Magnatibus omnino negantibus, ut vel nova Diaeta fiat, vel novae condantur propositiones; quin imo, ut articuli proximae Diaetae minime repetantur et admittantur, sed illis contenti simus, qui iam tot Diaetarum temporibus elapsis fuere conditi; et supplicetur, ut ii illis conserventur et observentur, et interim autem quam Maiestas Vestra discedat, revideantur eorum appellationes et transmissiones, supplicationesque privatorum exhibeantur, et super eas gratiosa responsa accipiant. 1572. sept. 27.

Nobilitas quoque non vult novam Diaetam, novasque propositiones fieri, sed ut Diaetae proximae constitutiones repetantur; et illae, de quibus iam eadem Nobilitas convenit cum Magnatibus, maneant in statu suo, de quibus vero non, ut tractentur, et de illis quoque conveniant. Super quo inter utrosque non levis agitata est controversia, iisdem nobilibus non nominantibus articulos controversos. Magnates vero animadvertentes eos esse, qui de decimis et de sententia capitali moti sunt; nihil omnino dissimulare volentes, aperte et cum protestatione solenni renunciarunt illis.

Facerent, tentarent, et conarentur quidcunque et quantum vellent, ipsi tamen nequaquam in his duobus articulis a priori sententia discessuri sunt. Nuncii nobilium his auditis, id apud eos esse decretum, ut per totum hodie dent operam hiisdem articulis praeteritae Diaetae dirigendis, eosque exhibeant in medium quocunque eventu.

Ex quo clare apparet, nobiles eas constitutiones ratas esse velle, Magnates vero nec nominatas esse volunt. Hodie itaque hora sexta convenient denuo tentaturi, quid ad finem concludere poterunt. Quae omnia maturavi ad scitum dare Vestrae Sacratissimae Maiestati. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 27. Septembris 1572.

Sacratissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratisssimae Imperatoriae Maiestati etc. Domino, domino meo clementissimo.

LXXII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Heri mane confecti et directi sunt articuli; hodie relegentur, et significabitur Sacratissimae Maiestati Vestrae, quando exhiberi debebunt. Heri similiter a meridie coeptae sunt revideri transmissiones, quarum judicia ubi erunt absoluta, revisio appellationum curabitur. 1572. okt. 4.

Ceterum omnes domini nobiles Partium Superiorum valde instant, ut Locumtenens Sacratissimae Maiestatis Vestrae omnino vadat Epergiessium ad appellationes eorum revidendas; causantes pauperum sumptus, qui eis essent faciendi, si Tyrnaviam vel Posonium ascendere cogerentur. Hoc, quia in usu nunquam antea fuit, ne ego quoque vellem, ut a me fieri inciperet. Et quoniam iam et aetas et imbecillitas mea nequit similibus vacare itineribus. Quum interim et a Maiestate Vestra longe esse non debeam, et multi interim regnicolae ad me quotidie sunt concursuri necessitatum suarum causa: supplico Sacratissimae Maiestati Vestrae, dignetur mihi gratia sua succurrere, ne eo abducar; et maxime per hyemem, quae iam prae foribus est. Id autem beneficii poterit clementer in me conferre: si, quum iidem domini regnicolae a Maiestate Vestra postulabunt, negabit

posse me longius ab Eadem recedere. Gratiosum expeto responsum. Posonii 4. Octobris 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperialis
Maiestatis Vestrae

servitor subiectissimus et obedientissimus
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Imperatoriae Maiestati etc. Domino, domino mihi clementissimo.

LXXIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Catholica Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

1572. okt. 16. Post humillimam ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperialis Maiestatis commendationem. Heri quum Magnificus dominus Comes Zrinius circiter horam octavam curru duntaxat advenisset: mox facta convocatione dominorum Consiliariorum et aliorum Procerum, transegimus de omnibus, quae ad hanc felicissimae coronationis celebritatem visa sunt inprimis esse transigenda. Eaque maturavi quamprimum ad Sacratissimam Imperatioram Maiestatem Vestram mittere. Tametsi offerent eidem nuncii quoque, Electus Waradiensis, Joannes Pethew, Georgius Melyth et Andreas

Perneszy, qui adhuc hoc mane, ubi primum denuo conveniemus, expedientur. Nec nunc de certo numero equitum, quos habebimus, quicquam scribere possum; quum lustratio dilata sit in crastimum, quod apparatus Comitis Zriny nondum sit ingressus, ingredieturque hodie circiter secundam vel tertiam horam pomeridianam. Postea de hoc ipso quoque numero humiliter Sacratissimam Maiestatem Vestram edocere non praetermittam, ubi primum fiet lustratio. Locus autem exceptus Serenissimorum Principum, dominorum nostrorum clementissimorum, erit is idem; in campo, qui est ultra Danubium inter vadum Posoniensis civitatis et arcem Kepchin. In quo etiam Vestra Sacratissima Maiestas tempore coronationis suae feliciter excepta fuerat.

Ceterum misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae oratiunculam, qua Serenissimum dominum Rudolphum Archiducem Austriae etc., dominum meum clementissimum excepturus sum nomine omnium Ordinum et Statuum Regni pro Eiusdem clementi mandato, quod hesterno vesperi hora iam currente octava accepi. Cui etiam juramenti formam adieci, quod Sacratissima Maiestas Vestra utrumque hoc benigne examinet, et ita exequi mandet, ut Eius sapientissimo judicio et clementiae melius atque honestius fore videbitur, proque et dignitate et authoritate Imperialis ac Regiae Suae Maiestatis fieri debebit. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet et felicitet. Posonii 16. Septembris noctu 1572.

Eiusdem Vestrae Sacratissimae Imperialis
ac Regiae Maiestatis
servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívül: Sacratissimae Imperatoriae ac Regiae Maiestati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXXIV.

Verancsics Antalnak Maximilián császárnak.

1572. okt. 17. Nos Maximilianus etc. memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis; quod nos debitum habentes respectum ad praeclaram eruditionem et doctrinam, aliasque animi dotes, ac circa Ecclesias Dei, et eligendos earundem ministros diligentem curam, fidelis nostri Reverendissimi in Christo patris, domini Anthonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis, Primatis Hungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii Cancellarii et Consiliarii Nostri, quibus ipsum Divino munere praeditum non alieno saltem testimonio, verum popria nostra experientia cognovimus: jus Patronatus Nostrum Regium, quod in eadem Ecclesia Strigoniensi, aliisque Collegiatis Ecclesiis ad eandem pertinentibus, sicuti in ceteris universis Regni Nostri Hungariae Ecclesiis instar praedecessorum nostrorum, Divorum quondam Hungariae Regum felicis memoriae, optimo iure habere dinoscimur, ex certa nostra scientia animoque deliberato eidem domino Anthonio Verantio Archiepiscopo duximus dandum et conferendum, imo damus et conferimus, ac in illum transferimus praesentium per vigorem. Annuentes et concedentes, ut ipse omnia beneficia eccle-

siastica, utputa Praeposituras, Lectoratum, Cantoratum, Custodiatum, Canonícatus et praebendas, quae a modo deinceps tam in dicta Strigoniensi, quam aliis Collegiatis Ecclesiis ad illam pertinentibus quocunque nomine et titulo legitime vacare contigerit, dicti juris Patronatus nostri auctoritate per Nos sibi hac in parte concessa personis idoneis et bene meritis, ecclesiasticaque functione dignis, fide praeterea, vita, moribus et honesta conversatione eruditioneque commendatis, Hungaris tamen, et non alienigenis, dare et conferre ipsisque de eisdem disponere, ordinare et providere valeat atque possit; imo damus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in arce nostra Regia Posoniensi decima septima Octobris anno Domini 1572. stb.

LXXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria et Regia Maiestas, Domine, domine mihi semper clementissime!

Post humilem ac perpetuam et fidelem servitutem meam in gratiam Vestrae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis commendationem. Hoc mane, quemadmodum proximis litteris ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram humillime scripsi, denuo convenimus et diligenter tractavimus de eorum praecedentiae locis, qui antea illis assignatis non fuerant 1572. okt. 18.

contenti. Huiusmodique controversia ne Maiestati Vestrae augeremus curas et molestias, eo rem omnem deduximus, ut ex adiuncto scripto clementer agnoscere dignabitur. Nec aliter sedare contentiones similium potuimus, quam ut alii aliis cum protestatione in praesentia cedant. Postea, ubi per otium Maiestas Vestra Caesarea his vacare poterit, talem super hoc ordinem constituet, qui illi ad veteres et novas Baronatuum et quarumpiam aliarum praerogativarum antecedentias opportunior esse videbitur; nunc non aliud respicientes, quam ut pro honore et dignitate Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae Eidem omnia cedant.

Hoc mane autem, quum iam omnes convenissemus et tractaremus, appuleruntin medium nostri nunciinostri, per quos cognita Vestrae Sacratissimae Maiestatis Imperatoriae erga nos omnes sua gratia, et tempus Posonium veniendi, et quo loco excipi per nos velle dignaretur: omnes et Domini et Regnicolae fuerunt perquam contenti, omnesque dabimus operam, ut ad eam diem omnes expediti et prompti simus, quam iam nobis Maiestas Vestra clementer praefecit.

Quoniam autem post priores meas supervenit huc dominus Krusith cum septuaginta circiter equitibus, et quidam alii non cum contemnendo apparatu: arbitror, eundem apparatum ad duo millia et octingentos equites accessuros. De aliis rebus non habeo, quod scribam; praeterquam quod omnes soliciti sumus, ut omnia fiant pro Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae clementi voluntate; summe sollicitus, una cum ipso domino Bathory, ne hae controversiae inter Dominos effervescerent. Sed aegerrime juventutem regimus, et quosdem etiam alios ex maioribus. Quos tamen Maiestas Vestra suo tempore rediget in suum

ordinem, interimque incolumis et felicissime valeat. Posonii 18. Septembris hora pomeridiana secunda 1572.

Eiusdem Sacrtissimae Imperatoriae
Maiestatis Vestrae.

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kívűl: Sacratissimae Catholicae Imperatoriae ac Regiae Mainstati etc. Domino, domino mihi semper clementissimo.

LXXVI.

Rozsnyó város községének Verancsics Antal.

Ad Rosnobanenses.

Ternas iam vestras occepimus; nec ullis ita nobis 1572. okt. 28.
respondistis, ut expectationi de vobis nostrae satisfacere vos velle intelligamus. Denuo itaque vobis committimus, ut et argentum quod debetis nobis, et proventus omnes nostros, qui istic nobis provenire debent, integre, et simul omnino ad nos pro festo Divi Martini transmittatis, postquam ad festum Divi Michaelis facere neglexistis. Proventibus enim nostris, qui nobis de medio vestri debentur, nequaquam carere volumus; utcumque tergiversamini et illuditis nobis. Ne igitur ista contumacia vestra gravius nostra in vos inflammetur indignatio, desinite verba nobis iam tandem

dare, et proventus nostros detinere; postquam nihil novi vobis imposuerimus, quo gravari deberetis; sed contenti ordinariis huius temporis nec maiores, nec minores exigimus, quam quos debetis. Hos igitur administretis nobis ad diem iam praescriptam vobis. Et bene valete. Posonii 28. Octobris 1572.

LXXVII.

Hueber udvari kamarai titkárnak Verancsics Antal.

Ad Hueberum Secretarium Camerae Aulicae.

1572. okt. 30. Misi ad Magnificam dominationem Vestram supplicem libellum meum cum sua copia de decima Tornensi, quae iam a biennio non est mihi persoluta. Magnificam dominationem Vestram rogamus; velit huius rei meae curam gerere, et idem mandatum mihi quam primum expedire ac mittere. Quod eius amicum officium apponam ad reliquas partes gratitudinis meae, qua sum astrictus Illi.

Ceterum curabit non gravate, ut diploma donationum Locumtenentialium mihi collatum, in debitum, et pro vetere huius officii praerogativa emendetur, et mihi mittatur. Cuius data est diei vigesimi quarti mensis Junii 1572.; non autem quae est in copia nuper ad Magnificam dominationem Vestram missa. Sic itaque emendabitur, et mittetur mihi cum eo pleno iure, quo antecessores mei, Paulus de Varda et Nicolaus Olahus usi sunt; non cuius Sbardellatus usum improbe depravavit.

Vini autem et tritici hodie data est commissio, ut hominibus Magnificae dominationis Vestrae assignetur. Quoniam autem vina mea ex Sancto Georgio non alia sunt quam decimalia: iussi eidem curari tertium, quod erit ex singulari vinea, nec quicquam habeat miscellanei. Si quid aliud nos voluerit, iubear; sciens, quantum Eidem gratificari cupiat. Valeat felix. Posonii 30. Octobris 1572.

LXXVIII.

Udvarmesterének Pominonszkynak Verancsics Antal.

Ad Pomynonzky.

Alias a vobis litteras accepimus: nec tamen ad- 1572. okt. 30.
hunc certi facti sumus, quando ad curam officii vestri redire poteritis; adeo praesens vos — uti andimus — infirmitas afflixerit et debilitaverit. Domus autem nostra, quoniam magistro curiae carere nequeat, propter curam iuvenum, qui mihi in dies alii atque alii commendantur; coacti sumus de alio nobis ordinando cogitare, et vestrae consulere quieti. Quum haud dubie hoc genus servitii assiduitatem personae exigat et requirat in officio suo. Nec pluribus haec incommoda nostra, quae ex absentia vestra et in coronatione proxima passi simus, et nunc etiam patiamur, recensere; sed certe saepe discrutiari nos oportuit, confusionem cernentes domus et familiae nostrae. Cupimus itaque, ut nos ob id excusatos habeatis; brevi curaturos, ut quae vobis pro hoc anno vestro in reli-

quum debeamus, integre vobis cum gratiarum actione reponamus. Offerentes nos imposterum quoque ad ea omnia, quibus ubivis locorum vobis et rebus vestris commodo esse poterimus. Bene valete. Posonii 30. Octobris 1572.

LXXIX.

Uszaly Péternek Verancsics Antal.

Ad Petrum Usaly.

1572. nov. 1. Defectus et difficultates quasdam in rationibus vestris collectas non ita pridem in scriptis ad vos destinavimus, ut eas nobis rectificaretus. Verum quia nec per vos id obiri potuit, nec nos ad idem attendere quivimus propter coronationis ac proximae Diaetae interventum: nunc ambo iam liberiores a curis eiusmodi redditi, hortamur vos; velitis citra aliam dilationem nobis respondere, et eosdem defectus ac difficultates rectificare; quo iam tandem hoc inter nos negotii revideatur, et ei imponatur finis. Bene valete. Posonii prima Novembris 1572.

LXXX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine domine mihi semper clementissime!

Post fidelem ac perpetuam servitutem meam 1572. nov. 5.
in gratiam Sacratissimae Maiestatis Vestrae humillimam commendationem. Sollicite pro clementi Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae mandato in eo fui per hos omnes dies a fine Diaetae, examinans mecum omnium ordinum gentis nostrae conditiones et familias, si quos ex eis nancisci possem, qui pro iudicio meo ad obeundam et gerendam Legationem Turcicam viderent mihi esse idonei. Nec plures inveni, quam sex hoc delectu non mediocriter indignos; ex ecclesiasticis Dominos Agriensem et Tininiensen; ex saecularibus dominos Georgium Hosszwtothy, Joannem Paczod, Ladislaum Zelemiry et Petrum Usaly. Omnes enim ii satis sunt et ad gravitatem compositi, et earum rerum ac partium periti, quae potissimum in legatis esse requiruntur. Nam quum omnes prudentia, industria, dexteritate, judicio, eloquio et linguarum peritia commode polleant, nec in eis desideretur aetas ad ferendos labores itinerum, negotiorum onera, et vigiliarum contentionumque molestias: putarem, hos prae aliis huic delectui esse subiiciendos.

Verum quum Dominum Agriensem non obscure rebus gerendis natum esse videam, sitque iam et domi

et foris in pluribus versatus; Georgius vero Hosszwtothy semel quoque fuerit Constantinopoli, et didicerit multa, quae ad eam Legationem pertineant: censerem omnino alterum ex iis duobus imprimis deligendum; dempta illi parte aliqua vehementiae, et huic addita. Ad reliquos postea recurrendum, si ii provinciam recusassent. Sed vix omnes id oneris, quod periculi loco expavescunt, subibunt; Tininiensis et Uzaly aegritudinum frequentiam causati, Paczod et Zelemiry curam familiae.

Ac de iis haec mea est opinio, iudicaremque non rogandum esse, quicumque magis placuisset. Quippe quod qui patriae commodis ex aequo fruantur cum aliis, et foventur gratiis Principium: Principibus, et patriae donis Dei, quae sunt coelitus assequuti, non detrectent inservire. Et summisse dico quod sentio. Sed si secus facient, frustra querentur de extraneis. Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Posonii 5. Novembris 1572.

Eiusdem Sacratissimae Imperatoriae
ac Regiae Maiestatis Vestrae

servitor subiectus et obediens
Strigoniensis m. p.

Kivül: Sacratissimae Romanorum Imperatoriae ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Maiestati etc. Domino mihi semper clementissimo.

LXXXI.

Ghiczy Györgynek Veranesics Antal.

Ad Georgium Ghiczy.

Benedictum Muthy non patiaris quoquam discedere. 1572. nov. 5. Scripsimus etiam ad Porgrany, ad Zodoray, et ad Palffy, ut ad sua loca redire accelerent. Plurimumque laudamus, quod milites nostros non permittis abesse diu; quum nobis quoque displicet, quando diutius huc illuc vagantur extra stationes; et maxime tunc, quum emittas quopiam partem militum, uti nunc te fecisse intelleximus ex tuis litteris.

Quod autem ad priorem deliberationem tuam non ivisti, aquarum inundationis causa; bene fecisti. Nec alioqui consultum esse puto, ut ultra Danubium excurras; postquam domi tam prope coeperit vicinus hostis nobis insultare.

Quod cum domino Supremo Capitaneo transegeris, placet. Sed videte et considerate diligenter, ne cui novitati periculosae causa detur, et postea frustra Passae Budensi queramur. Quicquid tamen egeris ipso domino Supremo volente Capitaneo, ratum habebimus; sed utique fiant omnia magno cum iudicio et consilio.

Ceterum nova de expeditione maritima haec habemus: Quum superioribus diebus classis nostra assequnta fuisset Turcicam in Peloponeso sive in Morea, et esset eam toto inpetu invasura; non expectavit, sed omnino congressum et conflictum negans terga nostrae dedit. Et quum nullo effugere posset, recepit se in portum civitatis Modon; et ibi obsidione nostrae cincta

et oppugnata diutius, quid ad postremum consequutum sit, nondum est allatum. Nunciant tamen, quod Turcica cogetur, triremes et naves suas deserere, et terrestri fuga se salvare, aut in eventum pugnare et periculum experiri. Sic et iste Srigoniensis Beghus videns, Principem suum domi obsessum, consulte faceret, si sua custodiret, aliena non tentaret, nec lacesceret quiescentes, pacemque turbare contenderet, quae nunc suo Principi tantum servit, quantum ea arma omnia, quibus mari se tutatur. Si quid aliud de hiisdem novis supervenerit, perscribemus ad te. Haec tamen significare Magnifico domino Supremo Capitaneo non praetermittas. Vale. Posonii 5. Novembris 1572.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1572. nov. 6. Reverendissime in Christo pater fidelis nobis syncere dilecte. Tametsi nobis benigne persuaseramus, Fidelitatem Vestram in collatione triginta duorum colonorum ex bonis per defectum seminis ad Fiscum Nostrum devolutorum, ea concessione, qua praedecessor Ipsius usus est, contentam futuram: tamen, ut Fidelitas Vestra in hac quoque re benigni nostri erga Ipsam significationem maiorem cognoscat, benigne annuimus; ut quando nos a limitibus Regni istius nostri longius abesse contingeret, collatio quidem per

Fidelitatem Vestram, cum praescitu tamen Camerae nostrae Hungaricae, fieri possit, ipsa concessionis limitatione, quando intra limites Regni vel in Austria fuerimus, in suo vigore permanente; ut ex adiecto litterarum earum exemplo Fidelitas Vestra certius cognoscere poterit. Quod ubi Fidelitas Vestra nobis remittendum curaverit, sine ulteriori mora expediendum curabimus. Datum in civitate Nostra Vienna die sexta anno etc. septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum Romanorum et Hungarici decimo, Bohemici vero vigesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium

— — — m. p.
— — — m. p. } (olvashatlan)
Hueber m. p.

LXXXIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Quoniam is praesentium exhibitor Franciscus Diotalevus Favensis, meus iam ab annis ferme quindecim familiaris, cuius frater Fluminae Civitatis Maiestatum Vestrarum est incola, in Urbem mittitur a Reverendissimis dominis Electis Episcopis causa confirmationum; qui pallii quoque mei ibidem gessit; 1572. nov. 7.

gesturus etiam huius rei meae praesentis, si mihi apud Sacratissimam Maiestatem Vestram successerit, eget Eiusdem commendatitiis, non solum ad Illustrem suum Oratorem Comitem ab Arco; verum etiam ad Suam Sanctitatem; quo his ipsis commissionibus curandis et expediendis maiore cum existimatione operam navare possit: supplico itaque humillime; dignetur hoc in eum benignae gratiae suae clementer conferre. Est enim ingenue natus, polletque et probitate, et prudentia, nec immature gerit se in his, quaecumque illi gerenda committuntur. De quo obiter pauca; quum etiam rerum Maiestatis Vestrae studiosissimum in his esse cognovi, pro quibus eum interdum et loqui et agere ex casu oportuit. Sed haec iudicio et clementiae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae reliquendo. Deus Optimus Maximus Eandem diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 7. Novembris 1572.

LXXXIV.

Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal.

Ad Ferdinandum Ducem Bavariae

1572. nov. 18 Quum ego Illustrissimae Amplitudinis Vestrae gratiam et benevolentiam apud me habeam summo loco, nec minoris eam aestimem, quam pretiosissimos quospiam thesauros: dubitare minime debet, Eius me et memoriam retinere, et Eam tanti etiam facere, quanti facio; quod quotidie summa cum veneratione colo atque observo. Hoc itaque studio in eo, sedulitate

singulari, quod a me Posonio discedens de mineralibus lapidibus auro ipsa natura mixtis petierat, gero ecquidem eam curam, quae nec negari a me tanto Principi potest, nec nunc ulla sum maiore quam hac ipsa,mihi ab Illustrissima Amplitudine Vestra demandata. Cuique ita totus incumbo, cupiens Eidem in re tantopere desiderata gratificari, ut nihil aliud agere videar, quam hoc ipsum, ut petitioni Eius vel in aliqua saltem parte satisfacere possim. Sed quoniam mihi non sunt fodinae, nec in his facile reperiantur quae sunt in Hungaria: coactus sum uti opera amicorum, qui interdum in Transylvaniam commeare, et inde ad nos afferre soleant, qui tamen necdum in hoc mihi responderunt. Verum ne desim huic et sollicitudini et officio, neve etiam accuser, si neglexissem calcar iis amicis addere, humanissimis Illustrissimae Amplitudinis Vestrae litteris monitus, (hortatus sum eos), ut expectatione, quam de his ipsis lapidibus mih fecerunt, non fallant me, sed quam celerrime fieri poterit, promissis satisfiaciant. Et quicquid demum ab eis fuero assequutus, opera secretarii mihi nominati Illustrissimam Amplitudinem Vestram certiorem facere non praetermittam. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 18. Novembris 1572.

LXXXIV.

Jovius Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Johannem Jovium.

1572. nov. 21. Litteras tuas, tuumque novum consilium de commutando statu ac domino tuo, qui tibi initio tantopere placuerat, intelleximus: nec tamen laudamus tam celerem animi tui commutationem; quae quidem non iudicio, neque prudentiae, sed levitati ascribetur. Idque tam illicunde recedes; quam ibi, quo concedes. Et quid? Arbitrarisne viros magnos adeo desipere, ut quos sibi adiuncturi sunt in contubernium servitutis gratia cuiuspiam, non prius eorum tum ingenium et mores, tum virtutem quoque, et quanta polleant industria ad res gerendas, quibus erunt applicandi, cognoscant et experiantur. Quod ut nequeat raptim et in cursu fieri: miramur, quod tui hoc experimentum desumi vel annum non sis passus; viderisque nec Paulum legisse, qui dicebat, probandos esse spiritus, dum promoventur ad Divina munia; nec illius proverbii meminisse, quod praecipit, modium salis ante consumendum esse cum eo homine, quem es in consuetudinem admissurus, quam admittas. Tu vero tam repente vis te primo loco, et fortasse prima etiam dignitate apud Praelatum magno et iudicio, et dignitate, et usu rerum quoque non mediocri praeditum atque exercitum, summa cum laude et testimonio tam potentis ac sapientis Caesaris promoveri, et in eius intima admitti; tyro adhuc ad ea omnia, quae tibi de te tumet polliceris, nec expectes (quod prudentes fa-

ciunt), ut alieno calculo hiis muneribus, atque etiam loco dignus esse iudiceris, quem affectas, et ad quem aspiras?

Possemus tibi in hanc sententiam multo plura proponere, consilium daturi tibi, quod a nobis postulasti. Sed ne limites paternae admonitionis excedamus, tuumque adhuc iuvenilem atque immaturum iudicium laedamus, si pergemus esse nimii: in consilio tibi dando supersedebimus; teque hortamur, velis haec altius tecum expendere; sensumque assequutus, in quem te ducimus, collige te, et ne praecipites te cave. Quum nihil perniciosius sit homini iuveni, quam in sua iuventute praecipitis atque inconstantis notam sibi constituere. Nolle autem pati, ut experimenta huiusmodi desumantur, insani, quia superbi hominis est; et haec ipsa si refugerimus, male nobis consulimus, et talem de nobis opinionem edimus, quae nos deiicit ubique gentium. Nec ullo loco, nec ulla quoque existimatione digni reddimur; exosi etiam omnia fortunae facti, quam ampliorem nobis quaereremus.

Siste itaque pedem apud Reverendissimum dominum Jaurinensem, cui es a non postremis viris commendatus, nec quicquam aliud de eius erga te dominationis animo coniectes aut suspiceris, quam hoc ipsum, de quo iam diximus. Neque dubites, quin sit tui suo tempore eam rationem habiturus, quam optas; idque tunc quum cognoverit, eas in te esse partes, quas et tu de te ipso pollic　eris, et ipse requirit. Migrare autem in Archivum Germanicum ex Hungarico, quod utrumque ex aequo inter sese agnoscunt et intelligunt mutuo, non est nostri consilii. Tibique propterea magnopere cavendum esse censemus, ne altum quoddam fugiens, in portu facias naufragium; relictaque

horum duorum statuum conditione altera, alteram non assequaris; aut fortasse sic assequaris, ut nec ea contenteris, quum eius quo experimenta multo prioribus incipient videri graviora. Quo quid erit infelicius, tute quidem mature perspicias; ne te eo deiicias in primo totius tuae fortunae limine, unde ad novam cursum instituere, et evadere non ita facile possis; quum prior frontem a te averterit, et occiput dederit. Vale. Posonii 21. Novembris 1572.

LXXXVI.

Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal.

Ad Comitem Ecchium.

1572. nov. 22. Aestate superiori Magnifica dominatio Vestra Bartholomaeum Castella muratorem commodato nobis concesserat pro aedificio domus nostrae civilis, quam habemus hic Posonii. Cui aedificio absolvendo et ad finem deducendo quoniam diutius eum oporteat navare operam : cupit liberari obligatione operum Jaurinensis Civitatis. Postquam nec ea adeo urgentur sollicite, nec haec domus nostra cessationem ullam sit admissura; speremusque quod per aestatem proximam facile sit finem sortitura: rogamus Magnificam dominationem Vestram, velit nostra causa eundem Bartholomaeum muratorem tamdiu liberum facere ab operibus Jaurinensibus, quamdiu nostrum hoc absolvet. Cui si novum aliquem huius professionis opificem subrogare cogeremur,

cuius iam dimidium ferme attigerit: non posset fieri, quin totius operis nostri turbaretur institutio. Deinde ipse quoque Bartholomaeus in sumptibus iacturam non mediocrem faceret, quos iam effudit in materia tum calcis, tum laterum rerumque plurium aliarum pro insequenti anno comparata. Ne itaque et hoc opus nostrum, quod est in celerrimo cursu, in cessationem, seu in aliquam deformitatem ex diverso ingenio novi cuiuspiam muratoris nobis inpingat; isque homo spe commodi sui frustretur, damnumque iam impensi accipiat: rem nobis faciet gratissimam, si in hoc et nostrae et ipsius Bartholomaei muratoris petitioni annuerit. Et felicissime valeat. Posonii XXII. Novembris 1572.

LXXXVII.

Lisztly Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Reverendissimum Dominum Joannem Listhium Electum Jaurinensem.

Heri iam sub crepusculum noctis redditae sunt 1572. nov. 27. nobis Reverendissimae dominationis Vestrae litterae 17. huius mensis datae, quibus petiit dimissoriales vestras pro sacris ordinibus suscipiendis ab antistite, quicunque illi prior occurrisset, quod urgeatur a censuris sacrorum canonum, si rite, et sine contradictione confirmationem ab Apostolica Sede obtinere velit. Id necessitatis omnibus promovendis ad eosdem sacros

ordines consuevit imminere, quod electi nequaquam confirmari queant, nisi prius sacris ordinibus inauthorati fuerint. Postquam itaque Reverendissima dominatio Vestra appulit animum ad suscipiendos eosdem ordines, admodum et gaudemus et laudamus, precamurque summum omnium sacerdatem et pontificem nostrum, ut id animi ac deliberationis eius sanctissimae prosperet Illi in multam senectutem magno cum et spirituali et temporali profectu. Hae tamen suae litterae ubinam in itinere haeserant, nescimus; sed serius allatae sunt, quam pro itinere unius diei, quo facillime Vienna Posonium decurritur. Sed utcunque id acciderit a tabellarii negligentia, cui commissae fuerant, nihil refert. Et memoratas misimus Illi dimissorialés. Verum male nos haberet pro fraternitate et patria, quae nos uno atque eodem vinculo coniungit, ne attingamus nostrae functionis, nostrique muneris debitum; si quis alter, praeter nos, Eidem hanc conferret benedictionem, et hoc Eam sacro caractere insigniret. Esto itaque, quod iam (ut audimus) convalescat; quia tam graves et longae aegritudines non tam cito repelluntur; quumque iam cessare etiam incipiunt, leniter omnino habendas, et aequiore animo tollerandas esse censemus, donec ex toto vis earum patientia, regula medica et quiete diuturniore edomata succubuerint: omnino Reverendissimae dominationi Vestrae parcimus, nec Eam per hoc hybernum tempus, adeo saevum frigore insueto, huc periclitari volumus. Die tamen huic rei obeundae decreto ante festa Natalis Domini, quibus nos Tyrnaviae in ecclesia nostra esse oporteat; petimus significet nobis. Sibique persuadeat venturos nos istuc non gravate, et in hoc Ei summa charitate operam nostram navaturos.

Ceterum quod ad Eiusdem processum attinuit, cuius causa venerat huc Desiderius Labbé Prothonotarius Apostolicus, examinati ab eo super his omnibus, de quibus hii processus consueverunt fieri, ea omnia respondimus, quae sunt, et quibus nihil opponi possit; adiecto quod non Episcopatu solum Jaurinensi, sed quovis alio etiam multo maiore sacerdatio digna sit Reverendissima Vestra Dominatio. Idque omnibus nominibus, quibus summi antistites in Ecclesia Dei commendari, ac populis Dei praefici solent. Valeat felix. Posonii 27. Novembris 1572.

LXXXVIII.

Esztergam vármegye alispányának Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Egregie fidelis nobis dilecte. Non possumus non 1572. nov. 30.
valde moleste ferre tam tardam atque negligentem dicae primi termini anni praesentis administrationem; cum tamen dicatores ipsi ex Camera nostra Hungarica cum mandatis nostris satis tempestive fuerint expediti. Cum itaque plerisque in Comitatibus connumerationem ipsam portarum nondum absolutam esse intelligamus, et eiusmodi tarda dicae administratio non solum Nobis, verum etiam confiniis istius Regni nostri, adeoque militibus in eis constitutis (in quorum quiden in-

tertentionem dica ipsa per fideles Status ei Ordines dicti Regni nostri communi eorum voto oblata atque decreta est) magno detrimento fuerit, causam eiuscemodi tardae dicae administrationis ex te, cui ex officio incumbit dicam ipsam ex omnium bonis iuxta constitutionem publicam, etiam per consueta birsagia exigere, manibusque dicatoris nostri administrari facere, certo cognoscere volumus. Quare tibi harum serie firmiter committimus et mandamus, aliud omnino habere nolentes, ut rationem eiusmodi tardae administrationis dicae Regiae sufficientem sine mora nobis perscribere et reddere debeas atque tenearis. Nec secus ulla ratione facere praesumas. Datum Viennae ultima die mensis Novembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus m. p.

Jaurinensis m. p.

Kivül: Egregio N. Vice Comiti Comitatus Strigoniensis, fideli nobis dilecto.

LXXXIX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1572.dec. kezd Wywariensis explorator dedit litteras ad Praefectum meum 29. Novembris, quibus scripsit, Beghum Strigoniensem et Neogradiensem consensu Passae Budensis decrevisse, ut ubi primum Danubius glacie

constiterit, dubius Wywariumne an Levam, sed omnino ex his duabus arcibus alteram tentaturos; iamque utriusque paratas esse copias institutas. Nec eos a lia detineri expectatione, quam ut consistat Danubius. Nuncque tam equitibus quam peditibus Budae stipendia numerari; eoque practerea esse animo, ut si Danubium glacies non confirmaverit, omittant hoc consilium, et duasquasdam possessiones Wywario vicinas depraedentur. Adhortatoque in fine, ut pecora talem in locum curet interim abigenda, in quibus tuta esse poterunt a periculis; subiecit, multos nunc eiusmodi sermones apud Turcas circumferri.

Praefectus meus edoctis Supremo Capitaneo, Levensibus et vicinis Comitatibus de hoc hostium conatu, curat iam hinc hominum suppetias Wywarium accersendas. Sed vicinos nostros ad necessitates huiusmodi valde habemus surdos; nisi mandatis Maiestatis Vestrae Sacrae ad audiendum excitabuntur, et ad parendum impellentur.

Supremus Capitaneus visa et Danubii soliditate glacierum, et fortasse hoc etiam motu hostium audito, Levam uxorem et liberos Surano transtulit; credoque advigilaturum, ut consilium hostibus non succedat. Eritque operae pretium, si Sacra Maiestas Vestra iisdem vicinis nostris clementer mandabit, ut tam ab ipso Supremo Capitaneo, quam etiam a Praefecto meo moniti concurrant impigre, et succurrant illis locis, in quantum rei periculum postulabit.

Cum Passa quoque Budensi agendum erit, si videbitur sapienti consilio Maiestatis Vestrae Sacrae, ut id licentiae a suis non committi patiatur. Idque nunc maxime, quum iam et orator novus, et munus honorarium Constantinopolim expeditur. Nisi hi motus eius-

dem astu dispergantur, ut expeditio memorata celerius effectum sortiatur. Quod saepe etiam alias eos fecisse meminimus.

Ceterum quum audio, crebros rumores vulgo seminari, fratrem Regis Galliarum non postrema habere studia Polonorum ad Coronam eorum consequendam (loquor non sine metu, ut non rogatus, sententiam): memor tamen praeteritarum rerum auguror coniectura, quod mirae et turbulentae novitates contra Domum Austriae suscitari possent; si quis ex ea gente inquietissima, et rerum novarum studiossima, Regno Poloniae potiretur. Vellem ita oratores Maiestatis Vestrae instructos esse ad id pro viribus et pro industria sua impediendum et infringendum fortuiti, ut is candidatus spe et votis tantae rei omnino falleretur.

Mundus enim novit, quanto odio avus eius Franciscus in Carolum Quintum arserit; quam acerbis etiam bellis totam fere Christianitatem turbaverit, et clades ipse quoque perpessus fuerit, dum frustra vindictas urget: persuadere mihi nequeo, quod nepotes, parentis etiam exemplo moniti ac stimulati, non habeant adhuc et ipsi aliquid huius memoriae ac festucae in animis ad occasiones repositum.

Si itaque altero Galliam obtinente, alter Polonia, tot tamque amplis provinciis dominando potiretur; consideratisque huc et Polonorum ingeniis satis elatis, et Principum Imperii studiis, quae saepenumero varia et repentina esse solent, quandoque in Gallos etiam inclinata, nec semper aequa Imperatoribus Domus Austriae: vererer haud dubie, Clementissime Imperator, aliqua, quae nollem incidere. Quantum itaque fieri poterit, mature et omni conatu, omnibus quoque sumptibus occurendum esse huic tempestati, humillime

censerem; neque expectandum, ut ingruat. Quum pericula graviora minore negotio, bonis remediis, ac rationibus oppositis summoventur, quoad non erumpant: quam vi avertantur, ubi iam fuerint in impetu. Ego vero, si quid excesserim agendo iniussus de his gravissimis rebus, humillime supplico: dignetur mihi clementer ignoscere. Cuperem enim Maiestati Vestrae quietem, et a praesentis saeculi turbulentiis, non solum a Propheta, sed etiam a choro otium et effugium, Quum haec fatalia non experiuntur semper feliciter. Et Deus Optimus Maximus Sacram Imperatoriam Maiestatem diutissime sospitet atque felicitet. Posonii — — Decembris 1572.

XC.

XIII. Gergely pápának Maximilián császár.

Pontifici Maximo pro Strigoniensi.

Beatissime etc. Etsi praeclaras virtutes et eximias animi atque ingenii dotes, quibus Reverendissimus in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis, locique eiusdem Comes, Primas Hungariae, Legatus Natus, noster Consiliarius ac Summus per Regnum nostrum Hungeriae Cancellarius, devotus fidelis syncere nobis dilectus, praeditus et conspicuus est, non nobis solum, qui ipsius operam et singularem in rebus gerendis dexteritatem summa cum prudentia, gravitate atque eruditione coniunctam 1572. dec. 2.

in negotiis momenti longe maximi, ac tum ad nostrum, inclytaeque nostrae Domus Austriae commodum atque dignitatem, tum ad totius reipublicae Christianae salutem et incolumitatem spectantibus saepenumero experti sumus; sed universo etiam terrarum orbi iam dudum innotuisse, ideoque ipsum, ut magnis rebus tractandis natum, ita summis dignitatibus atque honoribus longe dignissimum, alienae commendationis adminiculo minime indigere existimemus: quia tamen nos ipsius qualitates prae ceteris cognitas et perspectas habemus; aequum arbitramur, ut non modo congruum de virtutibus et meritis ipsius testimonium perhibeamus, sed promovendae eiusdem dignitati, quicquid possumus, studii benigne adhibeamus. Cum igitur constet, in praefatum Reverendissimum Strigoniensem Archiepiscopum omnia illa dona, quae ad summos quosque ornamentorum gradus aditum patefacere solent, affatim congesta; ipsumque praeterea de inclyto nostro Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana ita promeritum esse, ut singulare aliquod proemium eidem iure competere videatur; Vestrae autem Sanctitati omnis ipsius ornandi et remunerandi ratio in manu sit: idcirco freti spectato Sanctitatis Vestrae nobis per omnem occasionem gratificandi studio, Eandem maiorem in modum iterum atque iterum rogamus, ut quemadmodum plurimis ac iustissimis de causis universo terrarum orbi, nedum Sanctitati Vestrae notis, saepedictum Reverendissimum Strigoniensem Archiepiscopum intime nobis commendatum habemus, et in ampliorem dignitatis locum collocari summopere cupimus; ita Sanctitas Vestra, si unquam alias gratificandum nobis duxit, voti hac in parte nostri haud gravatim nos compotes reddere,

et hoc tam insigni argumento, quanti nos faciat, testari, ipsumque Strigoniensem Archiepiscopum primo etiam tempore eo dignitatis ornamento augere velit, quo Catholicae religioni deditos, Sanctaeque Sedi Apostolicae syncera fide atque observantia addictos, ac de Christiana republica optime promeritos afficere solet; ne venerandus ille senex, tot de republica laboribus atque aerumnis perpessus et exhaustus, debito meritis suis proemio destituatur, sed potius ea ipsius ratio habeatur, ut eum, quem tenet cursum, alacrius prosequi, et afflictis Christianae reipublicae rebus deinceps maiore cum dignitate prodesse possit. Id sane beneficii genus, sicuti Sanctitas Vestra in hominem omnium amore atque favore, ac tali gratia longe dignissimum collatura est: ita nos idipsum grato admodum animo accepturi, et mutuis filialis obsequentiae studiis quovis loco et tempore iugiter recompensaturi sumus. Quod reliquum est, Sanctitatem Vestram quam rectissime valere cupimus, Eandemque nostro hoc loci desyderio non defuturam confidimus. Datum Viennae die 2. Decembris anno Domini 1572.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae

obsequens filius stb.

XCI.

XIII. Gergely pápának Rudolf király.

Serenissimus Hungariae Rex ad Pontificem Maximum pro Archiepiscopo Strigoniensi.

1572. dec. 2. Beatissime in Christo Pater ac Domine, domine colendissime. Post humilem nostrum commendationem continuum filialis obsequentiae incrementum. Ea est nostra in Reverendissimum in Christo patrem Anthonium Verantium Archiepiscopum Strigoniensem etc. animi propensio; ut quemadmodum ille de nobis, Serenissimaque nostra Austriae Domo in Inclyto Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana optime promeritus est; ita eundem, prout eximiae ipsius virtutes exigere videntur, summis honoribus auctum esse summopere cupiamus. Quia vero omnis ipsius ornandi ratio ex merito Sanctitatis Vestrae arbitrio dependet; idcirco Sanctitatem Vestram maiore quo possumus affectu diligenter et enixe admodum rogamus, ut, cum praefati Reverendissimi Strigoniensis Archiepiscopi amplificatio non tam ad Primatum, quam publicam Inclyti Hungariae Regni dignitatem spectet, dignetur eundem huius nostrae intercessionis gratia eo honoris ornamento afficere, quo retroactis temporibus in Regno Hungariae plures floruisse constat; ut nostro beneficio Inclyto illi Regno pristina dignitas quasi restituta videatur, praefatusque Reverendissimus Strigoniensis Archiepiscopus novo dignitatis ornamento conspicuus, deinceps Ecclesiam et Patriam

magis ornet. Erit illud eximinium paternae Sanctitatis Vestrae in nos benevolentiae argumentum, Sanctitati Vestrae non minus laudis, quam inclyto Hungariae Regno ornamentum allaturum. Quod reliquum est, Sanctitati Vestrae omnem felicitatem optantes, Eidem nos reverenter commendamus. Datum Viennae die 2. Decemuris anno Domini 1572. Regnorum nostrorum Hungariae et aliorum primo.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae

obsequentissimus filius
Rudolphus m. p.

XCII.

Buoncompagno bibornoknak Rudolf király.

Rudolphus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, Archidux Austriae etc. Reverendissimo in Christo patri domino Philippo Sanctae Romanae Ecclesiae tituli Sancti Xisti Presbytero Cardinali Buoncompagno, amico nostro carissimo salutem et promtam gratificandi voluntatem.

Reverendissime in Christo Pater, amice carissime! Cum Inclytum Hungariae Regnum insigni illo dignitatis ornamento, quod optimis, et Sanctae Sedi Apostolicae addictissimis quibusque competit, et quo retro actis temporibus complures ecclesiastici ordinis viros in eodem Hungariae Regno conspicuos fuisse 1572. dec. 9.

constat, annis abhinc aliquot destitutum sit, idque pristino Regni illius splendori multum detrahere videatur; Reverendissimus autem in Christo pater Anthonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis etc. iis animi atque ingenii dotibus polleat, ac de nobis Inclitaque nostra Austriae Domo, imprimis vero de dicto Hungariae Regno, adeoque de universa republica Christiana ita promeritus sit, ut ipsi plurimum debere agnoscamus, et donec beneficentiam nostram experiatur, haud facile acquiescere possimus; idcirco eunden Sanctissimo domino Pontifici Maximo diligenter et reverenter commendamus, ipsumque ad redintegrandam in memorato Hungariae Regno splendoris pristini memoriam, celebri isto dignitatis ornamento augeri petimus. Quia autem Reverendissimae Paternitatis Vestrae patrocinio rem facilius confectam et ad optatum finem deductam iri, Ipsamque sua opera nobis hoc loci citra difficultatem adfuturam esse confidimus; ab Eadem ita benevole et affectuosse petimus, ut rei promovendae et ex sententia conficiendae, quicquid poterit studii atque diligentiae adhibere, sibique omnino persuasum habere velit, illud officii genus nobis longe gratissimum esse futurum. Quod superest, Reverendissimam Paternitatem Vestram in annos plurimos rectissime valere cupimus. Datum in civitate Viennae die 2. mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo Regnorum nostrorum Hungariae et aliorum primo.

Rudolphus m. p.

XCIII.

Az esztergami káptalannak Verancsics Antal.

Ad Capitulum Strigoniense.

Ea, quae scripsimus vobis de domo Capituli Posoniensis, per iniuriam nihil egimus; quin potius, ut in aliis omnibus, ita et in hoc ex animo favemus. Sed duo sunt vobis consideranda: primum ne nostra Ecclesia privetur residentia unius fratris, si forte huius Posoniensis intricaretur servitio; alterum de confirmatione eiusdem ad altare memoratae domus. Quae quum incumbat nobis de veteri Strigoniensium Archiepiscoporum iure; eo nemini cedere volumus. Alioqui his nobis salvis; non est, cur vos in possessione eiusdem domus impedire velimus. 1572. dec. 2.

De novis vero tragoediis, quas dicitis officiales nostros de Szöllős et de Nemethy movere incoepisse: hac ipsa querimonia iidem utuntur apud nos officiales nostri. Asseruntque, tantam stragem in illis sylvis colonos et officiales vestros edere, ut brevi consumentur, nisi providebitur. Ac propterea si interim usus earundem sylvarum concedetur vobis, interdicetur vero nobis; communi aequitati non satisfiet. Quum autem, uti superiori anno condixeramus de revisione huius controversiae, nec eam obtinere potuimus, diaetarum duarum et coronationis occupationibus utrinque impediti fuimus: iam constituamus hoc ipsum, ut vere ineunte, quicquid erit huius ipsius controversiae inter nos, transigamus serio tali ratione atque ordine, ut omnino inter nos isthaec controversia sopia-

tur. Interim tamen mandate vestris, ut desistant a succisione eiusdem sylvae; quod et nos nostris mandabimus, si huic nostro consilio acquieveritis. Bene valete. Posonii 2. Decembris 1572.

XCIV.

Telegdy Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdinum.

1572. dec. 2. Magister Nicolaus Monozlay super domo nobis invitis obtenta habet responsum, quod meruit. Seminario brevibus de omnibus nostris debitis uberrime satisfaciemus. Cum Davila quoque sic agemus, ut non poterit queri. Hedrocium diu iam didicimus servitiis esse inhabilem vitio oculorum, et nativa quadam ignavia, quod otiose vellet panem alienum comedere. Videatis itaque, si sufficiat, nec ne? et si omnino utilis esse nequeat, amandetur. Ceterum si ultra haec turbet etiam Davilam, virum doctum et Seminario nostro aprime commodum, extrudant insuper; ne eius insolentia eundem perdamus Davilam. Quem si incuria quorumpiam amittemus; nescimus, an similem reperiemus. Conservetur itaque homo adeo nostrae iuventuti necessarius.

De puellis in noviciatum monialium Sancti Joannis insertis, tantummodo non consecratis, nec vellatis potuit fieri; dandumque esse rumori, quicquid ad vos de hoc scripseramus. Quamquam utique in eo semper

est nobis elaborandum, ut ab ordinationibus Patrum, et Apostolicae Sedis traditionibus non recedamus, neque vel latum saltem unguem divellamur.

Electioni vero Joannis Kutassy ad scholae nostrae curam et institutionem non solum assentimur, sed etiam subscribimus, et eam omnibus nostris calculis approbamus. Eique ex nobis nudius tertius omnia promisimus, quae in praesentia statui eius erunt necessaria. Juvenis est non imperitus; et eo etiam peritiorem iudicamus, quod ipse fert gratissimam omnibus modestiam et morum honestatem. Quum itaque Vienna redierit, collocetis eum; et admonete, ne mores mutet, et Socratico instituto idem sit semper, nec ingenium mutet, nisi in melius. Bene valete. Posonii 2. Decembris 1572.

XCV.

Mikulich Mihálynak Verancsics Antal.

Ad Michaelem Miculyth.

Aureos quadringentos, quos nobis misisti per 1572. dec. 6. duos oppidanos nostros Sanctae Crucis, accepimus integre et fideliter restitutos. Sed memineris duplos, triplos, quadruplos etc. imposterum nobis non mittere; quod hic eorum novitas non recipitur. Quod vero alias pecunias nobis mittere nequiveris, miramur. Hi enim aurei, quum sexcentos florenos faciant, quos a Balassa nomine decimae Neogradiensis acceperis, ratos habe-

mus: sed quod non miseris eos aureos seorsum, de quibus cum oppidanis nostris Sanctae Crucis pro decima tritici annuali, et de aliis nostris proventibus aliquas pecunias, uti feceras annis superioribus; non satisfecisti nobis. Idque maxime, quum iam in fine simus anni 1572., miramur non mediocriter. Et causam scire volumus, quum ad nos veneris pro Natali festo. Quo tempore anni quoque huius rationes tuas nobis afferas de tota administratione tua per eius spatium obita.

De procuratoribus causarum nostrarum; in omnibus bonorum ac decimarum nostrarum Comitatibus nondum a Benedicto Deaky conductos, male nos habet. Et credebamus esse iam conductos. Sed quia sic rem hanc silentio praeteriit: admonebimus eum litteris nostris huius negligentiae; et curabimus, ut quamprimum procuratores habeas. Verum si tu etiam cursitare per fora judiciaria causarum nostrarum ergo nolueris, et cogemur aliquem alium tibi adiungere qui hoc faciet: certe tu frustra nobis istic eris. Nam ubi quereris, quod magnis duobus officiis distineris, nec tertio vacare potes: nos, qui plus quam duodecim premimur, et cogimus seniles vires, ut eis satisfaciamus multo maioribus, quam senectus mea ferre queat; poterimus quidem te exonerare, sed videas quantum rei tuae profeceris. Alioqui volumus, ut officiales, qui curant bona ac proventus nostros, eos etiam in Judiciis quoque tueantur, in quibuscunque opus habebunt. Nec secus potest fieri; quum id muneris potissimum incumbat officialibus et provisoribus.

De parocho ad istam Parochiam conducendo, quem tantopere laudas; quum sit Augustanae Confessionis, ordinatus ab Abbate quodam Moravo, et

coniugio irretitus, postea rescribemus. Sed cave, ne tu quoque aliquid huius fermenti contraxeris, quod nos in panificium nostrum non admittimus; suademusque etiam aliis, quos Deo lucrari contendimus, ut ab eo caveant. Sitientibus autem, et omni humano ac salubri potu carentibus, num venena sint exhibenda necessitatis causa, vel tute iudices. Nec patiare, ut hac necessitate seducaris.

Quod domunculam usui tuo, ac rebus nostris refeceris, probamus. Sed videas, ne sumptus, quos ad eam feceris, in excusationem tui vertas, quod minus nobis pecuniarum miseris.

De vinis Szeóllősiensibus deliberare nihil possumus, nec volumus, donec ad nos excurras. Quia alia ratione de eis transigemus tecum, quam hucusque fecimus. Et propterea cures, ut ad nos venire possis.

Quod autem laboras in exactione proventuum nostrorum ex subditis, non est res nova. Sed quum videamus eosdem satis pingues et bene habitos, ut quia nobis nullis graventur exactionibus: tuae culpae ascribemus, si quae ordinarie nobis debent, nescieris exigere. Sed solent officiales et provisores multa huiusmodi praeterire conniventia, damno domini, et lucro suo; lactantes eosdem dominos suos variis excusationibus, quum et ipsi quoque subditi semper conquerantur, etiamsi assidue osculeris eos. Cures itaque, ne hunc in modum nobis a quoppiam illudatur.

De Camera similiter agis. Et nos aliunde intelligimus, secus esse; et mirantur, quod ex piseto minus habeamus. Quare cures, ut ea, quae didiceris in administratione istius provinciae tibi commissae, nostro commodo inprimis didiceris; postea tuo. Sed et hoc sic, ut nobis nihil decedat; tu tuo contenteris.

Cremniciensibus quod nostro nomine gratificeris, placet. Agant alioqui, quicquid velint; ea tamen, quae sunt nostra, a nostris curari et administrari volumus. Videas tamen diligenter, ut fructuose et molam nostram, et alia omnia sic administres, ut lauderis, nec huiusmodi monitis crebrius egeas.

Quum autem iste Comitatus quampiam indixerit contributionem; eam, si erit legitima et communis, pro publico commodo non recuses. Sed nulli assentiare, cuius deliberationi non interfueris, et cognoveris simul cum ceteris dominis nobilibus, quanam fit causa.

Quod reliquum est: hucusque saepe te monuimus de his, quae istinc successivis temporibus mitti nobis deberent de vivariis, ut sunt ferae, lepores, fasiani, perdices, et id genus alia. De quibus iam ab anno quia nihil omnino abs te habuimus; deinceps petemus te conviciis, ad gravioraque etiam rapiemur, nisi officio, quo debes nobis, uteris, et agnosces nos; neque haec tuae, sed nostrae mensae in dies comparaveris et miseris. Quandoquidem, excepta cura quam habes pensionis, vix meminimus istic te esse. Et quia coemis istic et vulpinas, et mardurinas, aliasque similes tuo usui; scito, nos velle, ut eas nobis coemas. Lupinas non aegre tibi concedimus. Vale; et gere nostri curam. Posonii 5. Decembris 1572.

XCVI.

Ghiczy Györgynek Verancsics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

Az the leweledeth wewen meg ertettewnk, hogy valamy gonoz teweo embereketh fogthanak volna az my jozagwnkban, kyketh neked kezedben adwan, fogwa tarthanal mostanys. Kyk feleol irth wolna neked Forgach Simon wram, hogy elbochatanad, wagy pedig kezeben adnad, merth azok az ew feolsege zolgay wolnanak, es ew feleoleok wgy mynth feo capitan teorwenth zolgaltathna, mellyeketh te hyrewnknekewl nem akarthal wolna el bochathanya; es ez keozben Forgach wram fogattatoth wolna meg eotheoth az my jobagynkban Farnadiakban, wgy hogy, myg te el nem bochatanad az ew feolsege zolgayth, kik oth nalad wolnanak fogsagban, adig ew sem erezteneye el az my jabagynkath. Mellyek igy leven, te magadtul semyth nem akarthal myelny, hanem meg gondolwan az my meltosagwnknak mywoltath, es az my zabad ispansagwnkath, es meg beochewlwen mynketh, ugy az mynth illik emberseges zolganak, mellyeth my te tewled jo newen wezewnk, akarthal my tewlewnk ebben ertekezny, hogy minth kellyessek benne myelned. Meg gondolwan azerth myes az my zabadsagwnkath, mellyet nem chak my, hanem myndnyayan az urak, es meg az feo nemes wraym keozewlis sokan, az jambor feyedelmek kegyelmes 1572. dec. 6.

engedelmekbeol zabad ispansagok lewen, orzagwnk wegezesy zerenth eltewnk es mostys elewnk, az mynth ez jegyzesbwl, kyt jm neked kewldeottewnk, kyth az decretomokbul es articulusokbul jrattatwnk kew, jobban es nylwabban meg ertez. Elny azerth akarwan az zabad ispansagwnknak orzagwnk wegezese zerenth, az gonoz teweo embereknek jozagwnkban megfogatasara, es azoknak teorwen zerenth walo bewntetisere walo zabadsagwnkal; nem alwan az eleottewnk, hogy Forgach wram ew feolsege zolgaynak mongia ewketh lennye, merth ha ew feolsege zolgayes jamboroknak kellyene lenny, de ew feolsegenek nynchenek gonoz theweo zolgay: hagyok neked, hogy zolwan oth Benedek deakal, porkolabokal es egiebekel kepzed jobnak lennye, ez dolognak my woltarwl, es ozthan egy bizonios teorwen napot hagywan oth Wywarban, hyad az teorwen napra Nitrauarmegyey vicespanth, zolga byrakath, es ezen kywewlys egieb feo teorwen twdo nemes wraymath, mellyekel teorven zerenth meghalwan mynden feleolaz feleleteketh, latasd meg; es az, myth az igassag es az teorwen hoz, legyen az benne; ha bewntelennek talaltatnak, bochattassanak bekewel el; ha bewneoseoknek, zenvegyek azt, az myth az teorwen hoz nekyek. Visely gondoth azerth jol rea, hogy az viceispan, zolgabyrak, es egieb feo nemes zemelyek legyenek az teorwenben, hogy senky ne mondhassa azt, hogy chak az en magam zolgaywal lattatam meg, kik ollian teorwenth tettek benne, az mynth zynthyn en akartham. Ky hogy ne keowetkeozhessek, zorgalmatos legy az meg jrth zemelyeknek oth letekben. Ezt akaram meg jrnom, es tarch ehez magad. Vale. Posonii 6. Decembris anno Domini 1572.

XCVII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Heri mane accepi Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae litteras, quibus clementer me monet, ut pensionis, quam Batthabaniensi debeo praesidio ex benigna Maiestatis Vestrae voluntate, statis suis temporibus deponendae curem diligentius; quasi in ea deponenda essem negligentior. Prima die instantis mensis habui a Pisetario meo litteras, quibus scripsit: ternas se iam huius anni angarias persolvisse, sibique magnae esse curae, ut pro quarta quoque omnino satisfaciat, quae est cum Natali festo adventura. Unde itaque orta sit ista querimonia, nescio. Hac tamen sollicitudine maiorem non habeo; cavens summo studio, ne in ea terminis suis deponenda defectus quispiam committatur. 1572. dec. 7.

Quae pensio quum sit sola, quae me magnum Archiepiscopum magnum faciat pauperem; habeo maximam spem, quod Sacratissima Maiestas Vestra hanc ipsam paupertatem meam benigne miserata, de statu sumptuum meorum melius quandoque informata, eadem me pensione liberabit. Quicquid enim provenit mihi vini ac tritici ex omnibus Comitatibus, in quibus similes redditus habeo; praeter Posoniensem, qui me solus alit; id totum profecto Wyvariensis conservatio, et haec consumit pensio. Quae quidem maior est dupplo, quam piseti utilitas.

Hoc autem pisetum quomodo administretur mihi ex ea Camera, necdum sane, ut oporteret, intelligo; quum dudum videam illud ipsum pisetum Archiepiscopis diminui, et ab antiquis eorum iuribus in ius angustius quotanuis redigi atque circumscribi. Sic, ut iam nec Pisetarius meus admittatur, ut intelligat, quibusnam ex locis, et quaenam copia auri atque argenti in eam Cameram inferatur, et quo vel efferatur, vel quaenam eius summa cusoriae officinae pro pecuniis cudendis deputetur.

Super quo idem Pisetarius meus hiisdem proximis litteris suis de statu eiusdem Camerae hys propriis verbis perscripsit inquiens: „De statu huius Camerae sciat Reverendissima dominatio Vestra, eam grave detrimentum afferre toti Regno. Acceptis enim faedissimis Polonicis pecuniis, aureos optimos extradant. Et hinc fit, quod Hungarici aurei adeo rari sint in Hungaria. Quum enim decreto Regni et Maiestatis Caesareae aureus nummus centum et quinquaginta denariis valere debeat; Poloni illum centum et quinquagintaquinque redimunt. Ideo bonum esset, si haec avaritia officialium Camerae prohiberetur; quia Maiestas Sua ex hoc nullum emolumentum, sed gravem iacturam habet, quum pro auro optimo aes et cuprum in Regnum inferatur. Hoc autem et montanistae optant, et egerunt mecum iam aliquoties, ut de hoc ipso Reverendissimam dominationem Vestram edocerem; Ipsa vero Caesaream Maiestatem. Ac ultra rem auri, argentum quoque effertur clam; nec iam ex adiacentibus partibus, ut prius solebat, quicquam infertur. Quum et Zolienses valde afferant parum; et Semnicienses iam succubuerint, quod fodinas suas nequeant excolere propter egestatam et debita. Et his de causis multi ex eis proprias

fodinas suas Maiestati Caesareae resignare cogitant."

Ego vero cupiens, ut Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae certo constaret utilitas, quam ego ex piseto habeo: humillime supplico, dignetur me hac pensione clementer exonerare. Cuius quidem causa iam a triennio, quo'sum Archiepiscopus, iuro per fidem, quam Deo debeo, tres nummos argenteos me non potuisse reponere necessitatibus, quae vel meae propriae essent, vel domesticorum meōrum. Quibus utique non possum deesse.

Supplico itaque humillime, dignetur me in hoc clementer exaudire; idque Eius benignae gratiae et munificentiae summa fiducia sperans et expectans, precor Deum Optimum Maximum, ut Eam diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 7. Decembris 1572.

XCVIII.

Jovius Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Jovium.

Scripsimus tibi nuper sine bile, sine convicio, 1572. dec. 7.
amanterque, et paterne; non ecquidem ut tibi noceamus, sed ut consulamus tuae juventuti. Quae ut sit ardens, et iam aliqua ex parte prudentior, quam triennio aut quinquennio ante: ita etiam in maiore posita est periculo, nisi bonis consiliis adiuta fuerit in hoc bivio electionis totius vitae tuae, quam es inposterum acturus,

et cui omnem fortunam conditionis tuae futurae sis commissurus. Boni itaque consulas obiurgationes nostras; quae potius monita fuerunt, ad frugem tuam meliorem, quam ad te offendendum, vel in deterius praecipitandum. Sic itaque de proximis litteris nostris iudices; nec putes, nos tibi velle atque optare aliud, quam ut sapias, et tibi ipsi prodesse scias. Vale. Posonii 7. Decembris 1572.

XCIX.

Liszthy Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Electum Episcopum Jaurinensem.

1572. dec. 8. Ad festa Natalia Domini iam non restant nobis, nisi dies decem et octo; et quum nos octo diebus ante eadem festa oporteat esse Tyrnaviae, ut commode, ac tempori praeparatis omnibus, quae nobis incumbant ad tantas, tamquam venerandas celebritates obeundas, nec etiam ita cursim potuissemus Reverendissimae dominationis Vestrae ordinationi vacare, quae similiter plures dies sibi postulasset, haud dubie coacti fuissemus istic eadem festa exigere. Quo non parum derogassemus et Ecclesiae nostrae, et nostro muneri. Quod impedimentum, quum Reverendissima quoque dominatio Vestra bene praeviderat, nec Illustrissimus ac Reverendissimus dominus Nuntius Apostolicus subducet se, quin hoc in Eam benedictionis Divinae confe-

rat, ut est et pius, et humanitate summa praeditus; rogamus, velit nos habere excusatos, sibique certo, firmiterque persuadeat, nihil nos magis hoc tempore desiderasse, quam si id officii nostri propensissimi in Eam conferre potuissemus. Cui demum precantes a Domino omnia prospera, Eandem etiam bene valere optamus. Posonii 8. Decembris 1572.

C.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

Reverendissime in Christo pater, fidelis nobis syncere dilecte. Graves querelas coram nobis saepenumero proposuerunt religiosae virgines sanctimoniales de Wasarhel contra fidelem nostrum Magnificum Joannem Choron de Devecher, Comitem Comitatus et Capitaneum Civitatis nostrae Soproniensis, de plurimis et gravibus violentiis atque iniuriis, quibus sese et colonos suos ab eodem nimium gravari asserunt, eo tantum praetextu, quod ipse Choron jus Patronatus illius Claustri, et bonorum ad illud pertinentium ratione arcis suae Somlyo, illinc non longe distantis, ad se pertinere dicat. Qua de re cum nobis idem Joannes Choron humiliter antea supplicasset, et ea quae 1572. dec. 9

in sui excusationem pertinere putabat, refulisset; postremo significavit Nobis, paratum se esse sive in Judiciis Octavalibus eotum appropinquantibus, sive in Diaeta Generali proxime praeterita, coram nobis litteras juris Patronatus, quas haberet, producere, tuoque ac ceterorum Judicum Ordinariorum judicio totam controversiam submittere, vel si colonos ipsarum sanctimonialium ad ulteriora, quam litterae ipsae continent, coegisset, se cum illis in concordiam redire velle. Quod cum illum, prouti illi ad proximam Diaetam Generalem facere commiseramus, neglexisse ex supplici libello praefatarum sanctimonialium intelligamus, velimusque adhuc causam hanc in Judiciis Octavalibus Posonii primitus celebrandis omnino revideri et determinari: fidelitati vestrae harum serie committimus et mandamus, ut in praedictis Judiciis Octavalibus primitus Posonii celebrandis, totam hanc controversiam inter praedictas partes, adiunctis vobis Judicibus Regni Ordinariis Magistrisque Prothonotariis, tunc vobiscum una affuturis, coram vobis levare et assumere, ac discussis litteris ipsis juris Patronatus, quas dictus Joannes Choron vel procurator suus producturus est, eam pro justitia ita determinare debeatis, ne ulterioribus querimoniis aliqua occasio relinquatur. Secus non facturi. Datum Viennae nona die mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Maximilianus m. p. Jauriensis m. p.

Kivül: Reverendissimo in Christo patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario per Regnum nostrum Hungariae Locum-

tenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

Praesentatae Tyrnaviae 12. Januarri 1573. In negotio sanctimonialium de Wasarhely.

CI.

Deáky Benedeknek Verancsics Antal.

Ad Benedictum Deaky.

Ad binas litteras tuas de 21. et de 22. Novembris datas, idque serius quem oportebat, propter alias 1572. dec. 9.
nostras graves occupationes, respondemus. Ac primum ubi scribis de decimatione nonarum in bonis dominorum Forgach Petri, Joannis, Pauli, Emerici et Stephani de Gymes; miramur non mediocriter, quod eas novitates, quas maiores ipsorum contra praedecessores nostros non moverunt, ipsi contra nos movent; et volentibus nobis cum domibus eorum amice et in bona charitate vicinitatis Christianae vivere, ipsi nequaquam nobiscum volunt, sed in dies aliquid reperiunt, quo sint molesti nobis, nobiscumque litigent. Quod haud dubie signum est, eos alieno et malo esse erga nos animo. Cui dissidio quia nullam unquam dedimus causam; Deus inter nos videat et iudicet.

Verum quod ad rem attinet; scito, legem nonarum ac decimarum hanc esse secundum Divinam ordinationem, ut initio decimae, postremo excipiantur nonae,

secundum vero hominum nostrorum constitutiones e converso. Cui rei indebitae, quum adhuc antistites Hungarici nunquam potuerint succurrere, et nunc etiam haec lis sub judice iacet: malus usus et vis laicorum praevaluit, donec Deo videbitur; et nonae prius, decimae posterius desumuntur. Nec nonae, ubi iam desumptae fuerint a terrestribus dominis, ab ecclesiasticis decimantur; sed eae solum quae remanent; idque sic, ut Ecclesiae iusta decima, terrestri domino iusta nova, octo partes reliquae colono cedant. Nec nonae terrestrium dominorum, ubi exceptae fuerint, decimantur; nisi si prius decimae quam nonae, dum adhuc in denario numero rerum decimandarum continentur, exciperentur.

Nos de his sic intelligimus, edocti etiam ab aliis. Verum si consuetudo alia fuit ab initio in bonis eorundem dominorum Forgach, decimastique hunc in modum quaedam alia eorum promontoria; cur promontorium Komiathy velint prohibere, causam aequam non videmus. Et maxime si alii provisores nostri et praedecessorum nostrorum ita ea decimarunt. Quare adhibe in consilium bonos aliquos viros, et de hoc ita statuendum cures, ut nec veteri legi, nec nostris ac Ecclesiae iuribus aliquid detrahatur et decedat. Cavens omni modo, ne des locum cuippiam iniustitiae et damnosae novitati.

Ubi autem ais, eosdem dominos Forgach allegare constitutiones proximae Diaetae, imo et superioris: misimus tibi utrasque, ut videas, de hoc nihil fuisse constitutum. Nec negamus, multa et varia de negotio decimarum et nonarum in hiisdem Diaetis commenorata, et in medium producta: sed de hoc praecipue nihil est decretum, nec acceptum, quod no-

vum esset; sed omnia in priori statu relicta sunt. Quum nulla ratione Status et Ordines pro hoc tempore aliquas constitutiones condere voluerint. Vale. Posonii 9. Decembris 1572.

CII.

Telegdy Miklósnak Verancsics Antal.

Ad Telegdium.

Ad Senatum Tyrnaviensem dedimus litteras in- 1572. dec. 15.
praesenti negotio Rectoris Ecclesiae nostrae Strigoniensis, quales et iura nostra postulant, et licentia atque indiscretio civium quorumdam eorum; Civitatis merebantur. Dataque etiam ad vos earundem litterarum copia; examinetis eas, an sit in eis quippiam vel addendum, vel demendum. Et si erunt ad propositum: eas cum ea existimatione, quae nostram et dignitatem et authoritatem concernit; sin quid aliud vobis videbitur, emendetur, et imposterum a nobis refectae exhibeantur. Mandamus interim vobis et toti nostro Capitulo, ut in hoc nequaquam civibus assentiamini: sed ius nostrum, vestrum, hoc est Capituli nostri, ita tueamini; ut cives isti intelligant, eis nos nequaquam subiectos futuros in his, quae sunt spiritualia et ecclesiastica. Cetera quae sunt Civitatis illorum civilia, ipsi regant; legem, et verbum, et ritus ministerii Dei atque eius Ecclesiae, a nobis, hoc est

ministris mysteriorum eius petent, expectent, atque accipiant.

Neve super hoc multiplicemus verba; committimus vobis et nostro toti Capitulo, ut reversales a Kuthassy postulatas nequaquam civibus ipsis detis; sed eum citra omnem moram, et nullo quorumvis respectu habito, Rectorem Scholae Ecclesiae nostrae vobiscum communis pronuncietis, statuatis et investiatis. In reliquum, si quid eidem cives iuris contra ius nostrum habuerint; jure, et coram Imperatoria Maiestate nobiscum agant. Silere iam nequimus; quia inter nos et ipsos Sathanas praxes incoepit movere, quibus occurendum est mature; ne, si radices fixerint, et nos gravius perturbemur, et ipsi peius pereant.

Illicino Doctori respondimus; curetis, ut has nostras incolumes recipiat. Petit autem Suffraganeum nostrum, ut eum mittamus Olomucium ad consecrandum eius loci Episcopum. Cui etsi non gratificari inhumanum et alienum a Christiano sit Antistite: tamen per haec festa fieri non poterit; si etiam idem Suffraganeus tanto itineri sufficiet. Reliquum est, ut bene valeatis. Posonii 15 Decembris 1572.

CIII.

Nagyszombat város tanácsának Verancsics Antal.

Ad Senatnm Tyrnaviensem.

Intelleximus, quosdam ex civibus vestris, vestro 1572. dec. 15. tamen omnium nomine, novitatem quandam velle inducere in Ecclesiam nostram, et in ea ius, quod nos concernit, sibi usurpare. Quum enim rectores scholarum omnium Ecclesiarum Cathedralium semper ab earum Antistitibus dependentiam habuerunt per universum orbem Christianum, hactenusque id iuris atque consuetudinis in hoc Regno vos etiam semper agnovistis et observastis: nunc cur velitis illud violare et infringere, subiicereque potestati vestrae, causam iustam non videmus. Nec tale vestrum esse agnoscimus, ut illud vobis vestro arbitratu permittere possimus. Quum enim ab initio boni principes, et devoti populi, et sancti Dei homines templa ac coenobia in Christianitate condiderunt, et opibus suis varii generis sacerdotia honori Dei dotaverunt; dubium non est, quod postea sacerdotes eis praefecerunt, non laicos; reservata sibi reparatione ac tutela tantum.

Et quia ius istius Parochiae vestrae Tyrnaviensis ad Metropolitanam nostram Strigoniensem Ecclesiam pertineat ut eius filialis; et praedecessores nostri, Strigoniensi Sede adversa totius Regni fortuna privati, in istam eandem Sedem suam transtulerunt;

atque illa ita sunt potiti, ut successores quoque ipsorum iure suo usi sunt, et utuntur etiam modo. Idque quoad in spiritualibus rebus, non in civilibus vestris, quas vos, ut Civitatis vestrae domini gerite vestro arbitratu ac vestro iure: nos in spiritualibus et ecclesiasticis nostris non impediatis, neque molestetis; certo moniti, nos nequaquam velle rectores nostrae scholae vobis ullo alio vinculo esse obstrictos, quam ut filios vestros erudiant, et imbuant bonis moribus, doctrinaque Catholica, cetera nostrae curae relinquatis. Quia non vos laicos, sed nos Episcopos Spiritus Sanctus posuit, quod Dei Ecclesiam regamus. Et si forte essent in vobis aliqui novi spiritus ac doctrinae heri natae, qui secus sentirent, et alia via, hoc est sua, non Ecclesiae Catholicae pergerent: Caesaream Maiestatem requirant, non haereticos, quos audiunt per occultos angulos; depravando simplices et idiotas homines, tradentes illis placentia, non vera, neque salubria. Ubi Spiritu Sancto adiuti, ea omnibus talibus respondebimus, quibus erubescent. Et insuper, si eis privilegia iurium ac libertatum nostrarum ac Ecclesiae nostrae Metropolitanae explicabimus, quas habet per omnes alias Ecclesias Hungariae; submissius de his in religione novitatibus suscitandis eversores quietis ac unitatis publicae cogitabunt.

Quae, quum de bonis non loquimur, vos, qui iudicio et spiritu Dei atque eius Ecclesiae ducimini, in Christo Jesu, in patre misericordiarum, et in Deo totius consolationis petimus, ut huiusmodi concives vestros serio admoneatis, desistant inter nos et vos movere turbas, et discordiarum iacere semina. Quod officium quum sit indignum Christiano nomine; nec Deus sane Omnipotens patietur, nec nos servus eius

feremus. Caveantque, in Christo dilectissimi, ab ira magni Dei. Cuius quum nos etiam Divina ipsius ordinatione partem obtinuimus: ne eam in tales, qui Ecclesiam Catholicam, hoc est Universalem urgent in ruinam, effascinati dolis Sathanae, cogamur ad postremum exercere, postquam in mille quotidie versi Protaeos, saluti eorum consulturi nihil proficimus. Dum nobis modo omnia de se grata sanctaque ostendunt, modo velis quibusdam obtensis nobis secus agunt, postremo humanitate ac lenitate nostra abusi, iuribus et authoritati nostrae insidiantur.

Quapropter animadvertentes non obscure, quonam tendant istae eorum novitates, et unde ortum traxerint: coacte dicimus, sed dubitare non debetis, quod clavum clavo opponemus, et occurremus Deo comite huic tempestati, quae non in aliud, quam in solam Dei Ecclesiam, Christianamque unitatem colligit vires, impetumque molitur. Nosque vicissim, si aggrediemur gerere nostrum officium paulo severius, imo et durius: iis ascribite, qui nos contemnunt, et nostra pietate ac lenitate deteriores facti, sperant etiam, se palpum, quod dici solet, nobis obtrusuros; ut quod simulate moliuntur, id ad effectum propositum deducant. Sed hoc commentnm utcumque successurum sibi sperent, ipsi viderint, et Dominus, qui non deserit Ecclesiam, nec patitur contra eam praevalere portas Inferi. Vos vero interim mente meliore praediti, hos tales non sequamini, qui sese doctoribus frustra in deserto clamantibus, et Christum extra suam Ecclesiam inquirentibus in praedam dediderunt, errant cum illis simul; ne pari culpa accusemini. Expediet itaque vestro populo, remque etiam Summo Deo gratam praestabitis, si hos inhibebitis a licentia et a conatu magni nego-

tii et magni periculi. Caput enim regit membra; non membra caput. Et bene valete. Posonii 15. Decembris 1572.

CIV.

A Turzó grófoknak Kapornaki Mihály.

1572. dec. 17. Magnifici Domini, domini et tamquam patroni observandissimi, salutem et servitii mei oblationem. Non latet Vestras Magnificas dominationes, qualiter emptionem quartae Districtus arcis Baymocz solita arenda cum croco, eisdem saepius intimaverim; et rogaverim, ne quid in eius arenda aut detraherent, aut minuerent, quin potius pro gratuita Earundem in Ecclesias Christi earumque ministros benevolentia et amore, augerent, debitoque tempore iuxta Regni constitutionem generalem de decimis, pretium deponerent, vel, si nollent, mihi significarent, ut eam vel in specie perciperem, vel alteri cui possem vendere valerem. Interim autem, dum Vestrae Magnificae dominationes cogitabundi negotium tacite distulissent, nihilque certi oportuno tempore ad me scripsissent, imo tarde, et iam tempore messis, cum litterae non Vestrarum Magnificarum dominationum, sed domini Panchratii provisoris Earundem ad me datae fuissent, in illisque solita arenda cum croco, ut ab antecessoribus meis semper, hoc anno praesenti ita se emere nolle significassent; dominus administrator Reverendissimi atque

Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, domini videlicet mei gratiosissimi, ex Wywar supervenit, seque ad rationem dicti Reverendissimi domini empturum dixit; hac tamen conditione, ut si ab eodem Reverendissimo atque Illustrissimo domino pro se impetrare posset, retineret pro se; sin minus, perciperet ad rationem dicti domini Reverendissimi. Et quia iam ego antea per litteras in messe (ut praemissum est) domini Panchratii ad me datas certior factus, animum Vestrarum Magnificarum dominationum in non emptione cognoveram: putavi Eisdem per me nullam posse fieri iniuriam, si alteri vendidero; cum antea non semel atque iterum, sed aliquoties, et per litteras, et per Egregium Georgium Sambokrethy tamquam internuntium familiarem Vestrarum Magnificarum dominationum hac de re, secundum statuta publica huius Regni, Easdem requisiverim; coactus tandem sum post multos dies dicto domino administratori tanquam ad rationem Reverendissimi atque Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, ex cuius decimis quartà illa quotannis exciditur, vendere. Nunc autem, cum antedictus dominus administrator ex Wywar ad me venisset, et retulisset, Vestras Magnificas dominationes manus violentas in eam iecisse, Reverendissimum atque Illustrissimum quoque dominum ad Easdem hac de re scripsisse, et rogasse, ne Vestrae Magnificae dominationes eam impedirent, sed suo administratori pacifice perficiendam committerent; et ego Vestras Magnificas dominationes obnixe rogo, ut vel quartam ipsam in specie, vel summam mihi per dictum administratorem depositam, florenorum videlicet 225 restituant. In sequenti vero anno, si Vestrae Magnificae dominationes voluerint, possunt summa in

praescripta, aut solita arenda cum duabus libris croci ab olim dari solitis, (si Reverendissimo atque Illustrissimo Praelato meo placuerit) pro se habere. Facturi Vestris Magnificis dominationibus, et Reverendissimo domino rem gratissimam, et mihi omni servitiorum genere refundendam; domino vero administratori in sua ratione, quam dare Reverendissimo tenebitur, utilissimam. Quod spero Easdem pro innata Earundem benignitate et favore facturas; relationem optatam expecto. Et Vestras Magnificas dominationes felicissime valere cupio. Datum Tyrnaviae 17. Decembris 1572.

Vestrarum Magnificarum dominationum.

servitor et capellanus deditissimus
Michael Kapornaki m. p.
Canonicus et Sindicus
Ecclesiae Strigoniensis.

Kivül: Magnificis dominis Hyeronimo, Stanislao et Alexio Thwrzo de Bethlenffalwa etc., dominis et tamquam patronis observandissimis.

CV.

Veranesics Antalnak az ágostai bibornok.

Reverendissimo et Illustrissimo Signor, fratello honoratissimo. Io ho desiderato sempre occasione di posser adoperarmi per commodo et honore di Vostra Signoria Reverendissima; non solo per l'amicitia cordiale, che è tra noi, ma ancho per il merito delle molte virtù et degne qualità sue; et essendomisi hora data con molto mio contento, havendomi commesso la Maesta dell' Imperatore mio signore, che io facci offitio con la Santita di nostro Signore, per la promotione della persona di Vostra Signoria Reverendissima al grado di Cardinalato, non ho voluto mancare di significarglielo con questa mia. Perche si renda certa, che come gratissimo mi e stato di conoscere in Sua Maesta cosi affetuosa voluntà dell' accrescimento di grado nella persona di Vostra Signoria Reverendissima: cosi non ho mancato anco di adoperarmici con Sua Santita. Alla quale havendo io fatto sapere il desiderio di essa Maesta, mi ha risposto, non esser per hora d' animo di far promotione; ma che à suo tempo ne terra quella memoria, che si conviene per la raccomendatione di Sua Maesta, et per il merito, che conosce in Vostra Signoria Reverendissima, di questo honore. Per il quale però sempre che mi si darà di rinovare un' offitio tale, rendasi sicura Vostra Signoria Reverendissima, che ci sarò prontissimo, come mi troverà anco in ogn' altra cosa che io possa per lei. Et con questo offerendomelle di tutto core, me le rac- 1572. dec. 18.

comendo. Che Dio Nostro Signore felicemente la conservi. Di Roma li 18. di Decembre 1572.

Di Vostra Signoria Reverendissima
et Illustrissima

amorevole fratello
Il Cardinal d' Augusta,

Semper in dominatione Vestra Reverendissima cognovi tot merita et praeclaras virtutes, quod summos Ei gradus in animo sim auguratus; et nunc summo studio curabo, ut animum meum reipsa ostendam.

Kivül. Al Reverendissimo et Illustrissimo Signor, fratello honoratissimo, Monsignor l' Arcivescovo di Strigonia.

CVI.

Hosius bibornoknak Verancsics Antal.

Ad Hosium Cardinalem.

1572. dec. 21. Veniente nunc in Urbem hoc nobili Francisco Diotalevio Secretario meo a me misso, ut pro officio subiectionis meae visat loco mei Apostolorum Petri et Pauli limina, meoque nomine Beatissimos pedes Sanctissimi Domini Nostri osculetur, et felicem eius ad Summum Pontificatum Sanctae Sedis Apostolicae Universalisque Ecclesiae assumptionem illi gratuletur: nolui praetermittere, quin ad Vestram quoque Illustris-

simam ac Reverendissimam Amplitudinem litteras darem, et veteris meae erge Eam observantiae studium in memoriam Illi revocarem, novoque quodam quasi syngrapho etiam servitutem meam addictiorem facerem, perpetuae Eius erga me benevolentiae cupidissimus.

Ut itaque ego praeclarissimi nominis sui summa cum veneratione retineo memoriam: ita Ipsa quoque, quod humanitatis Eius erit, pro voto mihi respondebit, si utetur meis officiis, vel saltem benigne declarabit, quod me in suis numeret, et favore suo complectitur, meamque etiam habeat gratam servitutem.

Ceterum quia idem Secretarius meus curabit apud Sanctissimum Dominum Nostrum confirmationes quorundam Electorum nostrorum ad Episcopatus novos, eos Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudini Vestrae commendo, rogoque obnixe, ut, ubi res eorum postulabit, velit habere commendatos. Visa enim summa necessitate et penuria pastorum spiritualium in hoc Regno satis lacero, distracto, malisque multiplicibus presso: diu, et magna diligentia instití apud Caesaream Maiestatem, dominum meum clementissimum, ut Ecclesiis nostris crearet nominaretque antistites necessarios. Nec frustratus hac sollicitudine, tales Dei gratia, ac eiusdem Caesareae Maiestatis iudicio obtinuimus, quibus et haedem hae Ecclesiae nostrae non erubescent, et Sancta Sedes Apostolica (uti spero) contentabitur.

Sed quum sortiti sunt Ecclesias valde desolatas iniquitate temporum, Turcarum potentia, quos nimis intime recepimus, et conservatione praesidiorum militarium; gratuita Sanctitatis Suae, et Sacri Collegii Patrum Cardinalium egent benedictione. In quo ut Illustrissima ac Reverendissima Amplitudo Vestra

illis patrocinari non gravate velit, etiam atque etiam cupio. Petoque singulari studio, ut si quae negotia mea idem Secretarius meus ad Eam deferet, favore suo usurus meo commodo, patrocinari eis, eaque etiam promovere non recuset. Interveniente enim authoritate Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudinis Vestrae, qua est apud Sanctissimum Dominum Nostrum et Sanctam Sedem Apostolicam amplissima: non dubito, plurimum eisdem negotiis meis momenti accessionisque allaturam. Idque propensionis ac voluntatis erga me suae quum mihi ostenderit; edet sane Ipsa magnum testimonium, quod me et amore et beneficio suo dignum esse iudicet. Ego vero id ipsum tanti faciam, quanti quod gratissimum habeam, debeboque promereri omni gratitudine. Plura exequetur coram Diotalevius; quem Illustrissimae ac Reverendissimae Amplitudini Vestrae commendo. Et felicissime valeat. Posonii 21. Decembris 1572.

CVII.

Stanco Pasqualinnak Verancsics Antal.

Ad Pasquallinum Stancum.

1572. dec. 21. Plures litteras tuas ab eo tempore, quo te Romam contulisti, credoque, quod omnes accepi. Fuerunt enim quaternae, si bene memini. Ad eas autem quod tibi non responderim, illud accidit causae, quod quum desideratum, petitumque responsum facere tunc nequiveram, malui te litterarum mearum et sperati responsi,

quod optabas, et exigebas, expectatione potius detinere, quam si aliquid rescripsissem, quo remotiore eius rei meta deterritus, prorsus a spe excidisses. Cuius exitus dubius impraesentia, certus tum aliquando esse potuisset. Ut sunt et res et voluntates fere omnes hominum, quas aliae atque aliae temporum rationes consueverunt immutare. Dies enim ipsa fit magister aliquando, fit noverca etiam. Iraeque saepenumero diuturniores fructus uberiores afferunt, ubi moventium eas expiatione commissorum deferbuerint.

Haec autem quum a me non processerint odio tui perennali, aut quod nollem te imposterum etiam beneficiis meis ex commodioribus occasionibus frui; qui vel ad hoc natus esse videar, ut omnibus hominibus gratificer, et sim potius quidem, quam qui auferam. Sis itaque bono animo, et Deum ores, ut occasiones, de quibus agimus, maturentur, et metam attingamus, cuius quum erimus divino munere compotes, ut alii nostri, sic et tu speratis gaudebis.

Cura vero rerum mearum, quas in urbe habeo, quum dudum commissa sit Diotalevio, eam partiri in plures, non est, cur velim. Nam quum sit parvi negotii, et eius quidem dumtaxat, ut apud Sanctam Sedem Apostolicam ea, quaecunque erunt Ecclesiae meae succesivis diebus necessaria, sollicitet et exequatur; non puto, adiutorem illi esse dandum. Nihilominus te etiam commodis uostris tuo arbitratu studere, ubicunque exeret se occasio, non prohibemus, nobisque plurimum etiam gratificabere, si favebis nostro nomini, quocunque loco rem nostram postulare intelliges. Quod reliquum est, Da Deo ac Cedulino me diligenter commendabis. Spelatinus rediit, curat priorem statum, nec adhuc scio, qno eventu. Faxit Deus, ut optato; sed magis

probassem, si in vestigio veteri perstitisset; quod animorum varietas et mutatio non est accepta apud Principes. De me referet Diotalevius. Ex his tamen primis in hoc Regno dignitatibus, authoritateque secunda a Rege et Caesare nescio, quid aliud mihi accesserit, quam quod amplissimo nomine auctus, existimationeque summa illustratus, libertatem cum servitute commutavi, et me tot laboribus mancipavi, curisque ac negotiis publicis oneravi, ut iam horulam quidem dierum omnium non habeam, quam meam peculiarem esse, possem affirmare. Nec unquam magis desideravi secessum quempiam a strepitu orbis, quam nunc his posterioribus annis. Sed acquiescendem est fatis, cedendum Divinae voluntati, et secandum aequor, cuius fortasse ignari tempestatum, incautius navigationem eius ingressi sumus. Vale. Posonii 21. Decembris 1572.

CVII.

Rudolf királynak a Buoncampagnai bibornok.

Serenissime Rex, Domine Observandissime.

1572. dec. 24. Accepi humanissimas Maiestatis Vestrae litteras, quibus Eadem mihi notam esse voluit eximiam benevolentiam suam erga Illustrissimum Patrem Archiepiscopum Strigoniensem, et quanto simul desiderio teneatur, ut is a Summo Pontifice eo honoris gradu decoretur, quo alii ei similes Regni Vngariae viri superioribus temporibus insigniti fuerunt. Qua in re

maximam in eo cepi voluptatem, quod facile perspexi, Maiestatem Vestram sublimi isto loco et clarissimo genere suo dignum animum habere, quae talium virotum virtuti ac meritis tam enixe faveat. Itaque, sicut persuasum habeo, Sanctitatem Suam cognito Caesareae Maiestatis et Vestrae desiderio eam, quam par est illius rationem opportuno tempore esse habituram: ita si ullus locus precibus meis apud eundem Sanctissimum relictus fuerit, polliceor Maiestati Vestrae, me omni animi studio ipsius Archiepiscopi honori et amplitudini praesto esse futurum. Id quod in ceteris rebus etiam, quas Illam velle cognovero, libentissime faciam. Maiestatem Vestram optime valere, et Regnorum ipsius felici initio cetera, quae optari possunt, prospera incrementa a Deo Omnipotenti precor et opto, atque Illius gratiae et benevolentiae me humillime commendo. Romae die XXIIII. Decembris MDLXXII

Eiusdem Maiestatis Vestrae
devotissimus servitor
Philippus Bon Compagnus Cardinalis Sancti Sixti

Kivül Serenissimo Vngariae etc. Regi, Domino meo observandissimo.

CVIII.

Forgách Simonnak Verancsics Antal.

Ad dominum Simonem Forgach.

1572. dec. 25. Petitionem Magnificae dominationis Vestrae centum quinquaginta equitum pro praesenti suo apparatu, quo copiosiore milite ad occurrendum hostibus instructus esse possit, de quorum excursu ferunt rumores: ex litteris Capitanei nostri intelleximus. Nec parum commoti sumus, quod summiserit Illi non plures, quam quinquaginta; eique revocata nostra mutua transactione in memoriam, de dimidietate nostrorum militum, qui omni tempore, prout timores requirent, Eidem ex arce nostra Wywar emitti poterunt: commisimus etiam, ut si adhuc metus hij continuantur, Vestraque etiam Magnifica dominatio urget memoratum apparatum; milites Ei tot ad iam missos summittat; ut haec ipsa dimidietas compleatur, iustoque subsidio ex nobis adiuvetur.

Verum cum astutiae Turcarum variae sunt, et saepius non faciunt quod dicunt: Magnifica dominatio Vestra talem habeat intelligentiam cum eodem meo Capitaneo, ut si forte Turcae ostensa via ad Gymes, ad Tsardosked et Wywar Eam de inproviso torqueant: Ipsa quoque ita sit parata, ut nostris partibus praesto adesse et succurrere possit. Nec super hoc plura, ne videar et ipse velle videri martialis ex Clero. Magnificae dominationi Vestrae haec festa Natalicia precamur felicia. Et bene valeat. Tyrnaviae 25. Decembris 1572.

CIX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

In proxima Diaeta, quum supplices libelli omnium dominorum regnicolarum per Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram et dominos Consiliarios Hungaros revidebantur; productus est libellus etiam Comitatus Hontensis, in quo domini eius nobiles Comitem petebant. Inclinatisque eo omnium Consiliariorum sententiis, ut eiusdem honor curaque mihi conferretur: id a Maiestate Vestra tunc conclusum et pronunciatum fuit, nimirum quod placuissent Illi eorundem Consiliariorum sententiae. Postea quum nec ipsi domini nobiles hoc ursissent, nec ego admodum curassem: res tota hucusque mansit in silentio. 1572. d c. 27.

Nunc iidem domini nobiles, videntes, ut scribunt, quod nec judicia inter eos administrantur defectu Comitis ac Vice Comitis, nec proventuum quoque Maiestatis Vestrae cura rite obiri queat; hortantur me, ut super hoc scribam Maiestati Vestrae, velimque etiam operam dare, ut id muneris subeam, et prospiceam eis de hiis, de quibus etiam Vestrae Maiestati supplicant.

Ego vero non carens oneribus magni momenti, appendicem huius ipsius honoris sive tituli libenter alii cuippiam concederem non gravate, si quis esset alius qui eo avidius potiri vellet. Verum ne unquam quicquam agam, quo clementi voluntati Maiestatis Vestrae videar velle reffragari; ut in aliis rebus meis omnibus,

ita et in hoc etiam fiat, quicquid Eadem benigne statuet et iubebit. Ac si omnino petitionem Comitatus huius exaudiet, opus erit litteris donationalibus, quibus mediantibus tota res tam Comitis, quam etiam Comitatus rite et pro Regni consuetudine transigatur.

Ceterum iidem domini nobiles supplicant Sacratissimae Maiestati Vestrae in eo, ut imposterum non cogantur decimas bonorum suorum Magnifico domino Joanni Krwsyth permittere. Quum enim redacti sint ad extremam pauperiem, quod in ipsis prope hostium faucibus habitent, conductorisque memoratarum decimarum maximis et damnis et iniuriis afficiantur, affliganturque etiam extorsionibus eorum, quae ipsis remanere deberent decimis persolutis: humillime censerem, succurreudum esse miseris. Supplicoque etiam, dignetur gratiosum illis in hoc responsum facere. Nec in omnibus finium praefectis dignetur credere: quum hoc praetextu tuendorum finium rapiunt quicquid possunt, et mercaturam exercent, in dies alias atque alias arces coemendo, summas autem, quas in hunc modum cumulant, pauperes subditos Maiestatis Vestrae expilando. Quam paucis hactenus hoc nostro saeculo fuerunt salubres, apparet ex ira Dei, quae iam eo redegit gentem nostram, ut vix nomen etiam retineat. Maiestas itaque Vestra Sacratissima, cui pauperes Dei inprimis sunt commendati, dignetur eos a potentibus (quod pro eis humillime supplico) clementer defendere, et ita etiam pietate sua protegere, ut Ipsa etiam Dei pietatem consequatur. Quam Deus Optimus Maximus quam diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 27. Decembris 1572.

CX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Constitueram celebrare Judicia Locumtenentiae Posonii ad dominicam Laetare, sic exigentibus dominis regnicolis, factaque etiam deliberatione cum Magnifico domino Locumtenente Palatinali, cum Personali Praesentia, et cum Magistris Prothonotariis. Sed interveniente obitu domini Zlunii alterius Bani, eadem Judicia Locumtenentiae possent anticipari, et in dominica Invocavit habere suum initium; si forte Judicia Sclavonica intermitterentur, hoc ipso alterius Bani obitu impedita. Cui rei si nova Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae commissione iam provisum sit, nec ne; humillime supplico, dignetur clementer mandare, ut edocear tempestive, quo et Locumtenentiae Judicia maturius intimari queant, et longiora haberi possint, si Sclavonica turbarentur. Multi enim instant. Ego vero quum possem, nolens deesse officio meo, cupio de hoc quam citissime fieri certior. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet ac felicitet. Tyrnaviae 28. Decembris 1572. 1572. dec. 28.

CXI.

Kubinyi Kristófnak Verancsics Antal.

Ad Christophorum Kwbini.

1572. dec. 30. De amicitia et benevolentia Dominationis Vestrae, de qua iam diu sumus bene persuasi, nunquam dubitavimus. Semper enim erga nos propensissimam experti sumus, quotiescunque uti ea voluimus. Quare nos etiam, praesenti occasione oblata, Andream filium suum evehendi, gratitudinem nostram erga Illum declarandi, non praetermittemus. Quum autem Praepositura Ecclesiae nostrae Maior dudum est collata, et quidem illi, de quo in litteris suis meminerat: ea duobus conferri minime potest. Sit tamen quieto onimo; quum ea nobis eiusdem sui filii geritur (cura), cuius eventu atque effectu et ipse, et Dominatio Vestra satis abunde pro initio et fundamento eius promotionis ad Divina contentari poterit. Reliqua Dominus temporum successivis momentis ex Alto benigne prosperabit, ubi eius et aetas, et virtus, et judicium, et voluntas demum ipsa Deo inserviendi incipiet maturescere. Nemo enim repente fit summus; et fortuna magna et subita raro felices exitus habet, quum nec intellecta, nec proprio Marte proprioque sudore promerita venit; hisque etiam artibus imbutus et praemunitus homo fuerit, quibus hinc juventutis suae vanitate, inde fortunae levitate cognita, cautius et firmius, quicquid illi anterior capillitio attulerit, retineat, et prudens a multorum calamitatibus per hos errores accersitis, cavere sciat. Utinam

autem plures essent ex Nobilitate, qui pro vetere usu nostrae patriae ecclesiasticum statum complecterentur, neque a ministerio Sacrorum Dei abhorrerent; speraremus haud dubie res nostras in utroque nimirum statu feliciores fore. Nec enumeramus causas apud prudentes. Sed, o beatos! qui hoc verbum utraque aure capere possent, et mature providerent, ne discordiarum nostrarum lues sordidorum hominum licentia latius provehatur. Et in nos ipsos plura flagella Divinae irae provocemus, si alio atque alio seducti spiritu deficiamus a Divino, qui dixit: „Id ipsum sapite, simul venite et gaudete, et laudate simul;“ non divisim, non seorsim, non per sectas. Reliqua a filio accipiet. Quem quia video et natura et studio Divinis rebus inclinatum, nos quoque, quantum poterimus, etiamsi sponte currat, tamen subsidiis instruemus. Nec deerimus etiam, ut tali in loco instituatur, in quo honorabitur quoque, et proficiet de virtute in virtutem. Bene valeat. Tyrnaviae 30. Decembris 1572.

CXII.

Andreffy Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Andreffy.

Reverendissimus dominus Electus Wesprimiensis 1572. dec. 31.
concessit nobis educillationem vinorum in oppido suo

Deaky per offcialem suum eiusdem loci, Martinum Iwankay, et ursit nos sedulo, ut si utilitati nostrae consulere velimus, adhuc per haec festa vina eo mittamus. Committimus itaqua tibi, ut visis nostris praesentibus, sine omni mora excurras eo, et explores ac circumspicias omnia, quomodo videlicet haec educillatio institui debebit. Ibique quum perspexeris omnia, iube tot currus mitti Posonium, quot vina pro prima educillatione decreveris. Ita enim conventum est, ut ipsi oppidani vehant vina suis curribus. Cui educillationi talem etiam hominem praeficies, qui sit rei gnarus, nobisque etiam serviat fideliter. Neque in his committe moram, quum egemus sumptibus.

Rationem autem vinorum, quae illuc per singulas vices destinabis, hanc teneri volumus. Nimirum ut imprimis annotes numerum vasorum; deinde numerum urnarum, qui erit in quolibet vase; postremo bene omnibus adimpletis, et iuxta quantitatem praetii, quo vendetur una pyntha, aut media, domi adhuc supputatione facta, quot florenos afferet omne vas, et singula educillatio; significes ac edicas educillatori, quantam summam pecuniae ab eodem expectabis. Nec quicquam sorti, vel casui, vel humanae discretioni committas. Quia aliter ambo fallemur, et accipiemus damnum. Verum da operam, ut sint vina bona. Eisque sub gravissima poena educillatoris caveas, ne aquis vitientur; neve etiam bibant ad tesseram, nisi quae subito persolvetur. De reliquis in dies constituemus distinctius et utilius, ubi melius edocebimur de rei huius statu.

Ad officialem Pyspekij quod attinet; Barnabas non est idoneus, ut idiota et plebeus. Putavimusque Joannem Zenthkerezthy, ut nobilem, fore aptiorem. Quem etiam propterea ad te misimus. Quum enim cum

Prozwariensibus negotium sit nobis, audacius rem nostram, nisi fallamur, curabit. Tu tamen videris. Et bene vale. Tyrnaviae ultima Decembris et Anni 1572.

CXIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Superioribus diebus scripseram humillime ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram in negotio domini Francisci Dobo, quem gratia et clementia Maiestatis Vestrae ad supplicationem Consilii Hungarici promotum, honorem et officium Comitis Comitatus Barsiensis, mater nequaquam vellet ad biennium vel ad triennium iurare in suo Comitatu iuxta Regni consuetudine met constitutiones publicas. Nunc Comitatus quoque misit ad me nuncios instando omni conatu, ut curem apud Maiestatem Vestram, quo omnino juret, nec differat; quum ad hoc iam et aetate sit legitima, et nisi ea Nobilitas Comitem juratum habuerit, nec Judicia administrabuntur in eius Sede, nec erunt qui curent proventus Vestrae Maiestatis ex contributionibus publicis provenientes, nec multa alia rite obiri poterunt, quae ea requirit Communitas. 1573. jan. 2.

Ego propterea coactus utrique parti accomodare meum officium, medium quoddam in hoc servavi hacte-

nus, expectans potius a clementi deliberatione Sacratissimae Maiestatis Vestrae, quam ut festinassem aliquid ex me constituere, quod examinari prius non debuisset; remittens aliquid et ad consilium Reverendissimi domini Jauriensis. Ea tamen et ipse semper fui sententia, ut ii, quibus huiusmodi munera ac Magistratus conferuntur, et aetate sint legitima, et omnino jurent, nulla dilatione interposita, propter causas iam superius commemoratas. Nec necessitati huic idem quoque dominus Dobo sese subducat, cum iam, uti referunt sui, annum decimum nonum agat.

Idem quoque Comitatus cuperet, ut eius contingens nusquam educeretur. Qui quum sit totus fere in medio hostium; eiusque Nobilitas quum Judiciorum aliorumque negotiorum publicorum ad Kis Tapolchan convenit, magno versetur in periculo; nisi in praesidio habeat memoratum contingens, et supplicat, ut si fieri possit, dignetur Maiestas Vestra clementer mandare, ne quoquam abducatur. De quo quum ego nequeam loqui solide, nesciens tantae necessitatis certiora; quum Supremo Capitaneo non tantum uno loco sit invigilandum, hostibus modo hic modo illic sese ostendentibus: ideo censerem ex eo super hoc accipiendam esse informationem, et sic demum Comitatui huic respondendum, quod oportunius et salubrius sapientissimo Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae iudicio videbitur. Quam Deus Optimus Maximus hoc anno novo, et imposterum quam plurimis, cum omnibus gratiis et benedictionibus suis in salutem et conservationem totius Christianitatis sospitet, prosperet atque felicitet. Tyrnaviae secunda Januarii 1573.

CXIV.

Draskovics Györgynek Verancsics Antal.

Ad Georgium Drascovicium Electum Collocensem.

Ad litteras Reverendissimae Dominationis Vestrae nobis die XVI. Decembris allatas, quod serius respondemus, id in causa est, quod intenti partim festivitatibus Natalis Domini, quas in filiali hac Ecclesia nostra exigere voluimus, partim infinitis etiam aliis negotiis, et maxime publicis occupatissimi fuimus. Quae quidem nos in omnes horas agminatim prope obruunt, et sibi vendicant. Parceat itaque huic nostrae tarditati, nec eam incuriae ascribat; quum nihil magis in animo habeamus, quam ut Reverendissimae Dominationi Vestrae semper sint praesto nostra officia, nec id unquam in nobis desideret, quod nos sui causa interdum velit. Fatemurque ingenue, quod summam voluptatem ex hiisdem eius litteris cepimus, quibus plane cognovimus firmiter, illi esse persuasum, quod eam sinceriter, et sine omni fuco, non solum amemus, sed etiam colimus. Ut autem hoc ipsum fidei magis in Reverendissima Dominatione Vestra de nobis confirmemus, (non assentamur tanto antistiti, cuius prudentia non facile quovis dicendi lenocinio, aut commento Ulyssaeo decipitur; sed) sciat, eo nos erga Illam esse animo, ut si iisdem parentibus fuissemus procreati, vix eam possemus amare vehementius. 1573. jan. 6.

De mea valetudine quod cupit scire; ea omni ex parte fruimur, qua hoc senio, his laboribus, quibus

perpetuo exercemur, et hoc tempore hyemis vehementissimae nescimus, an possemus meliore. Adest is quoque nobis vigor animi, hae vires corporis, ut tametsi senes nos quidem esse videamus, non sentimus tamen. Modo quis Hercules nobiscum non descendat ad experimenta.

Ipsa quod ad ravim usque tussi laboret, admodum dolemus. Verum hii anni praesentis malignorum planetarum influxus, quoniam per hanc hyemem multis mortalibus fuere noxii, et varia aegritudinum incommoda attulerunt, vel omnium mathematicorum, nedum Nostradami praedictionibus; putaremus, fore omnibus saluberrimum, si sese domi continerent, a coelo caverent, nec potarent frigidum, qui delicatiore essent corporis habitudine, nec struthionis stomacho praediti essent, donec succederent benigniores. Quo quidem nos solo remedio utimur, ut ab hoc ipso malo, quod frigus generat, conservemur.

Negotiis finitimis, non dubitamus, Reverendissimam Dominationem Vestram valde distineri, et militum etiam exagitari intemperiis. Magnae enim praeest provinciae; quo incommodo nos quoque ita turbamur, ut nullo magis, oneribus supra vires nostras et occupati, et pressi. Sed postquam praesens patriae nostrae huc deducta sit infelicitatis fortuna, ei nos, velimus nolimus, ut accommodemus oportet. Et hanc necessitatem, cui nos, ut vellemus subducere, nequeamus, virtute atque industria superemus. Nec sic tamen solamur Reverendissimam Dominationem Vestram; quasi nos quoque ipsi non egeremus hoc officio amicorum. Quum hiisdem ferme fatis ambo peregrinemur in hac vita, sacris et prophanis muneribus aeque mancipati. Atque utinam his duobus tantum, dummodo militari

careremus; maxime autem nos hoc senectutis nostrae tempore, qui nulla quidem alia premimur maiore sarcina, quam hac sola de regendo et conservando milite, quaque magis vellemus liberari, si citra Ecclesiae nostrae liceret hoc nobis sine detrimento. Sed quum nullum genus vitae caret suis molestiis, has nostras, quibus iam assuevimus, nec timemus earundem callos, aequo animo perferamus, ne in graviores incidamus consectando mitiores.

De Judiciis Regni Sclavoniae dubitamus, an sint futura, quod decesserit alter Banus; nisi Maiestas Caesarea curasset iam, ut prosequantur sub altero. De qno et scripsimus ad Eius Maiestatem, et a Reverendissima Dominatione Vestra scire optamus, futura sintne nec ne, quo nos de nostris tempestivius statuere possemus.

De obitu autem dominorum Zlunij et Tersachky tam subito, inopinato, atque immaturo, quid dicamus. Equidem nescimus aliud, quam quod magno cum dolore ambo sunt nobis deplorandi, tam praestantes, tam nobiles, tamque etiam magnae expectationis iuvenes. Sed quid querimur de eorum obitu, quum omnes mortales simus, et nemo sit omnium, qui huic legi non sit obnoxius. Verum censemus illud longe magis nobis animadvertendum et deflendum esse omnibus lachrimis, quod necdum cessant flagella Dei gentem nostram consumere. Quae quum sint adeo nobis et in oculis, et in dorsis, nequaquam tamen adhuc peccata nostra agnoscimus, nec expiamus poenitentia, ut iratum nobis Dominum curemus reconciliandum. Adimit nobis avos, adimit patres, iam in filios et nepotes falcem extendit, nec ullus ordo, nullus status, nulla quoque apud nos superest iam conditio, in qua non

desiderentur senes, non homines senatorii, non duces bellici, non milites strenui, non sacerdotes docti ac sancti. Vir denique, quo te cumque vertas, rarus est, cui respublica nostra tot malis circumventa inniti firmiter, et solide commendari posset. Et adhuc pariter claudicamus, et caecutimus; nec ad patrem misericordiarum convertimur, ut ad nos convertatur, et misereatur nostri.

Quod autem Synodum quoque brevi sit Clero suo celebratura, gratulamur sane; et valde laudamus, quod dioecesanos suos crebrius revisat, et sanctissimis documentis ac monitis suis subinde imbuat, ut super greges Domini, quos pascunt, aeternae vitae verbo excubent vigilantius, neque in cura officii pastoralis obtopescant. Nos, ne verum supprimamus, haud dubie invidemus illi non obscure, dolemusque etiam, quod hae nostrae tantae occupationes publicae nullum tempus concedunt nobis, ut idem farere possemus, quod magnopere optamus. Quum nostra quoque Dioecesis non aliter iam desiderat Sanctam Synodum, quam imbres ager decennali aestu caniculae tostus. In qua, tametsi sint adhuc nobis complures Catholicae professionis ministri, qui hoc sanctissimae religionis examen percupiant, quum tamen myriades depravatorum mente complectimur, qui nobis curandi, et sanandi erunt, non sumus sane sine sollicitudine. Deum tamen orabimus, ut nos erudiat, et de lege sua doceat, armisque Divinis instruat, ut tantae sufficiamus dimicationi. Nec facturum dubitamus, quum eos nunquam deserit, qui bona voluntate praediti ab eo solo confortari contendunt, et cum eo etiam posse se omnia, confidunt.

Quid demum de nostris quoque nivibus Reverendissimae Dominationi Vestrae respondeamus; aliud

certe non habemus, quam quod nos quoque tanta earum copia abundamus, ut maiores ne decrepiti quidem nostri viderunt suis temporibus. Glacies autem tam crassae Danubium astrinxerunt, ut staturam hominis, quamtumvis proceri excedant. Nec adhuc vel nives, vel glacies, vel etiam ipsius hyemis remittit rigor adeo pertinax, ut quando sit cessaturus, quamque utilitatem sit ad postremum mortalibus allaturus, multi dubitent. Sed plurium est sententia, uberem futuram, si pedetentim et glacies et nives remiserint, nec aestu subito resolutae, causam praebebunt inundationi. Haec ad Reverendissimae Dominationis Vestrae litteras respondemus; nullaque nunc rerum novitate apud nos existente, praeterquam optimae spei de Polonica expectatione, Reverendissimam Dominationem Vestram perpetuo in gratia Domini Dei bene valere optamus. Tyrnavia VI. Januarii 1573.

CXV.

A Thurzó grófoknak Kapornaki Mihály.

Magnifici domini, domini et tamquam patroni 1573. jan. 9.
observandissimi, salutem et servitii mei oblationem. Non latet Vestras Magnificas dominationes, qualiter anno proxime elapso emptionem quartae Districtus Baymocz, in solita arenda cum croco consueto Eisdem saepius intimaverim, rogaverimque, ne quid ex ea aut detraherent, aut minuerent; quin pro gratuita Vestra-

rum Magnificarum dominationum in Ecclesias Christi earumque ministros benevolentia et amore, quantum possent, augerent, debitoque tempore juxta Regni constitutionem generalem de decimis, pretium deponerent; vel si nollent, mihi certo significarent, ut vel in specie perciperem, vel alteri, cui possem, vendere et arendare valerem. Interim autem, dum Vestrae Magnificae dominationes rem silentio distulissent, nihilque certi oportuno tempore ad me scripsissent, imo tarde et iam tempore messis, cum videlicet litterae domini Panchratii, provisoris Vestrarum Magnificarum dominationum ad me datae fuissent, in illisque solita arenda et croco, ut ab antecessoribus meis semper, ita nunc emere minime velle se significassent: dominus administrator Reverendissimi atque Illustrissimi domini Archiepiscopi et Locumtenentis, domini videlicet mei gratiosissimi, ex Wywar supervenit, seque ad rationem dicti Reverendissimi domini empturum dixit; ita tamen, ut si ab eodem domino Reverendissimo pro se impetrare posset, retineret pro se; sin minus, reservaret ad rationem domini Reverendissimi. Et quia iam ego per litteras in messe, ut praemissum est, domini Panchratii ad me datas certior factus, putavi eisdem nullam per me fieri posse iniuriam, si alteri vendidero: coactus tandem sum, dicto administratori tamquam ad rationem domini Reverendissimi vendere. Nunc autem cum antedictus dominus administrator ex Wywar ad me venisset, et retulisset, Vestras Magnificas dominationes manus violentas in quartam jecisse, pro qua etiam Reverendissimus atque Illustrissimus dominus ad easdem, ne impedirent, sed suo administratori percipere permitterent, scripsit: ego quoque Vestras Magnificas do-

minationes iam nunc tertio obnixe rogo, ut vel quartam ipsam in specie, vel summam per illum depositam, florenorum videlicet 225 restituant. In futurum, si Vestrae Magnificae dominationes habere voluerint, possunt summa in praescripta sine croco, aut solita in arenda cum croco pro se habere; quod spero Easdem pro innata benignitate et favore facturas. Relationem optatam a Vestris Magnificis dominis expecto, quas diu felicissime valere opto. Datum Tirnaviae 9. die Januarii 1573.

Vestrarum Magnificarum dominationum

obsequentissimus capellanus
Michael Kapornaki mp.
Canonicus et Sindicus
Ecclesiae Strigoniensis.

Kivül: Magnificis dominis Stanislao, Hyeronimo et Alexio Thwrzo de Bethlenffalwa, Comitibus Comitatus Scepusiensis etc. dominis et patronis mihi observandissimis.

CXVI.

Menabena Apolloniusnak Verancsics Antal.

Ad Apollonium Menabenam Doctorem Physicum salutem.

1573. jan. 12. Quod mihi miseris decreta Illustrissimi Caroli Cardinalis Borrhomei, quae ipse in Provinciali sua Synodo superioribus annis Clero Provinciae suae Insubriae sibi commisso pro Sanctae Sedis Apostolicae ritu authoritateque Concilii Tridentini normam sancte religioseque vivendi daturus sanxit: equidem habeo tibi maximas gratias. Quum enim hunc tantae vigilantiae antistitem vel ex praeclarissima virtutum sanctitatisque suae fama semper magni fecerim, et omni veneratione coluerim, vita eius tantopere exemplari delectatus: vide, quantum haec ipsa quoque decreta eius et placere, et chara mihi esse debeant. Nec maius exigas animi mei testimonium; sed eo apud me loco semper habebuntur, ut sint mihi semper sub oculis, neque unquam exeant e manibus.

Adeo enim exacte collecta et apposite editá esse video, ut author summam in eis componendis brevitatem professus, Sacrosancta et nostri et praeteritorum temporum Concilia paucissimis chartis complexus est; accedenteque operi stilo quoque non minus eleganti ac perspicuo, quam gravi et dilucido: apparet non obscure, quod ecclesiasticam dicendi modestiam sequutus, data opera potisssimum voluerit, ut Pastores Dominici gregis facilius et celerius doctrina fun-

ctionum suarum imbuantur, qui non essent solide docti, quam si iusto volumine gravarentur, et tunc primum litteram discere cogerentur, quum iam sensus ac spiritus eius aperiendus et proferendus esset populo, ut audiret nova ac vetera.

Quo instituto cum Illustrissima Amplitudo eius multum proderit infirmioribus; tum longe etiam plures, non solum in amorem ecclesiastici ministerii invitabit, sed etiam spem maiorem omnibus iniiciet, quod hac laconica methodo expeditius in Divino officio proficient, quam si integram illis librorum supellectilem proposuisset. Quorum cura scriptores fatiget; diurni ac nocturi, et omnium horarum ministri similibus enchyridionibus contenti sint. Sed de his verbosius quam volebam. Placuit tamen, ut scires obiter, quanti ego quoque in Pannonia faciam Cardinalem Borrhomeum, tanti nominis antistitem, quem iam tota et Italia, et Gallia, et Hispania celebrat, reponitque in eo et Ecclesia non parum gratae salutarisque expectationis. Cuius Amplitudini ut me ac officia mea per occasionem offerre non graveris, te etiam atque etiam peto.

Ac postremo, ubi in calce epistolae tuae vexari te adhuc ais a Brutis; non assequor, quid velis. Nisi si metaphorice loqueris, et intelligis de quodam novo hospite istius Illustris domini, qui vocetur hoc nomine. Biduum enim est, quod eius ad me fama pervenit. Feruntque, quod sit acerrimus Romanae Ecclesiae oppugnator. Quare si quid est aliud, quod vis intelligi de brutis, scribe clarius; sin de isto ipso innuis, non est, cur perturberis eius vexationibus. Qui cum monstris etiam dimicare possis, adeo strenuum te athletam in defendenda religione Catholica nuper, quum eras apud me, esse cognovi.

Contra autem Romanam' Ecclesiam, si antiquus ille Sathan cum tot legionibus functionis suae ex atriis Domini deiectus, si portae inferi, si tot myriades haereticorum, qui per complura intervalla saeculorum Christi non praevaluerunt; putas has praesentes sordes praevalituras? Esto quod ad Sathanicas vires, ad infernales potestates, ad serpentes denique et ad monstra multiplicia, iam et bruta in eam concitent: stat ea tamen constans et imperterrita, ut acies ordinata et firmissima petra. In quam qui impingunt, haud dubie scandalum capiunt et misere eliduntur; quemadmodum de multis sane huiusmodi et legimus et audivimus.

Sis itaque bono animo, et intrepide dimices. Quum non coronantur triumphali diademate, nisi qui legitime certaverunt. Ut autem non est victoria, nisi ex devicto hoste: ita vincemus quoque nunquam, nisi si fortissime pugnaverimus. Vale. Tyrnaviae 12. Januarii 1573.

CXVII.

Moroni bibornoknak Verancsics Antal.

Ad Cardinalem Moronum.

Est hic vir quidam Georgius Vethleus, nobilis Anglus, et Praefectus arcis dominorum Fuccherorum Vereskew appellatae, mihique in tertio Regni huius milliari vicinae. Qui ducturus in coniugem defunctae prioris suae uxoris consobrinam, optat dispensationem a Sancta Sede Apostolica; idque qua ratione et quibus modis, ex supplici eius libello Illustrissima et Reverendissima Amplitudo Vestra prolixius intelliget. Quoniam autem Catholicus sit, reveretur que et formidat magnopere censuras ecclesiasticas, nec vel in minimo Sacrorum Canonum vellet peccare: non indignum putarem, si hac eiusdem Sanctissimae Sedis benedictione sublevetur et consoletur. In sinum vero Illustrissimae Amplitudinis Vestrae potissimum rem hanc suam deferri voluit; quae ut protector gentis nostrae, summa providentia, summaque cum dignitate et authoritate erga eos omnes, quicunque accurrunt ad eius patrocinium, publice praedicatur. Quumque hic sit ex iis unus, spem sibi maximam fecit, Eam in illum quoque id beneficii sui non gravate collaturam. Ego vero, Eius me gratiae summisse commendato, si quid molestiae hac intercessione mea Illustrissimae Amplitudini Vestrae attulissem: supplex peto ignoscat mihi, et charitati, quam proximis nostris sine reprehensione negare minime possumus, ascribat. Et felicissime valeat. Tyrnaviae XXI. Januarii 1573.

1573. dec. 1.

CXVIII.

Kubinyi Kristofnak Verancsics Antal.

Ad Christophorum Kwbini.

1573. jan. 21. Andreae filio Dominationis Vestrae Egregiae decrevimus Lectoratum Ecclesiae nostrae; qui sit illi felix et faustus, et fundamentum summi honoris in Ecclesiis Regni Hungariae, et in tota sua familia et cognatione. Proxima autem Quatuor Tempora, quae in Februario habebimus, promovendum curabimus ad omnes sacros ordines, praeterquam ad sacerdotium; donec in litteris serio proficiet, et iudicium illi aetasque maturuerit. Nam ubi primum habebit ordines, vestemque sumet, et insignia Clericatus, mittemus eum Romam, ea commissione illi imposita, ut discat solum Jus Civile, Canonicum et Theologiam; quo sufficiat muneri in regno tanti beneficii. Commendabimus autem illum Summo Pontifici, et quibusdam Cardinalibus nostris fautoribus, quo hoc primario in tanta urbe patrocinio acquirat sibi maiorem et animum et existimationem. Cupimus propterea, ut Dominatio Vestra det illi facultatem nobis jurandi, quod omnino erit Catholicus, fidelisque ac obediens tum nobis tum successoribus nostris, nec unquam recidet ab hoc sanctissimo proposito, Divinoque ministerio. De quo quum nobis responsum faciet, hominem in hac Ecclesia substituet, qui proventus et sumptus eidem Lectori curet, ordinetque vicegerentem ei in officiis templi, et salarium Notarii, qui expediet litteras in communes publici

causas; quae cura praecipue incumbit Lectori. Nec nunc occurrit aliud; nisi quod Egregiam dominationem Vestram bene valere cupimus. Tyrnaviax 21. Januarii 1573.

CXIX.

Gróf a Salmis Gyulának Verancsics Antal.

Ad dominum Comitem Julium a Salmis.

Perlatum est ad nos, officiales arcis Galgociensis 1573. jan. 28. diebus proximis fratres Franciscanos nomine Magnificae dominationis Vestrae instantius sollicitasse, ut eorum oppidanorum concionatori Hungaro, qui est professionis sacramentariae, liceat in ipsorum monasterio praedicare. Quod quidem non est aliud, si sit modo verum, quam eosdem fratres exigere e suo, et vim inferre iuribus alienis. Quum autem in nos etiam ministri Magnificae dominationis Vestrae non verentur esse iniurii: facile credimus, iis etiam fratribus esse molestos pro praesentis saeculi depravatissimis moribus, et licentia Domini etiam sui ignorata. Non incerti itaque huius eorum temeritatis; certissimi autem, id ex Eiusdem scitu et voluntate minime fieri: rogamus, velit eosdem inhibere ab huiusmodi insolentia, curareque, ut illi fratres quieti et pacifici in suo permaneant. Et si forte id Ipsa voluerit et velit, quod alioqui non credimus: edoceat nos litteris suis, ne

titubemus rumoribus foraneis, et miseris pro pastorali nostro officio succurramus, quae et ipsis erunt salubria, et Vestrae Magnificae dominationi nullo offendiculo; suique etiam concionatores, si depravant volentes, nolentes non molestent. Cetera videat Dominus. In quo Magnificam dominationem Vestram optime valere cupimus. Tyrnaviae 28. Januarii 1573.

CXX.

Menabena Apollon'usnak Verancsics Antal.

Ad Apollonium Menabenam doctorem physicum.

1573. febr. 4. Non immerito Sancta Catholica Ecclesia Romana, mater nostra, immo omnium Christi fidelium mater vocatur; quia quum gestet ubera plena pietatis et indulgentiae, nullo legis maledicto premit fideles suos filios. Ait enim et spiritus Domini: „Fili, da mihi cor tuum, et sufficit mihi.“ Nos itaque Magnificae Tuae dominationis intentione et voluntate erga hanc ipsam communem matrem omnium non ita pridem cognita, auditaque imbecillitate Eius valetudinis: pro ea authoritate, quae nobis est in hac parte attributa, petitioni suae de esu carnium per hoc quadragesimale jeiunium pie annuimus, et Ei facultatem etiam concedimus, eo usque vesci carnibus, quoad convalescat, et sit extra vitae periculum. Quoniam autem esca non est Regnum Dei, sed obedientia et humilitas, magna duo sane or-

namenta hominis Christiani: hoc etiam Tua Dominatio meruit hanc indulgentiam, quod eam petierit; quodque, ut aegrotantium lege libere uti poterat, Divinas sanctiones incolumitati suae praetulit; et demisse petendo antistitis benedictionem, exemplum sane apud nos edidit pulcherrimum et humilitatis et obedientiae. Multis clarissime demonstando, quanti ab omnibus Catholicae atque Apostolicae Ecclesiae sit habenda faciendaque religio, qui in Christum crediderunt, baptismo eius facti sancti; imo filii quoque et haeredes Dei, amici vero et cohaeredes Christi. Cui Dominationem Tuam ex animo commendantes; cupimus etiam, ut bene valeat. Tyrnaviae 4. Februarii 1573.

CXXI.

Kubinyi Kristofnak Verancsics Antal.

Ad Christophorum Kwbiny.

Hoc instanti jeiunio Quatuor Temporum, quod 1573. febr. 8. XI. die mensis huius habituri sumus, eramus collaturi Lectoratum Ecclesiae nostrae cum sacris ordinibus usque ad Diaconatum Andreae filio Dominationis Vestrae, quemadmodum antea Eidem scripseramus Sed quia ad easdem litteras nostras nobis nihildum rescripsit; maxime propter juramentum, quod est nobis et successoribus nostris iuxta praesentis temporis normam praestaturus, ut praestant omnes alii, qui ad

ordines sacros et ad ecclesiastica beneficia promoventur, optavit domum usque excurrere, ostensurus Eidem memoratum iuramentum, antequam ad rem conficiendam procederet; dimisimus eum non gravate, ut ea omnia, quae debent in eius status negotio transigi, fiant cum scitu et bona venia Egregiae Vestrae dominationis. Huiusmodi autem iuramenta cur hoc tempore paulo graviora exigantur, in causa sunt tot genera haeresum, quae hoc nostro depravatissimo saeculo plurimas nationes et mentes invaserunt. Nosque ita occurrere oportet Ecclesiarum periculis, ut illud non opponatur successu temporis, quod imprudentibus opponitur, non putaram. Vestra itaque Egregia dominatio, quum sit professionis Catholicae, nec aliam Ecclesiam agnoscit quam Romanam, rogamus, consulat haec boni. Nec a nobis malo animo accipiat, quicquid agimus in huiusmodi districtius atque diligentius. Quot enim fuerunt apud nos, et nostro et priori tempore, qui per plures annos usi beneficiorum ecclesiasticorum fructibus, cumulatisque ex eis opibus, ad postremum nubere voluerunt, et priorem fidem (ut dicit Paulus) fecere irritam. Nec tamen eventus felices habuerunt. Quod ne contingat Dominationis Vestrae filio, tempestive illi prospicimus; quemadmodum duobus quoque nepotibus nostris prospeximus. Quibus quum potuissemus hactenus de bonis et primis in Ecclesia nostra providere, haud quaquam voluimus; quam saepius moniti, ut deliberarent de eorum vitae statu. Quos ubi primum intelleximus neutrum velle clericari; beneficia aliis contulimus. Et iam videant ipsimet, quomodo ad postremum consulent rebus et senectuti suae; quum opis nostrae non est, arces et

possessiones illis conferre posse. Sed haec prolixius, quum oportebat.

Nos hinc intra quatriduum Judiciorum Locumtenentiae causa Posonium cogitamus. Et Egregiam dominationem Vestram bene valere cupimus. Tyrnaviae 8. Februarii 1573.

CXXII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

Acturus gratias Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae pro clementi suo consensu atque amplissima commendatione, qua me superiore Decembri tanta propensione Caesarei erga me animi dignata est apud Summum Pontificem in re Romani negotii promovere; quod humillime et satis verecunde petieram, ambitus reprehensionem metuens, quod maiorem gradum dignitatemque videbar expetere, quam cuius magnitudini ac praecellentiae mediocritatem meam sperassem respondere posse: dum anxius diuturniore sollicitudine mecum tacitus exquiro, quibusnam potissimum uti deberem, quo quam maximas, et tanta Eius erga me gratia quam dignissimas agere potuissem. 1573. febr. 13.

Sed facultate in me tali nulla existente, qua possem vel ad meam ipsius, nedum ad Vestrae Maiestatis satisfactionem, hoc et consensus Eius benignissimi,

et praesentationis meae tam rarae, tamque peculiaris testimonium, quo me apud Sanctam Sedem Apostolicam tantus Caesar commendatum clarumque esse voluerit, compensare: factum est, ut serius ad hoc officium rite exequendum accesserim. Cui tarditati meae merito reprehendendae, ut Maiestas Vestra clementer dignetur dare veniam, demissc supplico.

Et quia magnum est et maximis gratiis dignum, quod mecum Maiestas Vestra egit: nec est mearum virium, ut vel solis verbis tantae gratiarum actioni sufficiam: ad opem animi et ad fidelis servitutis partes recurram, quibus et nos, qui sumus de minori populo, dum taxat pollemus, et quas solas a servis suis magni et benefici Principes exigere consueverunt.

Ut igitur hactenus, nullum genus servitutis, nullos labores, difficultatesque et pericula pro Maiestatum Vestrarum voluntate ac mandato subire et experiri recusabo. Haud quaquam imitaturus quosdam delicatiores et nimis sui amantes, qui clementiam benignitatemque tantarum erga se Maiestatum non agnoscentes, audent hiis sese muneribus subducere, quae et cum salute Patriae, et cum magna Principum suorum satisfactione, suaque certe non postrema gloria obire atque exequi potuissent, quae non otio, sed curis et laboribus, periculorumque experimentis acquiri consueverunt.

Ego vero nihil de me iactantius polliceor; novit enim Maiestas Vestra, quantus sim quanti. Sed tametsi omne genus negotiorum homini seni grave sit et onerosum; quaecunque tamen pro industriae meae sufficientia, viriumque mearum possibilitate clementer mihi imposuerit: ea omni promptitudine atque hilaritate suscipiam, enitarque omni studio, ut quod Maiestati

Vestrae Sacratissimae pro Regnis suis, pro splendore quoque ac magnitudine, et felicissima perpetuitate Domus Eius, hac etiam aetate satis iam senili praestare potero, praestare non praetermittam.

Sacratissima itaque Maiestas Vestra non parcat mihi, sed adhuc sumat ex me, quicquid adhuc me posse censebit; donec tandem aut morte corripiar, aut decrepite concedam: nihil interim dubitans, quod quicquid mihi maioris fortunae, amplioris que honoris contigerit; continget autem a sola post Deum Maiestate Vestra; quicquid continget, id totum Sacratissimae Vestrae, et Serenissimorum liberorum suorum Maiestati perpetuo serviet, devotumque ac addictum erit. Et hac demum, Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra, pro his, quae nunc in me tam ampla tam cumulate contulit, humillime supplico, sit gratiarum mearum actione contenta. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 13. Februarii 1573.

CXXIV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. febr. 14. Superioribus diebus intellexeram ex Italicis novis, esse quosdam Principes, qui Massiliae in Gallia Narbonensi Conventum Generalem omnium Italiae Statuum cogi atque haberi suaderent; in quem Regum quoque totius Christianitatis Legati concurrere, in eo serio de tota ratione belli contra Turcam prosequendi consultare et transigere deberent: multorum, dicentes, esse sententiam, hoc ipsum bellum potius esse omittendum, quam communibus viribus non gerendum. Perinde ac si praesens Triumviralis Confoederatio diffideret, mari se posse cum potentia Turcae feliciter dimicare, nisi terra quoque arma illi inferantur.

Quae sententia etsi, clementissime Imperator, non omnino sit absurda, essetque valde difficile, bello cum hoc hoste contendere, cui totus et incumberet et praeesset; distrahique omnino illum oporteret, dato ei negotio pluribus locis, nimirum terra et mari. Hoc tamen si non esset ita factu difficile, ut est dictu facile (omnium Principum Christianorum animis inter se male cohaerentibus): quis hoc consilium et hos conatus non probaret, non expeteret? imo etiam cur execrari non deberent omnes, quicunque secus sentirent? Commodis enim nocerent reipublicae, qui hoc essent animo, et aliter in medium consulerent, quam communis salus postularet. Ac ne ego quoque probe facerem,

si Principes Christianos inter sese ad succurrendum saluti publicae coniunctiores viderem, quam sint; contrarium apud Maiestatem Vestram loquerer, et secus Ei consulerem. Quam a tot iam annis experior, nihil magis cupere, nulla in re propensius laborare, nec in alia vehementius fatigare suas cogitationes, mentem, ingenium, industriam: quam ut Principes Christianos, tot quorundam interim acerbissimis bellis placidissima pace sedatis, in concordiam atque unitatem revocaret; et sic in hostem educeret et explicaret.

Verum quia nonnulli eorum nimis apparenter student rebus ac passionibus propriis, non sine gravi periculo et iactura publici status manifesta, nihil rerum novarum non attingentes, ut, quod semel animis conceperunt, id effectu consequantur. Parum ad illud quoque respicientes, quod huiusmodi novitates nequeant ad expetitum finem deducere, nisi in quietem publicam omni ex parte perturbent, et incerti eventus propositi multis afferant perniciem, sibi dedecus comparent, si eis consilia conatusque non successissent.

Quare si is Conventus habebitur, et cuasas eius penitius introspicere velimus; opinor futurum propter duo, ut aut confoederatio maritima in Turcae gratiam dissolvatur, aut confoederati in id potissimum incumbant, ut Maiestatem Vestram in commune bellum contra eundem Turcam suscipiendum pertrahant. Nam et Gallum coniunctum cum Turca mutuae amicitiae vinculo, mutuis commodis, palam favere illi, nemo non videt. Et Maiestas Vestra quantum a confoederatis sollicitata fuerit toto ab inita confoederatione triennio, ut se illis adiungeret, ne id quidem ignoratur. Ac si vera fateri volumus, Eam complures causae ad hoc faciendam hortantur; sed multo plures (nisi fallor)

dehortantur. Haeque sunt et privatae et publicae. Neve nunc attingam de privatis, ne personam servi gerens intimarum Domini mei velim videri curiosior; publicas tantum perstringam paucis et obiter. Nimirum quod mihi videretur, ut Maiestas Vestra in hanc ipsam confoederationem non ingrediatur prius, quam omnes Christianos Principes videbit sincerius esse concordes, quam Imperium suum habebit obsequentius, quam omnium Statuum iuvabitur auxiliis, et Gallum tandem, rescisso Turcae foedere, amicitiae quoque eius plane renunciasse cognoverit. Alias ipsa quoque Maiestas Vestra privatis suis consulat, si minus haec successerint. Nec praeterea pacem Turcae reiiciat; ne quopiam inopinato casu incidente, tunc demum, quum totam Turcae vim atque potentiam contra se provocasset; ab iis, a quibus suppetias expectasset, destitueretur. Quod posset facile consequi, si forte fortuna Gallus Turcae societatem retinuisset, Venet amicitiam repetissent. Quos in hoc iam confirmato foedere maritimae expedididönis, Gallo relicto suis praxibus, maxime continendos, nec alio bello Turcam nunc premendum esse suaderem, quam maritimo. Postquam plane viderimus, Deum Optimum Maximum anno 1571. ostendisse, quod adhuc et rebus nostris benigne faveat, et armis Christianis Turcam vinci posse. Si modo fide, ac vita meliori, maioreque etiam mutuae charitatis studio, brachium eius promereri contendemus, et units in unum consensum amimis cum diuturniore et magi seria conspiratione urgebimus.

Exuto enim non ita pridem tota classe, toto milite, apparatuque maritimo, nostris in pristinam virtutem revocatis, excussa Turcicae fortitudinis trepidatione, in qua per tot saecula retroacti temporis velut

ignavi, aut e coelo tacti non satis laudabiliter iacuimus; quid indignius committeretur a Principibus Christianis maritimam rem amplexis, quam si a tam memorabili victoria felicissime auspicati, belli provinciam in ipso ferme triumphali perpetuae gloriae ac securitatis limine desisterent? Quod procul dubio et hostes timori ac desidiae nostrae ascriberent. Et nos semper tyrones esse oporteret, si saepius intermisso studio militari, saepius illud repetere cogeremur. Quod plerumque eorum arbitratu fieri crebro contingit, qui in utramque partem disertius perorare docti, et vel suis, vel alienis plus aequo consiliis subservientes (ne nunc attingam veriores causas tanti mali), minus considerare soleant, quanto negotio huiusmodi bella et suscipiantur, et decernantur; quamque etiam periculosum sit, tanto hoste tam acerbe lacessito arma deponere; et difficile, iterum ea resumere, si aut necessitas coegisset, aut novum quorumpiam ingeniorum, de re Christiana ludentium, rumores partim odiorum, partim commodorum peculiarium causa suasissent.

Bellum itaque, de quo iam tanto consensu tantisque animis contestatum et incoeptum sit summa cum laude, pergat, procedat, non cesset, neque conquiescat. Maiestas vero Vestra cum Summo Pontifice, cum Catholico Rege, cum Imperii sui Principibus, cum Regnis ac Provinciis suis, et sum aliis, quos pro sapientissimo suo iudicio ad id videbit esse accomodos, tractata et constituta, circumspiciat tantummodo quasi ex specula, opperiens eruptionis suae opportunum tempus; non incerta, quod quantum reipublicae Christianae in re praesenti inserviat expeditio maritima, tantum eidem haec dilatio atque absentia Maiestatis Vestrae afferat spei commodorum. Et fortasse aliquid

etiam maius, quod Turca sic affectus metu aperti hostis mari terra, amici suspecti et praepotentis, ipsa ratio docet, vehementer futurum sollicitum, si non vicerit mari, quomodo terra resistet. Quod haud dubie non est exiguae considerationis, neque momenti contemnendi si res diligentius expendatur.

Quare hanc Maiestatis Vestrae absentiam dilationemque confoederati ferant aequo animo. Ipsa vero vicissim, quantum poterit, curet, ut classi suppeditentur auxilia omnis generis, quaecunque ab omnibus reliquis Statibus Christianis suppeditari et summitti poterunt. Quoniam quum militia terrestris Turcae sit peculiaris, maritimam non studio sed necessitate usurpet atque exerceat, ut sedem Dominii sui, quod illi inter Europam et Asiam contigit maritimum, velit nolit tueatur: firmissime credo, nihil illum periculorum non additurum, nihil non effusurum sumptuum, virorumque et virium consumpturum ante, quam aut huic debiliori maritimae Dominii sui parti succurrat, qua multo minus pollet quam terrestri, aut omnino magnum discrimen adeat. Cui ut sese prius eripiat, procul dubio non resistet a conatu rei maritimae. Hincque sperandum est, quod si nostra quoque classis eum tanta clade non obscure iam affectum urgebit constantius, quo illi per intervalla temporis maritimi apparatus subducantur, sensim deficiet, et coactus tandem saepius fractas vires instaurare ac reficere, existimationi suae consulturus, ne succumbat etiam in fuga, terrestribus copiis incipiet florem virorum detrahere, ut subveniat maritimis.

Hac itaque ex parte potissimum pertinacius oppugnetur, qua sic et ad resistendum reddetur imbecilior, et ad opprimendum opportunior. Ac nisi sedes

eius tyrannidis in ora maritima contigisset illi, opinione sum non ambigua, quod vix unquam studium maritimae militiae attigisset. Quare arbitror, quod quicquid conatur mari, Marte invito, et vi necessitatis conetur; sciet, quonam loco sui magis periclitetur. A mari igitur (uti iam dixi) oppugnetur; nec prius terra lacessetur, quam et mari incipiat succumbere, et esse terra minor atque impotentior. Dum tuendo vires maritimas, adimat terrestribus, et sese infirmet utrobique. Nec facile credam, terra ac mari (ut nunc rumores ferunt, terrendi nos consilio, ne classi nostrae succurramus) uno tempore belligeraturum, donec aut omnino vincat, aut vincatur mari. Tunc certe immaniter superque ferociet terra potissimum, si victor erit mari: sin victus, desperate ad extrema, instar ferarum rabidarum palatus ferretur; nec ulla bellica ratione usus, furore dumtaxat saeviet, quo etiam facilior fiet ad vincendum.

Utile igitur erit rebus Christianis, si se Maiestas Vestra adhuc etiam plusculum continebit a suscipiendo terrestri bello; ut tunc, quum haec vis Turcae tantae molis labescere, et huc illuc, veluti amens, aut fera circumventa, cogetur rapi per abrupta; Maiestas Vestra expeditione sua bene digesta atque constituta recens fatigatum et distractum suscipiat. Qui si his rationibus, huncque in modum pedetentim mari prius bello praesenti, eoque serio ac valido, terra vero expectato affligetur ac debilitabitur (potentes enim sunt eius primi impetus dum et totus simul est, et uno loco bellum gerit); plurimum reddetur obnoxius victoriae nostrae; quando ex his consternabitur, imo nec ea audacia, nec fortitudine pollebit, qua solebat rebus suis integris, quum de nobis triumphos triumphis cu-

mulabat. Tunc tota belli ratione cum Principibus Imperii sui, cum aquilonis Regibus, et cum triumvirali confoederatione maris bene decreta et disposita, curabit pro sua providentia, ut Moscus et Polonus Tartaros Praecopenses et alios Pontus accolas, qui sceptra sequuntur Turcica, ille per oram fluvii Tanais, hic per Boristhenis invadat. Norici et Cisalpini cum Italiae Regulis; Bosnenses et Macedones per Styriam et Croaciam infestis signis petant: Maiestas vero Vestra cum fortissimis ac potentissimis Imperii sui Principibus et cum gente Hungara nondum antiquae virtutis oblita, Danubianam occupet, et in Pannoniam inferat victrices suas aquilas; ibique dum Budam, Strigonium, Albam Regalem, eiusque fines reliquos vendicat in pristinum statum, Moscus et Polonus ex suis, Norici vero et Cisalpini et Itali simul ex suis partibus hostem distrahant atque distineant; ne rebus suis in Pannonia periclitantibus suppetias ferre possit, donec Maiestas Vestra amissa Regni sui feliciter recuperet, et praesidiis firmet. Postea in Moesiam et in Thraciam, cuius littore ad Bosphorum Thracicum sita est Constantinopolis, Deo bene favente promoveat. Nec interim classis quoque a re gerenda mari cesset, quo pluribus locis uno tempore vis hosti inferatur; et sic pluribus etiam periculis occupatus atque intentus, divulsus omnino a tota sua vi, minus ubique deffensioni queat sufficere. Nec deinceps, quid facto Maiestati Vestrae opus erit, attingo. Quoniam quum iam tanti exercitus Deo duce propius ad intima hostis accesserint, atque illum eo usque, si fieri poterit, intercluserint, ut effugium quoque illi non pateat, (quod ut fiat faxit Dominus); tunc ex eventu rerum felicium novis aperietur via consiliis, et novi erunt conatus intendendi.

Verum ad haec illud quoque putarem tempestive esse considerandum, quanam ratione classis nostra posset gerere rem magis ex sententia; nimirum quid prius, quid posterius conari et experiri debeat. Quae si initio voluerit insulas, urbes, portus, et peculiarium castellorum munitiones oppugnare, dupplici hoste laborabit, terrestri et maritimo, hoc est classe mari, terra locorum milite praesidiario. Quo rerum statu ultra quod consumet multum temporis, multis munitionum et commeatuum, fortasse et virorum bonorum partem, fortunae quoque dubiae sese exponet; ubi terra et mari cogetur in casum dimicare, nec sufficiet utrique negotio. Censerem, ut omnium initio classem hostilem consectaretur, et inventam curaret, Deo bene favente, profligandam et conficiendam. Nec id quidem semel et bis, sed quanto pluries coelitus dabitur, donec incipiat desperare, posse se imposterum classem reficere. Hisque feliciter assequutis, tum demum aggrediatur cetera. Quae non magno negotio consequentur, ubi hostis amissis alis, velut avis desinet volatu. Nec erit nostrae quicquam praeterea mittendum, quaecunque loca obsidebit, postquam mare sibi subiiciet, et cum solo hoste terrestri rem habebit. Quo tempore et subditi eius spem salutis incipient abiicere, vincti resumere, et animum hostes despondere, quicunque eiusmodi loca praesidio tuebuntur. Quae omnia haud dubie rebus nostris erunt adiumento, et victorias etiam nostras uberius cumulabunt.

Nec de his modo plura. De quibus etiam tam paucis, quam ad propositum tantae rei, mentionem apud Sacratissimam Maiestatem Vestram fecerim, nescio et reprehendi metuo. Quae tamen visa sunt mihi ex Massiliani huius conventus rumore in aliquam

considerationem esse afferenda. De quibus etiam antea saepenumero cogitavi, quum Maiestatem Vestram in hanc confoederationem sollicitari cernerem. Inductus sum pro mea fide, non solum Vestrae Maiestatis commodorum causa, sed etiam reipublicae Christianae studio, haec ad Eandem, qualiacunque sint, potius humillime perscribere, quam silentio, ut servus segnior, supprimere.

Cetera sapientissimi iudicii ac censurae erunt Vestrae Maiestatis. Mihique clementer ignoscere dignabitur, si de his cum Eadem egerim verbosius, quam subiectionem meam decuisset; etsi cum multis super haec videbor non sentire, qui de tanti Imperii magnitudine ac Maiestate ponderosius fortasse deberent sentire et commentari, quam sentiant et commententur, intempestivius Illam sollicitando in arma contra Turcam. Contra quem nisi et Divino auxilio suffulti erimus, et omnem industriam adhibebimus, artesque stratagematum intendemus, et utemur maturis atque opportunis consiliis, praevisa, praescita et summa solertia ac studio diligenti; observata etiam ratione militaris eius disciplinae; sola et subitaria vi, meo quidem tenui iudicio, contra tam potentem, tam vafrum, tam perfidum ac dolosum hostem, et periculose pugnabimus, et serius bello finem optatum imponemus.

Horum autem omnium quum imprimis consideratio et providentia a Maiestate Vestra, ut a Summo totius Christianitatis Imperatore ac duce peti expectarique debeat: Ei potissimum cum Sanctissimo Domino nostro Summo Pontifice, cum Philippo Rege Càtholico, Caroloque Christianissimo, si quid inde sit sperandum commodo publico, et cum ceteris omnibus Regibus ac Principibus Orbis Christiani curandum

erit; ut ira Dei, quae nos Turcae potentia ac tyrannide iam a tot saeculis frangit et devorat, communibus orationibus nostris et emendatione nostra in meliorem vitam reconcilietur, serioque omnes rerum Domini moneantur, edictis tantae coniunctionis et confoederationis publicis, ut a quibusque in Regnis ac Provinciis suis Catholicae religioni succurratur, et in unam uno spiritu unoque consensu concurratur. Agnoscatur quoque inter Christianos non alterius Ecclesiae confessio, quam eius, quae nobis unica ex Apostolicis, Dei miseratione superest, nimirum Romana. Quae sola nititur Verbi testimonio, et duorum summorum Apostolorum martyrio orbi consecrata. Reliquae tam multae, tamque multiplices et erroneae, aevo nostro commento Sathanae excogitatae, et pro humanis adinventionibus consarcinatae, inductaeque ad dividendum et dispergendum Dominicas oves, tunicamque etiam Christi Jesu inconsutilem dilacerandam. Cui crucifixores redemptoris humani generis pepercerunt. Sic demum optimus Imperator, eiusdem Christi vexillo, cum aquilis Maiestatis Vestrae potentissimis, et Divina ope nixis, elevato invadet hostem, pugnabitque cum eo et securiore et fortiore animo, maioreque etiam fiducia de victoria obtinenda. Ubi sic de unitate Christiana, et de restitutione eius religionis benemerebitur, ac Dei Optimi Maximi brachium favoremque et sibi et gestis suis conciliabit. Quam idem Altissimus diutissime sospitet atque felicitet. Tyrnaviae 14. Februarii 1573.

CXXIV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. febr. 14. Clementes litterae Maiestatis Vestrae Sacratissimae super juramento Magnifici domini Francisci Dobonis heri sunt mihi redditae. Eoque ipso tempore cum adiunctis meis, prout Maiestas Vestra Sacra mandabat, expedivi eas ad Barsiensem Comitatum; hortatus ipsum etiam Dobonem, ut in hoc nec Maiestati Vestrae, nec illi Comitatui Barsiensi propter communes et publicas necessitates refragetur.

Ego vero intra triduum movebo hinc Posonium ad Judicia Locumtenentiae celebranda. Quae quibusdam ex maioribus, quantum mussari intelligo, non videntur arridere, ob temporis brevitatem. Sed quia prolixius habere non potuerunt causa Sclavonicorum; dabo operam, quantum potero, ut hebdomada sancta rebus curandae animae data, post Pascha etiam procedant tot diebus, quot eis addi poterunt; nec illa, quae in Superioribus Partibus circiter festum Divi Georgii haberi debebunt, impedimentum accipiant.

Quod autem superioribus diebus Sacratissima Imperatoria Maiestas Vestra clementer mihi ternis etiam litteris suis mandarat de reformatione modi, quo hactenus servati sunt Wywarienses milites, memini sedulo. Et sum in dies in eo, ut clementissimo Maiestatis Vestrae mandato humillime morem geram. Nec multo post, ubi cura imminentium mihi Judiciorum

absolutus fuero, transigam omnia, et ita omnium statum digeram, ut inter eos aequa sint stipendia, rediganturque omnes potiores ad senarium numerum equitum; nec officia possessionum obtineant, propter quae revera, ut Maiestras Vestra est informata, plus rei familiari et otio incumbunt, quam militari. Accedentibus etiam odiis, quibus ita sunt invicem, ut quotidie dissensionibus contendant; stipendiarii enim invident officialibus, officiales vero stipendiarios minoris se faciunt. Nec alia maiore ego etiam fatigor molestia, quam ut eos contineam in concordia. Ne huc ascribam, quantas quidam ex officio utilitates percipiant, ego vero et coloni mei detrimenta; dum officiales ipsi miseros expellant, ac in servitutem redigant, nec tueantur a violentis. Negligentius et proventus meos provisori meo administrantes; aliaque idgenus committentes multo plura, tanquam de suo.

Percommodum itaque erit, ut ea conditione milites quoqne archiepiscopales sint, qua sunt et Maiestatis Vestrae, et aliorum, qui tenent finitima loca; causaeque tollantur ex eis invidiae occasione officiorum huiusmodi, quae nullibi dantur militibus, nisi Wywarii. Quod per abusum fuisse factum, certum est. Abusus tamen is ut cesset, ego curabo quam primum summa diligentia. Verum quum in curia quique eorum peculiares patronos habent, qui favent illis aliquando, non sibi, turbatione finium; aliud habentes a praesidibus, aliud ex curia referentes. Quod ne omnino fiat, Maiestas Vestra commode et clementer faciet, si eiusmodi praxes non admittet, nec admitti patietur. Sunt enim damnosae; et rationes Dominorum infirmantur, subiiciunturque subiectis suis.

Quoniam autem iidem officialcs mei aegre con-

descendent ad hunc novum ordinem, sollicitabunt memoratos suos patronos: ideo volui humillime praemonere Maiestatem Vestram, ne locus eorum petitionibus detur, quum in curiam venient aut scribent. Leniter interim et ego rem tractare aggressus sum, ut eam transigam sine strepitu: tametsi vix septem aut octo erunt, qui obsistent. Sed quia reliqui, qui sunt stipendiarii, multo sint plures, qui hunc ipsum ordinem etiam desiderant: non est dubium, quod ii pauci sine magno negotio acquiescent; modo ita expediantur ex curia, si in illam venient, ut non exorent quod postulabunt.

Est et aliud praeterea, quod audio fieri a quibusdam praefectis finitimis non parvo cum damno Vestrae Maiestatis. Nimirum solere eos in conducendis militibus tres vel quatuor vel etiam plures menses conventioni eorum ascribere, quam quo conducti sunt, et postea stipendia eorum mensium usibus suis excipere; de annis vero militum integris aliam tenere rationem. Quod an sit verum, non affirmo; sed relata tantum refero. Non erit tamen praeter rem, si per Commissarios de his inquisitio habebitur. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet et felicitet. Tyrnaviae 14. die Februarii 1573.

CXXV.

Alegri Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Alegrium Medicum.

Egi cum civibus Civitatis huius summo et conatu 1573. febr. 14. et studio, pro quibusdam litteris tuae fidei apud eosdem depositis, quemadmodum per epistolam tuam me petieras, ut eas tibi opera mea reddi curarem. In quo vel ab eo tempore, quo hanc cognovi voluntatem tuam, ita eosdem exercui petitionibus meis, ut et me et illos fatigaverim; adhibens etiam pollicitationes varii mei officii, quod aliquando ex me in eos magno eorum commodo proficisci posset. Idque etiam in causa est, quod serius tibi respondeam. Cupidus enim oppido gratificari tibi, omnem (ut dici solet) lapidem movi, nihil etiam intentatum reliqui, ut id suae benevolentiae mihi declarare non graventur. Frustratus tamen omnibus, illud tantum mihi responderunt: Rem sibi tecum incidisse et gravem et periculosam; nec ita velle te a fidei tuae obligatione liberum facere, ut, occurrente tibi occasione quappiam accomoda, vendicares tuas, nescis quas, iniurias. Quod responsi quum mihi fecissent bis, ter, quater, et in fine quoque negassent apertissime: desii laterem lavare; dolens admodum, quod te huius tui voti compotem facere non potuerim.

Ad reliqua non est opus responsione prolixiore; sed ago tibi maximas gratias, quod me tanti facis, quanti ipsemet non facio. Quia tamen hoc argumento

testaris, quod me in amicitia tua summo habeas loco; de quo nunquam dubitavi: easdem laudes, quibus me ornas tanto studio, habui sane quam gratissimas; animum potius tuum, quam rem ipsam in me collatam contemplatus. Ut tamen et in hoc tibi ex parte aliqua gratificer, rem quoque non reiicio. Quum omnes mortales, qui honori atque existimationi student, ducantur etiam laudibus, tametsi cautius, ut eludant detractores atque invidos.

De tuis vero meritis aeque tibi assentior. Quoniam in mea superiore quadriennio gravissima aegritudine eam curationem adhibuisti, cui nihil omnino defuit, quod adhibendum fuit a quovis excellentissimo medico. Nec tam posterioribus remediis tribus, quibus convalui, quam prioribus, quibus morbi mei magnitudinem tu potissimum tua industria curationeque sic sustuleris, ut, si quaeppiam eius reliquiae in imbecili corpore supererant, vi omni exutae; ille potitus est triumpho, qui fatigatum ex toto propulsavit. Ne tamen et tu parte tua priveris triumphi huius: haec ad te, ut clare, ita et sinceriter exaravi. Vale. Tyrnaviae 14. Februarii 1573.

CXXVI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Ego nudius quartus redii Tyrnavia Posonium 1573. febr. 23. Judiciorum Locumtenentiae causa, et iam in dies litigaturos expecto. Ceterum non diu est, quod intellexi, plebem rusticam arcium Zumzidvar et Ztubizae in Sclavonia adeo esse commotam et auctam, ut iam maiora affectet et conetur agere, quam quae causa Magnifici domini Francisci Tahy causa est attentare; sic ut seriam secessionem et seditionem moliatur in ea provincia. Quod malum quum sit valde periculosum, si mores et naturam subditae gentis nostrae diligentius expendamus; mature est illi occurrendum, idque multo ante, quam sibi iustam quampiam massam contrahat. Videndum tamen est prius, vine an mitioribus rationibus agendum erit, ut summoveatur. Vi enim si agetur res; multa, quae nunc fortasse non considerantur, subsequi poterunt propter alia mala, quae saeviunt per Hungariam. Quia rusticus ardor, ut est sine authoritate et iudicio; ita ubi semel temeritatem cuiuspiam flagitii aggressus fuerit, furit in incoepto ut effrenis et exterritus equus, nec desistit, antequam aut occidione tollatur, ant tali malo viam aperiat, quod postea magnis etiam rationibus summoveri non possit.

Ac si vis potior videbitur ad hoc malum extinguendum, magna et subita, et inclementi utendum erit; nec vel dies unus, si fieri poterit, detur morae, ne la-

cessitus et exacerbatus agrestis furor parva vi succendatur magis, et ex longiore nostrae rei conficiendae mora maiores vires sibi contrahat, et ad subiiciendum reddatur difficilior. Sed in incertum experiri vim, quum sit metuendum, ne vel cum Turcis occulte habeat aliquid transactionis, vel etiam cum aliis, quorum tot interdum querimoniis Comitiorum tempore Maiestas Vestra fatigetur, vel ex clade subditorum maiores tumultus in Regno suscitentur, quam qui mediocri negotio supprimi poterunt, maior quoque iactura eius genti inferatur, quam quae facile etiam magno apparatu reparabitur: humillime putarem, pari quidem celeritate, sed mitiore ratione, ut sese summittat, tentandam esse plebem. Idque persona non mediocri, sed summae authoritatis interposita. Ac si liceret mihi eam nominare, Serenissimum dominum Archiducem Carolum censerem fore ad id incendii extinguendum peridoneum; qui ut vicinus Princeps, et Maiestatis Vestrae frater, dolens eiusdem plebis vices, et ei metuens provinciae a periculo, curaret per suos consilio et iudicio, locoque digniore pollentes viros, cum eadem agendum plebe; nimirum, velle se apud Maiestatem Vestram pro compositione omnium eorum, quibus eadem undecunque, et quibuscunque de causis premeretur, interponere. Offeret etiam se acturum, ut primis Comitiis Maiestas Vestra Serenitatis Eius suasu esset clementer curatura, quo eiusdem statui et libertatibus commodius consulatur; ac legibus et justitia deinceps a suis dominis conservetur. Quia (ut audio) hoc ipsum dumtaxat inclamat, dum a furore revocatur: „Justitia, Justitia!“ Quasi hoc solo malo laboraret.

Et sane, Clementissime Imperator, non immerito de hoc lamentantur. Quoniam apud nos pecora melius et honestius habentur a suis dominis, quam hoc genus subditorum. Quumque miseros a tyrannide Turcica haud quaquam tueri queant, eodem modo eosdem expilant et in servitutem redigunt, quo ipsi Turcae. Hisque gravaminibus nequeuntes iam resistere miseri, devoverunt se huiusmodi praecipitiis, atque utinam non etiam Turcicis confisi auxiliis. Cui malo atque periculo ut Maiestas Vestra pro natura sua benignissima, et pro suo sanctissimo instituto, lenitate potius quam severitate medeatur: putarem hoc statu rerum Regni sui Hungariae fore consultius, quam aliqua poena duriore. Data etiam lege suo tempore eorum dominis magis et Christiana, et humana, qua imposterum eis praeesse debebunt. Quia iam (ut ubique lamentantur) tot extorsionibus aeque dominorum naturalium atque hostium premuntur: ut nisi providentia et pietate Maiestatis Vestrae potius, quam summo iure illorum insipientiae succurratur; verendum est (quod humiliter arbitror), ne demum ex hoc et gentis Hungaricae ruina, et fortasse Regni etiam ultimum nauffragium causetur; deleta plebe, aut sic in rabiem compulsa, ut ad postremum nec deleri, nec sedari possit. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 23. Februarii 1573.

CXXVII.

Lisztlıy János győri püspöknek Verancsics Antal.

Ad Reverendissimum Jauriensem.

1573. febr. 23 Litteras super collatione honoris Comitatus Hontensis accepimus. Quo tamen facile carere potuissemus; quum ex aliis quoque plus laboris, molestiarumque et servitutis in dies, et in omnes ferme horas percipimus, quam utilitatis. Postquam nihilominus ita clementer placuit Sacratissimae Suae Maiestati, nosque potius Comitatus ille in Comitem suum habere voluit, non eum ambientes, quam alium quempiam, cui venisset optatissimus; ut non potuimus, sic etiam reffragari non debuimus. Etiam aggressi sumus curare omnia eius legitima.

Magnificus dominus Joannes Choron quod se subduxit a iudiciis publice electus, et constitutus, veremur ne sedes defectum patiatur; si alii, qui neque electi, neque constituti sunt, idem facere voluerint. Monialium quoque Vasarheliensium dilationem accipiet negotium. Nos ut poterimus, pergemus nostro in officio.

De rebus novis, quas ad nos perscripsit, habemus gratias. Nec habemus alias, quas hinc ad Reverendissimam dominationem Vestram possemus dare, quam quod hae nostrae quoque partes coniectae sunt non in mediocrem sollicitudinem ob insurrectionem Slavonicae et Croaticae plebis. Cui malo quomodo occurratur sine periculo reipublicae nostrae, non facile assequimur

iudicio. Quoniam si armis petenda erit, delebitur cum Regni damno; si compositione et tractatu, in maius efferretur, ubi timeri se animadverterit. Verum quoniam tantum facinus motu suo peculiari, vix credo, quod attentare fuisset ausa, nisi aliunde esset inducta. Sive itaque hoc eius flagitium armis est compescendum, sive mitiore ratione, utervis modus expedientior fore videbitur, magno et iudicio opus est, et celeritate non minore, antequam augeatur in massam, et commentum Turcicum detegat ausis maioribus. Quo potissimum arbitramur, esse instructam, ut sic demum Hungariae reliquiis novo astu vim inferat. Idque ex eo coniecturae capio, quod uno fere tempore, et haec ipsa plebs effudit se in hunc motum, et Turcae incoeperunt rumores dispergere, eos hoc anno in Hungariam quoque expeditionem habituros. Et tametsi non soleant Turcae uno tempore terra, et mari gerere bellum generale, praesertim mari tanta christianitatis classe occupati; occasiones tamen quia ad multa etiam insolita consueverunt aliquando potentiores impellere, haec illis omni studio, conatuque quam maximo et quam celerrimo subducatur, oportet. Nec rei ullum tempus interponatur morae, quo prius plebs ipsa aut ad officium revocetur, aut subacta dispergatur, quam Turcae accurrant ei auxilio. Dux autem Saxoniae, quid istic egerit, et cur excurrerit Viennam, vellem scire, si non sint secreta. Caeterum si hic possimus Reverendissimae dominationis Vestrae gratia, nobis mandet. Et foelicissime valeat. Posonii 23. Februarii.

CXXVIII.

Zsamboki Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Joannem Sambucum.

1573. febr. 25. Misi tibi vinum diu iam donatum; quod, credo, arridebit. Est enim ex pluribus delectum, et mea ipsius censura dignum palatu tuo iudicatum. Adhibui enim peculiare studium, ne te falleret opinio, qua es de mea erga te benevolentia. Quod autem serius sit missum: hyberno tempore, quod frigidissimum habuimus, habemusque etiam modo ad stuporem omnium mortalium, prohibitus sum, quemadmodum antea etiam scripsi tibi; metuens, ne vectura gelu fuisset vitiatum, quo fere omnia elementa obriguerant.

Litteras tuas, quas ad me dedisti, omnes accepi; nec ad eas prius tibi respondere volui data opera, quam Posonium redissem, et vinum mittere potuissem Danubio glaciebus resoluto. Ignosce itaque huic tarditati, quae in te non tui incuria, sed iam enumeratis causis commissa est.

De novis rebus, quas ad me perscripsisti, habeo gratiam; petoque, ut cures, quo in posterum quoque saepius hanc promereare gratiam. Et maxime, si quid laeti habueris, quod et ex Polonia expectamus, et de classe speramus. Vale, et Georgiano felix fruere; nos ames; tibi non desis; et praesentis saeculi statum cum omnibus suis turbis atque indignissimis Christiano nomine tumultibus, memoriae commendare non omittas. Posonii 25. Februarii 1572.

CXXIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaëque Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater, fidelis Nobis 1573. febr. 25. sincere dilecte. Accepimus et intelleximus binas vestras litteras; quarum unis nobis respondetis de instituendo novo ordine solutionis militum Wywariensium; alteris vero gratias agitis de vestri in Urbe Romana promotione. Quantum itaque ad Wywariensium negotium attinet, super eo respondebimus vobis propediem ex Consilio Nostro Bellico. Promotionem autem vestram libenter et ex animo suscepimus, eamque meliore quo fieri potuit modo fecimus. Quod vero summum vestrum studium, operam atque diligentiam vicissim pollicemini, agnoscimus gratum vestrum animum, neque ullum habemus dubium, quin ea quibus vos commendatis, omni tempore et occasione etiam re ipsa praestituri sitis. Accepimus denique scriptum quoque illud, quo nobis ostenditis, qualem de rebus confoede ratorum contra Turcam feceritis discursum. Quod quidem scriptum libenter perlegimus, et vestram hac quoque in parte curam atque sollicitudinem grate accepimus animo. Quae vobis ita respondere voluimus. Datum Viennae vigesima quinta die Februarii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, necnon Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

Posonii.

(Redditae Posonii prima Martii 1573. V.).

CXXX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1573. febr. 27. Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Ea, quae de insurrectione rusticorum in Sclavonia, et tumultibus per eos concitatis ad Nos scripsistis, quaeve de compescendis et sedandis illis in medium consuluistis, clementer intelleximus. Sed quum de his iam pridem per Serenissimum Archiducem Carolum, fratrem nostrum charissimum, fuerimus edocti: e momento non praetermisimus eam de singulis facere provisionem, ut opera gentium Nostrarum et Serenitatis Suae tumultus isti iam dudum sint repressi et sedati; ita ut nunc, quantum ad rusticos,

omnia in partibus illis sint pacata et tranquilla, caesis illorum, ut Nobis dicitur, plus minus quatuor millibus, non sine gravi et publica Regni iactura, quum aliter fieri non potuerit. Ceterum alteris ex litteris vestris intelleximus ea quoque, quae de transfuga quodam per vos detento ad nos scripsistis. A cuius generis hominibus cum summe cavendum sit; eo quod fraude et proditione illorum recens vel his saltem diebus praebitum sit exemplum: volumus, ut illum huc afferendum curetis, cum denotatione eorum, quae istic fassus est. Datum Viennae die vigesima septima mensis Februarii anno Domini millesimo quingentesimo septuagessimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

(Redditae Possonii prima Martii 1573. V.).

CXXXI.

Verancsics Antalnak Liszthy János.

1573. febr. 28. Illustrissime Domine, patrone observandissime, salutem et servitiorum meorum commendationem. Accepi litteras dominationis Vestrae Reverendissimae; una cum iis, quae ad Sacram Caesaream Maiestatem, dominum nostrum clementissimum pertinebant: quas Suae Maiestati reddidi, et responsum ad illas eiusdem ex litteris Suae Maiestatis propriis dominatio Vestra Reverendissima cognoscet. De tumultibus rusticorum Sclavoniae, video Eandem tardius, et non prius quam illis iam sedatis, cognovisse. Ut autem sciat, quomodo res acta sit: paucis, ut Caesar habuit, ostendam.

Dominus Wesprimiensis cum nonnullis sibi adiunctis Commissariis aliquanto tardius, quam oportuisset, cum instructione Suae Maiestatis profectus est in Sclavoniam, causa controversiarum, quas Tahi cum colonis suis habet. Qui cum pervenisset ad Zomzedwara, neglecta iustructione Suae Maiestatis, qua ipse et collegae sui iubebantur in Zomzedwara soli inter Tahi et colonos tractare: hosce tractatus detulerunt ad Regnicolarum Conventum, qui eodem fere tempore per Dominum Zagrabiensem Banum fuerat promulgatus aliorum quorundam negotiorum causa. Congregatis Regnicolis vocati sunt per Commissarios rustici Zomzedwarienses, et proposita illis, quae Caesar iusserat. Illi oblato scripto respondent, querelas suas se Maiestati Suae iam antea obtulisse; de illis factam fuisse inquisitionem; et veras esse, fuisse compertum,

nullam tamen justitiae executionem subsecutam; sese amplius nec Franciscum Tahi, nec haeredes suos pro dominis habituros; velle tamen Suae Maiestati, vel cuicunque praeter Tahi iusserit, obedienter in omnibus parere et servire. Super hoc responso exclamante Tahi et protestante; Regnicolae, nescio cuius iussu, non certe Suae Maiestatis, tulerunt sententiam, qua rusticos condemnarunt in nota perpetuae infidelitatis, et simul omnes proscripserunt. His consternati rustici, illico insurgunt, et ad arma conclamant; quod neutiquam tolerari potuisset. Verum eodem momento adiungunt se illis rustici Stiriae quoque et Carnioliae (nam initio praeter Zomzedwarienses nemo rusticorum Sclavoniae insurrexit) usque adeo, ut brevi numerum sedecim millium compleverint, castra obsidere, nobiles spoliare, et illorum bona diripere, et tandem omnium subditos, ad quos venissent, cum ipsis coniurare coegerunt; nolentes autem hostium loco habuerunt. His visis Dominus Wesprimiensis per postam huc advolat haec indicaturus. Interim vero rustici procedunt, et dominus Banus inspectat, hinc a Sua Maiestate commissionem expectans. Sed Sua Maiestas iam antea de periculo per Serenissimum Archiducem praemonita, de omnibus ad extinguendum hoc incendium necessariis providerat. Nec segnius interea Archidux rem per suos curabat, ita ut divisis in tres vel quatuor partes rusticis, pars illorum maior ab Wskokis, pars ab aliis militibus Serenissimi Archiducis, et pars a militibus sub Bano agentibus fuerint in fugam adacti, et in ea trucidati, ut Caesari allatum est, usque ad quatuor millia. Rusticis hoc pacto profligatis et dispersis, tumultuque sedato, milites Bani incendio grassati dicuntur in pertinentiis arcium Zomzed et Zamobor sine ulla necessi-

tate; ita ut maior pars villarum dicatur incinerata. Nunc omnia sunt quieta et tranquilla. Et sic breviter habet dominatio Vestra Reverendissima totius huius tragoediae historiam.

Tota Sclavonia maledicit Tahio; sed et Commissarii imprudenter egisse videntur, qui instructionem Suae Maiestatis neglexerunt. Nisi enim rustici Zomzedwarienses Regnicolarum sententia consternati insurrexissent, ceteri eorum exemplo non fuissent tumultuati. Dominus Wesprimiensis, vir alioqui bonus et syncerus, arte nonnullorum facile flecti et perduci potuit, quo illis placitum fuit. Sed haec, quam dixi, clades insigni cum Regni damno inde accidit.

Rerum novarum nihil habemus. Dux Saxoniae Elector discessit; nec intelligo aliud, quam quod solus invisendae Maiestatis Suae venerit. Serenissimum Regem cum Archiduce expectamus ad sequentem septimanam. Infelix ubique Tahi, sed forte non sine suo merito, nuper castellum suum Zechen amisit, sua negligentia, et proditione duorum transfugarum. Opto dominationem Vestram Reverendissimam vivere felicem; cui me et servitia mea plurimum commendo. Viennae XXVIII. die mensis Februarii anno Domini M. D. LXXIII.

Eiusdem dominationis Vestrae Reverendissimae

addictissimus servitor
Electus Episcopus Jauriensis mp.

CXXXII.

Verancsics Antalnak a Pisai bibornok.

Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor come fratello!

Ms. Ruggiero Diotalevi segretario di Vostra Signoria mi ha rese le sue amorevolissime lettere di XXI. di Dicembre, et à bocca fattami certo, quanto le fusse caro quel poco ch' io feci alli mesi passati nelle sue espeditioni. Le quali cose, come fussero fatte da me, come toccanti all' officio mio per commodo d'ogni Prelato, et particolarmente de buoni et virtuosi, pari a Vostra Signoria, non ne aspettavo altra gratitudine Ma poi che hora la veggo esser in lei a tal grado, non posso se non riconoscerla dalla sua somma bontà, et ringratiarnela, come faccio, et certificarla, che se per il passato senz' altra sua ricchiesta mi sono in in alcuna cosa operato a suo beneficio: hora lo farò in ogn' altra tanto piu prontamente, quanto io sò, che è desiderato da Vostra Signoria; alla quale, perche mi stimo, che il detto suo segretario darà piu ampio ragguaglio di questa mia buona volontà con lei, non dirò altro, sol che prego Dio, che le conceda ogni felicità; et me le raccommando di tutto cuore. Di Roma alli XXVIII. di Febriaio M. D. LXXIII. 1573. febr. 28.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima

come fratello
Il Cardinale di Pisa.

Kivül: Al Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor come fratello l' Arcivescovo di Strigonio.

CXXXIII.

Lindvai Mihálynak Verancsics Antal.

1573. febr. 28. Egregie nobis sincere dilecte salutem. Pervenisse te incolumem Wywarium, et a toto isto praesidio exceptum, deductumque in arcem fuisse honorifice, libenter audivimus. Hancque operam nostri Capitanei etiam laudavimus, et ab eo bono animo accepimus. Jam itaque accinge te ad tuum munus exequendum. Cures diligenter, non solum ut redditus nostri bene administrentur, sed etiam subditi regantur atque gubernentur.

Acervi autem quod damnum passi sunt, antea et intelleximus, et gratias illis nullas habuimus, quorum id culpa acciderit. Gregorium itaque Wyncharyth iam hic non detinebimus, sed expediemus primo quoque tempore. Memineritisque omnium acervorum damnum autentice pervidere, annotare, et cum protestatione notum facere; quia requirentur adhuc a nobis, qui tecturam eorum neglexerunt.

Acervos Tardosheddienses quod fecisti triturare, approbamus; et detis operam, ut et in arce comeatus sint, et solutiones militum suppleantur ubi in pecuniis defecerint. Stramina quoque, quae ibidem fuerunt, quod in pecunias convertisti, approbamus; hortamurque, ut ea pecunia, quam in adventu tuo a Ladislao Wsaly de vinorum pretiis accepisti, plures compares, et contentes milites.

Robora et ligna, quae sunt a Capitaneo nostro subditis nostris imposita, enitaris omni studio, ut ea

administrentur subito, ubi viae solidiores reddentur. Nos etiam hinc aliam quoque materiam curabimus, ut operas Wywarienses citra omnem moram, Deo bene iuvante, aggrediamur. Cures quoque summa diligentia et statim, ut nobis, usuique nostro peculiari disponas quam optima vina poteris in isto nostro cellario, et satis copiose; ne quum istic erimus, mala, turbida, et recens hinc inde advecta bibamus; eaque ita custodire facias, ne a quoquam violentur.

Praeterea nobis sunt piscinae in istis partibus copiosae. Quare da operam, ut statim quatuor vasis bonis facias nobis salsari, et duo ex eis Tyrnaviam, duo vero Posonium mitti; quo habeamus victum per haec praesentia ieiunia sustentanda. Neque hoc diu differas. Habita etiam cura, ut nobis pisces scutellares non deficiant. Et quia Gwtenses et Noszvadienses complures dies Veneris omiserunt, quibus eosdem pisces scutellares nobis non administraverunt: nactus tempus oportunum, advoces eos, et videas ex cedulis, quantum nobis debeant, nobisque etiam satisfieri cures. Quia et surdi, et negligentes sunt ad ea, quae nobis debent.

Habeas diligentem curam de usonibus, quia iam post glacies tempus erit in quadragesima eorum piscationis.

Postremo venit ad nos Joannes Naysteter Viennensis civis, qui nescimus quae, a te exigit sua privilegia. Ut itaque rem planius cognoscas, et ei respondeas, ne nos molestet: supplicationem eius ad te misimus. Vale. Posonii ultima Februarii 1571.

Leporem et fasianum accepimus; et quia Imperatoria Maiestas exigit a nobis fasianos, perdices, et

Caesareas aves vivas, sicuti a Capitaneo nostro intelliges: cures emendos, si aliter eos assequi non poteris.

Electus Strigoniensis mp.

Kivül: Egregio Michaeli Lyndvensi Administratori bonorum et proventuum nostrorum Archiepiscopatus nostri Strigoniensis, nobis sincere dilecto.

CXXXIV.

Nagyszombat város polgárainak Verancsics Antal.

Ad cives Tyrnavienses.

1573. mart. 2. Edocti sumus certis ab authoribus, adolescentem Galli sacramentarii haeretici filium David nominatum, qui apud Georgium Dobos concivem vestrum diversatur et officio paedagogi fungitur, scholam instituisse, et scholasticorum non contemnendo numero coacto, publice in vestra docere Civitate. Idque contra omnem opinionem et expectationem nostram; quum a vobis discedentes non praetermiserimus admonere vos huius negotii; ne tantam cuippiam in vestra Civitate vel civi vel externo licentiam permitteretis. Estque nobis humanissime a vobis responsum, vos id nemini omnino permissuros. Qua fiducia nos etiam nunc firmiter freti, nequaquam auditis fidem adhuc adhibuimus. Verum quia audacia in liberis hominibus saepenumero exce-

dit, et a recto deviat: hortamur vos, ut si quid huius periculosae licentiae exortum est in aliquibus apud vos post discessum nostrum, occurratis vestra authoritate, ne illa procedat; sin nos informati sumus minus vere, edocete nos litteris vestris. Inhibeteque et concives vestros a quibusdam, quae ad eos non pertinent, et istos adolescentulos obiurgate, ne prius sint magistri quam discipuli, ne se in ea ingerant, quae maiorum quidem laicorum non sint, nedum eorum, qui necdum sciunt, quid sit quod usurpent. Edocete itaque de his nos, quos certe fraterne amamus in Domino. Et bene valete. Posonii 2. Martii 1573.

CXXXV.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Culpa Magnifici domini Tahy de amisso castello 1573. mart. 6.
Zechen tanta est, ut poenam effugere nequeat; nisi si gratiam apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem inveniet. Tot monitis et mandatis Maiestatis Vestrae de non erigendo eodem castello, et de distrahendo, postquam illud invita eadem Maiestate Vestra erexit, non paruisse, neque necessario praesidio custodivisse: impegit procul dubio in crimen inobedientiae valde magnum. Nec quisquam nostrum, qui de clementi mandato Maiestatis Vestrae opinionem super eo ferre

debuimus, fuit, qui non hanc eius inobedientiam cum negligentia improbaverit; quemadmodum ex communi nostra opinione Maiestas Vestra Sacratissima uberrime clementer intelliget. Idem autem dominus Tahy, si in peculiari servitio Maiestatis Vestrae quoad munus militare fuisset ascitus, longo processu non fuisset opus; quum eum semper tenere potuisset, quum libuisset. Verum quia huic vinculo non fuit obnoxius: leges Regni ita dictant: ut similes arcium amissores citati, et in Diaetis Generalibus conveniantur, iudicentur et puniantur. Qua opinione quum ego etiam fuerim, et sum: haec pauca volui ad Sacratissimam Maiestatem Vestram Imperatoriam humillime perscribere. De hac autem nota habetur in Tripartito; in Decretis quoque Regum Mathiae, Vladislai, Ludovici et Divae memoriae Ferdinandi; ubi videre etiam est, quantopere laborarunt Serenissimi antecessores Maiestatis Vestrae, ut huiusmodi delicta ad aliorum exempla impunita non relinquantur. Sed quoniam haec omnia stant in gratia et in benignitate Maiestatis Vestrae; non est, quod vel ego, vel alii quicquam loquantur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet.

CXXXVI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Judicia bene et quiete procedunt. Nec iam deest frequentia; maneque ordinariae tractantur causae, a meridie vero extraordinariae: curoque, quantum possum, ut omnibus mea ex parte satisfiat, et procedant omnia sine contentionum dissidiorumque strepitu. 1573. mart. 6.

Sed quoniam nunc me maiores sumptus facere oporteat, quam consuetos et privatim: supplico humillime, dignetur Sacratissima Maiestas Vestra clementer mandare huic Camerae Hungaricae, velit mihi succurrere proventuum meorum nomine, qui mihi ex eadem Camera penduntur. Triennio iam integro percepit decimam meam Comitatus Geomeriensis, nec ad hanc diem plures ab ea habui, quam florenos mille et centum. Simili modo laboro etiam cum Scepusiensi. Nec aliud et ab hac, et ab illa refero, quam verba et pudorem; quotidie portas earum ministris meis obsidendo. Multis omnino, quod dent, saepenumero habent; mihi quod dent, nunquam habent. Et sic mea necessitate aliena commoda curant: ego verbis, promissis, et dilationibus contentus esse debeo. Quare humillime supplico, dignetur mihi Maiestas Vestra Sacratissima clementer provideri mandare, aut decimas meas facere liberas. Quum certe tot oneribus sumptuum (quod humillime dico) non sufficio. Fovere enim duo praesidia, ex piseto parum habere, et privari

tum decimis tum earum pretiis; Maiestas Vestra Sacratissima dignetur clementer expendere, quantas opes habere possim, quanta commoda. Eoque etiam plura patior, quod rarius conquerar. Nollem ita molestus esse Sacratissimae Maiestati Vestrae, ut impudens iudicer. Meae itaque modestiae, supplico, adsit benignitas Maiestatis Vestrae; quoniam profecto premor longe magis, quam gemo. Nam et duo praesidia ad viginti millia mihi exhauriunt; pisetum sic annuatim magis ac magis argento spoliatur, ut iam ex eo nec tria millia proveniant; pensio tamen necesse est ut fiat sine omni defectu, cuius solius causa cogor pecuniis esse egenus. Iterum itaque humillime supplico, dignetur me Maiestas Vestra benignitate et pietate sua sublevare. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 6. Martii 1573.

CXXXVII.

A királyhelytartói törvényszéknek Maximilián császár.

Maximilianus secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

1573. mart. 9. Reverendissime, Spectabiles, Magnifici, Egregii et Nobiles fideles Nobis dilecti. Ex adiecto exemplo litterarum donationalium littera A signato intelligetis, quomodo praeteritis mensibus cum Andrea Balása,

tutore pupillarum Gasparis quondam Seredy iunioris ratione bonorum per defectum seminis ad Nos devolutorum transegerimus, illisque actionem Nobis eorundem ratione competentem remiserimus. Tametsi autem non futurum putabamus, ut ipse Balasa eius transactionis causa, quae tota ad commoda dictarum pupillarum, quae et ipse ex munere tutorio pro viribus promovere tenetur, pertinet, et quam iam acceptarat, quid amplius moveret; tamen et antea, et in Diaeta Posoniensi graves eius rei causa querelas apud nos habuit, suppliciterque institit, quo habita ratione conventionis tempore matrimonii contracti cum vidua dicti Seredy matre pupillarum cum cognatis ipsius habitae, meritorum et damnorum quoque gentis suae et propriorum benigne assentiremus, quo saltem nomen matris pupillarum, consortis suae, pro dimidia parte, et praeterea evictionis cautio omnium eorum bonorum nomine insereretur. Quam ipsius supplicem petitionem cum vobis tempore dictae proximae Diaetae donuò consultandam proposuissemus, meministis et petitionem ipsius quoad partem dictae uxoris ipsis donationalibus inserendam, haud iniustam vobis visam, et evictionis quoque cautionem adversus extraneos impetitores non denegandam quoque vos censuisse; prout ea omnia, quae ad dictam ipsius supplicationem et vestram sententiam pertinent, latius ex scripto B. signato cognoscetis.

Cuperemus quidem pro nostra in omnes fideles nostros, potissimum autem eos, quorum gens, vel qui ipsi de Regno isto, antecessoribus nostris, nobisve bene meriti sunt, ipsi Balasae etiam, benigne in hoc negotio ulterius gratificari; quemadmodum et ipsius imprimis respectu transactionem istam iis conditionibus,

sub quibus facta est, admisimus. Verum cum graves nobis occurrant causae, partim ad nostram, partim ad pupillarum indemnitatem, quarum tutela nobis incumbit, pertinentes; de quibus fortassis in prioribus nostris consultationibus non satis fuistis admoniti: visum est nobis, declaratis nunc iis, negotium ipsum denuo vobis proponere. Mandantes vobis benigne, ut eo in pleno consilio diligenter ac mature discusso, nobis declaretis, quid in eo faciendum putetis; quo simul et nostrae, et pupillarum indemnitati consuli, et ipsius quoque Balasae petitioni aequa ratio haberi possit.

Principio itaque, quod ad nomen consortis dictae Balassae ipsis donationalibus pro integra dimidietate bonorum Seredianorum inserendum attinet; non considerato etiam, quod ita ea pars bonorum eo tardius ad nos iterum devolvetur; non apparet, quomodo id sine evidenti pupillarum fraude, quarum indemnitati pro supremi tutoris, quod gerimus, officio consulere tenemur, futurum sit, cum dicta uxor Balassae in bonis, de quibus hic quaestio est, utpote non pignoratitiis, sed propriis et perennalibus, nulla ratione succedere alias posse dicatur. Unde quanta eidem pars in dictis donationalibus ascribetur; tantam ipsis pupillis iniuste decessuram manifestum videtur; transactio autem, quae intercessit cum Balasa pupillarum nomine, dictae ipsius consorti nihil tribuere possit, cum non pertineat, nisi ad eos, qui in re illa, de qua transigitur, ius habere possunt; quod ex praedictis in hoc casu ex parte dictae consortis non est. Unde non satis etiam intelligimus, quo pertineant illa verba in novissima vestra opinione posita, quod ipsa consors Balassae in dictis bonis etiam aliter ius habuisse credatur. In eoque latiore explicatione indigemus.

Neminem quoque hic movere debere putatur, quod bona haecSerediana per defectum seminis ad nos devoluta dicantur, ideoque in nostra potestate situm esse, de iis pro voluntate nostra disponendi; quod ita quidem haud dubie esset, siquidem lis super dictis bonis incoepta, jure decisa, nobisque ea per sententiam adiudicata fuissent. Id autem cum factum non sit, plane transactionem cum tutore pupillarum ea de re initam ad alios, quam easdem, pertinere non posse, non videtur obscurum.

Quod autem ex parte Balasae dicitur, tempore contracti matrimonii se ita cum cognatis Seredianis convenisse, ut impetrata transactione a nobis pars bonorum matri pupillarum cederet; neque ipsum multum illi patrocinari posse videtur. Nam praeterquam quod eius conventionis nullum evidens documentum hactenus protulit; eam quoque in praeiudicium pupillarum fieri non potuisse, satis manifesti iuris videtur.

Praeterea quod idem Balasa asserit, se non exiguam partem eius summae, quae nobis transactionis causa soluta est, de suo numerasse; quam nisi hac ratione ei succurratur, amissurus sit; consortem praeterea suam in debito Debrecensi septuaginta quinque millium florenorum Rhenensinm partem tertiam ad se iure pertinentem nobis remisisse: neque hoc satis vidétur, ut propterea pars bonorum Seredianorum pupillis adimi debeat. Nam primo de summa, quam in transactionem se de suo contulisse dicit, nihil docuit. Deinde Debrecianum debitum liquidum non est, ac plerique Consiliarii nostri Hungari in ea opinione sunt, ut eius nomine a nobis peti nil posse existiment. Quod si maxime de pecunia ab ipso collata constaret; ipsum quoque debitum Debrecianum controversiam

non pateretur: tamen nulla ratio admittere videtur, ut propterea pupillis in pupillari aetate existentibus pars bonorum immobilium adimi, et tutori seu tutrici in solutum dari possit vel debeat. Sed id, quicquid est; ac simul quoque, quod in ipsius gratiam pupillis in transactione remissum apparuerit; id totum in rationes tutelae deduci, in iisque ex legibus Regni liquidari debere, merito iudicatur.

Ac hactenus quidem de iis, quae nobis circa primum membrum Balasianae petitionis occurrunt.

Ad alterum, promissionem evictionis scilicet, quod attinet: ut omittamus, quod aliter cum eo convenimus; tria praecipue sunt, quae nos ab eo onere iustissime excusare videntur.

Ac primo quidem, quod ea bona, de quibus hic controversia est, multis retro annis in manibus Regum antecessorum nostrorum, seu nostris non fuerunt; sed rebellibus Regni adempta, eiusdem fidelibus partim pretio, partim ex gratia collata sunt, neque ulla litteralia instrumenta, ex quibus defensio institui posset, apud manus nostras habentur.

Deinde ipsi Balasae seu pupillis ipsis bona haec non vendidimus, nec de manu nastra tradidimus; verum tamen actionem nobis competentem ipsis in possessione existentibus ex speciali gratia remisimus. Quo casu evictionis onere nos jure aggravari nos posse; non est, qui facile dixerit.

Tertium est, quod superioribus annis consimili plane ratione cum Magnifico quondam Càspare Seredy iuniore, pupillarum patre, de iisdem bonis transactum est.

Non solum autem evictionis promissio a divo quondam Ferdinando, patre et praedecessore nostro

Rege Hungariae felicissimae recordationis tum temporis, prout ex litteris donationalibus tum expeditis, quarum hic exempla sub litteris C. D. sunt, (non) promissa, sed nec petita fuit; quemadmodum ex supplicationibus ipsius Casparis Seredy tum tempore exhibitis, satis nobis constat.

Atque haec sunt, quae vobis pro ulteriore discussione huius negotii in utroque articulo Balasianae supplicationis propronenda duximus. Mandamus autem vobis benigne, ut non solum sententiam vestram, sed etiam responsum ad rationes allegatas, siquidem alicubi vobis aliter videretur, scripto manibus omnium subscripto nobis dilucide explicetis. In quo satisfiet benignae et certae voluntati nostrae. Datae in civitate nostra Vienna die nona mensis Martii, anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigessimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium.

Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis et nobilibus domino Anthonio Varantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Consiliario et Locumtenenti nostro; ceterisque Judicibus Regni nostri Hungariae Ordinariis, item Magistris Prothonotariis, ac Juratis

Sedis Nostrae Judiciariae Assessoribus, nunc Posonii constitutis etc fidelibus nobis dilectis.

(Redditae Posonii XI. Martii 1573. V.).

Belől rövid megjegyzés: Decretum fuit per dominos Consiliarios et alios Judices, omnino debere Maiestatem Suam assumere onus evictionis; me in contrarium disserente.

CXXXVIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1573. mart. 10. Non dubito, me etiam tacente, esse apud Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram, qui confiniorum sedulo curam, ut gerenda est, gerant; quum mihi quoque non exigua pars huius curae incumbat. Quoniam autem non id solum circumspiciendum sit dominis Commissariis, quos Maiestas Vestra successivis temporibus per confinia mittit exploratum, num sint praesidia integro numero et iusto militari apparatu: verum etiam, quod et quale hominum genus in eadem praesidia asciscatur; quinam nimirum, et unde, et quorum opera in cuiusque confinii praesidium recepti sint. Cuius rei causa inductus sum ad Maiestatem Vestram humillime scribere, quod videam hoc tempore transfugis non mediocriter credi, et loca etiam

quaedam finitima quibusdam committi. Superioribus diebus quot in locis si militibus homines huiusmodi perfidiam commiserint, adeo notum est, ut non sit opus nova quappiam commemoratione: ne nunc de illis, qui castellum Zechen prodiderunt; et qui non ita pridem Jaurino uxore et liberis relictis iterum in Aegyptum Turcicam profugit, plurimaque postea damna exploratis locis intulit, refricem memoriam. Audit nunc, tres Jaurinum venisse. Quod si verum sit: humillime censerem, non illic esse retinendos; sed illic, ubi commentum, propter quod venerunt, struere nequeant; nec imposterum vel audire de confiniis Turciam versus vergentibus possint. Et de hoc genere hominum, quid multi sentiant et polliceantur sibi, fortasse aliis etiam dant verba. Ego tamen sentio et suadeo, minus iis esse credendum, quam etiam iis, qui bello victi sunt. Quoniam ii aperta vi gesserunt se hostiliter: illi dolo instructi multo maiora et perniciosiora occulte moliantur. Quoniam autem diutissime simulantur, occasiones opperientes maleficiis et perfidiae suae, nihil parcentes Turcis in excursionibus, et in omnibus aliis conversationis suae actionibus; humillime putarem, ne illi quidem tantam fidem adhibendam esse, qui praesit Abbatiae Sancti Martini Montis Pannoniae, quae est singulare et unicum propugnaculum civitatis Jauriensis; esto quod sit iam diu in Christianorum consortio. Dixi enim, occasionem quaeri et opperiri ab huiusmodi hominibus. Unde is quoque fortasse maiorem occasionem opperitur, quam sit Sanctus Martinus; casum nimirum Jaurinae civitatis captans. Nescio, quam ad verum coniicio; suspicor tamen aliquid ex horum trium transfugio. Quibus ut suadeo non esse credendum: ita consulerem, illum omnino ex Sancto Martino alio ho-

nesta quappiam ratione esse transferendum, et tenendum non in aliquo peculiari loco, sed in communi; ut plures haberet actionum suarum inspectores, nec uni praeesset fortalic'o. In his autem si quid praesumpsi inconsultius; supplico humillime pro venia. Sed mihi omnino videretur, ut omnes huiusmodi transfugae ad Maiestatem Vestram mitterentur; utque etiam mandaretur strictissime, quo captivi in finitimis locis non teneantur; nec aliqui eorum quaerendae redemptionis causa emissi, unquam in posterum in eadem loca recipiantur. Quoniam hoc praetextu saepius usi, perniciem arcium huiusmodi procurant. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 10. Martii 1573.

CXXXIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

1573. mart. 12. Reverendissime sincere nobis dilecte. Transfugae Hamza nuper ad nos transmissi fassionem, quam scripto comprehensam litteris vestris inclusistis, benigne intelleximus. Inde tamen colligi non potuerunt sufficientes rationes, nec indicia, ut per tormenta aliqua secretiora ab eo extorquenda censeremus. Verum ad cognos-

cendam rei veritatem, numque sub eo aliqua occultior lateat fallacia, Supremo Nostro Vtradanubianarum Partium Capitaneo Simoni Forgach, et Comaromiensi Capitaneo Andreae Kielman commisimus, ut per exploratores suos, colonos etiam hinc inde meantes, indagent, num haec ita se habeant, sicuti is indicavit. Quod si apud vos certiora aliqua suspicionis de illo adessent indicia, ea ad nos similiter perscribi, interim tamen transfugam diligenter asservari cupimus. Etenim innocentem cruciatibus subiicere, aliis ad nostras partes redire cogitantibus haud immerito magnam haesitationem induceret. Quod vobis interim, quibus benigne propensi sumus, respondendum erat. Datum in urbe nostra Vienna duodecima die Martii anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini
Electi Imperatoris proprium
Breisach etc.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Electo Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem et Comitatus Hontensis Comiti Perpetuo, Primati Hungariae, Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo Cancellario et Consiliario nostro etc. fideli nobis dilecto.

(Redditae Posonii 19. Martii 1573. V.).

CXL.

Rottenberger Lőrincznek Verancsics Antal.

Ad Laurentium Rottembergerum.

1573. mart. 14. Supplicationem tuam, quam ad nos ex valle Bocza Comitatus Liptoviensis dedisti, die sexta mensis Februarii accepimus. Valdeque mirati sumus, quod tu et maiores tui subditi nostri in oppido nostro Rosnaviense existendo, Tu tandem nollens ibidem ulterius habitare, et noster subditus esse, eadem bona tua universa homini nobili divendere volueris, nobis qui sumus terrestris dominus non requisitis, et venditionis huius non premonitis iuxta Regni antiquissimas et vetustissimas consuetudines et leges ordinarias. Quod autem quum facturus esses, minus a via aequitatis recessisses, si vel alicui subditorum nostrorum, aut extraneo alicui plebeo homini, qui subditus noster esse voluisset, eadem bona divendisses. In quo negotio quia iura nostra in bonis nostris plurimum offendisti, nequaquam huic venditioni assentiri volumus. Ipsique cives Rosnavienses subditi nostri quicquid in hoc contra te moverunt, de voluntate, et de mandato nostro moverunt, quia huiusmodi licentiam nec tibi, nec ulli alii ullo unquam tempore concessuri sumus. Ubi autem scribis, quod huic resignationi et venditioni penes cives nostros, extraneos etiam quosdam bonos viros pro testimonio adhibueris, parum iudiciose fecisti; quum extranei in bonis alienis nihil habeant huiusmodi juris, nisi consentiente terrestri domino. Quid igitur

in hoc a nobis subsidii et praesidii expectare debeas, ex his cognosce; quia quaecunque hactenus in eadem re fecisti, illegitime et cum iniuria nostra fecisti. Ubi autem petis iudicem aliquem delegatum extra illos montes in aliquo tutiori loco qui causam hanc revideat, hunc tibi nos nunc nominare nequimus. Cum tamen erimus istic Eperiesij in Judiciis proximis, habebimus curam, ut tunc haec causa revideatur. Quemcunque tamen in iisdem bonis dimittere volueris, subditum nobis, non socium esse volumus, Et bene valeas. Posonii 14. Martiis 1573.

CXLI.

Igel Vilmosnak Verancsics Antal.

Ad Guilhelmum Igel, Praefectum Camerae Novizoliensis.

Quoniam festum Divi Georgy Martyris, ad quod **1573. mart. 14.** iuxta conventionem Sacratissimae Caesareae Maiestatis, domini nostri clementissimi, nobiscum factam, quotannis nomine arendae decimarum nostrarum Archiepiscopalium Comitatus Zoliensis et Twrocziensis, usibus ac necessitatibus istius Camerae suae Maiestatis Novizoliensis per nos elocatarum et in arendam datarum, eadem haec Camera Novizoliensis, simul et semel sine ullo prorsus defectu ac dilatione, bis mille et octingentos florenos Hungarici numeri nobis depo-

nere, et plenarie de iis nos contentare debet; iam prae foribus, ac militibus etiam nostris praesidiariis arcis nostrae finitimae Archiepiscopalis Wywar solutio sit facienda: commisimus Egregio Benedicto Deaky, Viceadministratori nostrorum bonorum, ac proventuum eiusdem arcis nostrae Wywar, ut aliquem hominem suum ad dominationem Vestram Generosam ac Egregiam expediat, qui praefatum pretium seu arendam earundem decimarum nostrarum pro hoc anno praesenti 1573. percipiat, et super ea litteras nostras expeditorias domino perceptori tradat. Dominatio Vestra itaque Generosa ac Egregia, iuxta praemissam transactionem Suae Maiestatis Sacratissimae nobiscum initam, et iuxta mandatum etiam ex Camera Suae Maiestatis Austriaca anno superiore ad Dominationem Vestram superinde emanatum, benignae ac certae voluntati Suae Maiestatis Sacratissimae, et petitioni, ac desiderio nostro, sine ulla difficultate morem gerere, et satisfacere velit, quo iidem milites nostri de emerito stipendio eorum contentari, ac aliae quoque eiusdem arcis nostrae necessitates procurari queant. Executura in eo dominatio Vestra Generosa ac Egregia clemens et expressum Suae Maiestatis Sacratissimae mandatum; nobis vero factura eadem rem pergratam, vicissim per omnes occasiones amicitia nostra recompensandam. Et incolumis ac foelix valeat. Posonii 14. Martii 1573.

CXLII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater fidelis Nobis sincere dilecte. 1573. marc. 18. Quum hortos hic nostros cupiamus illustrare et augere optimis diversi generis fructibus, eiusque rei idoneum tempus, vernale scilicet, nunc instet; vos elementer requirendos duximus, qui hac in parte voluntatem nostram adiuvetis, utpote qui id cum ex propriis vestris hortis, tum aliunde facile praestare videmini, Quapropter vos clementer requirimus, ut colligendos curare velitis, et nobis huc cum diligentia mittendos surculos ad inserendum idoneos, et non plantas iam insitas, optimi generis cerasorum dupplicis generis; unius illorum rubeorum magnorum, alterius vero nigrorum wlgo ewregh zemew fekethe cheresnye, qualium vos copiam habere dicimini in villa quadam Ecclesiae vestrae Ewlywed dicta, quae et fekethe ewlwcdy cheresnye vocantur; praeterea prunorum quoque similiter surculos tantum optimorum omnis generis, signanter tamen grandium illorum duranciorum, viridium etiam et oblongorum, quac Cathalaunica sive Kathalan zylwa vocantur; item grandium illorum instar unius ovi gallinacei, quae dupplicia sunt, subnigri videlicet et albi coloris, et fortassis wlgo loozyhva appellantur, aliorumque generum, quae optima

nancisci et habere poteritis. Hos autem omnes surculos cuperemus habere in tempore, quos diligenter compositos, ne in itinere corrumpantur, unumquodque genus suis peculiaribus schedis notari faciatis, ut unum ab altero ex suo nomine dignosci queat. Facturi estis in hoc rem nobis gratam, gratia nostra erga vos recognoscendam. Datum Viennae decima octava die mensis Martii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesime tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Antonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli Nobis sincere dilecto.

Posonii.

(Redditae Posonii 22. Martii 1573. V.).

CXLIII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Quintadecima die mensis huius in mea quadam possessione Wdward nominata, unoque milliari ad arcem Wywar propinqua habitae sunt nundinae, ad quas milites mei equestris ordinis circiter sexdecim, pedestris vero septem profecti, res quasdam sibi necessarias coemendi causa, concessione Capitanei; sic tamen, ut quam citissime sese expedirent et reverterentur. Ubi dum diutius immorantur, seque servant negligentius, illecti convictu nundinalis frequentiae, epularumque solatio: uno tempore, et in arce bis datum est signum bombarda, et nuncius in villam accurrit, praecipitare Turcas Strigonio. Ii vix insessis equis, et sese in sellis compositi, a Turcis extemplo circiter quinquaginta invaduntur, et quantum possunt eis resistunt, pedemque referendo pugnant. Sed tam pauci triplo pluribus nequeuntes esse par in pugna: duobus mox amputantur capita; unus capitur vivus; tertius fugam facturus per paludem quandam, equo casu destitutus coeni altitudine, ibidem hastis confoditur in mortem pugnans, quod sese dedere nunquam voluit. Hoc tempore ex arce quoque prodeunt milites, iis qui Wdwardo dimicando revertebantur, occursuri; excipiunt socios fugientes; volentesque insequi hos paucos, qui Wdvardum venerant, exerunt sese insidiae equitum circiter quingen-

1573. mart. 19.

torum non admodum remoto tractu a dextra parte, aciem qui direxerant arcem versus, quo ostendebant, velle se nostros ab arce excludere. Sed nostri quoque inhibito cursu, quem instituerant, impigre terga vertunt, et incolumes redeunt; hostes vero consilio destituti Strigonium abiere. Aiunt huic excursioni Begum etiam interfuisse. Nec plures ex nostris inter captos et caesos desiderati sunt, quam decem; uti mei mihi retulerunt.

De huiusmodi autem excursionibus multo plura ex finitimis audio futura, nisi tempestive occurratur. Idque hoc tempore maxime, quo et Turca habet oratorem suum apud Maiestatem Vestram, et suos Ipsa ad eum expedit cum honorario munere. Nec Budensi Passae quicquam est tribuendum; promittat licet etiam coelum, ac montes et maria. Quum enim apud Turcas studiosi pacis pro imbellibus ac obscuris habeantur: ipse quoque, tametsi de pace mandato Principis sui multa polliceatur, aeque tamen cum aliis, quantum potest, et occasiones illi serviunt, rapinae praedaeque indulget, et ad ea connivet, quae ab aliis committuntur, nemine serio vel inhibito vel punito; variis commentis excusationum tutus, ubi ad reddendam rationem res eiusmodi devenisset. Curentur itaque haec Constantinopoli; quum ne Passa quoque sufficit ad tantum latronum numerum in officio et intra metas suas continendum. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Martii 1573.

CXLIV.

Ghyczy Györgynek Verancsics Antal.

Ad Georgium Gyczy.

De casu et infortunio nostrorum militum dolemus vehementer, et eo etiam magis, quod nostra monita, nostraque consilia nondum (ut videmus) locum apud vos omnes, qui istic stipendiis nostris militatis, habuerunt; tanquam si nos nunquam antea curam rei militaris gessissemus, nec virorum militiae navantium operam cognovissemus. Adeo vobis omnibus perpetuo suaserimus, ut ab hostium insidiis, quum exitis, praecipue metuatis, et non excurratis ante, quam exploretis, quoad usque perecturi sitis. Ceterum, ut excursiones etiam non faciatis, nisi consulta Caesarea Maiestate, habitoque etiam consilio cum Supremo Capitaneo; quem scimus, nihil attentaturum unquam huiusmodi, nisi et a Maiestate Caesarea mandatum habuisset, et in casum nihil omnino experiretur. Videtis quanto numero hostium omni ex parte circumvallamur, quam etiam nos omnes pauci simus in confinio isto. Sed si hostes, qui a latere sese ostenderant, reditum vobis in arcem praeclusissent, in quod periculum et arx, et vos redacti fuissetis, quaesumus, mi frater, dicas nobis. Sane in maximo et fortasse etiam in extremo. 1573. mart. 20.

Non ignari autem, quod huiusmodi nundinae, ut observantur a vobis, sic etiam ab hostibus, et utrique earum opportunitate alterutri nocere plurimum contendunt, intenduntque et ingenium, et quicquid fraudum

astutiarumque habeant. Ad quod certe tibi potissimum respiciendum erat. Nec debueras vel unicum militem eo proficisci permittere. Sed haec utcunque acciderunt, nemo est sane, qui laudet. Et quum facta quoque iam infecta reddi nequeant; illud saltem te petimus, ut cures, ne imposterum unquam in huiusmodi casum, et infortunium impingatis. Et arcem istam potissimum custodiatis; quia si molendinum Lekiense, quod est nobis prae foribus, tueri et custodire nequimus, quomodo campis Strigonio interiacentibus dominari poterimus? Cogites itaque huiusmodi maiore studio, et locum istum, non adeo firmum ac munitum, toto conatu custodias. Nihil loquimur, quo te offendi velimus. Sed instructiores esse debemus, si sunt tentanda nobis, quae experiri contendimus identidem. Sed iam de hoc satis. Et in futurum cautiores simus. Vale. Posonii 20. Martii 1573.

CXLV.

Özvegy Polhaim Miksáné Juditnak Verancsics Antal.

Ad Generosam et Magnificam dominam Judith relictam Maximiliani a Polhan.

1573. mart. 28. Humanissimas litteras Magnificae dominationis Vestrae accepimus; nec dubitamus, Eam omni benignitate esse erga suos subditos, cuiuscunque essent nationis. Quod maxime et imprimis decet Christianos, qui praesunt populis, et student duobus illis praecep-

tis satisfacere, ex quibus lex et Prophetae pendent. Ac propterea, si Magnifica dominatio Vestra miseros Croatas suos in professione religionis Catholicae, et in confessione Ecclesiae Romanae (uti nobis scribit) non impedit, neque in sectariorum praesentis saeculi depravatissimi opiniones compellit: facit sane sanctissime, et meretur omnem laudem. Quia quum religio Catholica habeat testimonium totius Ecclesiae a Christo Jesu institutae; cuius authoritas et praerogativa iam a tot saeculis, licet oppugnata frequentissime, invicta tamen et victrix semper perstitit et triumphavit de suis hostibus: certe grave peccatum committunt, qui vel suos, vel alienos in eas Ecclesias contendunt pertrahere, quae omnes unicae ipsi contrariae sunt et adversariae; quam Scriptura Sacra unam columbam, unam dilectam, unam perfectam, et sine ruga ac macula esse dicit. Nec id quidem immerito; quia non sunt ex petra excisae, sed ex hominum opinionibus, quae plerumqne ducuntur et serviunt passionibus, consarcinatae et erutae. A quibus, ut qui salubriter cavere volunt ne pereant; a primitiva, quae per Apostolos, perque tot myriades sanctorum utriusque sexus aucta et conservata est, conservaturque etiam modo, non secedant. Quoniam securius in ea animae consuletur, cui tot sancti praebent testimonium et perpetua conservatio; quam quae multis et inaequalibus opinionibus simul et collidunt, nec uno spiritu rectae, variisque et diversis agitatae sathanismis, gregem dominicum distrahunt ac dispergunt, rapacibus lupis devorandum obiiciunt.

Quum itaque iam ex hijs praesentibus litteris Magnificae dominationis Vestrae ad me datis multo meliora nobis polliceamur, quam a quibusdam minus

recte fueramus instructi: Deum precamur, ut illis det eam mentem, qua imposterum prudentius sapiant, et abstineant a detractione; Vestrae vero Magnificae dominationi sit faventissimus, suaque gratia semper complectatur.

Nec pluribus Eandem molestare volumus. Rogamus tantummodo, ut suos non arceat a professione Catholica. Ceterum quod attinet ad rem temporalem: dignum est, ut quae Dei sunt, dentur Deo, quae vero Caesaris Caesari. Sic et subditi Magnificae dominationis Vestrae fideles et obedientes sint; quaeque terrestri domino suo legibus Regni debent, reddant sine murmure, sine dolo, sine malitia et contentione. Dominus dominus est, servus vero servus. In quibus ut nos non ingerimus, ut rerum alienarum non curiosi ita religionis et Ecclesiae rationibus deesse non possumus. Et si deessemus; Deo et nostro ordini gravissime peccassemus. Quicquid itaque in hac parte muneris nostri cum Ea habuimus, religionis causa habuimus; eo semper intenti studio, ne Magnificam dominationem Vestram laederemus, sed potius spiritualia suggereremus Ei; quod praecipue nostri est officii. In quo si quid excessimus, ignoscat nobis; et feliciter valeat in Domino. Posonii 28. Martis 1573.

CXLVI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Hodie duodecimus dies est (ut mihi scribitur), quod ex arce Wywar remissi sunt domino Forgach Supremo Capitaneo centum equites; eosque in Abbatia Sancti Benedicti tenet. Quum autem munitiones eiusdem arcis Wywar iam reparare incipimus: putarem, tali tempore milites meos non esse circumducendos foris propter fortuita pericula. Nam dum pali veteres, aliaque robora similia locis suis eruuntur, et reponuntur novi: patefit arx, et tunc maxime indiget praesente custodia et praesidio. Supplico itaque humillime, dignetur clementer Maiestas Vestra mandare, ut huic rei provideatur. Nec mihi ascribatur, si quid acciderit (quod Deus avertat) praeter expectationem; quum ego semper meis inculco, ut locum et stationem suam non absentes, sed praesentes custodiant atque tueantur. 1573. mart. 30.

Ipsa autem opera, quae iam debebunt addi prioribus, quo rite et judicio prosequi possint, propugnaculaque et fenestrae bombardarum pro militari ratione instituantur: architecto opus est loco. Qui ut mihi pro clementi et voluntate et mandato Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae concedatur, idque tempestive; quo maturius agrediamur eadem opera: humillime supplico. Nam et materiei satis non habemus praeparatae; et quanto celerius operi dabimus principium, tanto illi adiiciemus maiora incrementa, locumque etiam ipsum securius reddemus.

Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram quam diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 30. Martii 1573.

CXLVII.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

1573. mart. 30. Inter ea, quae nuper Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae scripseram, de transfugis, quod etiam de illo attigeram, qui praeest Abbatiae Sancti Martini Montis Pannoniae: non ea causa feci de eo mentionem, censebamque inde esse summovendum, quod aliquid mihi constaret, propter quod dixissem, fidem illi non esse adhibendam. Hominem enim nec novi, nec vidi unquam; et scio, quod diu iam meret Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis stipendiis, laudemque etiam fidelitatis obtineat.

Verum quum hoc genus hominum nunquam Christianis attulit aliquid commodi; et rarissimi fuerunt, qui sibi credentes non fefellerint: recentium exemplo territus ex novorum adventu Jaurinum, inductus sum de hoc etiam aliquid simile suspicari; etiamsi diuturnius fidelem se praestitisset. Ut enim Turcae captivi diutissime captivitatem tolerant, spe occasionum effugii sustentati: ita et huiusmodi eorum transfugae nulla longiore mora gravantur, ut concepti flagitii de re

quapiam momenti maximi opportuniores occasiones consequantur. Huic tamen si tantum attributum sit fidei, ut in suspicionem non sit adducendus, de qua ego humillime et sine malitia proposuerum: Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis Vestrae voluntati non invitus acquiesco.

Ad Judicia autem Locumtenentiae quod attinet: iam sunt repetita denuo, et habebuntur usque ad dominicam Jubilate. Erant non pauci tam ex Judicibus, quam etiam ex litigantibus, quorum alii abbreviari, alii vero iam ad constitutum eis terminum proferri ea contendebant. Re tandem in consultationem proposita, plurium sententiae assensus sum. Et ii illi fuerunt, qui Judicia ipsa ad dominicam Jubilate continuari voluerunt. Sic Dei beneficio procedunt cum omnium satisfactione, et sine turbis. His vero absolutis ad Epergessium curas omnes judices incipient sese accingere. Ad quae quum et ego exigar a Nobilitate Superiorum Partium, nec facile adhuc deliberare possum, an hoc iter sit mihi assumendum, senectuti metuens, quae iam ad peregrinandum facta sit imbecillior: vellem mihi clementer parci ab hoc tam longo, et sane etiam difficili itinere. Prohibitus ab eo cura etiam Wywarii et eius operum. A quibus si abero diutius; vereor ne interturbentur, minusque etiam rite, quam debebunt, procedant. Supplico itaque humillime, ne id rei Sacra Maiestas Vestra leviora putet, quam ego sentiam; mihique id gratiae clementer impertiri non dedignetur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 30. Martii 1573.

CXLVIII.

Rudolf királynak Verancsics Antal.

Ad Regiam Maiestatem.

1573. mart. 30. Quoniam intellexi, Maiestatem Vestram iam temporis per adversam valetudinem Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis, domini nostri clementissimi, in consiliis praesidere, et gerendis rebus praeesse, de eiusdem Imperatoriae Maiestatis clementi annuentia: has meas ad eandem datas in manus Vestrae Sacrae Maiestatis humillime direxi. Supplicans, dignetur clementer curare, ut mihi mature gratiosum responsum detur; quo et ipse maturius sciam, quid agendum erit mihi circa iter Epergessianum. Cui me libenter subducerem, gratia Imperatoriae, et Vestrae Regiae Maiestatis ope et indulgentia adiutus. In quo ut mihi Maiestas Vestra benigne patrocinari non dedignetur; etiam atque etiam demisse supplico.

Ceterum diebus superioribus supplicaveram Maiestati Imperatoriae, de loco Prothonotarii mei, ut Locumtenentis, dando eidem pro dignitate mei officii in his Judiciis Octavalibus. Nam vicegerens Judicis Curiae Regiae obstat, quominus Prothonotarius meus supremum locum habeat, ut ego sum supremus post Maiestatem Regiam Judex in Hungaria. Super quo, quia nihil est mihi super hoc responsun, supplico: dignetur Maiestas Vestra curare, ut de hoc pro dignitate et Imperatoriae, et Vestrae Regiae Maiestatis mature transigatur, idque his primis Judiciis quibus

praefuero. Alioqui depressa Locumtenentiae dignitate, detrahetur non parum etiam Maiestatibus Vestris. Nam etsi is Magistratus incoepit nostra memoria: dandae sunt tamen etiam illi praerogativae suae, quae aliorum judicum non habeantur inferiores. Ut enim Regius Locumtenens post suum Principem et in Regno et in Judiciis obtinet primum locum; ita et Prothonotarius eius loco suo privari non debet, quo potitur eius principalis. Antecessores autem mei, quum nodo hoc non laboraverunt (uti intelligo); arbitror mihi esse curandum, ne id rei negligam, vel Maiestatum Vestrarum dignitatis atque authoritatis gratia. Maiestas itaque Vestra dignabitur clementer curare, ut quam primum de hoc transigatur. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii ultima Martii 1573.

CXLIX.

Rudolf királynak Verancsics Antal.

Ad Regiam Maiestatem.

Ego, quoniam putarim, me non esse tanti, ut 1573 mart. 31.
Sacrae Maiestati Vestrae pro singulari favore et gratia sua, qua me diebus superioribus Sanctissimo Domino nostro Summo Pontifici dignata est summo studio atque affectu commendare eius dignitatis causa, quam ad Eius patrocinium praecipue detuleram, sufficientes gratias agere possem: factum est, ut ad hoc officium exequendum serius accesserim. Deberemque sane maxi-

mas et habere, et referre: si non solum ad ea beneficia respiciam, quae in me Sacratissimi atque Augustissimi Sanctissimique Imperatores, avus et parens Maiestatis Vestrae, cumulatissime et multo ampliora, quam in plerosque alios mei ordinis contulerunt; sed etiam ad hoc Vestrae Maiestatis, quo Ipsa quoque maiorum suorum exemplo testimonioque invitata et mota, tantum mihi tribuendum censuerit, ut me a summo ad secundum locum in Ecclesia Dei cooptandum atque evehendum, magis benigne, et ex sua rara ac singulari bonitate, quam ex meo merito, aut quappiam eminentiore ad tantum honorem obtinendum et gerenduns munus sufficientia curaverit.

Sed quia Principum gratiae et benificia, ut sunt tanto ampliora, quanto ipsi subditis ac servis suis sunt maiores; ita nostrae, qui subditorum et servorum conditionem tenemus, nulla tali facultate pollemus, qua non referre, sed ne agere quidem sufficientes gratias pro his prossumus, quae in dies accipimus; in assidua, perpetua ac fideli dumtaxat servitute omni nostra gratitudine consistente. Pares itaque gratias agant et referant Principes Principibus, inter quos haec facultas locum habet: ego enitar, ut fideli ac perpetua servitute, dum vivam, semper Maiestati Vestrae debitas agam et habeam gratias, postquam rebus maioribus ac tanta Maiestate dignis nequeam. Curaboque omni studio, ut sicut Sacratissimis Maiestatibus maiorum suorum ad hoc tempus acceptam servitutem praestiterim; ita et Maiestati Vestrae similem praestare, ut par est, non omittam. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii ultima Martii 1573.

CL.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Misi Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae etiam surculos cerasorum Ewlvediensium, quae dicuntur esse nigra et magna. Ceterum fuerunt apud me coloni mei possessionis Muslae, quae est in secundo milliario a Strigonio ad Wywarium; et retulerunt, quod Passa Budensis ad mandatum Principis sui dimiserit Constantinopolim decem et octo Beghos, Agasque complures, cum omnibus suis centuriis, et quicquid captivorum per Hungariam reperiri potuit; quamquam et Georgius Palaticius Hungarus noster cum novem sociis ex captivitate profugerit. Et quia nuper etiam ad quinque circiter millia finitimorum iussu sui Principis eo dimiserit: facile hoc comprobatur mea opinio, quam nuper ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram humillime dederam; mimirum detracturum Turcam viribus suis terrestribus, ut adaugeat maritimas, si nostra classis geret rem constantius et serio. 1573. apr. 2.

Audio quoque decrevisse confoederatos, Rhodum primum omnium obsidione experiri, exposito in insulam milite. Quam provinciam haud dubie non sine magno periculo et difficultate experientur; postquam et Turca classem opinione mea longe maiorem reparavit, et Rhodo complures adiacent provinciae, ex quibus illi insulae atque urbi alioqui munitissimae non

deerunt sufficientia auxilia. Adhuc itaque, Clementissime Imperator, ea sum sententia, ne ante has difficultates locorum obsidionales classis nostra experiatur, quam cum hostili experiatur fortunam. Quia si cum ea sola rem habebit; hostes ex insulis et ex earum urbibus nullos habebit. Si vero insularum earumque urbium cura sese intricabit; a tergo, hoc est a mari classe, a ponte terrestri milite laborabit; et utinam non etiam intercludatur, si quo casu retrocedere cogeretur, nec expositum militem recolligere in naves posset. Et vel minimo casu aut excessu intercedente, saepenumero et legimus et vidimus, magni exercitus incommoda receperunt. Classis itaque classem insectetur; et si nostrae victoria cesserit, hostique sua secundum exuetur: dominium maris Christianis cedet. Et tunc demum continentis et insularum loca tententur.

Judiciis vero Locumtenentiae adhuc restat septimana; herique incoepimus appellationes, quae non sunt paucae, revidere. Deus Optimus Maximus Sacratissimam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii II. Posonii 1573.

CLI.

A királyi itélő táblának Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae Bohemiae etc. Rex etc.

Reverendi, Spectabiles, Magnifici, Egregii et Nobiles, fideles nobis dilecti. Ex significatione fidelis Nostri Reverendissimi in Christo Patris, domini Anthonii Verantii, Archiepiscopi Strigoniensis etc. Locumtenentis et Consiliarii Nostri intelleximus, quod licet inde ab antiquo semper, temporibus aliorum Locumtenentium Nostrorum, praedecessorum videlicet suorum, Prothonotarii eorundem in Sede Nostra Judiciaria ante alios Prothonotarios, immediate post Locumtenentem Personalis Praesentiae Nostrae locum habuerint: nunc tamen factum esse, quod Prothonotario suo, contra usitatum Sedis Nostrae morem, postremus inter Prothonotarios locus datus est: supplicans propterea Nobis, dignaremur hac in re authoritati non minus Nostrae, quam officii sui consulere. Quum autem Locumtenens Noster non immerito primum ubique inter alios fideles nostros locum in Regno Nostro Hungariae obtineat, et ea de causa Prothonotarius quoque suus ceteros antecedere merito debeat; nolimus autem quicquam de pristina consuetudine immutari: propterea fidelitati vestrae committimus et mandamus, ne hac in re innovationem quampiam faciatis; sed Prothonotario Locumtenentis Nostri eum, qui aliorum 1573. apr. 1.

quoque Locumtenentum tempore Prothonotario illorum datus fuit, locum dare et assignare debeatis. Secus non facturi. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae quarta die mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis et Nobilibus, Judicibus Regni Nostri Hungariae Ordinariis; item Magistris Prothonotariis, ac Juratis Sedis Nostrae Judiciariae Assessoribus etc. fidelibus Nobis dilectis.

(Redditae Posonii 8. Aprilis 1573. V.).

CLII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanornm Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 5. Reverendissime in Christo Pater, fidelis Nobis syncere dilecte. Intelleximus ea, quae Nobis de Prothonotario Vestro, et loco ei per Judices nostros inter Prothonotarios postremo dato significastis. Mandamus

itaque per adiunctas hisce alias litteras nostras Judicibus ipsis Regni Nostri Ordinariis, ne quicquam ea in re de pristina consuetudine immutent, sed Prothonotario vestro eum, qui aliorum Locumtenentum tempore Prothonotariis illorum datus fuit, locum dare et assignare debeant. Litteras itaque ipsas nostras eis praesentandas curetis. Datum Viennae quinta Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verancio Archiepiscopo Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Locumtenenti Nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 8. Aprilis 1573. V.).

CLIII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 9. Reverendissime in Christo Pater fidelis Nobis syncere dilecte. Intelleximus ea, quae ad Serenissimum Regem Hungariae, filium Nostrum charissimum, scripsistis de Vestra ad Judiciorum Octavalium pro instanti proxime festo Sancti Georgii celebratione, profectione. Quum itaque non ignoretis, quid in proxime celebrata Diaeta Generali de hisce Judiciis conclusum sit, et quam ardenter Partium illarum Superiorum regnicolae haec Judicia apud ipsos celebranda urserint: sine dubio aegre ferrent, et merito gravarentur, si neglecta constitutione publica spe sua frustrarentur. Et propterea omnino volumus et vobis iniungimus, ut vos ad iter istud praeparetis, et curetis, ut in tempore in Eperyes adsitis. Judicibus etiam Sedis Nostrae nunc simul constitutis nostro nomine serio iniungatis, ut et ipsi sese praeparent, atque ad constitutum terminum pro inchoandis et continuandis Judiciis praesto sint. Nec abs re fuerit, si Comitatus Partium illarum Superiorum praemonueritis de vestro et reliquorum Judicum adventu. De Prothonotario vestro iam nuper vobis respondimus. Secus non facturi. Datum in Civitate

Nostra Vienna Austriae nona die mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Sanctae Sedis Apostolicae Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, ac per Regnum Nostrum Hungariae Locumtenenti et Consiliario Nostro etc. fideli nobis syncere dilecti.

Cito
Cito Citissime.
Posonii Cito
Cito Citissime.
Cito.

(Redditae Posonii 10. Aprilis 1573. V.).

CLIV.

Thurzó Eleknek Verancsics Antal.

Magnifice domine, amice nobis honorandissime, 1573. apr. 12.
salutem et officiorum nostrorum commendationem. Ad litteras Magnificae dominationis Vestrae 25. Martii

datas non respondimus hactenus, immo ne ad priores quoque, propter ingentes occupationes publicas; quae nos ita sibi vendicarunt, ut iam prope nesciamus, nostrine simus, an negotiorum, quae nobis imminent agminatim. Verum quia confidimus, dominationem Vestram Magnificam id nostrae tarditatis in bonam partem interpretaturam, ignoscet nobis.

Ceterum quod ad decimas nostras Baymoczenses attinet, et ad quaedam alia, quae inter nos suborta fuerant ministrorum forte intemperiis: nos certe nunquam adhuc eo animo fuimus, ut ab amicitia Eiusdem discederemus, vel Eidem nostram negaremus. Quod vel eo probari potest, quod ante tempus pretium eiusdem decimae nostrae ab Illa petieramus. Quae postea consecuta sunt alia ex aliis, Deus illis parcat, qui fuerunt in causa. Sed et istinc non parvae scintillae in nos sunt contortae. Quae ut cessent imposterum, rogamus. Velitque, ut proventus nostri suarum ditionum non sint emptoribus denegandi. Nec ita etiam cogitare de nostris decimis, ut nobis non sint liberae; inimicitiamque indicere, si eas quandoque omnes pro nobis perceperimus. Quas quidem nos non in horrea lucris nostris reponimus, sed saluti publicae; quod non est obscurum.

Haec dominationi Vestrae Magnificae attigimus; non odii causa, sed ut sciat, nos multis ex locis indigne molestari. Qui non solum proventibus nostris inservimus patriae; sed assiduis etiam laboribus, curis et vigiliis, compluribus aliis domi in otio et quiete jucundissime vitam agentibus. Nec ulterius in his immorabimur. Verum dimidia pars decimae Baymocensis dominationi Vestrae semper est parata. Verum si totam expetit, ut initio significarat, mittat florenos 1800.

Tantum enim aliunde offertur nobis. Neque offendatur hac auctione, quae fit propter commodum publicum. Quum certe tanto confinio non sufficimus conservando, si solitae arendae innitemur (igy).

Quod reliquum est, nos officia nostra Magnificae dominationi Vestrae ex animo offerimus; et certiorem facimus, brevi nos istac transituros, petentes Epergessium. Et felicissime valeat. Posonii 12. Apilis 1573.

Magnificae dominationis Vestrae

uti frater propensissimus
Strigoniensis mp.

Kivül: Magnifico domino Alexio Thurzo de Betthlenffalwa, Comiti Comitatus Scepusiensis etc. domino amico nobis honorando.

CLV.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, ac Hungariae Bohemiaeque Rex.

Reverendissime in Christo Pater fidelis syncere nobis dilecte. Comperimus subinde, donationes bonorum diversorum fidelitate Vestra referente a nobis impetrari, et in Cancellaria nostra Hungarica incon- 1573. apr. 15.

sultis Cameris nostris, quarum ratione, vel quia ad arces nostras pertinent, a quibus sine insigni detrimento avelli non possunt, vel alias, haud exigua ad res privatas et publicas damna et incommoda redundant. Cum autem iam antea voluerimus, eiusmodi negotia a Camera nostra Aulica nobis proponi, quae porro mandata a nobis habet, ea ipsa ante omnia cum ceteris Cameris nostris consultandi, et de qnalitate et ubertate eiusmodi bonorum inquirendi, in eoque antehac fidelitati vestrae etiam voluntatem nostram declaratam meminerimus: Eidem benigne adhuc mandamus, ut eius memor; siquid in posterum eiusmodi negotiorum ad manus Ipsius pervenerit, mox ad Cameram nostram Aulicam praesentari curet; quo informatione necessaria accepta certius deliberetur et praedicta damna praecaveantur, ordo denique utiliter institutus servetur. In quo benignae satisfiet voluntati nostrae. Datae in civitate nostra Vienna die decimaquinta mensis Aprilis anno etc. septuagesimo tertio; Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium.

Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis locique eiusdem Perpe-

tuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, per Hungariam Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 23. Aprilis 1573. V.).

CLVI.

Ferdinánd bajor herczegnek Verancsics Antal.

Ad Illustrissimum Principem Bavariae Ferdinandum.

Magna sollicitudine usus tandem assequutus sum aliquot lapidum mineralium genera; eaque in decem et septem papyri involucra sic misi, ut mihi sunt allata, cum ascriptione cuiusque generis. In quibus dicebatur esse aurum, argentum, cuprum, aes, crystallum. Et de his, quum ipse peritiam nullam habeam; sic ea Illustrissimae Amplitudini Vestrae defero, ut mihi sunt exposita. Huic autem officio si serius satisfecerim, quam Eius desiderium exigebat: etiam atque etiam peto, dignetur sua venia, nec id negligentiae tam mihi quam iis ascribat, quibus quaerendorum provinciam demandaveram. Nec ego meae defui diligentiae, si ministri fuerunt tardiores; nec eos absens ita urgere potui, ut voluissem, si fuissem praesens. Sed haec utcumque acciderunt: Illustrissima Amplitudo Vestra, ut Princeps prudentissimus, et mihi benevolentissimus, 1573. apr. 16.

boni consulet, et persuadere sibi non gravabitur, me nihil magis velle, quam ut Eidem semper et in omnibus gratificer, quaecumqne ex me in Illustrissimam Amplitudinem Vestram proficisci possint. Et felicissime valeat. Posonii 16. Aprilis 1573.

CLVII.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

1573. apr. 18. Reverendissime in Christo Pater, devote et fidelis syncere nobis dilecte. Exposuerunt nobis humiliter Honorabiles, Religiosi et devoti nobis dilecti Fratres Paulini Civitatis Nostrae Neostadiensis, coram devotione tua causam quandam inter ipsos et devotionis tuae novissimi antecessoris sororem Helenam Olaham, de praedio quodam sive possessione Pangorth nuncupata vertentem, vel partem eius causae, non solum indecisam pendere, verum etiam devotionem tuam ulteriori litis coram Eadem prosecutioni locum dare recusasse. Quae res cum in haud leve ipsorum detrimentum vergat, ac tanto quidem gravior existat, quod dominatione tua illis tam per divum olim Imperatorem Ferdinandum, Regem Hungariae etc. dominum genitorem nostrum colendissimum augustae memoriae, quam nosmet ipsos judice data, alium sibi judicem

eligere prohibeantur: Nobis perquam demisse supplicarunt, ut Nostra illis ope et authoritate adesse clementer dignaremur.

Cum igitur inter alia, quae Nobis Regii nostri muneris ratione incumbunt, haud postrema justitiae promovendae cura esse debeat: ecquidem nec hoc loco iusta petentes nostro patrocinio destituere voluimus. Ideoque devotionem tuam benigne hortamur, ut quod de causa illa indecisum superest, primo quoque tempore iuxta leges et consuetudines Incliti nostri Hungariae Regni terminandum diffiniendumque suscipiat, seque hac in parte pro solita sua aequanimitate talem exhibeat, ne praedictis supplicantibus vel de justitia denegata, vel eius administratione aequo diutius protracta conquerendi idonea aliqua causa illis relinquatur. Factura in eo rem officio suo dignam ac Nobis adprime gratam, nec non benignam voluntatem nostram. Datae in civitate nostra Vienna die decima Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio; Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, Bohemici vero vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini
Electi Imperatoris proprium
Thernburger mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio, Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, nostro Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Cancellario, devoto, fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii prima Maii 1573. V.).

CLVIII.

Verancsics Antalnak Maximián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator, ac Germaniae, Hungariae Bohemiae etc. Rex etc.

1573. apr. 18. Reverendissime in Christo Pater fidelis syncere nobis dilecte. Certiores facti sumus Afronium Bonvicinium Doctorem Juris Tyrnaviae mortuum esse, eiusque bona in domo Joannis Bruncau civis Tyrnaviensis relicta, ab eodemque custodita fidelitatem vestram ad se recipere velle, civique dicto restitutionem eorundem bonorum sub poena excommunicationis iniunxisse. Cum autem intelligamus, defunctum clericum non fuisse, neque ullum ab Ecclesia Strigoniensi beneficium habuisse: res eius relictas nonnisi ipsius haeredibus, aut si non essent, Fisco nostro deberi, non debet fidelitati vestrae esse obscurum. Quapropter fidelitatem vestram benigne requirimus, ut de statu negotii sine mora nos certiores reddat, et interea a dicta excommunicatione abstineat; cum non voluntatis nostrae sit, fidelitatem vestram in iustis suis iuribus ullatenus inpediendi. Quo modo benignam executura est voluntatem nostram. Datae in civitate nostra Vienna die decimaoctava mensis Aprilis anno restitutae salutis humanae millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, Regnorum

nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium
Pfister (?) mp.
Hilfith (?) mp.
Hueber mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario Cancellario, per Hungariam Locumtenenti et Consiliario nostro etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Eperiessii 17. Maii 1573. V.).

CLIX.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus etc.

Reverendissime syncere nobis dilecte. Etiamsi non 1573. apr. 19.
dubitemus, vos pro vestra erga nos et patriam fidelitate

ea omnia sollicite cogitare et administrare, quae ad defensionem et salutem publicam, praesertim vero ad confirmationem eorum locorum sub vestra etiam cura consistentium pertinent: Nostri tamen etiam offici esse duximus, iuxta alia defectus quosdam in Wywario apparentes, cum in praesidio arcis eius pro defendendo ingressu hostium ad provincias nostras Ultra Danubianas plurimum momenti situm sit, per proprios etiam Commissarios, qui proxime ibi fuerunt, Franciscum nimirum a Gera lustrationum, et Bernhardum Magnum structurarum Jaurinensium Magistros, certius cognoscere. Etsi quidem et antea compertum habeamus, situm huius loci, in profundo solo, eoque exiguo, non admittere aliquam insigniorem fortificationem; sed si ea ibi facienda sit, alio iuxta in editiori planicie loco extruenda foret. Donec tamen ea facultas, cum praecipua sumptnum eo impendendorum habenda sit ratio, a Nobis detur: interim hoc vetus fortalicium conservandum et confirmandum sit, quoad eius fieri est possibile. Cumque intelligamus, vos inter alias reparationes etiam novum propugnaculum exaedificare constituisse; operae pretium esse duximus, vos praemonere, quo ut id cum accuratiori praesignatione primum dimetiri curaretis; quo tanto etiam perfectius evadat. Ad quam rem si alium fabricae huiusmodi peritum ibi non habetis, architectum aliquem ad aliquot dies Wywarium destinabimus, qui illud iuxta rectas et competentes formas dimetiatur et consignet; postea per vestros homines, et colonorum eo pertinentium labores absolvendum. Itaque vestram superinde ulteriorem requisitionem praestolabimur.

Inter alia autem periculosiora castri illius incommoda intelligimus esse hoc, quod pleraeque domus et

militum contubernia arundine solum arida et stramentis sint intecta, quae etiam extra sepimentum et munitionem castri longius emineant; ita, quod hostis absque ullo quodammodo sui periculo usque ad sepimentum exterius accedere, et flammam non solum tectis iniicere, sed etiam arundines et stramenta illa propendentia contrectare manu, et attactu accendere possit. Cumque castro illi alias angusto nullum certius, quam per ignem exitium inferri queat: tecta illa tam periculosa omnino avellenda, et asseribus aut vimineis storeis, quae terra superinducantur, ut ab hostium flammis intro iaculatis sint tutiores, integenda erunt. In ceteris, ut tormenta, bombardae, et ad earum usum necessaria bono modo et debito apparatu conserventur, rupta reficiantur; ut milites praesidiarii sua stipendia certis temporibus accipiant, sicque habeantur, ne inde discedendi causas sibi impositas merito conqueri possint; et praesidium illud, quod de modo suae intertentionis, et militum celebriorum numero hactenus fuit prae ceteris famatum, veteri sua authoritate consistat: non tam vos hortamur, quam credimus, vos in hac parte etiam, sicut in reliquis, ad beneplacitum nostrum officio vestro satisfacturos. Quibus benigna gratia Nostra propensi sumus. Datum in urbe nostra Vienna decimanona die Aprilis anno etc. septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici decimo, et Bohemici vigesimo quinto.

Maximilianus mp.

Ad mandatum domini Electi
Imperatoris proprium

Reisach mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, locique eiusdem Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Nostro Consiliario, ac per Regnum nostrum Hungariae Cancellario, devoto, fideli, syncere nobis dilecto.

(Redditae Posonii prima Maii 1573. V.)

CLX.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Caesaream Maiestatem.

1573. apr. 19. Postquam ita fieri debeat, ut ego Epergessium ad Judicia Octavarum Sancti Georgii celebranda proficiscar: praeparo iam, et accingo me itineri, morem Sacratissimae Imperatoriae Maiestati Vestrae humillime gesturus. Necesse tamen est, ut sumptibus necessariis commode sim instructus. Quo itaque mature hinc moveam, et illuc veniam tempori, nec deficiam his, quae a me in hac Judiciorum administratione postulabuntur: demisse supplico, dignetur Maiestas Vestra tempestive mandare, ut mihi ad rationem sallarii Locumtenentiae sufficientes expensae suppeditentur. Quas ubi primum recepero, mox iter ingrediar, curaboque omni diligentia, ne vel minima mora per me committatur, qua serius ad deputatum locum perveniam.

Quoniam autem Reverendissimus piae memoriae dominus antecessor meus Nicolaus Olahus, et alii omnes Locumtenentes qui eum praecesserunt, pro annua sua solutione habuerunt trium millium florenorum Hungaricalium: humillime supplico, dignetur Maiestas Vestra de eadem pari summa mecum etiam clementer transigere, et ita decernere, ut mihi statis suis terminis, certo loco, et non difficile deponatur.

Ubi vero in diplomate Locumtenentiae vetus praerogativa mihi sit concessa, donandi colonos seu jobagiones sessionatos fidelibus Sacratissimae Vestrae Maiestatis, vel per notam, vel per defectum seminis, Eadem absente usque ad triginta duos, non ad plures: habeo humillime gratias. Idque suae erga me clementiae, fidelibus et perpetuis meis servitiis contendam, quoad vivam, promereri. Sed quoniam huic concessioni adiecta est inusitata exceptio, quam antecessores mei non cognoverunt; nimirum, ut Maiesiate Vestra in limitibus Regni Hungariae aut in Austria existente, nullos conferre possim, nisi Ea consulta, et Eiusdem consensu habito; absente vero remotius, et ab Austria et ab Hungaria, ut consensum requiram Camerae Hungaricae:

Diu est, quod de hoc eram humillime acturus. Sed proximarum Diaetarum et Coronationis celebritate impeditus, distuli ad hoc tempus. Verum, Clementissime Imperator, si, quum ego longius et a Maiestate Vestra, et ab ipsa Camera abero, ut nunc fiet Epergessium profectus; quam commode huic necessitati potero attendere, Maiestas Vestra clementer consideret. Atque illud etiam benigne expendat, quod si vel in Curiam, vel ad Cameram huiusmodi donationes deferre debebo; ad quid erit mihi haec praerog-a

tiva, et is honor, magni nominis et nullius rei; quo mihi tanquam Locumtenenti cum plena authoritate, instar praedecessorum meorum, uti non liceat. Pendere autem Locumtenentem Maiestatis Vestrae a Camera; nescio, quo sit futura loco et dignitas, et authoritas eius.

Quare haec novitas ne inducatur meo tempore: humillime supplico, dignetur clementer statuere et benigne mandare, ut mihi idem diploma, hac exceptione exclusa, reficiatur ac detur. Nam si haec exceptio diplomati inseratur, haec duo procul dubio sequentur incommoda: Primo, quod non parum gravarentur regnicolae, si de unaquaque eorum supplicatione et requisitione (interim non parum temporis occupando) vel ad Maiestatis Vestrae vel Camerae resolutionem eos reicerem, ab eaque expectare deberem. Quod quum sit novum et inusitatum; Maiestes Vestra Sacratissima pro sua alta prudentia benigne ponderabit, quanta hinc incommoda, clamores, querelae et exceptiones contra functionem et authoritatem meam nasci possint. Secundo, quod etiam in appellationibus, ac aliis quoque publicis administrationibus, quando mihi Maiestas Vestra non det plenam authoritatem, exceptiones facile fieri per causantes possint. Quemadmodum in his quoque Locumtenentialibus Judiciis de hac authoritate multa per quosdam dicta sunt. Atque ideo non confirmata satis hac authoritate, mea haec Epergessium profectio, vereor, ne infructifera et nullius usui sit futura; atque etiam huic authoritati et dignitati incommoda. Quae ut caveantur, dignetur Maiestas Vestra ante meum discessum benigne statuere.

Ceterum iam a triennio Camera Hungarica decimas meas Comitatus Gewmeriensis percipit; Scepu-

siensis vero Tornenses: nec adhuc vel de tertia parte earum satisfecerunt mihi. Demisse supplico, dignetur utrique serio mandare, ut mihi satisfaciant. Quoniam his etiam Judiciis uberiores sumptus facere me oportuit, quam pro ordinario: nullis tamen adiutus sum ex Camera. Ne itaque hoc etiam itinere similem defectum patiar; humillime supplico, dignetur Maiestas Vestra clementer providere. Quam Deus Optimus Maximus diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Aprilis 1573.

CLXI.

Maximilián császárnak Verancsics Antal.

Ad Maiestatem Caesaream.

Proximis diebus profugit ex Turcia juvenis quidam colonus meus possessionis Ledecz, vicinae arci Gymes: qui quum et Turca factus fuit, et mansit in Turcia ferme per septem annos; non assequor, quantum ei credere debeam. Propterea misi eum ad Maiestatem Vestram, nolens omnino simile genus hominum apud me retinere; non ignarus Turcicae malitiae. Et quia exivit per Zechyen, fuitque etiam apud Magnificum dominum Joannem Krussyth, quem istic esse audio; fortasse ipse melius poterit de illo aliquid referre. 1573. ápr. 19.

Ceterum scribitur ad me Wywario, Budae Tur-

cas plures convenire et moliri aliqua, minarique etiam Wywario. Cum eorum autem Principe quid agat Vestra Maiestas, ego nihil intelligo; metuoque plurimum ab igne illi loco, et a vi quapiam improvisa. Putarem, quam maturrime rationem aliquam esse habendam eius; quemadmodum retulit Maiestati Vestrae etiam dominus Franciscus Gerrha, qui proxime totum eius situm et statum recognovit nomine Commissarii. Cuius interventu nec hae munitiones procedunt, quas ego aggredi cogitavi, nec illae, de quibus ipse commemorabat dicens, deliberationem a Sacratissima Maiestate Vestra esse expectandam. Quid igitur super hoc sit agendum mihi, clementem informationem commissionemque humillime expecto. Et Deus Optimus Maximus Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem Vestram diutissime sospitet atque felicitet. Posonii 19. Aprilis 1573.

CLXII.

Zsámboki Jánosnak Verancsics Antal.

Ad Sambucum.

1573. apr. 20. Litteras tuas 4. Aprilis datas accepi, tibique habeo gratias de novis rebus. Atque imprimis laetatus sum, allevari Caesarem ab aegritudine. Turcae Nuntius duo curavit, ut coniicio: muneris honorarii celeriorem expeditionem, et si quid per Styriam hinc moliatur. Iter ei in Forum Julium per Styriam non est

concedendum. In Dalmatiam, quum vult, per Bosnam semper potest descendere, cui imminet a monte Scardo, in quo Bosna est sita. Illuvies Danubii nimis et hic apud nos latissime grassari, idque quotidie coepit; ac vereor, ne nobis insulam Challokewz obruat, et in lacum diffundatur. Polonia nimis iam diu Regem sibi parturit. Utinam illi non contingat, quod mulierum ingenio, quae diuturnius delectui rerum inhaerentes deteriora deligunt. Nec sapiet, si excidet ab Domo Austriae. Et si Moscum admittet, serviet; si indigenam, seditionibus ardebit, ut Hungaria Joanni Scepusiensi collatis sceptris. Idem autem erit illi, aut Hernestum, aut Mathiam, aut Maximilianum deligat et cooptet. Ut tamen et parentis censura locum habeat, et ordine tanti fratres promoveantur ad Regna: existimarem rite facturam, si Hernestum deliget, iam et aetate, et judicio maturum populis moderandis. De rumoribus vero Tartarorum, immo et de ipsorum Turcarum terrestribus apparatibus, minas esse arbitror, quam quod serio talia machinentur. Quoniam si revera pax eis constiterit cum Venetis; curabit initio, ut vel ad biennium quiete et otio vires instauret. Idque tam mari, quam terra. Haec mea est de his opinio. De pace tamen Venetorum et Turcae dolendum est haud dubie Christianitati. Deus tamen illis male faciat, qui privatae passionis causa publico ruinam struunt. Utinam quidam Christiani Status desinerent aliquando inter sese bellis decertare, et sincerius in communem hostem armarentur et coniungerentur, quam nunc. Et haec ad tuas proximas.

Hinc ego, quod ad te possem, nihil habeo. Nisi quod Epergesium ad Judicia celebranda iter paro, non admodum libenter. Sed necessitas muneris cogit. Quod

quantum honoris et authoritatis mihi attulit, decuplo pluribus laboribus, curis et vigiliis exercet; nullis compensat utilitatibus; et satis lucri faciam, si quampiam aegritudinem non contraxero, valde iam senior et imbecilior factus ad negotia. Caesari tamen inserviendum est, et nobilitati earum Partium gratificandum. Ut autem valetudinem curem, bono ac recenti indigeo rhabarbaro; teque peto diligenter, da operam, ut aut unum aut duo frusta quam optimi emas, et mittas mihi quam primum per hunc meum iuvenem, cui pecuniam quoque credidi ad emendum. Quod totum fiet tuo iussu. Et bene valeas. Posonii 20. Aprilis 1573.

CLXIII.

Stranz Jeromosnak Verancsics Antal.

Ad Hieronimum Stranz.

1573. apr. 21. Tertia pars decimae Zomolyensis Dominationi Vestrae elocari non potuit; quod iam duae erant elocatae, tertiam usui nostro reservaveramus. Cum itaque nollemus deesse eius Amicitiae, dimidiam decimae Jokeo Eidem reposuimus; sperantes, quod si desideratam dare non potuimus, daremus quam potuimus, pretio nimirum minore quam Zomoliensis arendaretur; quum illius pars dimidia centum, huius centum triginta tribus esset limitata. In quo quum existime-

mus, Dominationi Vestrae per nos non esse irrogatam iniuriam: malo id a nobis accipere animo non debet. Et si non placet decima Jokeo, expeditorias nostras remitti nobis postulamus; quas confisi integritati suae, misimus Ei per suum fratrem pretio eius non accepto.

Quod licentiam a servitio nostro fratri suo dederimus, non eo factum est, quod eum contempserimus; sed quia claris verbis scripsisset nobis, quod sequi nos hoc itinere, nobis etiam atque etiam molesto, non posset. Non reiecimus illum, sed suae voluntati obsecundavimus. Quum tamen semper in Hungaria turpe fuit dominum deserere, vel in initio, vel in medio itineris: non expectassemus id rei ab eo; quomodocunque Dominationi Vestrae interpretandum esse videtur. Quum alioqui et litterae Dominationis Vestrae idem habebant; nimirum quod nos sequi ad tam longum iter ab domo quasi ipsum conduxeramus, ut nobis non serviat, nisi in spatio terrae, quod est inter Tyrnaviam et Posonium. Quae exceptio non est expressa in conventione inter nos transacta. In hoc etiam nos non accuset; quia non defuimus illi. Nec defuissemus etiam in posterum, si nunc nobis affuisset, quum iter nostrum postulabat.

Ubi autem agit de his, quae illi me debere describit, et unde illi satisfieri scripseramus: litterae suae proximae ad nos datae ostendunt. In quibus expressit, se a nobis iuxta conventionem de omnibus esse satisfactum, praeterquam de florenis sexaginta. Nosque cupientes illum contentare, deputavimus illi apud Dominationem Vestram ad mensem proximum, non Decembrem sed Octobrem, quo nobis pensio ducentorum ex tricesima dari quotannis debeat: in hoc etiam eandem non laesimus. Nec ita cogitandum est

de morte senum, ut dum ipsi moriantur, multos sepeliant, quos robur juventutis diu victuros pollicetur. „Mixta enim senum et juvenum densantur funera" etc. ut est in Horatio. Ideo poterat Dominatio Vestra credere vitae nostrae ad Octobrem mensem. Sed si aliter Dominationi Vestrae visum sit, non contendimus.

Quod vero multum idem frater Dominationis Vestrae nobis serviens exposuerit; ipse scit, ad quid exposuerit. Apud nos, ut aliis nobilibus, non defuit victus in loco ex conventione illi deputato honestus. Missus est nusquam, quo non fuit opus; et si necessitas incidisset itineri suo, convenientes sumptus fuissent suppeditati. Diurnum autem denariorum viginti non alias huiusmodi servitoribus datur, quam quum iter agunt cum suo domino. Aliis temporibus domi suae alunt equos. Ideo indebite in hoc etiam accusamur.

Si quid autem est, quod ei praetarea debeamus, agat ipse causam suam nobiscum. Contentabimus illum, quum ex Dei gratia habeamus pignus commodum in Hungaria. Nec ex ea fugitivi sumus, pro cuius quiete et salute tantum sudavimus et periclitati sumus: fortasse nec Joanni Strancz debitores remanebimus. Vestra tamen Dominatio respondeat nobis, imo et satisfaciat pro decima, quam Ei contulimus, aut chyrographum nobis remittat, si non placet decima. In hoc nobis res est cum Egregia dominatione Vestra: fratri sine contentione, si debebimus, satisfaciemus. Nec apud nos queratur, quod urgetur a fratre; quum nos Dominationem Vestram in suo negotio respeximus, non ipsum. Ceterum obiurget illum, quod sic nobiscum egerit; qui non curamus pecunias, sed bene iniurias ponderamus. Quare istam necessitatem non obiiciat nobis. Ut vina et fruges a provisore meo deponantur;

sic et Ipsa pretium decimae nobis reponet. Hoc non decet virum praeclarum, et qui nobis semper fuit honoratus. Bene valeat. Posonii 21. Aprilis 1573.

CLXIV.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemia etc. Rex etc.

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis 1573. apr. 24. syncere dilecte. Quae de salario vestro, eiusque ac decimarum nonnullarum solutione ad Nos scripsistis, intelleximus. De his itaque respondebimus vobis per Cameram nostram Aulicam, simulque mandabimus Camerae Nostrae Hungaricae, ut vobis de sumptibus ad praesens iter vestrum provideat. Verum quum octava dies hodierni festi iam prae foribus sit, et Judices sine vobis ad Judicia illa octavalia vix profecturi videantur: oportuisset vos iam movisse; de praedictis vero rebus longe antea, et non nunc primum Nos admonuisse, ut illi hoc viso properarent ad constitutum diem in Eperyes adesse. Et quum adhuc necessarium sit, ne quam in profectione moram ulteriorem faciatis: committimus vobis, ut statim vos itineri detis, quo ceteri hoc exemplo similiter faciant. Causa vero praedictorum negotiorum hominem aliquem vestrum relin-

quatis, qui illa apud Cameram sollicitet. Ceterum intelleximus etiam, quae de reformatione litterarum Nostrarum datae vobis circa bonorum collationem autoritatis a Nobis petistis. Verum quum in eis nihil ab eis, quae proximo vestro in hoc efficio praedecessori concessa fuerunt, immutare decreverimus: rem in eodem, quo hactenus extitit, statu relinquimus; neque propterea quicquam autoritati vestrae decedit. Illud tamen, quod ultimo de requirenda per vos, Nobis a Regno forte longius absentibus, Camera Nostra Hungarica, additum fuerat, nunc omittimus: modo diligenter advigiletis, ne collatio vestra numerum vobis attributum excedat, neve eum numerum de corpore bonorum, autoritatem vestram in quantitate excedentium, excedatis, aut aliquid de bonis ad arces nostras Regias pertinentibus cuiquam conferatis. Quod ita vobis clementer respondere voluimus; hortantes vos adhuc clementer, ne quam in proficiscendo moram faciatis. Secus non facturi. Datum Viennae vigesimaquarta die mensis Aprilis anno Domini MDLXXIII.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo Patri domino Anthonio Verancio Archiepiscopo Strigoniensi, eiusdemque loci, Comitatusque Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, Locumtenenti, ac Consiliario Nostro fideli nobis syncere dilecto.

(Redditae Posonii 27. Aprilis 1573. V.)

CLXV.

Weber Jánosnak Veranesics Antal.

Illustris et Magnifice Domine, amice et fautor observandissime, salutem ac servitiorum nostrorum commendationem. Tempore expeditionis proximae maritimae contra Turcas familia nostra, male in patria sua secura, migravit Venetias. Quam quum iam illinc huc ad nos transferre decreverimus maioris securitatis gratia; expedivimus praesentium exhibitorem Faustum Verantium nepotem nostrum ex fratre, ut eandem ad nos deducat. Quia vero pro hoc indiget litteris salvi conductus Sacrae Caesareae Maiestatis domini nostri clementissimi: dominationem Vestram Illustrem et Magnificam plurimum rogamus, non gravetur partes suas apud Maiestatem Sacratissimam nostro nomine interponere, ut eidem nepoti nostro sufficiens salvus conductus concedatur; quo per ditiones Suae Maiestatis Sacratissimae ubique libere, pacifice et secure, sineque quovis impedimento ire, cumqne eadem familia nostra ad nos redire possit. Quod officium dominationis Vestrae Illustris et Magnificae vicissim officiis nostris per omnes occasiones recompensare ac promereri non intermittemus. Et felix atque incolumis valeat. Datum Posonii prima die Maii 1573. 1573. maj. 1.

Illustris et Magnificae dominationis Vestrae

uti frater et servitor
Strigoniensis mp.

Kivül: Illustri et Magnifico domino Joanni Baptistae Weber, Sacri Romani Imperii Vice-Cancellario, et Consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, domino amico et fautori observandissimo.

CLXVI.

Verancsics Antalnak Maximilián császár.

Maximilianus Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc.

1573. maj. 30. Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis syncere dilecte. Ea quae litteris vestris decimaquarta huius mensis ad nos datis Nobis significanda curastis, clementer intelleximus. Quod itaque vos sanum istuc et incolumem tempestive satis appulisse, nobilitatemque frequentem adesse, atque Judicia bonum successum habitura scribitis: ea nobis singula cognita grata contigere. Hortamur itaque vos clementer, omnem detis operam, ut Judicia ipsa, iuxta quod feliciter coepta sunt, feliciter quoque finiantur. Datum Viennae tricesima die mensis Maii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus mp.

Jauriensis mp.

Kivül: Reverendissimo in Christo patri domino Anthonio Verantio Archiepiscopo Strigoniensi, eiusdemque loci Perpetuo, ac Comitatus Hontensis Comiti, Primati Hungariae, Legato Nato, Summo et Secretario per Hungariam Cancellario, nec non Locumtenenti et Consilario Nostro fideli nobis syncere dilecto.

	Cito	
	Cito	Citissime.
Eperyes	Cito	
	Cito	Citissime.
	Cito	

(Gratulatur ex eo, quod Judicia Eperiensia intellexerit esse frequentia. Verancsics.)

* * *

VERANCSICS ANTAL VÉGRENDELETE.

Testamentum Antonii Verantii Archiepiscopi Strigoniensis.

In nomen Domini Amen.

1573. máj. 28. Ego Antonius Verantius miseratione Divina Archiepiscopus Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, Primas Hungariae, Legatus Natus, Summus et Secretarius Cancellarius, et Sacratissimi Principis domini domini Maximiliani Secundi Dei gratia Electi Romanorum Imperatoris Semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Consiliarius, et in Hungaria Locumtenens. Cum omnis nostra salus ex immensa Omnipotentis Dei erga genus humanum misericordia et gratia consistat, idque virtute et meritis passionis Domini Nostri Jesu Christi cum fide amplectimur, confugio pro remissione peccatorum meorum ad misericordiam Dei Clementissimi; cui animam meam singulari spe et fiducia commendo; et firmissime credo, quod me, tametsi ab adolescentia peccatis obnoxium innumeris, immensa tamen, et infinita sua misericordia non privabit, neque excludet ab ea redemptione, quam filius Dominus noster morte sua pro omnibus hominibus peregit. Credo enim morte eius satisfactum esse pro meis et totius mundi peccatis, quae omnia minora sunt, quam merita illa passionis et mortis Domini Nostri Jesu Christi; in qua spe, fide

et fiducia Deo Omnipotenti, Patri, Filio et Spiritui Sancto, Sanctae et Individuae Trinitati, Beatissimo Michaeli Archangelo, et toti choro Angelorum, Gloriosae Virgini Mariae, Matri Domini Nostri Iesu Christi, Sanctis Apostolis Petro et Paulo, et omnibus Sanctis animam et corpus meum commendo devotissime. Supplico autem imprimis Sacratissimae Caesareae Regiaequae Maiestati, Dominio meo Clementissimo quam humillime, dignetur imprimis respicere Deum Optimum Maximum et eius iustitiam, deinde et fidelia servitia mea; et quemadmodum dedit mihi liberam disponendi facultatem de bonis et rebus meis omnibus, ita Maiestas Sua Caesarea, Dominus meus Clementissimus, huiusmodi dispositionem meam et legata gratiose conservare, et contra omnes defendere. Non sum autem immemor paefatae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis erga me clementiae, cui nullatenus respondere possum; constat enim hoc Maiestati Suae, Domino meo Clementissimo, quod in his, in quibus nunc fidelitatem et observantiam erga Maiestatem Suam declarare deberem, ea iam pridem Maiestati Suae Caesareae, Domino meo Clementissimo, humiliter dedi et donavi; unde factum est, quod nunc Maiestati Suae Caesareae minimum quod legare possum. Oro autem Deum Optimum Maximum, quo Suae Maiestatis erga me gratiae et clementiae exuberanti gratia Maiestatem suam praeveniat, et sibi vitam aeternam clementissime, cum Serenissima Imperatrice, Domina mihi Clementissima, Serenissimisque filiis et filiabus suis tribuat sempiternam. Item habeo unam pateram, quae fuit olim Mathiae Regis Hungariae, quam lego et relinquo Maiestati Suae Caesareae; minimum scilicet donum proxima sua erga me Cle-

mentia. Caeterum cum aliud facere non potui, quam ut ad praesentem terminum celebrationis Judiciorum octavi diei festi Sancti Georgii Martyris noviter elapsi huc venirem, clementi imprimis Maiestatis Suae voluntati, ac tandem publicae Regnicolarum constitutioni pro mea senili aetate satisfacturus; quamvis et apud Suam Maiestatem, et apud dominos Consiliarios Camerae Hungaricae Eius Maiestatis pro suppeditandis necessariis sumptibus instíterim, sed parvam summam obtinere potui.

Et quoniam anni proxime exacti duodecimi decimarum mearum proventus iu specie maiori in parte colligere pro me feci, nec eas hactenus propter ubertatem, quae fuit illius anni fere in toto Regno, in pecunias convertere potui; coactus sum ad praesidii Wywariensis sustentationem, pensionisque Bakabaniensis solutionem, aes alienum contrahere. Ideoque ut aes illud alienum contractum dissolverem, quam etiam militibus Wywariensibus, qui nondum fuerint soluti, satisfacerem, et pensioni quoque praemissae intenderem, ne defectus per me committi posset, ac etiam propter praesentis itineris mei expensas: aliquot Comitatuum, Castrorumque et pertinentiarum suarum decimas pro praesenti anno duntaxat certis dominis et nobilibus debito tempore arendavi. Supplico Maiestati Eius humillime, ut easdem decimas apud eos, quibus arendavi, et a quibus paratas pecunias testantibus quietantiis meis levavi, conservare, arendationumque meam ratam, et firmam facere, decimasque praemissi exacti anni in vino et frumente, et omni genere bladorum, ubique existentium, nepotibus meis infrascriptis pro sua clementi gratia relinquere, permittereque dignetur.

Item habeo nepotes ex fratribus meis Egregiis Michaele Verantio Faustum et Casimirum, Margaretham et Claram; ex Petro similiter Verantio Franciscum et Antonium.

Et praefatis neptibus meis Margarethae et Clarae pro dote singulis mando dari singulos florenos Hungaricos mille, simul duo millia florenorum faciendorum, per dictos Faustum, Casimirum, Franciscum et Antonium utrique persolvendos. Item vinum, triticum, siliginem, ordeum et avenam, ac omnia genera bladorum decimalium et aliorum quorumlibet, tam scilicet anni elapsi, quam etiam aliorum elapsorum, ubicumque locorum nomine meo habitorum et existentium, jure legati lego et relinquo dictis nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio aequaliter dividenda. Item habeo res aureas et argenteas non ad maximam summam se extendentes, annulos scilicet, margaretas, et lapides in uno pocali; item scutellas, cantharos, pocula, cuppas, pateras, cliseas (igy), coclearia et alia qualiacunque ea sint, et quocunque nominis vocabolo vocitentur, eo excepto, si quam cuppam me vivente alicui donare contingat; lego praedictis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio nepotibus meis. Item equos curriferos, et alios sessorios ad equitandum, cum suis curribus, sellis et aliis apparamentis, exceptis duobus infrascriptis, lego omnes dictis meis nepotibus Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Item vestes qualescunque habeo ex seta, veluto, panno, tam pellibus quibuscunque subductas, quam alias simplices; praeterea lectisternia mea, et omnem ornatum ad lectos pertinentem, linteamina quoque et alia omnia utensilia et suppellectilia domus, ac mappas, et similia, lego dictis nepotibus Fausto, Casimiro, Fran-

cisco et Antonio. Porro superioribus disturbiorum temporibus duos calices argenteos cum cruce una ad Ecclesiam Agriensem pertinentes ex saecularium manibus magnis meis sumptibus et expensis redemi; eos lego ad Ecclesiam Sancti Nicolai Tyrnaviensem, ad illud duntaxat tempus, quo eadem Ecclesia in suum pristinum statum restitueretur beneficio Dei, Episcopusque eiusdem Ecclesiae personalem fecerit ibidem residentiam; quo facto rursum eosdem calices et crucem unam eidem Ecclesiae Agriensi restituendos lego. Item eidem Ecclesiae Strigoniensi lego mitram unam, et baculum pastoralem meis expensis factum, ac duas historias aucleorum (így) David et Abigail; item omnia apparamenta et vestimenta altarium, eidem Ecclesiae Strigoniensi lego. Bibliothecam item meam, ac universos libros cuiuscunque generis existant, lego nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Si qui autem sunt inter eos libri haeretici, conburantur; praeter opera Martini Lutheri, quos Ecclesiae Beati Nicolai Tyrnaviensi lego, ut eius Ecclesiae concionatores et ministri ad refutandas haereticorum haereses uti illis possint. Item habeo horologia, atramentaria, et res alias scriptorias, quae omnia lego eisdem nepotibus meis. Item aulaea omnia, et tapeta, et quidquid est ornatus domus, lego eisdem nepotibus meis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio. Item Egregiis Christophoro Kubiny debeo mille florenos; Balthasaro Sembery similiter 1000; duobus filiis Magnifici olim Michaelis de Mere, Emerico et Michaeli debeo florenos octingentos et quinquaginta; doctori Propertio florenos centum; item Casparo Hossinger civi Posoniensi ducatos aureos sexingentos, apud quem habeo pro pignore pocale unum pretiosis margaritis

ornatum. His omnibus de praescripta summa Faustus, Casimirus, Franciscus et Antonius nepotes mei productis meis chirographis satisfacere, et contentos reddere, hocque meum debitum ex eorundem legatis eisdem persolvere; alia etiam mea debita, quae constare poterunt ex singraphis meis, mando eisdem persolvere. Praeterea officiales mei, qui administrationis suae nondum dederunt rationes, teneantur Fausto nepoti meo, ac Reverendissimo domino Episcopo Transylvaniensi, executori huius mei testamenti, ac adiunctis eisdem Nicolao Telegdino Praeposito Maiori Ecclesiae Strigoniensis, Magistro Emerico Petheu de Hethes, Michaeli Tapolcsay, et Nicolao Sandorfy, aut ex ipsis aliquo uno, vel duobus, de omnibus perceptis et erogatis iustam et debitam rationem reddere; ac ut Maiestas quoque Caesarea, Dominus meus Clementissimus, et huic et aliae meae ultimae testamentariae dispositioni et voluntati, ac humillimae supplicationi clementer acquiescat et assentiatur, nec iidem officiales mei maximi et minimi aliorsum ad reddendam rationem suam compellantur, demisse propter Deum supplico.

Item Reverendissimo domino Gregorio Bornemisza, Electo Episcopo Ecclesiae Varadiensis, et Praeposito Scepusiensi, lego rochetum unum, missale, pontificale, veluto obducta. Item Reverendissimo domino Stephano de Fejerkew Electo Episcopo Wesprimiensi, lego pro duobus indumentis episcopalibus ex petiis duabus rase et granat, quae in domu Posoniensi sunt, quantum sufficiet. Item Magnifico Emerico Czobor, Propalatino Regni, unam cuppam ad valorem quadringenta florenorum; item nobili Francisco Diotalevio, secretario meo, et apud Sedem Apostolicam

nuncio, iam sibi per alteras litteras meas ex Camera praefatae Sacrae Caesareae Maiestatis Hungarica deputatos florenos Hungaricos mille. Item communiter omnibus servitoribus meis, qui huc me secuti sunt, vestes lugubras ex panno bono. Item Egregio Magistro Emerico Petheu de Hethes, Protonotario meo, ultra salarium suum sibi debitum, vasa vini duo lego. Item Michaeli Tapolcsay, Nicolao Sandorfy, ac Joanni Zalnezky ultra conventionem ipsorum vestes lugubras. Item Paulo Jakamorszky Polono, cubiculario meo, lego duos equos, unum zeg in Eperjes emtum, et alterum zeplews; item florenos Hungaricos trecentos eidem iure legati lego et relinquo. Item honorabili Hyeronimo Franco Capellano meo florenos Hungaricos quinquaginta. Item Sigismundo Anenio ultra florenos centum, quos iam a me accepit, lego florenos Hungaricos quinquaginta. Juvenibus meis vestes lugubras ultra ea, quae unicuique impensorum praestiti, Vincentius cubicularius meus iam contatus est. Pro pauperibus mando vendenda vasa tria vini, et pauperibus pretium distribuendum. Item omnes res alias, quocunque nomine aut vocabulo vocitatas, cuiuscunque speciei et materiei existant, ubicunque locorum, nomine meo possessas, tentas et tenutas ac existentes, eisdem praenominatis Fausto, Casimiro, Francisco et Antonio lego et relinquo.

Corpus item meum in ecclesia parochiali Tyrnaviensi in honorem Beati Nicolai Episcopi fundata, e regione cancelli, ad cornu altaris epistolae sepeliatur, debitaque extrema eidem solvantur. Peto autem dominum Nicolaum Telegdinum, Praepositum Maiorem Ecclesiae Strigoniensis, ut pro tot collatis meis in eum beneficiis, memoriae ergo erigat mihi in muro eiusdem

ecclesiae loco in praescripto marmoreum lapidem in altum porrectum, exsculpta in eodem mea effigie, positoque epitaphio aliquo suis sumptibus, quantum ipse pro sua facultate sufficere valebit. Si autem pro eo labore adeo sumptibus defecerit, testamenti mei executores vel ex decimis, vel ex debitis Sacrae Caesareae Maiestatis, ad perficiendum illud opus aliquid deputent et addant. Caeterum quoniam Sacra Maiestas Caesarea vivente me gratiam suam, et munificentiam, semper clementer declarare, meque suis beneficiis accumulare dignata est; non dubito, Maiestatem Suam post meos quoque cineres eandem gratiam et benignitatem suam pro meis eidem et Regno suo Hungariae praestitis fidelibus servitiis, erga meos etiam posteros et nepotes clementer ostensuram; et ideo quam humillime supplico, dignetur propter Deum eisdem meis nepotibus clementissimus et benignus tutor, fautor, et defensor esse, cuius gratiae et clementiae iterum demisse supplicando eosdem trado, atque lego. Et propterea constituo specialissimum tutorem nepotibus meis supra scriptis Maiestatem Suam Caesaream, Dominum meum Clementissimum; Reverendissimum dominum Georgium Draskovits, Electum Archiepiscopum Ecclesiae Colocensis ac confirmatum Episcopum Zagrabiensem, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Banum; ac praefatos Reverendissimos dominos Georgium Bornemisza Varadiensem, Stephanum Fejerkewy Vesprimensem, et Zachariam Tininiensem Electos Episcopos, necnon Emericum Czobor Propalatinum Regni Hungariae; commissarios autem et executores huius mei testamenti et meae ultimae voluntatis facio, constituo ac esse volo dictos dominos duos Electos Wesprimiensem et Tininiensem, Nicolaum Telegdinum

Praepositum Maiorem Ecclesiae Strigoniensis, Emericum Czobor et alterum Pethew, Faustum et Casimirum nepotes meos. Et iisdem dominis tutoribus commendo defensionem nepotum meorum; rogoque dominationes suas, respiciant humanos casus et communem hanc omnibus imminentem sortem, ac pro ipsorum in me benevolentia, proque pietate, velint apud Maiestatem Suam Caesaream, et ubicunque opus fuerit, auxilio, tutela et defensione adesse nepotibus meis; et expectent a Deo benignissimo tam piorum officiorum meritum et remunerationem. Volo etiam, ut in hác dispositione mea, et aliis etiam negotiis meis omnibus, quoties opus fuerit, ad dictos dominos testamentarios commissarios et executores habeatur semper recursus. Inventarium autem rerum mearum volo fieri et conscribi per praefatum dominum Tininiensem, Michaelem Tapolcsay, Nicolaum Sandorfy et Joannem Zalneczky.

In quorum praemissorum fidem, et testimonium praesentes litteras meas per manus memorati Magistri Pethew de Hethes Protonotarii mei expedire et conscribi faciendo, sub sigillo meo judiciali apud eundem Magistrum Emericum habito, ac subscriptione propriae manus meae, et praenominatorum Dominorum Georgii Bornemisza Waradiensis, Balthasaris Meleg Chanadiensis Ecclesiarum Electorum Episcoporum, necnon Emerici Czobor de Czobor-Zenth-Mihaly Locumtenentis Officii Palatini, item Egregiorum Andreae Zazy Personalis Praesentiae praefatae Maiestatis Caesareae atque Regiae, Joannis Chuzy Vice-Judicis Curiae eiusdem Maiestatis Imperatoriae atque Regiae; item Gregorii Balogh de Nabojsza domini Judicis Curiae Suae Maiestatis; Thomae Chernel dicti domini

Locumtenentis officii Palatinalis, et Joannis Medussoczy Personalis Praesentiae eiusdem praefatae Maiestatis Caesareae atque Regiae Protonotarii communitas, memoratis nepotibus meis ac dominis commissariis et executoribus praescriptae huius testamentariae dispositionis et ultimae voluntatis meae danda duxi et emanandas. Datum in civitate Regia Eperjes in octavis festi Sacratissimi Corporis Christi, anni ejusdem 1573.

Post scripta praesentium.

Hortum in suburbio civitatis Posoniensis existentem, quem emeram pro certa pecuniae summa a quodam cive Posoniensi, lego duntaxat praefatis nepotibus meis Fausto, Casimiro, ipsorumque haeredibus et posteritatibus masculini sexus universis; quemadmodum etiam mediantibus aliis litteris meis superinde confectis de eo disposui; quam dispositionem etiam valere volo.

Idem Antonius Verantius Archiepiscopus et Locumtenens etc. mp. Electus Waradiensis mp. Electus Chanadiensis mp. Emericus Czobor Locumtenens Officii Palatinalis mp. Andreas Zazy Personalis Praesentiae in Judiciis Locumtenens ac Consiliarius S. C. ac Regiae Maiestatis mp. Joannes Chuzy Vicegerens domini Judicis Curiae S. C. Regiaeque Maiestatis mp. Magister Gregorius Balogh de Neboysza Protonotarius domini Judicis Curiae Sacrae Caesareae Maiestatis mp. Magister Thomas Chernel de Chernelhaz Prothonotarius domini Locumtenentis Officii Palatinalis Regni Hungariae mp. Magister Joannès Medusoczy Personalis Praesentiae S. Imperatoriae et Regiae Maiestatis Prothonotarius mp.

Lectum per me Magistrum Emericum Pethew de Hethes Protonotarium Reverendissimi domini Locumtenentis Sacrae Caesareae atque Regiae Maiestatis.

(P. H.)

* * *

Ezen végrendeletének készítése után Verancsics Antal még tizennyolcz napig élt. Halála 1573. junius 15-kén következett be; tetemei pedig, kivánata szerint, Nagyszombatban sz. Miklós akkor székes, most pedig társas-káptalani templomnak sírboltjában eltakaríttattak. Sírhelyét sárgarézből készült emléktábla jelzi, a szentegyháznak az evangeliumi oldalon mindjárt a sanctuarium előtt álló oszlopán, a következő felirással:

ANTONIO. VERANTIO. ARCHIEPISCOPO. STRIGONIENSI. PRIMATI. LEGATO. CONSILIARIO. CANCELLARIO. AC. LOCVMTENENTI. IN. VNGARIA.

VIRO. INTEGRITATE. MVNIFICENTIA. SINGVLARI. FACVNDIA. RERVMQVE. EXPERIENTIA. INSIGNI. COETERISQVE. VIRTVTIBVS. ORNATISSIMO. MVLTIS. VARIISQVE LEGATIONIBVS. STATIM. AB. INEVNTE AETATE. INPRIMIS. QVIDEM. NOMINE. JO. REGIS. VNGARIAE. APVD. OMNES. FERE. PRINCIPES. CHRIST. TVM. VERO. VLTIMIS. DVABVS. NOMINE. SS. IMPP. ROM. FERDINANDI. I. AC. MAXIMILIANI. II. APVD. SOLIMANVM. ET. SELIMVM. TVRCARVM. PRINCIPES. SVMMA. FIDE. AC. SOLERTIA.

ATQVE. ADEO. OMNIBVS. REIPVBLICAE. CVRIS. HONORIFICENTISSIME. PERFVNCTO. DEQVE. TOTA. CHRISTIANITATE. OPTIME. MERITO. GRAT. POSTR.

NATVS. SIBENICI. OBIIT. EPERIESIJ. ANNOS. NATVS. 69. DIES. 16.

M.D.LXXIII. XVII. KAL. SEXTIL.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387. — II. KÖT. 1538—1553. Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 384 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 322 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR; londoni könyv- és levéltárakból. *Összeszedte és lemásolta* Simonyi Ernő. 1521—1717. *Pest* 1859. VII *és* 318. l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (*Fejér György* Codex Diplomaticusának *folytatása*). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235 és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül, *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. XIX. és 402. l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltára, a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 365 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímű munkájáról.* Pest 1864. XXI és 366 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI. és 578 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest, 1869. XXVI és 564 l. — VIII. köt. vagy a második folyam III. kötete. 1261—1272. Pest 1870. XXII és 479 l. — IX. köt. vagy a második folyam IV. kötete. 1272—90. Pest 1871. XXX és 584 l. — X. köt. vagy a második folyam V. kötete. — *Monum. Diplom. VI—XIII. XVII. és XVIII. köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszacsatolása iránt a m. királylyal folytatott alkudozások történetéhez 1685—88. Közzé tette Szilágyi Sándor. I. kötet. VI és 421 l. — II. köt. 398 és LVIII. — *Monum. Diplom. XIV. XV. kötet.*

PÁZMÁNY PÉTER LEVELEZÉSE. Közzé teszi Frankl Vilmos. I. kötet. 1605—25. Budapest 1873. XVI. és 450 l. — *Monum. Diplom. XIX. kötet.*

Ezen kötetek *sorába* fel vannak *véve*, s egyrésze után sajtó alá adatnak az *Árpádkori Új Okmánytárnak* egyelőre még három kötete, a *Milánói M. Okmánytár*, két kötetben, *Beatrix királyné Levelestára*, két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv, Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI. Közli Szalay László (1—7.) és Wenzel Gusztáv (8.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX. és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858. XII és 403 l. — IV. KÖT. 1555—1557. Pest 1860. XI és V. 304 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1568. Pest 1860. VIII és 395 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes

Levelek 1540—1550. Pest 1865. VI és 360 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868. XIV és 289 l. — IX. KÖT. Vegyes Levelek 1563—69. Pest 1870. VI és 315 l. — X. KÖT. Vegyes Levelek 1569—71. Pest 1871. XV és 360 l. — *Monum. Script. II—VI. IX. X. XIX. XX. XXV. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603, és HIDVÉGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BIRÓ SÁMUEL folytatásával és két Függelékkel: Enyedi Pál Énekéből 1598—1601, és némányok Mikóhoz és Illésházyhoz. Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 431 l. *Monum. Script. VII. köt.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, oklevéltárral kisérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1869, 462 l. — *Monum. Script. VIII. köt.*

— — Pótfüzet. 1873. Ára 60 kr.

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. Lusus Mundi; Synopsis mutationum notabiliorum aetate mea in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae (s a magyarból CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel). Pest 1863. X és 474 l. — *Monum. Script. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetiró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, summázással. Pest 1863. CIX és 461 l. — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495. l. — III. KÖT. 1537—1552 Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz írt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istvánffi Miklós Jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházy féle kéziratból közli Majer Fidél; bevezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és 655 l. — *Monum. Script. XVI. köt.*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 190 l. — *Monum. Script. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből; ugyanannak Levéleskönyve 1694; Dobai Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, Ilay Mihály és András meg Balogh László Naplóik 1694-ből. Közli Thaly Kálmán. Pest 1868. 2 részben XXXII és 784 l. — *Monum. Script. XXIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. A eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Script. XV. köt.*

Sajtó alatt: KRITOBÚLOSZ, az utolsó byzanti történetirótól II. Mohammed Élete, görögül és magyarul. 2 köt. Dethier Antal és Szabó Károlytól.

VERANCSICS ANTAL Összes Munkái Wenzeltől. XI. köt.

SZAMOSKÖZI ISTVÁN fennmaradt Tört. Munkái, 3 kö. Toldy F.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR Wenzeltől, X. kötet.

LONDONI MAGYAR OKMÁNYTÁR Simonyi Ernőtől II. k.

II. RÁKÓCZI FERENCZ fejedelem Minden Munkái két kötetben.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM. I. oszt. II. köt. — II. oszt. II. köt.

Máj. 30. 1873.

Budapest. Nyomatott az Athenaeum nyomd. 1873.